T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANA BİLİM DALI
ARK-YL-2010-0003

KUM ÇAYI VADİSİ VE YAKIN ÇEVRESİNDE İLK TUNÇ ÇAĞI YERLEŞİM DOKUSU

HAZIRLAYAN
Emre ERDAN

DANIŞMAN
Doç. Dr. Engin AKDENİZ

AYDIN - 2010

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANA BİLİM DALI
ARK-YL-2010-0003

KUM ÇAYI VADİSİ VE YAKIN ÇEVRESİNDE İLK TUNÇ ÇAĞI YERLEŞİM DOKUSU

HAZIRLAYAN
Emre ERDAN

DANIŞMAN
Doç. Dr. Engin AKDENİZ

AYDIN – 2010

T.C.
ADNAN MENDERES ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE
AYDIN

Arkeoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı öğrencisi Emre Erdan, 26.07.2010 günü yapılan tez savunma sınavında "*Kum Çayı Vadisi ve Yakın Çevresinde İlk Tunç Çağı Yerleşim Dokusu*" başlıklı tezini savunmuş ve aşağıda isimleri bulunan jüri üyeleri tarafından kabul / [redacted] edilmiştir.

UNVANI-ADI VE SOYADI :	**KURUMU :**	**İMZASI**
Doç. Dr. Engin Akdeniz (DANIŞMAN)	Adnan Menderes Üniversitesi	.....
Prof. Dr. Serap Yaylalı	Adnan Menderes Üniversitesi	.....
Yrd. Doç. Dr. Mustafa Büyükkolancı	Pamukkale Üniversitesi	.....

Jüri üyeleri tarafından kabul edilen bu yüksek lisans tezi, Enstitü Yönetim Kurulu'nun ..... sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Doç. Dr. Ümit Tatlıcan
Enstitü Müdürü

Bu tezde görsel, işitsel ve yazılı biçimde sunulan tüm bilgi ve sonuçların akademik ve etik kurallara uyularak tarafımdan elde edildiğini, tez içinde yer alan ancak bu çalışmaya özgü olmayan tüm sonuç ve bilgileri tezde kaynak göstererek belirttiğimi beyan ederim.

Adı Soyadı : Emre ERDAN

İmza :

ÖNSÖZ

"Kum Çayı Vadisi ve Yakın Çevresinde İlk Tunç Çağı Yerleşim Dokusu" başlıklı tez konusunun belirlenmesinde proje ekip üyesi olarak dahil olduğum ve Doç. Dr. Engin AKDENİZ başkanlığında yürütülen Prehistorik-Protohistorik Çağlarda Manisa ve Çevresi adlı yüzey araştırmaları etkili olmuştur. Çalışma içerisinde Manisa İli'nin belki de en verimli toprakları olan Kum Çayı Vadisi'nde yer alan İlk Tunç Çağı merkezlerinin yerleşim dokusunu, arazide gerçekleştirilen araştırmalardan elde edilen bulgular ışığında ortaya çıkarmaya çalıştım.

Lisans eğitimimden bu yana benden hiçbir desteği esirgemeyen, çalışma konumu belirlemede ve tezin her aşamasında yardımcı olan, yüzey araştırmaları sırasında elde edilen buluntuları çalışma içerisinde değerlendirme ve kullanma iznini veren değerli hocam Doç. Dr. Engin AKDENİZ'e sonsuz teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca Arkeoloji biliminde yetişmemde büyük katkıları olan Bölüm Başkanımız Prof. Dr. Serap YAYLALI başta olmak üzere bölüm hocalarıma teşekkürlerimi sunarım.

Bu tez çalışması, proje ekip üyesi olarak görev aldığım, Doç Dr. Engin AKDENİZ başkanlığında yürütülen 107K030 numaralı, "Prehistorik-Protohistorik Çaglarda Manisa ve Çevresi" adlı TÜBİTAK Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Destek Grubu (SOBAG) Projesi kapsamında Yüksek Lisans bursiyeri olarak desteklenmiştir. Söz konusu kurum yetkililerine şükranlarımı sunarım.

Çalışma boyunca yararlandığım Adnan Menderes Üniversitesi, Ege Üniversitesi Merkez Kütüphaneleri'nin, İzmir İl Halk Kütüphanesi'nin ve Akhisar İlçe Kütüphanesi'nin değerli yetkililerine teşekkür ederim.

Her zaman yanımda olan değerli dostlarıma ve büyük emeklerle beni bugünlerime getiren, annem başta olmak üzere tüm aileme desteklerini hiç bir zaman esirgemedikleri için sonsuz teşekkür ederim.

Emre Erdan,
Aydın, Temmuz 2010

ÖZET

Kalkolitik Çağ'ın sona ermesine sebep olan kültürel gelişim İlk Tunç Çağı'nda günümüz şartlarına benzer coğrafi koşulların da oluşmasıyla hızlanmış, buna bağlı olarak artan nüfus, insanoğlunu yeni yerleşim birimleri oluşturmaya zorlamıştır. Bir bölgedeki yerleşim dokusunun dönemler boyunca gösterdiği farklılaşmalar, başta çevre koşullarındaki olmak üzere, sosyo-ekonomik ve sosyo-politik değişimlerin yansımasıdır. Bu açıdan ele alındığında Batı Anadolu Prehistoryası açısından son derece stratejik bir noktada yer alan Kum Çayı Vadisi İlk Tunç Çağ'ı merkezlerinin oluşturduğu yerleşim şeması oldukça büyük önem taşımaktadır.

Anahtar Sözcükler

İlk Tunç Çağı

Yerleşim Dokusu

Kum Çayı Vadisi

Batı Anadolu

ABSTRACT

Cultural Development, which leads to the end of the Chalcolithic Age was accelerated on Early Bronze Age by aid of similar geographical conditions like today. Consequently, after the increasing population, human beings have been forced to create new residential units. Throughout periods of time, settlement pattern in a regions reflect variations in environmental conditions, socio-economic and socio-political reflection of the changes. Taken from this perspective of the Western Anatolian Prehistory, the settlement schema of Kum Çayı Valley which is located in a very strategical point, is holding key for Early Bronze Age.

Keywords

Early Bronze Age

Settlement Pattern

Kum Çayı Valley

Western Anatolia

KISALTMALAR

Bkz; Bakınız.

cm; Santimetre

Fig.; Figür

Fig.P; Figür-Plate

ha; Hektar

İKÇ; İlk Kalkolitik Çağ

İTÇ; İlk Tunç Çağı

m^2; Metrekare

OKÇ; Orta Kalkolitik Çağ

OTÇ; Orta Tunç Çağı

SKÇ; Son Kalkolitik Çağ

STÇ; Son Tunç Çağı

Syf; Sayfa

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ…….. ..i

ÖZET-ABSTRACT……...ii

KISALTMALAR…… iii

1. GİRİŞ……....1-4

2. COĞRAFYA…….....5-8

2.1 Bitki Örtüsü.....….8-10

3. BATI ANADOLU İLK TUNÇ ÇAĞI ÇALIŞMALARI VE ÇALIŞMALARIN TARİHÇESİ.....…….....11-17

4. KUM ÇAYI VADİSİ ve YAKIN ÇEVRESİNDE YER ALAN İLK TUNÇ ÇAĞI YERLEŞİMLERİ.....……...18

4.1. Dağdeviren Höyüğü (Akırbey Çiftlik).....18-19

4.2. Akhisar Höyük …….....20-21

4.3. Kızlaralanı Höyüğü (Kennez II)…….....21-23

4.4. Örentepe II Höyüğü …….…….....23-24

4.5. Kennez I Höyüğü.....…….24-26

4.6. Moralılar II Höyüğü.....……...26-27

4.7. Rahmiye II Höyüğü.....……....27-29

4.8. Refik Aslan Höyüğü.....……29-30

4.9. Tepetarla Höyüğü.……....30-32

4.10. Akdeğirmen Höyüğü...……....32-33

4.11. Akselendi Höyüğü..……..33-34

4.12. Nuriye (Tepe Üstü Yerleşimi)...…….....35-36

4.13. Arpalı II Höyüğü.....……..36-37

4.14. Lütfiye Höyüğü (Burhaniye) (Arpalı I)…….....38-39

4.15. Alibeyli Höyüğü.....……..39-41

4.16. Tekeliler Höyüğü.....……..41-42

4.17. Bedeller Höyüğü……..42-44

4.18. Halitpaşa I (Tepe Üstü Yerleşimi).....……...44-45

4.19. Veziroğlu Höyüğü.....…….....45-46

4.20. Baykuş Tepe Höyüğü……...47-48

5. KUM ÇAYI VADİSİ İLK TUNÇ ÇAĞI YERLEŞİMLERİNDEN ELEGEÇEN BULUNTULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ 49
5.1. Dağdeviren Höyüğü (Akırbey Çiftlik).....49
5.2. Akhisar Höyük …….....50
5.3. Kızlaralanı Höyüğü (Kennez II)…….....50-51
5.4. Örentepe II Höyüğü …….…….....51
5.5. Kennez I Höyüğü.....…….51-52
5.6. Moralılar II Höyüğü.....…….....52
5.7. Rahmiye II Höyüğü.....…….....52
5.8. Refik Aslan Höyüğü.....…….53
5.9. Tepetarla Höyüğü.…….....54
5.10. Akdeğirmen Höyüğü...…….....54
5.11. Akselendi Höyüğü..……..54-55
5.12. Nuriye (Tepe Üstü Yerleşimi)…….. …….....55
5.13. Arpalı II Höyüğü.....……..55
5.14. Lütfiye Höyüğü (Burhaniye) (Arpalı I)…….....55-56
5.15. Alibeyli Höyüğü.....…….....56-57
5.16. Tekeliler Höyüğü.....…….....57
5.17. Bedeller Höyüğü……..57
5.18. Halitpaşa I (Tepe Üstü Yerleşimi)……..……....57-58
5.19. Veziroğlu Höyüğü.....……..58
5.20. Baykuş Tepe Höyüğü……...59
6. KUM ÇAYI VADİSİ İLK TUNÇ ÇAĞI YERLEŞİM DOKUSU.....60-71
7. SONUÇ.....72-76
8. KATALOG..... 77-120
8.1. Dağdeviren Höyüğü (Akırbey Çiftlik)..... .77-78
8.2. Akhisar Höyük …….....78-80
8.3. Kızlaralanı Höyüğü (Kennez II)…….....81-84
8.4. Örentepe II Höyüğü …….…….....84-85
8.5. Kennez I Höyüğü.....……..85-86
8.6. Moralılar II Höyüğü.....……86-87

8.7. Rahmiye II Höyüğü.....…….....87-88
8.8. Refik Aslan Höyüğü.....…….....88-94
8.9. Tepetarla Höyüğü.…….....94-99
8.10. Akdeğirmen Höyüğü...…….....99
8.11. Akselendi Höyüğü..……..99-102
8.12. Nuriye (Tepe Üstü Yerleşimi)…….....102-103
8.13. Arpalı II Höyüğü.....……..103-104
8.14. Lütfiye Höyüğü (Burhaniye) (Arpalı I)…….104-106
8.15. Alibeyli Höyüğü.....……..106-109
8.16. Tekeliler Höyüğü.....……..110
8.17. Bedeller Höyüğü……..110-111
8.18. Halitpaşa I (Tepe Üstü Yerleşimi)……..……...111-112
8.19. Veziroğlu Höyüğü.....……..112-113
8.20. Baykuş Tepe Höyüğü……..113-120
ÖZET.....121
SUMMARY.....122
TEŞEKKÜR.....123
KAYNAKÇA.....124-131
HARİTALAR.....I-XXIV
LEVHALAR.....1-60

1. GİRİŞ

Kalkolitik Çağ'ın sona ermesine sebep olan kültürel gelişim İTÇ'de günümüz şartlarına benzer coğrafi koşulların da oluşmasıyla hızlanmış, buna bağlı olarak artan nüfus, üretim ve tüketim insanoğlunu yeni yerleşim birimleri oluşturmaya ve diğer birimler ile iletişim kurmaya itmiştir. Nüfusun hızlı bir artış gösterdiği İTÇ'de topluluklar artan hammadde ve besin ihtiyaçlarını giderebilmek ve başlıca yaşam şekillerinden biri olan tarımı uygulayabilmek adına verimli topraklara sahip, su kaynaklarına yakın ve korunaklı alanları iskan etmiştir. Aynı zamanda bu dönemde kurulan bölgeler arası ticari ilişkilerden faydalanabilmek adına bu yerleşim birimlerinin olası ticari yolların çevresinde yer aldığı düşünülmektedir.

Kum Çayı, günümüz Manisa il sınırları içerisinde yer alan Gediz Nehri'nin en önemli kollarından birisidir. 1950'li yıllarda bir regülatör yardımıyla akış yönü değiştirilerek Gölmarmara Gölü'ne bağlanan bu akarsu eski çağlardan bu yana bölgede yaşayan toplumların su ihtiyacını karşılamış, Akhisar Ovası olarak da bilinen arazinin topraklarının verimli olarak anılmasında başlıca etken olmuştur. Doğduğu Gördes yakınlarında Gördes Çayı olarak anılan Kum Çayı, Çömlekçi Köyü yakınlarında Akhisar Ovası'na girerek Kum Çayı adını almaktadır. Kuzeyde Akhisar'a kadar olan bölgenin sulama ihtiyacını karşılayan Kum Çayı'nın etkisini yitirmeye başladığı noktada Kuzey'de Bakırçay, Güney'de ise Gediz ve kolları devreye girmektedir.

Doğu'da Gördes platolarının batı uzantılarının, Batı'da Yunt Dağı'nın, Güney'de Çal Dağı'nın ve Kuzey'de Kırkağaç Ovası'nın arasında kalan bölgeyi ifade eden Kum Çayı Vadisi, önemli yolların geçiş ve kesişim noktasında yer almaktadır. Batı Anadolu'nun kıyısal kültürlerini İç Batı Anadolu, Marmara ve hatta dolaylı yollardan Güney ve Güneybatı Anadolu'ya bağlayan Kum Çayı Vadisi'nde bu özellikleri itibariyle tarih boyunca pek çok önemli yerleşim birimi kurulmuştur. Bunlardan belki de en önemlisi Hıristiyanlığın ilk yıllarında inşa edilen yedi önemli kiliseden birini barındıran Thyateira'dır. Günümüz Akhisar ilçe sınırları içerisinde yer alan antik kent, Lidya'nın kuzeydeki en önemli kenti olarak da bilinmektedir. Strabon'un Pergamon ile Sardeis'in tam ortasında yer alan kent olarak tarif ettiği Apollonis antik kenti de yine Kum Çayı

Vadisi içerisinde değerlendirilebilen yerleşimlerden birisidir[1]. Beyoba yakınlarında yer alan Hierakome ve Alibeyli yakınlarında yer alan Hyrcanis bu bölgede kurulan önemli kentlerdendir. Batı Anadolu ölü gömme geleneklerini en iyi yansıtan merkezlerden biri olan ve çalışma konumuz İTÇ içerisinde özel bir öneme sahip Yortan Mezarlığı her ne kadar Kum Çayı Vadisi sınırları içerisinde bulunmasa da, oldukça yakın bir coğrafya içerisinde yer alması itibariyle dikkat çekicidir. Bu mezarlığın tam yerinin saptanmasına yönelik çalışmalar 2008 yılında E. Akdeniz başkanlığında bir ekip tarafından gerçekleştirilen yüzey araştırmaları sırasında sonuç vermiş, mezarlığın günümüz Kırkağaç Belediyesi'ne bağlı, Karakurt yakınlarında yer alan Taban Tepe olduğu ortaya çıkarılmıştır[2]. M.Ö. II. Binyılda iskan gören, yine Kum Çayı Vadisi sınırları dışında, ancak bu bölgenin yakınlarında yer alması itibariyle önemli sayılabilecek bazı yerleşimler bulunmaktadır. Bunlardan en önemlileri; Turgutlu yakınlarında stratejik bir noktada, Gediz Vadisi üzerinde yer alan Asar Tepe, Gölmarmara yakınlarında Kaymakçı ve Alaşehir ilçe sınırları içinde yer alan Gavur Tepe sayılabilmektedir. Bu merkezlerin dışında Manisa il merkezinin 6–7 km. güney-güneydoğusunda bulunan Akpınar Kaya Anıtı oldukça dikkat çekicidir. Anıtın çevresinde çeşitli Luwi hierogrifleri yer almaktadır. Ayrıca kaya anıtının sağ üst köşesinde bir niş içerisinde Hitit dağ tanrısı figürü gözlemlenmektedir. M.Ö. II. Bin Tarihi Coğrafya çalışmaları içerisinde oldukça tartışmalı bir yere sahip olan Batı Anadolu'da, Manisa'nın ve dolayısıyla Kum Çayı Vadisi'nin oldukça önemli bir yeri olmalıdır.

Kum Çayı Vadisi, içinde yer alan pek çok tarihi yerleşimin yanı sıra önemli bazı olayların da yaşandığı bir bölgedir. İlkçağ'da meydana gelen iki önemli savaş, Kyropedion ve Magnesia savaşları bu topraklarda gerçekleştirilmiştir. Bu savaşlardan binlerce yıl sonra aynı bölge ve aynı arazide yakın tarihin önemli kahramanlık hikayelerinden biri yazılmış, Halit Paşa ve ona bağlı küçük bir grup Türk direnişçi, işgal yılları sırasında günümüz Alibeyli Ovası yakınlarında Yunan güçlerine büyük zaiyat verdirmiştir. Arazinin tarih boyunca savaş meydanı olarak kullanılması oldukça düşündürücü ve dikkat çekicidir.

Konumuz olan İTÇ'nda da Kum Çayı Vadisi oldukça önemli bir yere sahiptir. Bölgede ilkin D. French tarafından başlatılan yüzey araştırmalarına sırasıyla R. Dinç ve T.

[1] Strabon XIII, 625.
[2] Akdeniz 2009b, 52.

Takaoğlu tarafından Kulaksızlar taş ve mermer atölyesi merkezli yüzey araştırmalarıyla devam edilmiştir. 2007 yılından bu yana E. Akdeniz başkanlığında bir ekip tarafından Manisa ili ve ilçelerinin prehistorik yerleşimlerinin saptanması amacıyla yüzey araştırmaları gerçekleştirilmekte, bu kapsamda Kum Çayı Vadisi'nde de çalışmalar yürütülmektedir. Tarafımın da bursiyer olarak görev aldığı bu çalışma esnasında gerek D. French tarafından daha önce tespiti yapılan, gerekse E. Akdeniz tarafından ilk kez arkeoloji literatürüne giren toplam 20 yerleşim ziyaret edilmiştir. Çalışma içerisinde bu yerleşimlerde gerçekleştirilen yüzey araştırmalarında ele geçen buluntular değerlendirilmiş, elde edilen bulgular ışığında Kum Çayı Vadisi'nin İTÇ içerisindeki olası yerleşim dokusuna dair bilgiler edinilmeye çalışılmıştır.

Bugüne değin herhangi bir arkeolojik kazının gerçekleştirilmediği Kum Çayı Vadisi İTÇ yerleşimlerine dair veriler yalnızca bölgede gerçekleştirilen yüzey araştırmalarından elde edilen sonuçlarla sınırlıdır. Bu durum yerleşim birimlerinin sosyo-ekonomik boyutta ele alınmasını güçleştirmektedir. Ayrıca Kum Çayı Vadisi yerleşimleri farklı bölgelerde gerçekleştirilen ve daha önceki yayınlarda yer alan yerleşim şemaları ile birebir örtüşmemekte, bazı temel farklılıklar göstermektedir. Daha sonraki bölümlerde değineceğimiz üzere merkezi höyük ve buna bağlı küçük yerleşim birimleri şeması bu bölgede bazı farklılıklar göstermektedir.

Vadinin çeşitli yönlerinde kümeleşen İTÇ yerleşimlerinin birbirleriyle olan bağlantısını daha net açıklayabilmek adına çalışma içerisinde Kum Çayı Vadisi Yukarı, Orta ve Aşağı Kum Çayı Vadisi olarak değerlendirme altına alınmıştır. Bu doğrultuda yerleşimler hem genel hem de yakınlarında yer alan birimler ile karşılaştırılmış, topluluklar arasındaki ortak bulgular ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde Kum Çayı Vadisi, bilinen diğer bir ismiyle Akhisar Ovası'nın coğrafyası anlatılmıştır. İkinci bölümde Batı Anadolu İTÇ çalışmaları ve çalışmaların tarihçesine yer verilmiştir. Üçüncü bölümünde Kum Çayı Vadisi İTÇ yerleşimleri ile ilgili genel bilgilere yer verilmiş, dördüncü bölümde bu merkezlerden toplanan buluntular değerlendirilmiştir. Altıncı bölümde, vadinin olası yerleşim dokusu yüzey araştırmaları sırasında toplanan bulgular ışığında saptanmaya çalışılmıştır. Yedinci bölüm olan sonuç değerlendirmemizin ardından 2007–2009 yılları arasında yürütülen

çalışmalar esnasında yüzeyden toplanan seramik buluntularına dair katalog, çalışmanın son bölümünü oluşturmaktadır.

Bu tez, 107K030 no.lu “Prehistorik-Protohistorik Çağlarda Manisa ve Çevresi”, başlıklı TÜBİTAK Projesi kapsamında TÜBİTAK Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Grubu tarafından desteklenmiştir. TÜBİTAK’a göstermiş olduğu destek için sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Bu proje kapsamında 2007 yılından itibaren ekip üyesi olarak görev aldığım Manisa ili sınırları içerisinde yürütülen yüzey araştırmalarında oldukça önemli veriler elde edilmiştir. Araştırmalar sırasında önceki yıllarda gerçekleştirilen çalışmalarda tespit edilen merkezlerin günümüzdeki durumu belgelenmiş, bunun yanı sıra pek çok yeni merkez keşfedilerek, arkeoloji literatürüne dahil edilmiştir.

2. COĞRAFYA

Çağlar boyunca uygarlıkların gelişiminde coğrafya çok büyük bir etken olmuştur. Çağdaş coğrafi düşüncenin oluşumunda önemli rol üstlenen bilim insanlarından biri olan Paul Vidal de la Blanche coğrafyayı "insan, bütün coğrafyanın esasını oluşturur" şeklinde tanımlamıştır[3]. Bu teoriye göre her uygarlık, ırksal karakteristikleri ile çevresi arasındaki etkileşim sonucu gelişir ve Vidal'a göre en iyi çevre, orada yaşayanların diğer gruplarla etkileşim içinde olmasına imkan veren, ılıman bir iklime sahip, doğal kaynaklarca zengin olanıdır[4]. İnsanoğlu, Vidal'in teorisine uygun olarak geçmişten bugüne yerleşeceği toprakları belirleme noktasında bölgenin doğal kaynaklarına, en önemlisi de suya yakın olma gerekliliğine inanmış, bu doğrultuda hareket etmiştir. Çalışmanın asıl konusu olan Kum Çayı Vadisi ve yakın çevresinde yer alan İTÇ yerleşimleri de yukarıda değinilen kıstaslara uygun, verimli bir coğrafya üzerine kurulmuştur.

Kum Çayı Vadisi günümüz idari dağılımı göz önüne alındığında Ege Bölgesi'nde, Manisa ili sınırları içerisinde yer alan Akhisar Ovası'nda geniş bir alanı kaplamakta, Batıda 27º 31º, doğuda 28º 14º, kuzeyde 39º 11º, güneyde 38º 37º koordinatları arasında bulunmaktadır[5]. Akhisar Ovasının en önemli akarsuyu sayılan ve antik devirde "Phrygios" ya da "Hyllos" olarak anılan[6] Kum Çayı, günümüzde ilk çıktığı yer olan Gördes yakınlarında "Gördes Çayı" olarak[7], Akhisar çevre köylerinde ise "Akhisar Suyu" olarak bilinmektedir[8]. Kum Çayı, 60 km yol aldıktan sonra Karayakup Köyü'nün 5 km güneydoğusundan Akhisar ilçe sınırına girer ve batıya doğru 18 km uzunluğundaki bir boğazı aşıp Çömlekçi Köyü'nün 3 km kuzeydoğusunda Kayacık deresi ile birleşir. Daha sonra Kuzeydoğuya yönelerek Sazoba Köyü ile Beyoba Kasabası'nın yanından geçerek Gürdük çayına katılır ve bu iki akarsu Kum Çayı adı ile Gediz Nehrine ulaşırlar. Kum Çayı ile birleşen bir başka akarsu olan Kayacık Deresi, Akhisar'a bağlı Yeğenoba Köyü sırtlarında doğar ve Karaoğlan Dağı'ndan beslenir. Yayakırıldık Değirmeni yakınında

[3] Paul Vidal de la Blanche, *Principles of Human Geography*, 1952.'den aktaran; Gümüşçü 2006, 30.
[4] Morton 2000, 183.
[5] Yörük ve diğerleri 2005, 174.
[6] Strabon XIII, 4.
[7] Hyllos bazı yayınlarda Kula yakınlarında, ilçenin kuzeyinde yer alan yer alan Saittai antik kentinin yakınlarından geçen Koca Çay ile de bir tutulmaktadır. Bilge Umar'a göre aynı adı taşıyan iki akarsu bulunmaktadır ve bunlardan biri çalışma içerisinde incelenen Kum Çayı'dır. (Umar 2001, 28). W. M. Ramsay da Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası adlı yayınında Saittai paralarının üzerinde Hyllos isminin bulunduğunu belirtmektedir. Ramsay 1960, 131.
[8] Sevin 2001, 179.

başka bir kol ile birleşmesinin ardından önce güneye, daha sonra batıya doğru akarak Gördes Çayına katılır ve Kum Çayı'nı meydana getirir. Akhisar-Gölmarmara yolunun sağ tarafında bir sıcak su kaynağından doğan Ilıcaksu da yine Kayacık Deresi gibi batıya doğru akarak 18 km sonra Hurşitpaşa Çiftliği yakınında Kum Çayı ile birleşmektedir. Eski çağlarda Lykos adı verilen Gürdük Çayı, Akhisar'ın Kuzeydoğu sınırında yer alan Foça ve Şahinkaya sırtlarından doğar ve 5–6 km ileride ilçe sınırları içine girer. Başlıca iki kol halinde akarak Sanlar Köyü yakınlarında birleşirler. Kuzeydoğudan güneybatıya doğru akan dere, Başlamış Köyü yakınlarında sağdan bir kol daha alarak Akhisar Ovası'na iner ve yatağı gittikçe genişler. Muştular, Dingiller, Sevdi Ahmet Mahallesi, Kayalıoğlu, Kapaklı yönünde devamlı güneybatıya doğru ilerleyerek Beyoba kasabasının biraz kuzeyindeki Hursitpaşa Çiftliği içinde Kum Çayı ile birleşir. Akhisar Ovası'nın sel karakteri taşıyan Kum Çayı'ndan verimli bir şekilde yararlanabilmesi amacıyla Gölmarmara'ya 4 km. uzaklıkta bir regülatör ve Marmara Gölü'ne akıtılmak üzere bir de kanal yapılmıştır. 1944 – 1952 yılları arasında yürütülen çalışmalar neticesinde Kum Çayı'nın yatağı Çömlekçi köyü civarında güneye doğru çevrilerek bir derivasyon kanalı ile Marmara gölüne bağlanmıştır. Bu yatak değişikliği hem Kum Çayı'nın ovadaki taşkınlarını önlemek, hem de Gediz ovasındaki tarım alanlarının daha fazla sulanması amacıyla yapılmıştır[9].

Çalışma içerisinde incelenen Kum Çayı'nın büyük bir bölümünü içinde barındıran Akhisar Ovası, Ege bölgesinin İç Batı Anadolu sınırına yakın Kuzeydoğu kısmında yer almaktadır[10]. Kuzeyinde Kırkağaç ovasına, doğusunda Gördes platolarının batı uzantılarına, güneyinde Marmara gölü havzası, Çal Dağı ve Manisa Ovasına, batısında ise Yunt Dağı volkanik kütlesinin doğuya doğru yönelen uzantılarına komşu olan Akhisar ovası, Marmara Bölgesi ile Ege Bölgesi arasında geçişi sağlayan, stratejik açıdan oldukça önemli bir noktada yer almaktadır[11].

Anadolu'da Liyas yaşlı kaya birimleri içinde saptanan kıta kabuğu kökenli ilk volkanitleri barındıran[12] Akhisar Ovası, genç tektonik hareketler, akarsu aşındırma ve biriktirmeleri sonucunda oluşan arazi, dağ, tepe, plato ve ovalardan oluşmaktadır. Oluşumunu yeni tamamlamış vadi yamaçlarındaki blok kopukluklar ve dolayısıyla

[9] Öner ve Mutluer 1993, 133.
[10] Hoşgören 1983, 1.
[11] Hoşgören 1983, 3.
[12] Akdeniz ve Ercan 1998, 36.

çöküntüleri ile dikkat çeken[13] ovanın en yüksek noktası Görenez Dağı üzerindeki Yayla Tepe (1280 m), en alçak noktası ise Kum Çayı Vadisi'nin taban seviyesidir (60 m). Yayla Tepe dışında bölgenin başlıca yükseltileri Çamlıca Tepe (1201 m), Dede Tepe (1211 m), Kocakaya Tepe (1073 m), Gökbel Tepe (1027 m), Sünbültaş Tepe (1022 m) ve Çoruhkırı Tepe'dir (1018 m)[14].

Ege Bölgesi'nin karakteristik yapısı olan doğu-batı uzantılı, tek bir akarsu doğrultulu oluk özelliği, incelenen arazi açısından geçerli bir kavram değildir. Nitekim Kum Çayı Vadisi ve Akhisar Ovası kuzeyde doğu-batı uzantılı Bakırçay ve güneyde yine doğu-batı uzantılı Gediz nehirleri arasında kuzey-güney yönlü olarak gelişmiştir[15].

Kum Çayı Vadisi, dolayısıyla Akhisar Ovası morfolojik olarak düz topografya konumunda kurulmuştur. İnceleme alanında bilinen faylar Kocakıran tepenin kuzeyden geçen KB-GD doğrultulu fay ile güneyinde Rahmiye ile Moralı köyü arasında uzanan D-B doğrultulu faydır[16].

Akhisar ve çevresinde yer alan başlıca formasyonlar şunlardır;

Hasköy Formasyonu (Jh):

Formasyon kızıl-kahve renkli çakıl taşı, kumtaşı, silt taşı ardalanmasından oluşmaktadır. İçerisinde kireçtaşı mercekleri görülür. Formasyon içerisinde tabaka ve çatlak sistemlerinin doğrultu ve eğimleri oldukça değişkendir.

Görenez Kireçtaşı (Jg):

Görenez kireçtaşı açık gri-bej renkli, ince kalsit kristalli ve çatlaklıdır. Yayılım alanı Değirmen tepe ve Kocakıran tepedir. Tabaka doğrultu ve eğimleri oldukça değişkenlik arz etmektedir. Çatlak sistemleri Değirmen Tepe civarında KB-GD ve K-G doğrultusunda, Kocakıran tepe civarında KB-GD ve D-B doğrultusunda yoğunlaşmaktadır.

Yaykın Formasyonu (Tpd):

Yaykın formasyonu marn, kil taşı, çakıl taşı, killi kireçtaşı ardalanmasından oluşmaktadır. Genellikle kirli beyaz, gri ve boz renklerde olup, az tutturulmuştur. Tabakaların konumları değişkendir.

[13] Ozansoy 1960, 5.
[14] Hoşgören 1983, 2.
[15] Hoşgören 1983, 3.
[16] Hoşgören 1983, 7.

Yamaç Molozu (Qy):

İnceleme alanında Kocakıran tepenin kuzeyinden geçen KB-GD doğrultulu fay önünde, dik yamaç boyunca gelişmiştir. Kırmızımsı kahve ve boz renklerde, tutturulmamış oldukça köşeli çakıl ve bloklardan oluşur. Birim üzerinde toprak örtüsü pek gelişmemiştir.

Alüvyon (Qal):

İnceleme alanının büyük bölümü alüvyondan oluşmaktadır. Tutturulmamış kil, silt, kum, çakıl ardalanması şeklindedir. Alüvyonda yaygın olarak gelişmiş olan toprak örtüsü kalınlığı 100 cm in üzerindedir[17].

2.1. BİTKİ ÖRTÜSÜ:

Ege Bölgesi, Akdeniz ikliminin etkisi altında bulunmaktadır. Dağların denize dik uzanması nedeniyle Akdeniz ikliminin yayılma alanı genişler. Dağların arasındaki vadi ve oluklar yoluyla deniz iklimi iç kısımlara kadar sokulabilmektedir. Kıyıdan iç kesimlere gidildikçe sıcaklıklar düşer. Doğal bitki örtüsü, kıyıdan 400 m yüksekliğe kadar maki, daha yüksek ve yağışlı yerlerde ormanlar, iç kısımlarda ise stepler bulunmaktadır. Akdeniz iklimi etkilerinin görüldüğü Kum Çayı vadisinin ağırlıklı bitki örtüsü geniş çaplı tahribata uğrayan kızılçam ormanlarıdır. Çalışma içerisinde incelenen bu arazinin farklı kapalılıktaki[18] orman ve bozuk orman kesimleriyle doğal bitki örtüsünün tahrip edilerek ortadan kaldırılmış bulunduğu kesimler yan yana ve iç içe bulunmaktadır. Bölgede doğal bitki örtüsünün daha yoğun görüldüğü yerler incelenen arazinin kısmen daha yüksek ve eğimli kesimleridir. Bunun sebebi olarak bölgede yer alan ovaların tümü ve bunların kenarlarında yer alan alçak ve eğimli Neojen arazinin doğal bitki örtüsünün ortadan kaldırılıp, tarım arazisi olarak kullanılmaya başlanmış olması gösterilmektedir[19].

Kapalılık verilerine göre incelenen saha içerisinde yer alan Çamlıca dağının kuzey ve kuzeybatı yamaçları üzerinde, Büknüş ovasının güney ve güneybatısı ile Akhisar

[17] Formasyonlara dair ayrıntılı bilgi için Bkz; Manisa Valiliği, İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, Manisa 2004 İl Çevre Durum Raporu, 2005, syf. 25, Manisa.

[18] Kapalılık, ağaç tepelerinin yeri örtme derecesine verilen coğrafi terimdir. Yatay ve düşey olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır. Kapalılığı %10 ve daha az olan araziler bozuk orman ve otlaklardan oluşmaktayken, %41–70 arasında kapalılık seviyesinde olan ormanlar en geniş yayılım alanına sahiptir. Kapalılığı %11–40 arası olan ormanlar ikinci en geniş yayılım alanına sahip alanlardır. En küçük yayılım oranına sahip ormanların kapalılık seviyesi % 71-100'dür. Hoşgören 1983, 75.

[19] Hoşgören 1983, 73.

ovasının kuzeydoğusundaki kısmen yüksek kesimde kalan arazi, kapalılık seviyesi % 71–100 olan kızılçam ormanlarından ve bodur maki elamanları ile graminelerden[20] oluşmaktadır. Kapalılık seviyesi % 41–70 arasında olan ormanlara arazinin büyük bir bölümünde yüksek kesimlerde rastlanılmakta, bu bölgelerde de yine kızılçam ormanları ve gramineler gözlemlenmektedir. Kızılçam ormanlarının hakim olduğu ve kapalılık oranı % 11–40 arasında olan Selendi Ovası'nın güneyi ve Kum Çayı'nın kuzey kesimlerinde de ormanlık alan kızılçamlardan oluşmaktadır[21]. Kapalılık seviyesi % 10 ve daha az olan yani bozuk orman-otlak sahası olarak değerlendirilen alanlar incelenen sahada en geniş yeri kaplamaktadır. Doğal bitki örtüsünün ve ormanlık alanların insan eliyle tahribatının en yüksek seviyede olduğu bu alanda hakim ağaç cinsi yine kızılçam olmakla beraber, karaçam, ardıç ve yaz aylarında yapraklarını döken meşelerinde yer aldığı bilinmektedir[22].

Kum Çayı Vadisi'nin ya da genel olarak ele alınırsa Akhisar'ın 1974 öncesi 34 yıllık sıcaklık ortalaması 16,1°C iken[23], Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü'nün 1975 yılından bu yana tuttuğu istatistiklere göre bu rakam 2003 yılında 16,9°'ye yükselmiş yani 28 yılda 0,8°C artış gözlemlenmiştir[24]. Güncel son verilere göre ortalama en soğuk ay Ocak (3° C), en sıcak ay ise Temmuz ayıdır (35,2° C)[25]. Bölgede kış mevsimi çok belirgin olmamakla birlikte, özellikle Mart ayı itibariyle sıcaklıkta yükselme görülmektedir. Temmuz ayına kadar devam eden sıcaklıkların Ağustos ayı sonrasında düşmeye başladığı, Sonbahar aylarının ise İlkbahar aylarından daha sıcak geçtiği bilinmektedir[26]. Akhisar havzası tüm bu iklimsel özellikleri ile Subtropikal termik rejim grubu içerisinde yer almaktadır[27].

İncelenen bölgede yer alan en önemli akarsu, Kum Çayı'dır. Yıl içerisinde bir kez yükselme, bir kez de alçalma gösteren su seviyesi ile Kum Çayı'nın ortalama akım miktarının en yüksek olduğu ay Şubat, en düşük olduğu ay ise Ağustos ayıdır ve bu özelliğiyle Kum Çayı'nın rejim tipi yağmurlu-Akdeniz rejimi olarak anılmaktadır[28].

---

[20] Yabani buğdaygiller.
[21] Hoşgören 1983, 74.
[22] Hoşgören 1983, 75.
[23] Hoşgören 1983, 50.
[24] Ayrıntılı bilgi için bkz. Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü resmi internet sitesi, www.dmi.gov.tr, ilgili sayfa.
[25] www.dmi.gov.tr'de yer alan güncel verilerin ortalaması alınarak hesaplanmıştır.
[26] Hoşgören 1983, 50.
[27] Hoşgören 1983, 51.
[28] Hoşgören 1983, 70.

Kum Çayı Vadisi'nin de içinde yer aldığı Manisa ve genel bağlamda Ege Bölgesi'nde dağlar, platolar, nehir havzaları ve vadiler bu bölgede yaşayan yerel halka çeşitli geçim imkanları sağlamaktadır. Önemli ekonomik değerler arasında tarım ve hayvancılık başta gelmektedir. Manisa ilinde köyler Anadolu'nun pek çok noktasında olduğu üzere ovada, ovayı sınırlayan dağ yamaçlarında ve dağlarda yer almaktadır. Akhisar ve çevresinde hane sayısı bakımından dağ köylerine oranla fazla sayıda olan ova köyleri oldukça büyüktür ve verimli arazi açısından zengindir. Bu tip köylerde yaşayan halk hayvancılıktan ziyade tarıma önem vermektedir. Bu doğrultuda başta zeytincilik ve tütün olmak üzere, tahıl, pamuk ve çeşitli meyve üretimi ile uğraşmaktadırlar. Bölgede yer alan toprak türleri tarıma uygun, çok fazla gübre istemeyen taban, kır ya da geren toprak sınıfları olarak karşımıza çıkmaktadır[29]. Dağ köyleri ise daha önce belirttiğimiz üzere ova köylerine göre daha küçüktür ve bu köylerin ekonomisi hayvancılık ve tarım arasında dengelidir. Ekim işleminin yapılabilmesini güçleştiren kara toprak, taşlı çiğil, sarı/boz toprak ve verimlilik açısından dağ köylülerince kullanılabilen tek toprak türü olan "ayıt" topraktan oluşan bu yerlerde yaşamını sürdüren halk, geçimini sağlayabilmek adına ovadakilere oranla daha fazla toprak ekip biçmek zorunda kalmaktadır[30]. Bu sebeplerden ötürü dağ köylerinde yaşayan vatandaşlar küçükbaş hayvancılığa tarıma nazaran çok daha fazla önem vermektedirler.

[29] Yakar 2007, 278.
[30] Yakar 2007, 279.

3. BATI ANADOLU İTÇ ÇALIŞMALARI VE ÇALIŞMALARIN TARİHÇESİ

Günümüz Arkeolog ve tarihçileri tarafından kabul gören ve kullanılmakta olan kronolojik sınıflandırmanın temeli 1819 yılında C.H. Thomsen tarafından ortaya atılan, nesnelerin hammaddelerine ve üretim zorluğuna göre değerlendirilmeye alındığı, Taş Çağı, Tunç Çağı ve Demir Çağı tanımlamalarına dayanmaktadır. 1851 yılında D. Wilson'un önerisi üzerine kültür tarihi, yazının keşfi temel alınmak üzere, yazısız çağlar için Prehistorik Dönem (Tarih Öncesi) ve yazının keşfinden sonraki dönemler Historik Dönem (Yazılı Dönem) olarak bölümlenmiştir. J. Lubbock tarafından 1865 yılında günümüzde geçerliliğini halen korumakta olan son kronolojik sınıflandırma gerçekleştirilmiş, buna göre Paleolitik Çağ, Mezolitik Çağ, Neolitik Çağ, Tunç Çağı ve Demir Çağı adları altında bir sıralama oluşturulmuştur. Bu sıralama içerisinde çalışma içerisinde ele alınan Tunç Çağı gerek uzun bir zaman dilimine yayılması, gerekse dönem içerisindeki maden işçiliğinin gelişimine bağlı sebeplerden ötürü İlk Tunç, Orta Tunç ve Son Tunç Çağı olarak üç alt bölüme ayrılmıştır[31].

Batı Anadolu kronolojisi ile Ege kronolojisi arasında terimsel bir birlik oluşturmak adına İTÇ terimini ilk kullanan bilim insanlarından biri olan C. Blegen, Anadolu'da İTÇ'nı İTÇ I, İTÇ II ve İTÇ III olarak üç evreye ayırmıştır[32]. Son yıllarda sayıları hızla artan kazı, araştırmalar ve 14C gibi yeni bilimsel yöntemler sayesinde öğrenilen, yaklaşık olarak MÖ 3200–3000 yıllarında başlayan İTÇ'nın 1200–1300 yıl kadar sürdüğü düşünülmektedir[33]. Batı Anadolu İTÇ kültürleriyle benzer gelişim süreci izleyen Girit'de bu süre 1000 yıl olarak görülmekte, Early Minoan olarak adlandırılan dönem EM I, EM II ve EM III olarak üç evrede incelenmektedir. Kıta Yunanistan'da ise Early Helladic adı ile tanımlanan bu dönem yine Anadolu ve Girit gibi üç evrede incelenmekte ve toplamda 1100 yıl olarak değerlendirilmektedir[34].

İnsanoğlu tarihsel süreç içerisinde sürekli kendini yenileyen bir devinim içinde yer almıştır. Konumuz içerisinde incelenen İTÇ'nda insanoğlu, günümüz şartlarına benzer

[31] Harmankaya 2002, 8.
[32] Blegen 1950, 22.
[33] Harmankaya 2002, 9.
[34] Tartaron 2007, 84.

coğrafi koşulların da oluşmasıyla önceleri sadece tarım, hayvancılık, dokuma ve çömlekçilik vb. gibi alanlarda gösterdiği ilerlemenin ötesine geçmiştir[35]. Artan nüfus oranı ve buna paralel gelişen üretim potansiyeli, teknolojik ilerlemeler ile birleşmiş ve İTÇ'nın oluşumunda en önemli etken olmuştur. Kalkolitik Çağ'dan hatta belki de Neolitik Çağ'dan itibaren tanıdığı[36] çeşitli hammaddelere hükmetme konusunda ilerlemeler gösteren insanoğlu, artan ihtiyaçlarının bir sonucu olarak coğrafi bölgeler arasında çeşitli ticaret ağları oluşturmuştur. Metalürjinin gelişimi ile paralel şekilde oluşturulan ticaret ağları, İTÇ'nda örgütlü toplum yapılarının ve denetim mekanizmasının, dolayısıyla toplum içi sınıfların oluşmasını sağlamıştır[37].

Günümüzde konu hakkında pek çok yayın olmasına karşın Batı Anadolu İTÇ için temel bilgiler uzun bir dönem için Troia'dan, yani bölgenin kuzeyinden sağlanmıştır. Ancak 1990'larda İ.R.E.R.P.[38] projesinin hayat bulmasıyla ile başlayan Liman Tepe ve Bakla Tepe kazıları, İzmir ve çevresinin İTÇ kültürleri hakkında yeni bir bilgi kaynağı oluşturmuştur[39]. Bu kazılardan konteks olarak ortaya çıkarılan Orta Anadolu, Batı Anadolu ve Batı Ege bölgelerinin karakteristik malları gelişmiş bir karşılaştırmalı kronoloji oluşturulmasına katkı sağlamış, Anadolu'dan Ege'ye uzanan bu kültürel birlik Kouka tarafından geniş bir ticaret ağının varlığıyla açıklanmıştır[40]. Kültürel bağın oluşumunda toplumsal hareketler de etkili olmuş, ekonomik gereksinimlere yönelik olarak gerçekleşen göç hareketleri de bu ağın oluşumuna katkıda bulunmuştur[41]. Yeni oluşan bu sosyo politik yapılanma etnik bağların bir arada tuttuğu yerel yönetimlerin yavaş yavaş ortaya çıkmasını sağlamıştır[42]. İşte bu yeni yapılanmanın günlük hayattaki etkileri Troia I evresinde yer alan kuvvetli surlarda kendisini göstermektedir. Yerleşimlerin artan zenginliklerini ve ürettiği ürünleri korunaklı bir şekilde saklama gayesi ile inşa ettikleri surlar, diğer sosyo- ekonomik ve mimari gelişmeler, bugün tanımladığımız anlamda kentleşmenin başladığını göstermektedir.

---

[35] Sevin 2003, 100.
[36] Savaş Harmankaya, Neolitik Çağ'da doğal bakırın kullanımının yanı sıra ilk bakır izabe, ergitme deneylerinin yapılmasını Kalkolitik Çağ'ın, Neolitik Çağ'ın ortasından başlatılması gerekliliğini ortaya çıkardığını belirtmektedir. Harmankaya'ya göre bu sorun, Madenli Neolitik Çağ gibi yeni terimlerin Arkeoloji literatürüne girmesi yoluyla çözülebilecektir. Harmankaya 2002, 8.
[37] Şahoğlu 2005, 339.
[38] "The Izmir Region Excavations and Research Project", İzmir Bölgesi Kazı ve Araştırmaları Projesi.
[39] Şahoğlu 2005, 341.
[40] Kouka 2002, 296–302.
[41] Doumas 1988, 9–27.
[42] Efe 2003, 100.

İTÇ I. evresinde Batı Anadolu çeşitli kültür bölgeleri ile anılmaktadır. Bunlar ilkin K. Bittel tarafından 1940'lı yıllarda Troia I – Yortan, Phrygia-Bithyna, Beycesultan İTÇ I ve Lykia – Pisidia kültür bölgeleri olarak tanımlanmıştır[43]. Bahsi geçen her kültür bölgesi kendine özgü karakteristik mal grupları sayesinde birbirinden ayrılmaktadır. İTÇ I. dönemine göre çok daha fazla bilgi sahibi olduğumuz İTÇ II döneminde yukarıda değindiğimiz toplumsal sınıf farkları ve hiyerarşik düzen çok daha keskin hatlarla karşımıza çıkmaktadır. Bu toplumsal tabakalaşmanın en önemli örnekleri Karataş-Semayük, Bademağacı, Liman Tepe, Bakla Tepe, Midilli Adasında yer alan Thermi I-III. tabakalarında, Afyon yakınlarında yer alan Karaoğlan Mevkii İTÇ II yerleşmesinde ve gerçek anlamda kentleşmenin ilk kez karşımıza çıktığı Eskişehir-Seyitgazi yakınlarındaki Küllüoba'da gözlemlenmektedir. İTÇ III döneminde en önemli değişim, yerleşimlerin dağılımında gerçekleşmiştir. Bu dönemde küçük yerleşimler terk edilmiş, nüfus büyük ve merkezi kentlerde toplanmaya başlamıştır. Metalürjideki gelişim ve geliştirilen yeni teknikler sayesinde üretim hızlanmış, uzak bölgeler arası ticari faaliyetler başlamıştır. Aynı şekilde seramik üretiminde seri üretime geçilmesi de bu evrede ticaretin gelişmesini sağlayan bir başka etken olmuştur[44].

Batı Anadolu İTÇna dair en önemli yerleşim merkezi günümüz Çanakkale il sınırları içerisinde kalan Troia'dır. Bu merkezde 1863 yılında F. Calvert ile başlayan kazı çalışmaları 1870 yılında H. Schliemann tarafından devam ettirilmiştir. Merkezde bilimsel kazılar W. Dörpfeld, C. W. Blegen[45] ve M. Korfmann[46] tarafından sürdürülmüş, M. Korfmann'ın vefatı üzerine kazı başkanlığına 2005 yılında E. Pernicka getirilmiştir[47].

Troia'nın kuzeyinde yer alan diğer bir İTÇ yerleşimi olan Kumtepe'de çalışmalar 1934 yılında H. Z. Koşay ve J. W. Sperling[48] tarafından 1934 yılında başlamış, ancak bu çalışmalar çok uzun süreli olmamıştır. Kumtepe Troia'nın erken tabakalarıyla benzerlik gösteren buluntularıyla dikkat çekmektedir. Kumtepe gibi Troia ile paralel buluntular veren bir diğer yerleşim Kara Menderes Ovası'nın güneyinde yer alan Hanaytepe'dir. Ezine'nin 20 km. kuzeyinde yer alan ve Troia II ile çağdaş buluntular veren bu merkezde çalışmalar ilk olarak 1857 yılında F. Calvert tarafından başlatılmıştır. Hanaytepe'de

[43] Efe 2003, 103
[44] Efe 2003, 104, 118.
[45] Blegen 1950, 4.
[46] Korfmann 1989, 323-330.
[47] Pernicka 2007, 3.
[48] Sperling 1976, 305-306.

çalışmamız konusu olan İTÇ buluntuları "B Katı" olarak adlandırılan tabakadan elde edilmiştir[49].

Troia buluntuları ile karşılaştırılan bir diğer merkez İzmir'in kuzeyinde yer alan Bayraklı'dır. 1948 yılında E. Akurgal tarafından başlatılan kazılarda bölgenin ilk yerleşiminin İTÇ başlarında kurulduğu, M.Ö. 3. binin ilk yarısına tarihlendirilen seramik buluntularıyla kesinleştirilmiştir[50].

Son yıllarda yürütülen çalışmalar sonucunda çok önemli veriler elde edilen Liman Tepe'de H. Erkanal başkanlığında 1978–81 yılları arasında başlayan kazı çalışmaları kısa bir süre durduktan sonra 1992 yılından itibaren yeniden başlamıştır[51]. Batı Anadolu İTÇ'na dair Troia ile birlikte en önemli verileri sağlayan merkezlerin başında gelen Liman Tepe'de yürütülen çalışmalarda kuvvetli bir İTÇ yerleşiminin izleri görülmektedir. Liman Tepe ile aynı proje kapsamında değerlendirilen ve Armağan Erkanal tarafından kazıları sürdürülen Panaztepe'de de güçlü bir OTÇ yerleşiminin yanı sıra İTÇ buluntuları da gözlemlenmektedir[52].

Batı Anadolu İTÇ çalışmaları yukarıda değindiğimiz yerleşimlerin coğrafi dağılımı göz önüne alındığında anlaşılacağı üzere kıyı bölgelerde yoğunlaşmış olsa da İç Batı Anadolu olarak adlandırabileceğimiz, kuzeyde Balıkesir, Eskişehir ve Manisa'nın kuzey kesimlerini içine alan bölgede, daha güneyde Akhisar/Manisa, Beycesultan, Büyük Menderes Havzası ve Güney Batı Anadolu'da da önemli çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalar içerisinde önemli bir yere sahip olan Babaköy'de 1936 yılında K. Bittel[53] ile başlayan kazılar 1948 yılında K. Kökten tarafından devam ettirilmiştir[54]. Balıkesir'in güneydoğusunda, Bigadiç yakınlarında yer alan Babaköy mezarlık alanında yürütülen çalışmalar sonucunda Batı Anadolu İTÇ ölü gömme gelenekleri hakkında çok önemli bilgilere ulaşılmış, benzer sonuçlara Manisa ili, Kırkağaç İlçesi, Gelembe yakınlarında yer alan Yortan (Taban Tepe) mezarlık alanında da karşılaşılmıştır. Bu merkezde bölgeye

[49] Akarca 1978, 10-11.
[50] Akurgal 1950, 3-4.
[51] Erkanal-Erkanal 1983, 164.
[52] Erkanal-Çınardalı 2005, 25.
[53] Bittel-Stewart 1939, 1-13.
[54] Kökten 1949, 811.

demiryolu mühendisi olarak gelen P. Gaudin ve M. Chapot[55] tarafından 1900 yılında kazı çalışmaları gerçekleştirilmiş ancak ne yazık ki pek çok eser yurtdışına kaçırılmıştır. Yortan'ın tam lokalizasyonu kazı çalışmalarının ardından geçen 108 sene boyunca araştırılmamış, bölgede 2008 yılında E. Akdeniz başkanlığında yürütülen yüzey araştırmaları sonucunda bu önemli İTÇ mezarlığının tam yeri tespit edilmiştir. Arkeoloji literatürüne Yortan adıyla geçen ve Gaudin'in raporunda Tabak Tepe olarak anılan mezarlık sahası, günümüzde Taban Tepe olarak anılmaktadır[56].

Çalışmanın kapsamı içerisinde değerlendirilen Kum Çayı Vadisi ve yakın çevresinde çalışmalar 1959–1960 yıllarında bölgede Ankara İngiliz Arkeoloji Enstitüsü adına yüzey araştırmaları gerçekleştiren D. French tarafından başlatılmıştır[57]. D. French'in ardından geçen yaklaşık yarım asırlık dönemin ardından 1994–1995 yılları arasında R. Dinç[58], 1999 yılında da T. Takaoğlu[59] tarafından bölgede Kulaksızlar Kalkolitik Çağ taş ve mermer atölyesi merkezli bir yüzey araştırması gerçekleştirmiştir. TÜBİTAK Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Grubu destekli "Prehistorik ve Protohistorik Çağlarda Manisa ve Çevresi" başlıklı, 2007 yılından bu yana E. Akdeniz[60] başkanlığında bir ekip tarafından yürütülen ve tarafımın da bursiyer olarak görev aldığı araştırma projesi, gerek Kum Çayı Vadisi ve yakın çevresinin, gerekse Manisa ilinin hiç incelenmeyen dağlık ve karasal iklimin hüküm sürdüğü iç kesimlerini de kaplamak üzere tamamının Prehistorik ve Protohistorik çağlarının aydınlatılmasına dair bugüne değin gerçekleştirilen en kapsamlı çalışmalardan birisidir.

İzmir il merkezinin doğusunda, Kemalpaşa İlçesinin kuzeybatısında yer alan Ulucak'da 1995 yılından itibaren A. Çilingiroğlu başkanlığında yürütülen çalışmalarda İTÇ II'ye tarihlenen buluntular ele geçmiştir[61]. Bu merkezde yer alan yerleşim dışı mezar alanında Yortan ve Babaköy benzeri küp mezarlara rastlanmış, mezarlığın İTÇ ardından OTÇ'da da kullanıldığı saptanmıştır. Yine İzmir il sınırları içerisinde yer alan ve önemli bir antik çağ merkezi olan Efes'in de içinde yer aldığı Selçuk İlçesi'nde bulunan Ayasuluk

[55] Kamil 1982, 1. T. Kamil Gaudin'in çalışmalarına 1900 yılında başladığını bildirmekteyse de bu konuda farklı görüşler de vardır. Guillaume Charloux kazı çalışmalarının 1889'da başladığını belirtmektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Charloux 2001, 24.
[56] Akdeniz 2009b, 52.
[57] French 1969, 41.
[58] Dinç 1997, 11.
[59] Takaoğlu 2005, 14.
[60] Akdeniz 2008, 255-266.
[61] Derin-Batmaz 2004, 79.

Tepesi'nde M. Büyükkolancı başkanlığında sürdürülen çalışmalarda İTÇ buluntularına rastlanmıştır[62]. Batı Anadolu II. Bin tarihi coğrafyası açısından da son derece büyük öneme sahip olan bu yerleşimin Arzawa'nın başkenti Apasa olduğu düşünülmektedir. Ayasuluk Tepesi'nde yürütülen çalışmalar Selçuk'un prehistorik çağlardan günümüze dek kesintisiz iskan edildiğini göstermesi açısından oldukça önemlidir.

Denizli il merkezinin kuzeydoğusunda, Çivril yakınlarında yer alan Beycesultan yerleşimi bölgenin İTÇ kültürleri arasında oldukça önemli bir yeri bulunmaktadır. Yerleşimde Ankara İngiliz Arkeoloji Enstitüsü adına 1954–1959 yılları arasında S. Lloyd başkanlığında J. Mellaart'in de iştirak ettiği kısa süreli çalışmalar yürütülmüştür[63]. Bilimsel çalışmalar Beycesultan ve çevresinde 44 yıl aradan sonra 2003 yılında E. Abay tarafından yeniden başlatılmıştır[64].

Aydın ili, Karacasu ilçesi yakınlarında yer alan Aphrodisias kentinde kazılar yapan K. Erim'in girişimleriyle antik kent sınırları içerisinde yer alan ve prehistorik buluntular içeren Pekmez Tepe'de ilk bilimsel çalışmalar 1967 yılında B. Kadish[65] başkanlığında başlamış, R. Marchese ve M. S. Joukowsky[66] tarafından devam ettirilmiştir.

Muğla İli, Milas ilçesine bağlı Kıyıkışlacık Kasabası içerisinde yer alan Iasos kentinde 1960 yılında D. Levi tarafından başlayan çalışmalarda sırasıyla C. Laviosa ve F. Berti görev almıştır. Bu çalışmalar sırasında tespit edilen mezarlık alanının İTÇ kültürüne ait olduğu saptanmış, Artemis stoasında da yine İTÇ seramik örnekleri ele geçmiştir[67].

Burdur il merkezinin güneybatısında yer alan Kuruçay'da 1978–88 yılları arasında R. Duru[68] tarafından gerçekleştirilen ve ayrıntılı olarak yayınlanan kazı çalışmaları bahsi geçen coğrafyanın İTÇ kültürüne dair önemli bir kaynak teşkil etmiştir.

Yukarıda değindiğimiz önemli Batı Anadolu İTÇ yerleşimlerine ek olarak Güneybatı Anadolu'da E.Vermeule tarafından gerçekleştirilen yüzey araştırmaları sonucu

[62] Büyükkolancı 1998, 71-74.
[63] Lloyd-Mellaart 1955, 39-92.
[64] Abay ve Dedeoğlu 2005, 41.
[65] Kadish 1971, 124.
[66] Joukowsky 1986, 226.
[67] Levi ve Laviosa, 1970, 143.
[68] Duru 1996, 66-107.

daha çok Yunan ve Roma dönemi yerleşimleri ile tanınan Müsgebi'de de İTÇ buluntuları saptanmıştır[69]. Daha güneyde, Lykia kültür bölgesi olarak değerlendirilen coğrafyada İTÇ'ye dair en önemli yerleşim merkezi Karataş-Semayük'dür. 1949 yılında S. Hood tarafından başlayan kazılar uzun süreli olarak 1963–74 yılları arasında M. J. Mellink tarafından sürdürülmüştür[70].

[69] Vermeule 1964, 244.
[70] Mellink 1964, 269-278.

4. KUM ÇAYI VADİSİ ve YAKIN ÇEVRESİNDE YER ALAN İTÇ YERLEŞİMLERİ

Kum Çayı Vadisi ve yakın çevresinde İTÇ buluntusu saptanan toplam 20 yerleşim bulunmaktadır. Bu merkezlere dair bilgiler D. French'in ve E. Akdeniz'in yüzey araştırmalarından elde edilmektedir.

4.1. Dağdeviren Höyüğü (Akırbey Çiftlik) (Harita IV) (Resim 1, 2)

İzmir-Balıkesir yolu ve ona paralel uzanan demiryolunun 600 m. batısında, Karahöyük Dağı'nın kuzeybatı eteklerine 1 km. mesafede yer alan Dağdeviren Çiftliği, 120x60 m. boyutlarında ve 12 m. yüksekliğindedir. Höyük ilk olarak 1959 yılında D. French tarafından tespit edilmiş, 2007 ve 2009 yıllarında E. Akdeniz tarafından yeniden incelenmiştir. Yaklaşık 1 km. doğusundan Foça sırtlarında doğan ve Akhisar ilçe sınırları içerisinde Kum Çayı ile birleşip, aynı adla Gediz Nehri'ne dökülen Gürdük Çayı geçmektedir.

Akarsuların beslediği zengin bir ovada yer alan Dağdeviren Çiftliği, D. French tarafından hiçbir sebep olmamasına karşın "Akırbey Çiftliği" adıyla adlandırılmıştır[71]. Yöre halkıyla yapılan temaslar French'in geldiği dönemlerde de höyüğün bulunduğu arazinin "Dağdeviren Çiftliği" adıyla anıldığını göstermiştir. Höyüğün güney ve batı kısımlarında buluntu azalmakta, doğu ve kuzey kesimlerinde ise yoğunlaşmaktadır. Üst kesimlerinde ve çevresinde yoğun miktarda geç dönem blokları yer alan höyüğün üzerinde halen kullanılmakta olan bir çiftlik evi vardır. Yaklaşık 400 m. Kuzeydoğusunda yer alan küçük yükseltinin höyüğe ait mezarlık alanı olabileceği düşünülmektedir[72].

Yerleşime Dair Teknik Bilgiler;

Ölçüler:
120 x 60 m.
7200 m²

[71] French 1969, 47.
[72] Akdeniz 2008, 256.

720 dekar
0.72 hektar
7.2 dönüm
72 ar

GPS Koordinatları:
1- 355690700 D - 4306339 K Yük: 88 m.
2- 355568943 D - 4306604 K Yük: 101m.

Mesafeler:
Akhisar Höyüğü'nün, 2.3 km. batı-kuzeybatısında.
Kızlaralanı Höyüğü'nün, 5.8 km. kuzeybatısında.
Örentepe II Höyüğü'nün, 5.57 km. kuzeybatısında.
Kennez I Höyüğü'nün, 7 km. kuzeybatısında.
Moralı II Höyüğü'nün, 7.4 km. kuzeybatısında.
Rahmiye II Höyüğü'nün, 7.5 km. kuzeyinde.
Refik Aslan Höyüğü'nün, 14.6 km. kuzeybatısında.
Tepetarla Höyüğü'nün, 16,3 km. kuzeybatısında.
Akdeğirmen Höyüğü'nün, 16.6 km. kuzeybatısında.
Akselendi Höyüğü'nün, 17 km. kuzeybatısında.
Nuriye'nin, 18 km. kuzey-kuzeydoğusunda.
Arpalı II Höyüğü'nün, 18.6 km. kuzey-kuzeydoğusunda.
Lütfiye Höyüğü'nün, 19 km. kuzeyinde.
Alibeyli Höyüğü'nün, 22.3 km. kuzeyinde.
Tekeliler Höyüğü'nün, 36 km. kuzeydoğusunda.
Bedeller Höyüğü'nün, 24 km. kuzeybatısında.
Halitpaşa I'in, 25 km. kuzeyinde.
Veziroğlu Höyüğü'nün, 37.5 km. kuzeydoğusunda
Baykuştepe Höyüğü'nün, 32 km. kuzeyinde.

4.2. Akhisar Höyük (Harita V) (Resim 3, 4)

Akhisar ilçe merkezinden 4 km. güneyde, Akhisar-Gölmarmara yolunun 1,5 km. batısında, 150x100 m. boyutlarında, 6 m. yüksekliğinde yayvan bir tepedir. Höyüğün doğusunda bir kurutma kanalı yer almakta, batısından ise Ilıcaksu Deresi'ne ait bir kol geçmektedir. Çomaltı Düzlüğü adı verilen mevkiinin 600 m. güneydoğusunda, Karahöyük Dağı'nın kuzeydoğu eteklerinin ovayla buluştuğu arazide yer alan Akhisar Höyüğü, İTÇ, OTÇ ve GTÇ buluntuları içermektedir. İlkin D. French tarafından 1959 yılında saptanan merkez 2007 yılında E. Akdeniz başkanlığında bir ekip tarafından yeniden incelenmiştir[73].

Aynı tepenin 200 m. kuzeyinde, Akhisar'ın 3,8 km. güneyinde, Akhisar-Gölmarmara yolunun 1,3 km. batısında 130x60 m. boyutlarında bir yükselti daha vardır. Üzerinde az miktarda İTÇ - STÇ buluntusu ele geçen tepenin gerçek bir höyük olup olmadığı anlaşılmamıştır. Tepenin batı kısmında açılan 10 m.lik bir su sondajı incelenmiş, bu geniş ve derin çukurun profilinde höyük olduğunu düşündürecek hiçbir belirtiye rastlanmamıştır[74].

Yerleşime Dair Teknik Bilgiler;

Ölçüler:
150 x 100 m.
15.000 m²
1500 dekar
1.5 hektar
15 dönüm
150 ar

GPS Koordinatları:
1- 35571845 D - 4305243 K Yük: 86 m.
2- 35571869 D - 4305316 K Yük: 89 m

[73] Akdeniz 2008, 256.
[74] Akdeniz 2008, 256.

Mesafeler:
Dağdeviren Höyüğü'nün, 2.3 km. doğu-güneydoğusunda.
Kızlaralanı Höyüğü'nün, 3.5 km. kuzeybatısında.
Örentepe II Höyüğü'nün, 4.7 km. kuzeyinde.
Kennez I Höyüğü'nün, 7 km. kuzeybatısında.
Moralı II Höyüğü'nün, 7.4 km. kuzeyinde.
Rahmiye II Höyüğü'nün, 7.6 km. kuzeydoğusunda.
Refik Aslan Höyüğü'nün, 13 km. kuzey-kuzeybatısında.
Tepetarla Höyüğü'nün, 15 km. kuzey-kuzeybatısında.
Akdeğirmen Höyüğü'nün, 15.5 km. kuzey-kuzeybatısında.
Akselendi Höyüğü'nün, 15.9 km. kuzey-kuzeybatısında.
Nuriye'nin, 19 km. kuzey-kuzeydoğusunda.
Arpalı II Höyüğü'nün, 19.5 km. kuzeydoğusunda.
Lütfiye Höyüğü'nün, 19.6 km. kuzey-kuzeydoğusunda.
Alibeyli Höyüğü'nün, 23.5 km. kuzey-kuzeydoğusunda
Tekeliler Höyüğü'nün, 37 km. kuzeydoğusunda.
Bedeller Höyüğü'nün, 24 km. kuzeyinde.
Halitpaşa I'in, 25 km. kuzeyinde.
Veziroğlu Höyüğü'nün, 38.5 km. kuzeydoğusunda.
Baykuştepe Höyüğü'nün, 34 km. kuzey-kuzeydoğusunda.

4.3 Kızlaralanı Höyüğü (Kennez II) (Harita VI) (Resim 5, 6)

Akhisar-Kızlaralanı köy yolunun 1,5 km. doğusunda, köye giden yolun 200 m. güneyinde son derece küçük bir tepedir. Köylülerin verdiği bilgilere göre birkaç sene önce arazi sahibi tarafından düzlenmiş ve üzerine zeytin ağaçları dikilmiştir. Höyüğün yaklaşık 300 m. doğusundan Karacakaya deresi geçmektedir. Kanlıkırağaç Düzü olarak adlandırılan mevkiinin 300 m. doğu-kuzeydoğusunda, Karahöyük Dağı'nın doğusunda yer alan höyük İlk kez D.French tarafından 1959 yılında arkeoloji literatürüne sokulmuştur[75]. French bu yerleşimi güneyinde, 4 km. uzaklıktaki Kennezköy'e dayanarak Kennez II şeklinde adlandırmıştır. Arazide E. Akdeniz başkanlığında 2007 yılında gerçekleştirilen

[75] French 1969, 48.

çalışmalarda höyüğün Kennezköy'ün 4 km kuzeyinde, Kızlaralanı köyü sınırları içinde bulunduğu saptanmıştır. Konuya dikkat çeken E. Akdeniz bu adın değiştirilmesi gerektiğini belirtmiştir. French zamanında 3 m yüksekliğinde, yaklaşık 50 m çapında yayvan, küçük bir tepe şeklinde tanıtılan tepe günümüzde 1 m. yüksekliğe kadar inmiştir. Tepede SKÇ ve İTÇ yerleşimi vardır[76].

Yerleşime Dair Teknik Bilgiler;

Ölçüler:
80 x 50 m
4.000 m².
400 dekar.
0,4 hektar
4 dönüm.
40 ar.

GPS Koordinatları:
1- 35574524 D - 4304293 K Yük. 86 m.
2- 35574312 D - 4304296 K Yük: 87 m.

Mesafeler:
Dağdeviren Höyüğü'nün, 5.8 km. güneydoğusunda.
Akhisar Höyüğü'nün, 3.5 km. güneydoğusunda.
Örentepe II Höyüğü'nün, 4.7 km. kuzeydoğusunda.
Kennez I Höyüğü'nün, 4.2 km. kuzeyinde.
Moralı II Höyüğü'nün, 4.8 km. kuzey-kuzeydoğusunda.
Rahmiye II Höyüğü'nün, 8 km. kuzeydoğusunda.
Refik Aslan Höyüğü'nün, 10 km. kuzeyinde.
Tepetarla Höyüğü'nün, 11.9 km. kuzeyinde.
Akdeğirmen Höyüğü'nün, 12.2 km. kuzeyinde.
Akselendi Höyüğü'nün, 13 km. kuzeyinde.
Nuriye'nin, 19.3 km. kuzeydoğusunda.

[76] Akdeniz 2008, 256.

Arpalı II Höyüğü'nün, 20 km. kuzeydoğusunda.
Lütfiye Höyüğü'nün, 20.5 km. kuzeydoğusunda.
Alibeyli Höyüğü'nün, 23 km. kuzeydoğusunda.
Tekeliler Höyüğü'nün, 39 km. kuzeydoğusunda.
Bedeller Höyüğü'nün, 24 km. kuzeyinde.
Halitpaşa I'in, 25.5 km. kuzeydoğusunda.
Veziroğlu Höyüğü'nün, 40 km. kuzeydoğusunda.
Baykuştepe Höyüğü'nün, 36 km kuzeydoğusunda.

4.4. Örentepe II Höyüğü (Harita VII) (Resim 7, 8)

Akhisar'ın 7 km. batı-güneybatısında, Rahmiye köyünün 2,7 km. doğusunda, Moralı köyünün 2 km. batısında, Karahöyük Dağı'nın güney yamaçlarına 1 km. mesafede yer almaktadır. 2008 yılında bölgede E. Akdeniz başkanlığında gerçekleştirilen yüzey araştırmaları sırasında tespit edilmiştir. 2007 yılında saptanan Ören Tepe I yerleşiminin hemen güneyinde yer almaktadır. 55x80 m. boyutlarındaki tepe 3 m. yüksekliğindedir. Yerleşimin yaklaşık olarak 300 m. kuzeyinde eski haritalarda Yemişli Göl olarak adlandırılan bir göl varsa da araştırmalarımız sırasında bu gölün kurumuş olduğu saptanmıştır. Çalışmamızın konusunu oluşturan erken dönemlere ait malzeme yoğunluğu oldukça düşüktür. Arazide toplanan buluntular geç dönem örnekleri dışında İTÇ'ye aittir.

Yerleşime Dair Teknik Bilgiler;

Ölçüler:
55 x 80 m.
4400 m²
440 dekar
0,44 hektar
4,4 dönüm
44 ar

GPS koordinatları:
1- 35570992 D - 4301209 K Yük: 75 m.

2- 35571032 D - 4301266 K Yük: 72 m.

Mesafeler:
Dağdeviren Höyüğü'nün, 5.7 km. güneydoğusunda.
Akhisar Höyüğü'nün, 4.7 km. güneyinde.
Kızlaralanı Höyüğü'nün, 4.7 km. güneybatısında
Kennez I Höyüğü'nün, 4.2 km. kuzeybatısında.
Moralı II Höyüğü'nün, 2 km. kuzeyinde.
Rahmiye II Höyüğü'nün, 3.7 km. doğu-kuzeydoğusunda.
Refik Aslan Höyüğü'nün, 9.6 km. kuzeybatısında.
Tepetarla Höyüğü'nün, 10.8 km. kuzeybatısında.
Akdeğirmen Höyüğü'nün, 11.3 km. kuzeybatısında.
Akselendi Höyüğü'nün, 11 km. kuzeybatısında.
Nuriye'nin, 14.6 km. kuzeydoğusunda.
Arpalı II Höyüğü'nün, 15.3 km. kuzeydoğusunda.
Lütfiye Höyüğü'nün, 16 km. kuzeydoğusunda.
Alibeyli Höyüğü'nün, 19 km. kuzeydoğusunda.
Tekeliler Höyüğü'nün, 35 km. kuzeydoğusunda.
Bedeller Höyüğü'nün, 20 km. kuzeyinde.
Halitpaşa I'in, 21 km. kuzeyinde.
Veziroğlu Höyüğü'nün, 36 km. kuzeydoğusunda.
Baykuştepe Höyüğü'nün, 30 km. kuzeydoğusunda.

4.5. Kennez I Höyüğü (Harita VIII) (Resim 9, 10)

Akhisar'ın güneydoğusunda günümüzde "Pınarcık" adıyla anılan köyün 200 m. kuzeybatısında, Akhisar-Gölmarmara yolunun 80 m. batısında yer almaktadır. Karahöyük Dağı'nın yaklaşık 2 km. güneydoğusunda yer alan höyük 95x86 m. boyutlarında, 9m. yüksekliğindedir. İlkin D. French tarafından 1959 yılında saptanan yerleşim 2007 yılında E. Akdeniz başkanlığında bir ekip tarafından yeniden incelenmiştir[77]. Höyüğün hemen güney yanından konumuz olan Kum Çayı'nı besleyen Ilıcaksu Deresi'ne ait bir kol

[77] Akdeniz 2008, 256.

geçmektedir. Kuzey ve kuzeydoğu kısımları tarımsal faaliyetlerden dolayı, batı-güneybatı kısmı ise yol sebebiyle kısmen tahrip olmuştur.

Erken dönemlere ait malzeme tepenin batı kısmında yoğun, doğusunda ise oldukça azdır. Manisa yöresinin İTÇ'nın tüm evrelerine ait çok yoğun malzemeye sahip höyüklerindendir.

Yerleşime Dair Teknik Bilgiler;

Ölçüler:
95 x 86 m.
8170 m²
817 dekar.
0.817 hektar
8.17 dönüm
81.7 ar

GPS Koordinatları:
1- 35574734 D - 4300260 K Yük: 95 m.
2- 35574834 D - 4300223 K Yük: 86 m.

Mesafeler:
Dağdeviren Höyüğü'nün, 7 km. güneydoğusunda.
Akhisar Höyüğü'nün, 7 km. güneydoğusunda.
Kızlaralanı Höyüğü'nün, 4.2 km. güneyinde.
Örentepe II Höyüğü'nün, 4.2 km. güneydoğusunda.
Moralı II Höyüğü'nün, 2.7 km. doğusunda.
Rahmiye II Höyüğü'nün, 7.5 km. doğusunda.
Refik Aslan Höyüğü'nün, 6.5 km. kuzeyinde.
Tepetarla Höyüğü'nün, 7.8 km. kuzeyinde.
Akdeğirmen Höyüğü'nün, 8 km. kuzeyinde.
Akselendi Höyüğü'nün, 8.2 km. kuzeyinde.
Nuriye'nin, 17 km. kuzeydoğusunda.
Arpalı II Höyüğü'nün, 17.5 km. kuzeydoğusunda.

Lütfiye Höyüğü'nün, 18 km. kuzeydoğusunda.
Alibeyli Höyüğü'nün, 20.5 km. kuzeydoğusunda.
Tekeliler Höyüğü'nün, 38.5 km. kuzeydoğusunda.
Bedeller Höyüğü'nün, 20 km. kuzeydoğusunda.
Halitpaşa I'in, 23 km. kuzeydoğusunda.
Veziroğlu Höyüğü'nün, 39 km. kuzeydoğusunda
Baykuştepe Höyüğü'nün, 31 km. kuzeydoğusunda.

4.6. Moralı II Höyüğü (Harita IX) (Resim 11, 12)

Moralı köyünün 1,5 km. güneyinde, eski Akhisar-Gölmarmara yolunun yalnızca 5 m. batısında, yaklaşık 100x50 m. boyutlarında 1 m. yüksekliğinde yayvan bir tepedir. Karahöyük Dağı'nın güneydoğu eteklerine 1 km. mesafede yer almaktadır. Kennez I Höyüğü gibi Moralı II Höyüğü de Ilıcaksu Deresi'ne ait kollarla çevrelenmiştir. 2007 yılında E. Akdeniz başkanlığında bir ekip tarafından saptanmıştır[78]. Batı Anadolu Neolitik Çağ yerleşimleri arasında önemli bir yere sahip olan Moralı I höyüğünün yaklaşık 800 m. doğusunda yer alan yerleşimin üzerinde az miktarda prehistorik çanak çömlek buluntusu (İTÇ III?) tespit edilmiştir.

Yerleşime Dair Teknik Bilgiler;

Ölçüler:
100 x 50 m.
5.000 m²
500 dekar.
0.5 hektar
5 dönüm
50 ar

GPS Koordinatları:
1- 35573100 D - 4300593 K Yük: 69 m.
2- 35573166 D - 4300661 K Yük: 68 m.

[78] Akdeniz 2008, 256.

Mesafeler:

Dağdeviren Höyüğü'nün, 7.4 km. güneydoğusunda.

Akhisar Höyüğü'nün, 7.4 km. güneyinde.

Kızlaralanı Höyüğü'nün, 4.8 km. batı-güneybatısında.

Örentepe II Höyüğü'nün, 2 km. güneyinde.

Kennez I Höyüğü'nün, 2.7 km. batısında.

Rahmiye II Höyüğü'nün, 4.7 km. doğusunda.

Refik Aslan Höyüğü'nün, 8 km. kuzeybatısında.

Tepetarla Höyüğü'nün, 9 km. kuzeybatısında.

Akdeğirmen Höyüğü'nün, 9.5 km. kuzeybatısında.

Akselendi Höyüğü'nün, 9.2. km. kuzeybatısında.

Nuriye'nin, 15 km. kuzeydoğusunda.

Arpalı II Höyüğü'nün, 15.5 km. kuzeydoğusunda.

Lütfiye Höyüğü'nün, 15.2 km. kuzeydoğusunda.

Alibeyli Höyüğü'nün, 19 km. kuzeydoğusunda.

Tekeliler Höyüğü'nün, 36 km. kuzeydoğusunda.

Bedeller Höyüğü'nün, 19 km. kuzeyinde.

Halitpaşa I'in, 21 km. kuzeyinde.

Veziroğlu Höyüğü'nün, 37 km. kuzeydoğusunda.

Baykuştepe Höyüğü'nün, 30 km. kuzeydoğusunda.

4.7. Rahmiye II Höyüğü (Tosun Çukuru) (Harita X) (Resim 13, 14)

Akhisar İlçesi'ne bağlı Rahmiye Köyü'nün 2 km güneyinde yer almaktadır. Höyüğün batı-kuzeybatısında Nohut Tepe ve Göz Tepe, kuzey-kuzeydoğusunda ise Karahöyük Dağı yer almaktadır. Höyüğün 1 km güneyinden Kum Çayı olarak da anılmakta olan Ilıcaksu Deresi akmaktadır. Düz bir arazi üzerinde yer alan höyük su kaynaklarına yakın, tarıma elverişli topraklar üzerinde yer almaktadır. Ayrıca höyüğün yaklaşık 4 km kuzeyinde 1950'lere kadar su biriktirdiği bilinen kurumuş bir göl bulunmaktadır. Prehistorik dönem insanları için oldukça uygun şartlar taşıyan yerleşime bu adı veren, arazide 1959'da geniş çaplı araştırmalar gerçekleştiren D.French'dir[79]. Höyük üzerinde 2007 yılında E. Akdeniz başkanlığında bir yüzey araştırması

[79] French 1969, 50.

gerçekleştirilmiştir[80]. Bu çalışmalar sırasında höyüğün bulunduğu mevkiinin yöre halkı tarafından "Tosun Çukuru" olarak anıldığı saptanmıştır. 200x150 m.lik bir sahayı kapladığı gözlense de tepe yıllar önce tarımsal faaliyetler sebebiyle düzleştirildiği için bu boyutlar gerçekçi değildir. Höyüğün yaklaşık 3 km kuzeydoğusunda bölgede gerçekleştirilen son çalışmalarda ortaya çıkartılan, ancak çalışma konumuz içerisinde ele aldığımız İTÇ'ye dair herhangi bir buluntuya rastlayamadığımız Ören Tepe yer almaktadır.

Yerleşime Dair Teknik Bilgiler;

Ölçüler:
200 x 150 m
30.000 m²
3000 dekar
3 hektar
30 dönüm
300 ar

GPS Koordinatları:
1- 35567529 D - 4300012 K Yük: 74 m.
2- 35567410 D - 4299963 K Yük: 82 m.

Mesafeler:
Dağdeviren Höyüğü'nün, 7.5 km. güneyinde.
Akhisar Höyüğü'nün, 7.6 km. güneybatısında.
Kızlaralanı Höyüğü'nün, 8 km. güneybatısında.
Örentepe II Höyüğü'nün, 3.7 km. batı-kuzeybatısında.
Kennez I Höyüğü'nün, 7.5 km. batısında.
Moralı II Höyüğü'nün, 4.7 km. batısında.
Refik Aslan Höyüğü'nün, 12 km. kuzeybatısında.
Tepetarla Höyüğü'nün, 12.7 km. kuzeybatısında.
Akdeğirmen Höyüğü'nün, 13.3 km. kuzeybatısında.

[80] Akdeniz 2008, 257.

Akselendi Höyüğü'nün, 12.5 km. kuzeybatısında.
Nuriye'nin, 12 km. kuzeyinde.
Arpalı II Höyüğü'nün, 12.7 km. kuzeyinde.
Lütfiye Höyüğü'nün, 13 km. kuzeyinde.
Alibeyli Höyüğü'nün, 16.5 km. kuzeyinde.
Tekeliler Höyüğü'nün, 31.8 km. kuzeydoğusunda.
Bedeller Höyüğü'nün, 17.8 km. kuzeyinde.
Halitpaşa I'in, 18.8 km. kuzeyinde.
Veziroğlu Höyüğü'nün, 33 km. kuzeydoğusunda.
Baykuştepe Höyüğü'nün, 27 km. kuzeyinde.

4.8. Refik Aslan Höyüğü (Harita XI) (Resim 15, 16)

Akselendi Beldesi'nin 1,2 km. kuzeydoğusunda, Ilıcak Çayının yaklaşık 1 km. güneybatısında düzlenmiş bir höyüktür. İlk olarak 2007 yılında E. Akdeniz başkanlığında gerçekleştirilen yüzey araştırmaları sırasında tespit edilmiştir[81]. Höyüğe araştırmalara verdiği destek sebebiyle dönemin Manisa Valisi Sayın Refik Aslan'ın ismi verilmiştir. Arazi tesviye edildiği için kesin olarak kapladığı alanı belirlemek mümkün değildir. Ancak yaklaşık 150 x 125 m.lik tarla toprağında yoğun miktarda İTÇ malzemesi bulmak mümkün olmuştur. Daha az yoğunlukta OTÇ ve STÇ malzemesi de vardır. En yüksek noktası ovadan yaklaşık 1m. yüksekliğindedir[82].

Yerleşime Dair Teknik Bilgiler;

Ölçüler:
100 x 50 m.
5.000 m²
500 dekar
0.5 hektar
5 dönüm
50 ar

[81] Akdeniz 2008, 258.
[82] Akdeniz 2008, 258.

GPS koordinatları:

1- 35577222 D - 4294382 K Yük: 92 m.

2- 35577225 D - 4294366 K Yük: 93 m.

Mesafeler:

Dağdeviren Höyüğü'nün, 14. 6 km. güneydoğusunda.

Akhisar Höyüğü'nün, 13 km. güney-güneydoğusunda.

Kızlaralanı Höyüğü'nün, 10 km. güneyinde.

Örentepe II Höyüğü'nün, 9.6 km. güneydoğusunda.

Kennez I Höyüğü'nün, 6.5 km. güneyinde.

Moralı II Höyüğü'nün, 8 km. güneydoğusunda.

Rahmiye II Höyüğü'nün, 12 km. güneydoğusunda.

Tepetarla Höyüğü'nün, 1.5 km kuzeyinde.

Akdeğirmen Höyüğü'nün, 1.7 km. kuzeydoğusunda.

Akselendi Höyüğü'nün, 1.9 km. kuzeyinde.

Nuriye'nin, 16 km. doğu-kuzeydoğusunda.

Arpalı II Höyüğü'nün, 16.5 km. doğu-kuzeydoğusunda.

Lütfiye Höyüğü'nün, 15.5 km. doğu-kuzeydoğusunda.

Alibeyli Höyüğü'nün, 18 km. doğu-kuzeydoğusunda.

Tekeliler Höyüğü'nün, 37 km. doğu-kuzeydoğusunda.

Bedeller Höyüğü'nün, 16.4 km. kuzeydoğusunda.

Halitpaşa I'in, 20 km. kuzeydoğusunda.

Veziroğlu Höyüğü'nün, 38 km. doğu-kuzeydoğusunda.

Baykuştepe Höyüğü'nün, 29 km. kuzeydoğusunda.

4.9. Tepetarla Höyüğü (Harita XII) (Resim 17, 18)

Akhisar-Gölmarmara yolunun Ilıcak Suyu mevkii yakınlarında, yolun 600 m. batı Kuzeybatısında Akhisar'ın 16 km. güneyinde, Gölmarmara'nın 7 km. kuzeyinde, Akselendi'nin 2.5 km. doğusunda yer almaktadır. Yaklaşık 90 × 50 m. boyutlarında ve 6 m. yüksekliğindedir. 2008 yılında E. Akdeniz başkanlığında bir ekip tarafından tespit edilmiştir[83].

[83] Dinç 1997, 265.

Üzerinde bağcılık yapılmakta olan höyük, son derece sulak ve verimli bir arazide yer almaktadır. Yakın tarihlerdeki kuraklık öncesinde faal durumdaki Ilıcaksu kaynağı buna güzel bir örnektir. Höyüğün etrafı çepeçevre tıraşlanmış, buna karşın üst kısmı büyük ölçüde korunmuştur. Höyükte SKÇ, İTÇ, OTÇ ve STÇ buluntuları ele geçmiştir.
Yerleşime Dair Teknik Bilgiler;

Ölçüler:
90 × 50 m.
4500 m²
450 dekar
0,45 hektar
4,5 dönüm
45 ar

GPS koordinatları:
1- 35578391 D - 4292738 K Yük: 98 m.
2- 35578440 D - 4292809 K Yük: 92 m.

Mesafeler:
Dağdeviren Höyüğü'nün, 16.3 km. güneydoğusunda.
Akhisar Höyüğü'nün, 15 km. güney-güneydoğusunda.
Kızlaralanı Höyüğü'nün, 11.9 km. güneyinde.
Örentepe II Höyüğü'nün, 10.8 km. güneydoğusunda.
Kennez I Höyüğü'nün, 7.8 km. güneyinde
Moralı II Höyüğü'nün, 9 km. güneydoğusunda.
Rahmiye II Höyüğü'nün, 12.7 km. güneydoğusunda.
Refik Aslan Höyüğü'nün, 1.5 km. güneyinde.
Akdeğirmen Höyüğü'nün, 1 km. kuzeybatısında.
Akselendi Höyüğü'nün, 1.5 km. kuzeydoğusunda.
Nuriye'nin, 16.5 km. doğusunda.
Arpalı II Höyüğü'nün, 16.6 km. doğusunda.
Lütfiye Höyüğü'nün, 15 km. doğusunda.
Alibeyli Höyüğü'nün, 18.5 km doğusunda.

Tekeliler Höyüğü'nün, 38 km. doğusunda.
Bedeller Höyüğü'nün, 15.7 km. kuzeydoğusunda.
Halitpaşa I'in, 19.5 km. kuzeydoğusunda.
Veziroğlu Höyüğü'nün, 38 km. doğusunda
Baykuştepe Höyüğü'nün, 19 km. kuzeydoğusunda.

4.10. Akdeğirmen Höyüğü (Harita XIII) (Resim 19, 20)

Akselendi'nin yaklaşık 2 km. doğu-güneydoğusunda, Yenideğirmen mevkiinin 1 km. güneydoğusunda, Akçeşme köyünün 2 km. güneybatısında, Akhisar-Gölmarmara yolunun 500 m. batısındadır. Yaklaşık 100 x 80 m.lik alanı kaplar. 6 m. yüksekliğindedir. 2007 yılında E. Akdeniz başkanlığında bir ekip tarafından saptanan ve verimli bir ova üzerinde yer alan höyüğün doğusunda Heybeli Tepe civarında topografya yükselmektedir. Ilıcaksu'ya 100m. mesafede yer alan höyüğün yüzeyinde konumuz olan döneme ait malzemelerin sınırlı olduğu tespit edilmiştir. Kalkolitik ve İTÇ'na ait birkaç parça çanak çömlek toplanmıştır[84].

Yerleşime Dair Teknik Bilgiler;

Ölçüler:
90 × 50 m.
4500 m²
450 dekar
0,45 hektar
4,5 dönüm
45 ar

GPS koordinatları:
1-35578440D - 4292617 K Yük: 104 m

Mesafeler:
Dağdeviren Höyüğü'nün, 16.6 km. güneydoğusunda.

[84] Akdeniz 2008, 258.

Akhisar Höyüğü'nün, 15.5 m. güney-güneydoğusunda.
Kızlaralanı Höyüğü'nün, 12.2 km. güneyinde.
Örentepe II Höyüğü'nün, 11.3 km. güneydoğusunda.
Kennez I Höyüğü'nün, 8 km. güneyinde.
Moralı II Höyüğü'nün, 9.5 km. güneydoğusunda.
Rahmiye II Höyüğü'nün, 13.3 km. güneydoğusunda.
Refik Aslan Höyüğü'nün, 1.7 km. güneybatısında.
Tepetarla Höyüğü'nün, 1 km. güneydoğusunda.
Akselendi Höyüğü'nün, 1.2 km. kuzeydoğusunda.
Nuriye'nin, 17 km. doğusunda.
Arpalı II Höyüğü'nün, 17.5 km. doğusunda.
Lütfiye Höyüğü'nün, 16 km. doğusunda.
Alibeyli Höyüğü'nün, 19 km. kuzeydoğusunda.
Tekeliler Höyüğü'nün, 39 km doğusunda.
Bedeller Höyüğü'nün, 16 km. kuzeydoğusunda.
Halitpaşa I'in, 20 km. kuzeydoğusunda.
Veziroğlu Höyüğü'nün, 39 km. kuzeydoğusunda.
Baykuştepe Höyüğü'nün, 29 km. kuzeydoğusunda.

4.11. Akselendi Höyüğü (Harita XIV) (Resim 21, 22)

Akselendi'nin yaklaşık 1 km. güneydoğusunda, 200 x 350 m. boyutlarında çok büyük bir höyüktür. 2007 yılında E. Akdeniz başkanlığında bir ekip tarafından tespit edilmiştir. Höyüğün içinde kaldığı arazi günümüzde yöre halkı tarafından Efendinin Değirmeni mevkii olarak adlandırılan bölgenin 1 km güneyinde yer almaktadır. Düz bir ova üzerinde yükselmekte olan höyüğün 2 km doğusunda Tuzlu Tepe ve Kocakır Tepe, 2,5 km güneydoğusunda ise eteklerinde Ilıcaksu Kaplıcası yer alan Heybeli Tepe bulunmaktadır. Akselendi Höyüğü, Kum Çayı olarak da anılan, Ilıcaksu Çayı'nın 1,5 km batısında yer almaktadır. 2007 Günümüzde yoğun tarımsal faaliyetler sebebiyle yok olma noktasına gelmiştir. Zeytin ağacı dikmek için tepede teraslama yapılmış, bu sebeple kesin yükseltiyi ölçmek mümkün olmamıştır. Ancak, ova seviyesinden 1 ila 2 m. arasında değişmektedir. İTÇ buluntusu içermektedir[85].

[85] Akdeniz 2008, 259.

Yerleşime Dair Teknik Bilgiler;

Ölçüler:
200 x 350 m.
70.000 m²
7000 dekar
7 hektar
70 dönüm
700 ar

GPS Koordinatı:
1- 35577171 D - 4292385 K Yük: 106 m.

Mesafeler:
Dağdeviren Höyüğü'nün, 17 km. güneydoğusunda.
Akhisar Höyüğü'nün, 15.9 km. güney-güneydoğusunda.
Kızlaralanı Höyüğü'nün, 13 km. güneyinde.
Örentepe II Höyüğü'nün, 11 km. güneydoğusunda.
Kennez I Höyüğü'nün, 8.2 km. güneyinde.
Moralı II Höyüğü'nün, 9.2 km. güneydoğusunda.
Rahmiye II Höyüğü'nün, 12.5 km. güneydoğusunda.
Refik Aslan Höyüğü'nün, 1.9 km. güneyinde.
Tepetarla Höyüğü'nün, 1.5 km. güneybatısında.
Akdeğirmen Höyüğü'nün, 1.2 km. güneybatısında.
Nuriye'nin, 15 km. doğusunda.
Arpalı II Höyüğü'nün, 16 km. doğusunda.
Lütfiye Höyüğü'nün, 15 km. doğusunda.
Alibeyli Höyüğü'nün, 17 km. kuzeydoğusunda.
Tekeliler Höyüğü'nün, 38 km. doğusunda.
Bedeller Höyüğü'nün, 15 km. kuzeydoğusunda.
Halitpaşa I'in, 18 km. kuzeydoğusunda.
Veziroğlu Höyüğü'nün, 37 km. kuzeydoğusunda.
Baykuştepe Höyüğü'nün, 28 km. kuzeydoğusunda.

4.12. Nuriye (Harita XV) (Resim 23, 24)

Saruhanlı İlçesi'nin kuzeydoğusunda, Nuriye Köyü'nün 3 km güneydoğusunda, Lütfiye (Arpalı) Köyü'nün 3 km kuzeybatısında yer alır. Sarıkız mevkiinin 1 km. doğusunda, Değirmenbaşı mevkii olarak adlandırılan ve 1960'lara kadar kullanılan değirmenin bitişiğindedir. Doğusunda Değirmenbaşı Tepe, kuzeydoğusunda ise Kaynağınbaşı Tepe ve Eskitaşağılı Tepe yer almaktadır. Nuriye'nin yaklaşık olarak 3 km batısından Kum Çayı geçmektedir ve 200m. doğusunda bir sulama kanalı bulunmaktadır. Tarıma elverişli bir alan üzerinde yer alan bu yerleşim ilk kez D.H. French tarafından 1959'da tespit edilmiştir[86]. 2007 yılında E. Akdeniz tarafından yeniden değerlendirmeye alınan Nuriye'nin French'in belirttiğinin aksine höyük değil, tepe üstü yerleşimi olduğu belirlenmiştir[87]. French'in de belirttiği üzere kireçtaşı oluşumlu tepenin etrafı tamamen sulak arazidir[88]. Tepe üzerinde günümüzde İzmir'in içme suyu ihtiyacını karşılayan, İZSU'ya ait su depoları ve su pompaları bulunmaktadır.

Yerleşime Dair Teknik Bilgiler;

Ölçüler:
100 x 50 m
5.000 m²
500 dekar
0.5 hektar
5 dönüm
50 ar

GPS Koordinatları:
1- 35561573 D - 4290026 K Yük: 56 m.

Mesafeler:
Dağdeviren Höyüğü'nün, 18 km. güney-güneybatısında.
Akhisar Höyüğü'nün, 19 km. güney-güneybatısında.

[86] French 1969, 54.
[87] Akdeniz 2008, 259.
[88] French 1969, 54.

Kızlaralanı Höyüğü'nün, 19.3 km. güneybatısında.
Örentepe II Höyüğü'nün, 14.6 km. güneybatısında.
Kennez I Höyüğü'nün, 17 km. güneybatısında.
Moralı II Höyüğü'nün, 15 km. güneybatısında.
Rahmiye II Höyüğü'nün, 12 km. güneyinde.
Refik Aslan Höyüğü'nün, 16 km. batı-güneybatısında.
Tepetarla Höyüğü'nün, 16.5 km. batısında.
Akdeğirmen Höyüğü'nün, 17 km. batısında.
Akselendi Höyüğü'nün, 15 km. batısında.
Arpalı II Höyüğü'nün, 800 m. kuzeyinde.
Lütfiye Höyüğü'nün, 1.5 km. kuzeybatısında.
Alibeyli Höyüğü'nün, 5 km. kuzeyinde.
Tekeliler Höyüğü'nün, 22 km doğusunda.
Bedeller Höyüğü'nün, 8 km. kuzeyinde.
Halitpaşa I'in, 7 km. kuzeyinde.
Veziroğlu Höyüğü'nün, 22 km. doğu-kuzeydoğusunda.
Baykuştepe Höyüğü'nün, 15 km. kuzeydoğusunda.

4.13. Arpalı II Höyüğü (Harita XVI) (Resim 25, 26)

Saruhanlı İlçesi'nin doğusunda, Burhaniye (Lütfiye) (Arpalı) Köyü'nün yaklaşık 2 km güneyinde, "Çilligeçit mevkiinin" 200 m. güneydoğusunda yer alır. Günümüzde faal durumdaki bir çırçır fabrikasının hemen güneyindedir. Kum Çayı'nın 2 km doğusunda yer alan Arpalı II Höyüğü 1959'da D.French tarafından tespit edilmiştir[89]. 2007 yılında E. Akdeniz başkanlığında bir ekip tarafından yeniden incelenen höyüğün güney uzantısının günümüzde de 3 m. seviyesinde olmasına karşın yoğun bir şekilde tahrip edildiği ve yayvanlaştırıldığı gözlemlenmiştir[90]. Yapılan incelemede sadece İTÇ'ye ait sınırlı çanak, çömlek parçası ve taş aletler bulunmuştur.

[89] French 1965, 51.
[90] Akdeniz 2008, 259.

Yerleşime Dair Teknik Bilgiler;

Ölçüler:
80 x 50 m
4.000 m².
400 dekar
0,4 hektar
4 dönüm
40 ar.

GPS Koordinatları:
1- 35561643 D - 4289268 K Yük: 56 m.
2- 35561596 D - 4289268 K Yük: 58 m.

Mesafeler:
Dağdeviren Höyüğü'nün, 18.6 km. güney-güneybatısında.
Akhisar Höyüğü'nün, 19.5 km. güneybatısında.
Kızlaralanı Höyüğü'nün, 20.5 km. güneybatısında.
Örentepe II Höyüğü'nün, 15.3 km. güneybatısında.
Kennez I Höyüğü'nün, 17.5 km. güneybatısında.
Moralı II Höyüğü'nün, 15.5 km. güneybatısında.
Rahmiye II Höyüğü'nün, 12.7 km. güneyinde.
Refik Aslan Höyüğü'nün, 16.5 km. batı-güneybatısında.
Tepetarla Höyüğü'nün, 16.6 km. batısında.
Akdeğirmen Höyüğü'nün, 17.5 km. batısında.
Akselendi Höyüğü'nün, 16 km. batısında.
Nuriye'nin, 800 m. güneyinde.
Lütfiye Höyüğü'nün, 1.2 km. kuzeybatısında.
Alibeyli Höyüğü'nün, 4 km. kuzeyinde.
Tekeliler Höyüğü'nün, 22 km doğusunda.
Bedeller Höyüğü'nün, 7.5 km. kuzeybatısında.
Halitpaşa I'in, 6 km. kuzeyinde.
Veziroğlu Höyüğü'nün, 21 km. doğu-kuzeydoğusunda.
Baykuştepe Höyüğü'nün, 14 km. kuzeydoğusunda.

4.14. Lütfiye Höyüğü (Burhaniye) (Arpalı I) (Harita XVII) (Resim 27, 28)

Saruhanlı İlçesi'nin doğusunda günümüzde Burhaniye olarak geçen Lütfiye (Arpalı) Köyü'nün aynı adla anılan köyün batısındaki yerleşim ilk defa 1959 yılında D.French tarafından tespit edilmiştir[91]. 2007 yılında E. Akdeniz başkanlığında yeniden değerlendirmeye alınan höyük Lütfiye-Nuriye yolunun 10 m. kuzeyinde, köy merkezine yaklaşık 600 m. mesafede bulunmaktadır. Höyüğün yer aldığı arazi yöre halkı tarafından "Taşağıl mevkii, Köydibi" adlarıyla anılmaktadır. Doğusunda Kıztaşı Tepe ve Yörükler Tepe bulunmaktadır. Kum Çayı'nın yaklaşık olarak 2,5 km doğusunda bulunan Lütfiye Höyüğü günümüzde kuzeydoğu-güneybatı istikametinde düzleştirilmiş bir tarla şeklindedir. 100 x 80 m boyutlarındaki höyüğün doğal bir yükselti üzerinde olduğu sanılmaktadır[92].

Yerleşime Dair Teknik Bilgiler;

Ölçüler:
100 x 80 m.
8.000 m²
800 dekar
0.8 hektar
8 dönüm
80 ar

GPS Koordinatları:
1- 35562668 D - 4288839 K Yük: 56 m.
2- 35562689 D - 4288877 K Yük: 61 m.
Mesafeler:
Dağdeviren Höyüğü'nün, 19 km. güneyinde.
Akhisar Höyüğü'nün, 19.6 km. güney-güneybatısında.
Kızlaralanı Höyüğü'nün, 20.5 güneybatısında.
Örentepe II Höyüğü'nün, 16 km. güneybatısında.
Kennez I Höyüğü'nün, 18 km. güneybatısında.

[91] French 1969, 51.
[92] Akdeniz 2008, 259.

Moralı II Höyüğü'nün, 15.2 km. güneybatısında.
Rahmiye II Höyüğü'nün, 13 km. güneyinde.
Refik Aslan Höyüğü'nün, 15.5 km. güney-güneybatısında.
Tepetarla Höyüğü'nün, 15 km. batısında.
Akdeğirmen Höyüğü'nün, 16 km. batısında.
Akselendi Höyüğü'nün, 15 km. batısında.
Nuriye'nin, 1.5 km. güneydoğusunda.
Arpalı II Höyüğü'nün, 1.2 km. güneydoğusunda.
Alibeyli Höyüğü'nün, 3.7 km. kuzeydoğusunda.
Tekeliler Höyüğü'nün, 23 km. doğusunda.
Bedeller Höyüğü'nün, 7 km. kuzeybatısında.
Halitpaşa I'in, 6 km. kuzeydoğusunda.
Veziroğlu Höyüğü'nün, 23 km. doğu-kuzeydoğusunda.
Baykuştepe Höyüğü'nün, 15 km. kuzeydoğusunda.

4.15. Alibeyli Höyüğü (Harita XVII) (Resim 29, 30)

Saruhanlı İlçesi'nin doğusunda, Halitpaşa Beldesi'nin 6 km. kuzeybatısında, Alibeyli Köyü'nün 3 km. kuzeybatısında yer alır. Yöre halkı tarafından "Tepecik" adıyla anılmaktadır. Höyüğün kuzeyi Çatmanlıkuyusu Mevkii olarak adlandırılmaktadır. Kuzeydoğu-güneybatı yönünde uzanan bir tepedir. Höyüğün yakınlarından Özdere (Karadağ) çayı akmaktadır. İlk defa D.French tarafından 1959'da tespit edilmiştir[93]. 100 x 60m. boyutlarında ve 6 m. yüksekliğinde olan höyük günümüzde tarımsal faaliyetler sebebiyle tehdit altındadır. French Neolitik çanak ve çömlekten bahsetse de E. Akdeniz başkanlığında yürütülen araştırmalar höyüğün SKÇ ve İTÇ buluntusu içerdiğini göstermektedir[94]. Alibeyli Köyü ve ovası geç dönem Anadolu'su için de oldukça önemlidir. Zira Roma Cumhuriyeti orduları ile III. Antiokhos önderliğindeki Seleukos Krallığı arasında geçtiği bilinen ünlü Magnesia Savaşı'nın Alibeyli Höyüğü'nü de içine alan, eski adıyla Hyrkanis Ovası olarak bilinen yerde gerçekleştiği düşünülmektedir[95]. Yöre halkı ile yaptığımız görüşmelerde bölgede 1950'li yıllara kadar varlığı bilinen ufak göllerin zamanla kuruyarak önce bataklık, ardından da otlaklara dönüştüğü öğrenilmiştir.

[93] French 1965, 15.
[94] French 1969, 51
[95] Akdeniz 2009, 88; Sevin 2001, 179; Umar 2001, 224.

Bahsi geçen bataklık bölge, Kurtuluş Savaşı yıllarında küçük bir gurup Kuvayi Milliye birliğinin Rum çeteleriyle giriştiği çatışma sonucu şehit düştüğü alan olması itibariyle oldukça önemlidir. Başlarını bugün beldeye adını veren Halit Paşa'nın çektiği direnişçi birlik, düşman kurşunu ile ölmek yerine bataklık arazide ölmeyi yeğlemiş, Rumlara ağır zayiat vererek kendilerini bataklık sahaya atmışlardır[96].

Yerleşime Dair Teknik Bilgiler;

Ölçüler:
100 x 60 m.
6.000 m²
600 dekar
0.6 hektar
6 dönüm
60 ar

GPS Koordinatları:
1- 35561544 D - 4285230 K Yük: 63 m.
2- 35161336 D - 4285155 K Yük: 68 m.

Mesafeler:
Dağdeviren Höyüğü'nün, 22.3 km. güneyinde.
Akhisar Höyüğü'nün,23.5 km. güney-güneybatısında.
Kızlaralanı Höyüğü'nün, 23 km. güneybatısında.
Örentepe II Höyüğü'nün, 19 km. güneybatısında.
Kennez I Höyüğü'nün, 20.5 km. güneybatısında.
Moralı II Höyüğü'nün, 19 km. güneybatısında.
Rahmiye II Höyüğü'nün, 16.5 km. güneyinde.
Refik Aslan Höyüğü'nün, 18 km. güney-güneybatısında.
Tepetarla Höyüğü'nün, 18.5 km. batısında.
Akdeğirmen Höyüğü'nün, 19 km. güneybatısında.
Akselendi Höyüğü'nün, 17 km. güneybatısında.

[96] Ergül 2007, 115; Akdeniz 2008, 260; Akdeniz 2009a, 87-103.

Nuriye'nin, 5 km. güneyinde.
Arpalı II Höyüğü'nün, 4 km. güneyinde.
Lütfiye Höyüğü'nün, 3.7 km güneybatısında.
Tekeliler Höyüğü'nün, 21 km. doğusunda.
Bedeller Höyüğü'nün, 5 km. kuzeybatısında.
Halitpaşa I'in, 3 km. kuzeyinde.
Veziroğlu Höyüğü'nün, 20 km. doğu-kuzeydoğusunda.
Baykuştepe Höyüğü'nün, 11 km. kuzeydoğusunda.

4.16. Tekeliler Höyüğü (Harita XIX) (Resim 31, 32)

Manisa merkeze bağlı Tekeliler köyü'nün 1,3 km. güneydoğusunda, yolun kuzeyinde yer almaktadır. Yaklaşık 200 m güneyinde Değirmen Çayı akmaktadır. 150x60 m. boyutlarında ve 3m. yüksekliğindedir. D.H. French tarafından 1959 yılında saptanan höyük bölgenin İTÇ yerleşmeleri arasında gösterilmektedir[97]. 2007 yılında E. Akdeniz başkanlığında bir ekip tarafından yeniden incelenmiştir[98]. Höyüğün yaklaşık 2 km. kuzeybatısında yer alan Bataklık Mevkii, adı itibariyle bölgede daha önce küçük bir göl olabileceğini düşündürmektedir. Yaptığımız incelemelerde İTÇ buluntularına rastlanmıştır.

Yerleşime Dair Teknik Bilgiler;

Ölçüler:
150 x 60 m.
9.000 m²
900 dekar
0.9 hektar
9 dönüm
90 ar

GPS Koordinatları:
1- 35539528 D - 4284981 K Yük: 39 m.

[97] French 1969, 54–55.
[98] Akdeniz 2008, 260.

2- 35539618 D - 4285030 K Yük: 42 m.

Mesafeler:
Dağdeviren Höyüğü'nün, 36 km. güneybatısında.
Akhisar Höyüğü'nün, 37 km. güneybatısında.
Kızlaralanı Höyüğü'nün, 39 km. güneybatısında.
Örentepe II Höyüğü'nün, 35 km. güneybatısında.
Kennez I Höyüğü'nün, 38.5 km. güneybatısında.
Moralı II Höyüğü'nün, 36 km. güneybatısında.
Rahmiye II Höyüğü'nün, 31.8 km güneybatısında.
Refik Aslan Höyüğü'nün, 37 km. güney-güneybatısında.
Tepetarla Höyüğü'nün, 38 km. batısında.
Akdeğirmen Höyüğü'nün, 39 km. batısında.
Akselendi Höyüğü'nün, 38 km. batısında.
Nuriye'nin, 22 km. batısında.
Arpalı II Höyüğü'nün, 22 km. batısında.
Lütfiye Höyüğü'nün, 23 km. batısında.
Alibeyli Höyüğü'nün, 21 km. batısında.
Bedeller Höyüğü'nün, 26 km. batı-kuzeybatısında.
Halitpaşa I'in, 21 km. batı-kuzeybatısında.
Veziroğlu Höyüğü'nün, 4 km. kuzeyinde.
Baykuştepe Höyüğü'nün, 14 km. kuzeybatısında.

4.17. Bedeller Höyüğü (Örentepe) (Harita XX) (Resim 33, 34)

Halitpaşa Belediyesi'ne bağlı Bedeller köyünün 3 km. kuzeydoğusunda, "Örentepe" mevkiinde yer almaktadır. Höyüğün yaklaşık 300 m kuzeyinden Hacı Deresi geçmektedir. Yine höyüğün yaklaşık 50 m güneyinde günümüzde kurumuş olan bir akarsu yatağı yer almaktadır. Bedeller Höyüğü de yine yakınlarında yer alan Halitpaşa II höyüğü gibi korunaklı bir konumdadır. Höyüğün doğusunda kalan bölge yer yer 600 m'yi bulan yüksek bir arazidir. Kuzeybatı-güneydoğu yönünde uzanan bir tepe olan Bedeller Höyüğü'nün yüksekliği 9 m.dir. Kuzey kısmı iki ayrı tepe şeklindedir. İlk defa 1959

yılında D.French tarafından tespit edilmiştir[99]. 2007 yılında E. Akdeniz başkanlığında gerçekleştirilen yüzey araştırmasında yeniden ziyaret edilmiştir. Arazi su kaynakları açısından çok zengindir. İTÇ, OTÇ ve GTÇ çanak çömlek parçaları toplanmıştır[100].

Yerleşime Dair Teknik Bilgiler;

Ölçüler:
130 x 100 m.
13000 m²
1300 dekar
1,3 hektar
13 dönüm
130 ar

GPS Koordinatları:
1- 35565428 D – 4282544 K Yük: 104 m.
2- 35565441 D – 4282544 K Yük: 108 m.

Mesafeler:
Dağdeviren Höyüğü'nün, 24 km. güneydoğusunda.
Akhisar Höyüğü'nün, 24 km. güneyinde.
Kızlaralanı Höyüğü'nün, 24 km. güneyinde.
Örentepe II Höyüğü'nün, 20 km. güneyinde.
Kennez I Höyüğü'nün, 20 km. güneybatısında.
Moralı II Höyüğü'nün, 19 km. güneyinde.
Rahmiye II Höyüğü'nün, 17.8 km. güneyinde.
Refik Aslan Höyüğü'nün, 16.4 km. güneybatısında.
Tepetarla Höyüğü'nün, 15.7 km. güneybatısında.
Akdeğirmen Höyüğü'nün, 16 km. güneybatısında.
Akselendi Höyüğü'nün, 15 km. güneybatısında.
Nuriye'nin, 8 km. güneyinde.
Arpalı II Höyüğü'nün, 7.5 km. güneydoğusunda.

[99] French 1969, 52.
[100] Akdeniz 2008, 259.

Lütfiye Höyüğü'nün, 7 km. güneybatısında.
Alibeyli Höyüğü'nün, 5 km. güneydoğusunda.
Tekeliler Höyüğü'nün, 26 km. doğu-güneydoğusunda.
Halitpaşa I'in, 4 km. doğusunda.
Veziroğlu Höyüğü'nün, 24 km. doğusunda.
Baykuştepe Höyüğü'nün, 14 km. doğu-kuzeydoğusunda.

4.18. Halitpaşa I (Harita XXI) (Resim 35, 36)

Halitpaşa adıyla anılmasına karşın Saruhanlı İlçesi'nin güneydoğusundaki Alibeyli Köyü sınırları içindedir. Köyün, 2 km. kuzeybatısında yer almaktadır. Tepenin bulunduğu alan ve batısı yakın zamanlara kadar kullanılan "Hocalı" mezarlığıdır. Halitpaşa-Alibeyli arasında kuzeydoğu-güneybatı doğrultusunda uzanan "Çukuryatak" tepesinin kuzey uzantısı üzerindedir. Karayolunun hemen güneyindeki doğal eğimli arazide, yaklaşık 150 x 80 m boyutlarındadır. Tepenin ovadan yüksekliği 21 m.dir. D.French tarafından 1959 yılında saptanmıştır. French tarafından höyük olarak adlandırılmasına karşın 2007 yılında E. Akdeniz başkanlığında bir ekip tarafından yeniden değerlendirmeye alınan Halitpaşa I'in tepe üstü yerleşimi olduğu anlaşılmıştır[101].

Yerleşime Dair Teknik Bilgiler;

Ölçüler:
200 x 80 m.
16.000 m²
1600 dekar
1.6 hektar
16 dönüm
160 ar

GPS Koordinatları:
1- 35561600 D - 4282502 K Yük: 98 m.
2- 35561383 D - 4282614 K Yük: 102 m.

[101] Akdeniz 2008, 260.

Mesafeler:
Dağdeviren Höyüğü'nün, 25 km. güneyinde.
Akhisar Höyüğü'nün, 25 km. güneyinde.
Kızlaralanı Höyüğü'nün, 25.5 km. güneybatısında.
Örentepe II Höyüğü'nün, 21 km. güneyinde.
Kennez I Höyüğü'nün, 23 km. güneybatısında.
Moralı II Höyüğü'nün, 21 km. güneyinde.
Rahmiye II Höyüğü'nün, 18.8 km. güneyinde.
Refik Aslan Höyüğü'nün, 20 km. güneybatısında.
Tepetarla Höyüğü'nün, 19.5 km. güneybatısında.
Akdeğirmen Höyüğü'nün, 20 km. güneybatısında.
Akselendi Höyüğü'nün, 18 km. güneybatısında.
Nuriye'nin, 7 km. güneyinde.
Arpalı II Höyüğü'nün, 6 km. güneyinde.
Lütfiye Höyüğü'nün, 6 km. güneybatısında.
Alibeyli Höyüğü'nün, 3 km. güneyinde.
Tekeliler Höyüğü'nün, 21 km. doğu-güneydoğusunda.
Bedeller Höyüğü'nün, 4 km. batısında.
Veziroğlu Höyüğü'nün, 20 km. doğusunda
Baykuştepe Höyüğü'nün, 10 km. kuzeydoğusunda.

4.19. Veziroğlu Höyüğü (Harita XXII) (Resim 37, 38)

Akhisar-Manisa yolunun batısında, aynı adla anılan köyün yaklaşık 1,5 km. batısında yer almaktadır. Üzerinde bir bağ evi vardır. Halk tarafından "Taşköprü" adıyla anılan mevkidedir. Höyüğün güneyinden bir kurutma kanalı geçmektedir. İlk defa D.French tarafından 1959 yılında saptanmıştır[102]. 125x50 m. boyutlarında ve 5 m. yüksekliğindedir. 2007 yılında E. Akdeniz başkanlığında yürütülen çalışmalarda höyüğün İTÇ buluntuları içerdiği belirlenmiştir[103].

Yerleşime Dair Teknik Bilgiler;

[102] French 1969, 55.
[103] Akdeniz 2008, 261.

Ölçüler:
125 x 50 m.
6.250 m²
625 dekar
0.625 hektar
6.25 dönüm
62.5 ar

GPS Koordinatları:
1- 35540847 D - 4281477 K Yük: 27 m.
2- 35540858 D - 4281477 K Yük: 32 m.

Mesafeler:
Dağdeviren Höyüğü'nün, 37.5 km. güneybatısında.
Akhisar Höyüğü'nün, 38.5 km. güneybatısında.
Kızlaralanı Höyüğü'nün, 40 m. güneybatısında.
Örentepe II Höyüğü'nün, 36 km. güneybatısında.
Kennez I Höyüğü'nün, 39 km. güneybatısında.
Moralı II Höyüğü'nün, 37 km. güneybatısında.
Rahmiye II Höyüğü'nün, 33 km. güneybatısında.
Refik Aslan Höyüğü'nün, 38 km. batı-güneybatısında.
Tepetarla Höyüğü'nün, 38 km. batısında.
Akdeğirmen Höyüğü'nün, 39 km. güneybatısında.
Akselendi Höyüğü'nün, 37 km. güneybatısında.
Nuriye'nin, 22 km. batı-güneybatısında.
Arpalı II Höyüğü'nün, 21 km. batı-güneybatısında.
Lütfiye Höyüğü'nün, 23 km. batı-güneybatısında.
Alibeyli Höyüğü'nün, 20 km. batı-güneybatısında.
Tekeliler Höyüğü'nün, 4 km. güneyinde.
Bedeller Höyüğü'nün, 24 km. batısında.
Halitpaşa I'in, 20 km. batısında.
Baykuştepe Höyüğü'nün, 11.5 km. kuzeybatısında.

4.20. Baykuş Tepe Höyüğü (Harita XXIII) (Resim 39, 40)

Manisa'nın kuzeydoğusunda Mütevelli Köyü'nün 4 km güneydoğusunda yer alır. 4 m. yüksekliğinde 180 x 50 m boyutlarında bir tepedir. Höyüğün 100 m kuzeyinde bir kurutma kanalı yer almaktadır. Kum Çayı ve Gediz Nehri'nin birleşim noktasının yaklaşık 6 km doğusunda yer alan ve doğu-batı doğrultusunda uzanan höyüğün üzerine olasılıkla Lidya döneminde Tümülüs inşa edilmiştir. Böylece Batı Anadolu'da sık rastladığımız höyük üzerine sonraki kültürlerin Tümülüs mezar yapma faaliyetine burada da rastlanmıştır. Tepenin doğu-güneydoğu kısmının kepçeyle kazıldığı kesimde profilde hiçbir buluntuya ya da kültür tabakasına rastlanmaması bu düşünceyi desteklemiştir. Arkeolojik SİT alanı olan Baykuş Tepe'nin etek kısmı ve çevresinde 2007 yılında E. Akdeniz ve ekibi tarafından gerçekleştirilen çalışmalarda yoğun miktarda İTÇ ve OTÇ-GTÇ seramiği ele geçmiştir[104]. M.Ö. 191 yılında gerçekleştiği bilinen Magnesia Savaşı'nda III. Antiokhos'un savaşı Baykuş Tepe'nin üzerinden izlediği düşünülmektedir[105].

Yerleşime Dair Teknik Bilgiler;

Ölçüler:
120 x 80 m.
9600 m²
960 dekar
0,96 hektar
9,6 dönüm
96 ar

GPS Koordinatları:
1- 35552210 D - 4278143 K Yük: 38 m
2- 35552016 D - 4278062 K Yük: 45 m.
Mesafeler:
Dağdeviren Höyüğü'nün, 32 km. güneyinde.
Akhisar Höyüğü'nün, 34 km. güney-güneybatısında.

[104] Akdeniz 2008, 260.
[105] Akşit 1983, 78.

Kızlaralanı Höyüğü'nün, 36 km. güneybatısında.
Örentepe II Höyüğü'nün, 30 km. güneybatısında.
Kennez I Höyüğü'nün, 31 km. güneybatısında.
Moralı II Höyüğü'nün, 30 km. güneybatısında.
Rahmiye II Höyüğü'nün, 27 km. güneyinde.
Refik Aslan Höyüğü'nün, 29 km. güneybatısında.
Tepetarla Höyüğü'nün, 19 km. güneybatısında.
Akdeğirmen Höyüğü'nün, 29 km. güneybatısında.
Akselendi Höyüğü'nün, 28 km. güneybatısında.
Nuriye'nin, 15 km. güneybatısında.
Arpalı II Höyüğü'nün, 14 km. güneybatısında.
Lütfiye Höyüğü'nün, 15 km. güneybatısında.
Alibeyli Höyüğü'nün, 11 km. güneybatısında.
Tekeliler Höyüğü'nün, 14 km. güneydoğusunda.
Bedeller Höyüğü'nün, 14 km. batı-güneybatısında.
Halitpaşa I'in, 10 km. güneybatısında.
Veziroğlu Höyüğü'nün, 11.5 km. güneydoğusunda.

5. KUM ÇAYI VADİSİ İTÇ YERLEŞİMLERİNDEN ELE GEÇEN BULUNTULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

5.1. Dağdeviren Höyüğü (Akırbey Çiftlik) (Resim 41, Çizim 1)

Dağdeviren Höyüğü'nde yürütülen çalışmalarda çalışmanın konusu olan İTÇ'ye tarihlenebilen dört parça seramik ele geçmiştir. Bunlardan gri astarlı 1 no'lu düzleştirilmiş ağız kenarlı çanak parçası hariç hepsi kahverengi ve aynı rengin tonlarını taşıyan renklerde karşımıza çıkmaktadırlar. Bu eserlerden 4 no'lu tutamaklı gövde parçasında katkı maddesi olarak kum, mika ve kuvars gözlemlenmiştir. Diğer üç parçada kuvars katkısına dair herhangi bir bulguya rastlanılmamış, yapılan incelemelerde bunların sadece kum ve mika katkılı oldukları anlaşılmıştır. Dağdeviren Höyüğü'nde ele geçen seramik buluntularından 1 ve 2 no'lu örnekler çark yapımı, 4 no'lu örnek ise el yapımıdır. 1 no'lu düzleştirilmiş ağız kenarlı çanak parçasının Beycesultan XIV. tabakasında İTÇ II dönemine tarihlenen buluntular arasında benzer örnekleri bulunmaktadır[106]. Bunun yanı sıra 2 no'lu dışa yuvarlatılmış ağız kenarlı çömlek parçasının Beycesultan'ın XVI ve XV. No'lu tabakalarında yer alan İTÇ II dönemine tarihlenen buluntular arasında benzer örnekleri bulunmaktadır[107]. Benzer eserlere Ulucak'da II.[108] ve Troia'da II. tabakada[109] rastlanmıştır. Dağdeviren Höyüğü'nden ele geçen bir diğer eser olan 3 no'lu ayak parçasının benzerleriyle Beycesultan İTÇ tabakalarında çok fazla sayıda karşılaşılmaktadır[110]**.** 4 no'lu tutamaklı gövde buluntusuna ise yine Beycesultan'da XIII. Tabakasında, İTÇ II dönemine tarihlendirilen buluntular arasında rastlanılmıştır. Beycesultan buluntuları Dağdeviren örneğinden farklı olarak ilmek şeklinde ip deliklerine sahiptir[111].

[106] Llyod-Mellaart 1962, 172; Fig. P.37, 14,16,19.
[107] Llyod-Mellaart 1962, 150; Fig. P.26: 15; 164, Fig. P.33, 3.
[108] Çilingiroğlu ve diğerleri 2004 , Fig. 17 no. 11.
[109] Blegen ve diğerleri 1951, Fig. 412 no.33.
[110] Llyod-Mellaart 1962, 122, Fig. P.16, 16; Fig. P.20, 3; 142, Fig. P.22, 6; 156; Fig. P.29, 1; 160, Fig. P.31, 3-5 bu parçalar Dağdeviren örneğine göre daha kısa bir yapıya sahiptir; 164; Fig. P.33, 12 Bu parça Dağdeviren örneğine göre daha köşeli bir yapıya sahiptir; 170, Fig. P.36, 4, 8-10, Bu parçalarda 4. örnek dışında kalanlar Dağdeviren'de ele geçen parçaya göre daha kısa bir yapıdadır; 176, Fig. P.39, 5, 13; 182, Fig. P.42, 5; 184, Fig. P.43, 6, 8-9.
[111] Llyod Mellaart 1962, 186; Fig. P.44, 1-6,12,16-18, 20.

5.2. Akhisar Höyüğü (Resim 42, Çizim 2)

Akhisar Höyüğü'nde İTÇ'ye tarihlenebilecek toplam dokuz seramik parçası ele geçmiştir. Bu eserler iki dışa uzatılmış ağız kenarı, iki kulp, bir düzleştirilmiş dip, dördü ise gövde parçalarından oluşmaktadır. Buluntular üzerinde yapılan incelemelerde 1 no'lu dışa uzatılmış ağız kenarlı çanak parçasının kum, mika, kuvars ve taşçık katkılı olduğu, diğer bütün eserlerin 1 no'lu örnekte olduğu gibi kum, mika ve kuvars katkılı oldukları ancak taşçık içermedikleri saptanmıştır. Akhisar Höyüğü'nden ele geçen buluntularda seramikler üzerindeki baskın rengin kırmızı ve gri tonları olduğu anlaşılmıştır. Ele geçen dokuz buluntudan sekizi yukarıda değinilen renklerde astar ve perdahlıyken, yalnızca 8 no'lu gövde parçasında kahverengi rengin kullanıldığı gözlemlenmiştir. 1 ve 2 no'lu dışa uzatılmış ağız kenarlı örneklerin çark yapımı olduğu belirlenmiştir. 1 no'lu buluntunun Beycesultan'ın IX. tabakasında İTÇ III dönemine tarihlendirilen buluntular arasında benzer sayılabilecek bir örneği bulunmaktadır[112]. Ayrıca yine buradan ele geçen 5 no'lu düzleştirilmiş dip parçasının bir benzeri Ulucak tabaka IIb2'de bulunmuştur[113].

5.3. Kızlaralanı Höyüğü (Kennez II) (Resim 43, Çizim 3)

Kızlaralanı Höyüğü, çalışma içerisinde incelenen döneme dair en fazla buluntunun ele geçirildiği merkezlerden birisidir. Daha önce de belirttiğimiz üzere ilk kez D. French tarafından tespit edilen ve yanlışlıkla Kennez II olarak Arkeoloji literatürüne giren bu yerleşim yerinde yürütülen son çalışmalarda İTÇ'ye tarihlenebilecek toplam 10 adet seramik parçası elde edilmiştir. Bu parçalar iki ağız kenarı, üç kulp, dört gövde ve bir adet düzleştirilmiş dipten oluşmaktadır. Kızlaralanı'nda seramikler üzerinde gözlemlenen hakim renkler devetüyü, kırmızı ve kahverengi iken, sadece tek bir örnekte sarı renkli astar kullanımı dikkati çekmektedir. Seramikler üzerinde gerçekleştirilen detaylı incelemelerde taşçık katkısının bu höyükte daha fazla karşımıza çıktığı gözlemlenmiştir. Ele geçirilen bütün parçalarda kum ve mika katkısının mevcut olduğu belirlenmiş, bunlara ilaveten 1, 4, 5, 6, 7, 8 no'lu parçalarda kuvars katkısının da olduğu saptanmıştır. Yapılan incelemelerde 2, 3, 9 ve 10 no'lu örneklerde kuvars katkısına rastlanmamıştır. Kızlaralanı höyüğü seramik buluntuları arasında dikkati çeken en önemli özellik ele geçirilen parçalar arasında çark yapımı herhangi bir örneğin olmamasıdır. Troia II'de de karşımıza çıkan 1

[112] Llyod-Mellaart 1962, Fig. P.52:15.
[113] Çilingiroğlu ve diğerleri 2004, Fig. 19:6.

ve 2 no'lu yuvarlatılmış ağız kenarı parçaları, 7 ve 8 no'lu gövde parçaları ve 6 no'lu düzleştirilmiş dip parçası üzerinde yapılan incelemeler bizlere bu örneklerin elde üretildiğini göstermektedir. 1 ve 2 no'lu parçaların benzerlerine Troia II'de rastlanmıştır[114].

5.4. Örentepe II Höyüğü (Resim 44, Çizim 4)

Örentepe II Höyüğü'nde yüzeyde gerçekleştirilen araştırmalar sırasında dört adet İTÇ seramiği bulunmuştur. Bunlardan ikisi gövde, biri kulp, sonuncusu ise üç ayak parçasıdır. Bulunan parçaların hepsinde grimsi renk ve tonları hakimdir. Hamur rengi dört parçada da gridir. Buluntuların hepsinde kum, mika, kuvars ve taşçık katkısı belirlenmiştir. Pişme dereceleri 1 ve 2 no'lu parçalarda kötü, 4 no'lu parçada orta, 4 no'lu parçada ise orta-kötü olarak görülmektedir.

5.5. Kennez I Höyüğü (Resim 45, Çizim 5)

Bu merkezde yürütülen çalışmalarda tezin kapsamı içerisinde değerlendirilen İTÇ'ye ait toplam dört adet seramik parçası ele geçmiştir. Bu parçaların hepsi ağız kenarıdır. Kennez I Höyüğü'nde bir önceki Kızlaralanı Höyüğü'nün aksine seramikler üzerinde hakim bir renkten bahsedebiliriz. Zira ele geçen dört buluntudan üçü kırmızı ve bu rengin tonlarında, farklı olarak dikkati çeken tek bir örnek ise gri-siyah tonlarındadır. Kum ve mika kullanımı bu merkezde de yaygın katkı maddesi olarak karşımıza çıkmakta, 1 no'lu örnekte kum ve mikanın yanı sıra taşçık, 2 no'lu örnekte ise kuvars kum ve mika dışında kullanılan katkı maddeleri olarak gözlemlenmektedir. 1, 2 ve 4 no'lu örnekler çanak, 3 no'lu örnek ise çömlek formludur. Kızlaralanı Höyüğü'ne oldukça yakın bir mesafede saptanan Kennez I Höyüğü'nde ele geçen seramik buluntularının ikisi çark, diğer ikisi ise el yapımıdır. Yukarıda da değindiğimiz üzere Kızlaralanı'nda yürütülen çalışmalarda rastlamadığımız çark yapımı seramiklere bu merkezde ulaşılması bizlere birbirine yakın iki merkezin farklı üretim teknikleri kullanmış olabileceği yönünde bilgiler sunmaktadır. 1 no'lu parçanın benzerlerine Beycesultan'ın XIX. Tabakasında İTÇ I dönemine tarihlendirilen örneklerinde rastlamak mümkünse de. Kennez'de ele geçen

[114] Blegen ve diğerleri 1950, Fig. 412 no. 8,20.

parça Beycesultan örneklerine göre daha dik duruşlu bir profile sahiptir[115]. Ulucak'da IIa. tabakasında da benzeri bulunmuştur[116]. 2 no'lu düzleştirilmiş ağız kenarlı sığ çanak parçasının benzerlerine Beycesultan'ın XVIII. tabakasında İTÇ I dönemine tarihlendirilen buluntularda[117] ve Ulucak IIa. tabakasına tarihlenen buluntular arasında rastlanmaktadır[118]. 4 no'lu parçanın benzer örneğine Beycesultan'ın IX. tabakasında İTÇ III dönemine tarihlendirilen buluntular arasında rastlanmıştır[119]. XII. tabakada ise İTÇ III dönemine tarihlendirilen benzer özelliklere sahip parçalarda bulunmaktadır. Kennez'de ele geçen parça Beycesultan'ın XII. tabaka örneklerine göre ağız altında düz bir gövde profiline sahiptir[120].

5.6. Moralı II Höyüğü (Resim 46, Çizim 6)

Moralı II Höyüğü'nde İTÇ'ye tarihlenebilecek yalnızca iki seramik parçası ele geçmiştir. İki örnek de içe çekik ağız kenarı parçasıdır. Çark yapımı oldukları saptanan bu iki parçanın da dış yüzeyi kahverengimsi kırmızı renkte astar ve perdahlıdır. Yapılan incelemelerde iki örnekte de katkı maddesi olarak kum ve mika gözlemlenmiştir.

5.7. Rahmiye II Höyüğü (Resim 47, Çizim 7)

Rahmiye II Höyüğü'nde yürütülen araştırmada İTÇ'ye tarihlenebilen üç adet buluntu ele geçmiştir. Biri oluklu oval olmak üzere iki kulp ve bir adet gövde parçasından oluşan bu malzemelerin hepsi kırmızı renktedir. Üç örnekte de kum ve mika katkısı belirlenmiş olmasına karşın katkı maddesi olarak kuvars ve taşçık izlerine rastlanmamıştır. Yapılan incelemeler sonucunda ele geçen eserler arasındaki 2 no'lu oluklu oval kulp ve 3 no'lu gövde parçalarının elde yapıldığı, 1 no'lu kulp parçasının ise çark üretimi olduğu belirlenmiştir.

[115] Llyod-Mellaart 1962, 118; Fig. P.14, 17-18.
[116] Çilingiroğlu ve diğerleri 2004, Fig. 17:9, 11-12.
[117] Llyod-Mellaart 1962, 120; Fig. P.15, 1-2.
[118] Çilingiroğlu ve diğerleri 2004, Fig. 17:2-3,6.
[119] Llyod-Mellaart 1962, 212; Fig. P.52, 15.
[120] Llyod-Mellaart 1962, 202; Fig. P.47, 32-37, 44.

5.8. Refik Aslan Höyüğü (Resim 48, Çizim 8)

Refik Aslan Höyüğü'nde 2007 yılında gerçekleştirilen araştırmalar sırasında 19 adet İTÇ'ye tarihlendirilen buluntu elde edilmiştir. Buluntulardan bir adet ağırşak dışında kalan 18 örnek seramik parçalarına aittir. 1–6 no'lu omurgalı kap parçalarının benzerleri Beycesultan'ın İTÇ tabakalarında bol miktarda ele geçmiştir[121]. Bu parçalar özellikle Troia form A 12 ile, ayrıca A16 formuyla benzerdir[122]; Yortan'da A sınıfı mallar arasında[123], Akhisar Erdelli Höyük'te[124], Pamukçu[125], Sındırgı[126], Kayışlar[127], Kennez I[128], Kennez II[129], Arpalı II[130], Hacırahmanlı[131], Halitpaşa I[132], Halitpaşa II[133], Eğriköy[134], Alibeyli[135] ve Ulucak II. tabakada bulunmuştur[136]. El yapımı olduğunu saptadığımız kapların hepsi astarlıyken hakim bir renk bulunmamaktadır. Astar rengi olarak kahverengi, gri, siyah ve kırmızı renkler kullanılmıştır. 6 no'lu çömlek parçası hariç hepsi çanak formludur. 7–11 no'lu gövde parçalarının hepsi siyah renk astar ve perdahlıyken, hamur rengi ikişer örnekte kahverengi ve gri ve bir örnekte kırmızıdır. İTÇ IIIna tarihlediğimiz 12 no'lu kaide parçasının bir benzeri Beycesultan'ın VI a tabakasında İTÇ III dönemine tarihlenen buluntular arasında ele geçmiştir[137]. 13–18 no'lu buluntular ayak parçalarıdır. Bu parçaların dördü kırmızı ve tonlarında astarlıyken sadece tek bir örnek kahverengi renk ve tonlarındadır. 19 no'lu son örnek olan ağırşağın hamuru ve yüzeyi devetüyü rengindedir. Beycesultan'ın İTÇ tabakalarında Refik Aslan Höyüğü örneğine benzer çok sayıda ağırşak ele geçmiştir[138]. Beycesultan örnekleri genellikle içleri beyaz macun ile doldurulmuş, kazıma bezemeye sahiptir. Refik Aslan Tepe'de ele geçen ağırşak

[121] Llyod-Mellaart 1962, 118; Fig. P.14, 10-12, 15, 20-25; 120; Fig. P.15, 1-2-12-17, 22, 33-35, 37-38; 142; Fig. P.22, 10,13,15; 144; Fig. P.23, 2-4, 6-11, 13, 15-18; 146; Fig. P.24, 1-3, 5; 152, Fig. P.27, 1-3, 5-6; 154; Fig, P.28, 2,4-10; 158, Fig. P.30, 1-2,7-8,11,14,16; 184, Fig. P.43, 1-2, 6,9,12.
[122] Blegen ve diğerleri 1950: Fig.258, Fig. 259-261.
[123] Kamil 1982: Fig. 23-24.
[124] Dinç 1991: Abb.3-4.
[125] French 1969, Fig. 8 no.4,14-15.
[126] French 1969, Fig. 8 no. 16, Fig. 10 no.4
[127] French 1969, Fig. 8 no 17-21,29-33, Fig. 9 no.1-10, 31-32, Fig. 10 no. 5-25.
[128] French 1969, Fig. 9 no. 11,28.
[129] French 1969, Fig. 9 no. 11-13, 28,33; Fig.10 no. 1,26-27.
[130] French 1969, Fig. 8 no. 23-26; Fig. 9 no.16-17;
[131] French 1969, Fig. 8 no. 27; Fig. 9 no.20-23; Fig. 10 no.2,37-39; Fig. 11 no.1-2,10.
[132] French 1969, Fig. 9 no. 24
[133] French 1969, Fig. 8 no. 9,28; Fig. 9 no. 25-26, Fig. 10 no. 3; Fig. 11 no. 3-5, 9.
[134] French 1969, Fig.8 no. 36-37; Fig. 9 no. 18-19; Fig.10 no. 34-36; Fig. 11 no.
[135] French 1969, Fig.8 no. 14-15,29,Fig.9 no. 28-33; Fig. 11 no. 7.
[136] Çilingiroğlu ve diğerleri 2004, Fig. 17:4.
[137] Llyod-Mellaart 1962, 242, Fig. P.67, 6.
[138] Llyod-Mellaart, 1962, 274; Fig. F.5.

üzerinde herhangi bir bezeme bulunmamaktadır[139]. Refik Aslan höyüğü'nden ele geçen buluntuların hepsinde kum ve kuvars katkısı gözlemlenirken, tekil bazı örneklerde ilave olarak kuvars ve taşçık katkısı da saptanmıştır.

5.9. Tepetarla Höyüğü (Resim 49, Çizim 9)

Tepetarla Höyüğü'nden toplam 16 adet İTÇ malzemesi ele geçmiştir. Bunlardan 1-9 no'lu buluntular omurgalı çanak ve kase parçalarıdır. Bu parçalardan devetüyü-kahverengi renkli bir örnek hariç hepsi grimsi-siyah renk hamurludur. 10-14 no'lu gövde parçalarından 10 ve 13 no'lu parçalar devetüyü renkli hamurlu ve kahverengi renk yüzeylidir. 11 ve 14 no'lu parçaların üzerinde kazıma bezeme yer almaktadır. 15 ve 16 no'lu kulp parçalarının her ikisinde de kırmızımsı-kahverengi hamur ve aynı renk yüzey rengi dikkati çekmektedir. Buluntuların hemen hepsi orta ve iyi derecede pişmiştir. Kum, mika, kuvars ve taşçık katkıları buluntuların hemen hepsinde gözlemlenmiştir.

5. 10. Akdeğirmen Höyüğü (Resim 50, Çizim 10)

Akdeğirmen Höyüğü'nden çalışmamızın konusu olan İTÇ'ye tarihlendirilebilen yalnız bir örnek ele geçmiştir. Dip-gövde parçası olan bu örneğin hamuru kırmızı renkte, kum ve mika katkılıdır. Kırmızı astarlı olan bu parça üzerinde yaptığımız çalışmalarda kötü derecede piştiği ve el yapımı olduğu saptanmıştır.

5.11. Akselendi (Resim 51, Çizim 11)

Akselendi Höyüğü, İTÇ açısından zengin buluntu veren yerleşimlerden birisidir. Bu merkezde incelenen İTÇ buluntuları toplam 11 adettir. Biri sepet, biri burma olmak üzere toplam dokuz kulp parçasının değerlendirmeye alındığı Akselendi Höyüğü'nden ele geçen diğer buluntular iki adet gövde parçasıdır. Gövde parçalarında hakim renk kahverengi iken kulplar açısından herhangi bir hakim renkten bahsetmek mümkün değildir. Dokuz kulp parçasından dördü gri-siyah tonlarında, ikisi devetüyü, geri kalan birer tanesi ise sarı, kırmızı ve siyah renkte karşımıza çıkmaktadır. Yapılan incelemelerde beş örnekte kum, mika, kuvars ve taşçık izlerine rastlanılırken, yine beş örnekte sadece

[139] Llyod-Mellaart, 1962, 274; Fig. F.5, Level XVII, 3.

kum ve mika katkısı gözlemlenmiştir. Yalnızca burma kulpta kum, mika ve kuvars katkısı varken herhangi bir taşçık izine rastlanmamıştır.

5.12. Nuriye (Resim 52, Çizim 12)

Nuriye, İTÇ açısından çalışma içerisinde incelenen merkezler arasında en az buluntunun ele geçtiği merkezlerden biridir. Burada yürütülen çalışmalarda ilgili döneme dair sadece iki buluntu yer almaktadır. Buluntulardan ilki 1 no'lu yuvarlatılmış ağız kenarlı dışa eğik duruşlu çanak parçasıdır. Yapılan incelemelerde hamurunda kum ve mika katkısı tespit edilmiştir. Parça, açık sarı renkli ve açık renk astarlıdır. Çark yapımıdır. Bu parçanın benzer örneklerine Ulucak'da IVf tabakasında[140] rastlanmıştır. 2 no'lu gövde parçası ise yine kum ve kuvars katkısı içermekte ancak yüzey rengi açısından 1 no'lu örnekten ayrılmaktadır. Bu parçanın dış yüzeyi devetüyü kırmızımsı renktedir ve çark yapımıdır.

5.13. Arpalı II Höyüğü (Resim 53, Çizim 13)

Arpalı II'de çalışmamızın konusu dahilinde incelenebilecek yalnızca iki buluntu ele geçirilmiştir. Buluntulardan ilki dışa yuvarlatılmış ağız kenarlı çömlek parçasıdır. Kiremit-kırmızı renkteki bu parçada kum ve mika katkısı olduğu belirlenmiştir. Çark yapımı olan bu parça bezemesizdir. Diğer bir buluntu ise yuvarlak ağız kenarlı bir kase parçasıdır. Yine kiremit kırmızısı rengindeki bu parça kum ve mikanın yanı sıra kuvars katkılı ve el yapımıdır.

5.14. Lütfiye Höyüğü (Arpalı I) (Resim 54, Çizim 14)

Lütfiye'de İTÇ'ye tarihlenen toplam 6 buluntu ele geçmiştir. Bunlardan üçü çeşitli çanak parçaları, ikisi kulp ve bir tanesi de kaidedir. Bu merkezde seramikler üzerindeki hakim rengin kahverengi ve tonlarında olduğu görülmektedir zira gri renk astarlı kaide dışında tüm buluntular kahverengi astarlıdır. Katkı maddesi olarak kum ve mikanın yanı sıra kuvars ve taşçık kullanıldığı belirlenmiştir. İTÇ içerisinde önemli yer tutan ve bu merkezde de karşımıza çıkan omurgalı çanak parçalarının tümü el yapımı, kaide ise çark

[140] Çilingiroğlu ve diğerleri 2004, Fig. 29 no.7-8.

yapımıdır. 1 no'lu omurgalı çanak parçasının benzer örnekleri Beycesultan'ın İTÇ tabakalarında bol miktarda ele geçmiştir[141]. Özellikle Troia form A 12 ile, ayrıca A16 formuyla benzerdir[142]; Yortan'da A sınıfı mallar arasında[143], Akhisar Erdelli Höyük'te[144], Pamukçu[145], Sındırgı[146], Kayışlar[147], Kennez I[148], Kennez II[149], Arpalı II[150], Hacırahmanlı[151], Halitpaşa I[152], Halitpaşa II[153], Eğriköy[154], Alibeyli[155], Ulucak'da IIa tabakasında da yine benzerleri bulunmuştur[156]. 5 no'lu yuvarlatılmış ağız kenarlı çanak parçasının benzerleri Ulucak'da IIb1. tabakasında[157] bulunmaktadır. Yine bu parçanın karşılaştırılabileceği diğer örnekler arasında Troia III[158], Beycesultan'ın XII tabakasında İTÇ III dönemine tarihlenen buluntular sayılabilmektedir[159]. 6 no'lu içe yuvarlatılmış-kalınlaştırılmış ağız kenarlı çanak parçasının benzerlerine Beycesultan'ın XIX. tabakasında İTÇ I dönemine tarihlenen buluntular arasında[160] ve Troia IVa'da[161] rastlanılmaktadır.

5.15. Alibeyli Höyüğü (Resim 55,56,57, Çizim 15)

Alibeyli Höyüğü, Kum Çayı Vadisi sınırları içerisinde yer alan en önemli yerleşim merkezlerinden biridir. Bu merkezde gerçekleştirilen yüzey araştırmasında çok sayıda İTÇ parçası ele geçirilmiş, bunlara ilaveten köy sakinlerinden Hüseyin Zığır adında duyarlı bir vatandaşımız tarafından ekibimize tutanakla bir adet kesik gaga ağızlı testi ve kaide teslim edilmiştir. Teslim alınan bu iki eserle birlikte Alibeyli Höyüğü'nden ele geçen İTÇ

[141] Llyod-Mellaart 1962, 118; Fig. P.14, 10-12,15,20,25; 120; Fig. P.15, 1-2, 12,17, 22,33-35, 37-38; 142; Fig. P.22, 10,13,15; 144; Fig. P.23, 2-4, 6-11,13,15-18; 146; Fig. P.24, 1-3,5; 152, Fig. P.27, 1-3,5-6; 154; Fig, P.28, 2, 4,10; 158, Fig. P.30, 1-2, 7-8, 11, 14, 16; 184, Fig. P.43, 1-2, 6, 9, 12.
[142] Blegen ve diğerleri 1950: Fig.258, Fig. 259-261, Fig. 263.
[143] Kamil 1982, Fig. 23; 4.
[144] Dinç 1991, Abb.3-4.
[145] French 1969, Fig. 8 no. 4,14-15.
[146] French 1969, Fig. 8 no. 16, Fig. 10 no.4
[147] French 1969, Fig. 8 no 17, 21,29, 33, Fig. 9 no.1, 10, 31-32, Fig. 10 no. 5, 25.
[148] French 1969, Fig. 9 no. 11,28.
[149] French 1969, Fig. 9 no. 11-13, 28,33; Fig.10 no. 1,26-27.
[150] French 1969, Fig. 8 no. 23, 26; Fig. 9 no.16-17.
[151] French 1969, Fig. 8 no. 27; Fig. 9 no.20, 23; Fig. 10 no.2, 37-39; Fig. 11 no.1-2,10.
[152] French 1969, Fig. 9 no. 24
[153] French 1969, Fig. 8 no. 9,28; Fig. 9 no. 25-26, Fig. 10 no. 3; Fig. 11 no. 3-5, 9.
[154] French 1969, Fig.8 no. 36-37; Fig. 9 no. 18-19; Fig.10 no. 34-36; Fig. 11 no. 7.
[155] French 1969, Fig.8 no. 14-15,29,Fig.9 no. 28-33; Fig. 11 no. 7.
[156] Çilingiroğlu ve diğerleri 2004, Fig. 17, no. 5.
[157] Çilingiroğlu ve diğerleri 2004, Fig. 19, no. 1.
[158] Blegen ve diğerleri 1951, Fig. 60, no. 33.141-142.
[159] Llyod-Mellaart 1962, 202; Fig. P.47, 16-18, 55.
[160] Llyod-Mellaart 1962, 118; Fig. P.47, 14-15, 17-19.
[161] Blegen ve diğerleri 1951, Fig. 177 no. 7.

buluntularının toplam sayısı 12'dir. Üç örnekte karşımıza çıkan Batı Anadolu tipik yuvarlatılmış içe çekik ağızlı omurgalı çanaklar buluntular arasında önemli bir yer tutmaktadır. Bu çanaklar kum ve mika katkılı, ikisi devetüyü, biri de gri-siyah renk astarlıdır. Batı Anadolu'da sık rastlanan bu çanak türünün benzerleri Troia I'den IV'e kadar devam etmiştir. Ele geçen gövde parçası sayısı dörttür. Bu parçaların hepsi gir renk astarlı, çark yapımı ve kum, mika katkılıdır.

5.16. Tekeliler (Resim 58, Çizim 16)

Tekeliler'de gerçekleştirilen yüzey araştırmasında İTÇ'ye tarihlenebilecek yalnızca bir buluntu ele geçmiştir. Höyüğün hemen hemen tamamının düzleştirildiği bu merkezden ele geçen gri renkli, kum ve mika katkılı gövde parçası tekil bir örnek olması açısından önemlidir.

5. 17. Bedeller Höyüğü (Resim 59, Çizim 17)

Kum Çayı Vadisi sınırları içerisinde değerlendirilen bir diğer İTÇ yerleşim yeri olan Bedeller Höyüğü'nde ilgili döneme tarihlenebilecek toplam beş buluntu ele geçmiştir. Üç gövde parçası, bir ağız kenarı, bir de düzleştirilmiş dipten oluşan bu beş parçanın hepsi çark yapımı ve kum, mika katkılıdır. Yalnızca 1 no'lu kasede form tespiti yapılabilmiştir. Bu parçanın benzerlerine Troia I[162], Beycesultan tabaka XVII[163] no'lu tabaka buluntularında rastlanılmaktadır. Eserlerden 1 no'lu örnek gri-kırmızı, 2 no'lu örnek kırmızı-portakal, 3 no'lu örnek devetüyü-kahverengi, 4 no'lu örnek kırmızı, 5 no'lu düzleştirilmiş dip ise kırmızı-vişne tonlarındadır.

5. 18. Halitpaşa I (Resim 60, Çizim 18)

Halitpaşa I, İTÇ'ye dair tekil buluntu veren merkezlerden biridir. Burada gerçekleştirilen araştırmalarda biri dışa uzatılmış ağız kenarlı çömlek, diğeri ise düzleştirilmiş dip olmak üzere yalnızca iki buluntu ele geçirilmiştir. Parçaların her ikisi de

[162] Blegen ve diğerleri 1950, Fig. 264 no. 23-24,26.
[163] Lloyd-Mellaart 1962, Fig.P.15 no. 39.

el yapımıdır ve kum, mika katkılıdır. Ağız kenarı kahverengi, kaide ise kırmızı tonlarındadır.

5.19. Veziroğlu (Resim 61, Çizim 19)

Veziroğlu'ndan toplam 3 buluntu ele geçmiştir. Bunlardan ikisi yuvarlatılmış ağız kenarlı çanak parçası, diğer bir tanesi ise düzleştirilmiş diptir. Buluntuların üçü de kiremit kırmızısı renkte astarlıdır. Kum, mika ve kuvars katkılı üç buluntunun da çark yapımı olduğu saptanmıştır. 1 no'lu yuvarlatılmış ağız kenarlı çanak parçasının Beycesultan XII-X-IX-VII. tabakalarda İTÇ III dönemine tarihlendirilen buluntular arasında[164], Ulucak'da ise IIa tabakasında[165] benzer örnekleri bulunmaktadır. 2 no'lu parça omurgalı çanaklara ait ağız kenarı parçasıdır. Beycesultan'ın XII-VI. tabakalarında İTÇ III dönemine tarihlendirilen çok sayıda omurgalı çanak-kase parçası ele geçmiştir[166]. Omurgalı çanak-kaseler Beycesultan'ın bütün İTÇ tabakalarında bol miktarda ele geçmiştir. Özellikle Troia form A 12 ile, ayrıca A16 formuyla benzerdir[167]; Yortan'da A sınıfı mallar arasında[168], Akhisar Erdelli Höyük'te[169], Pamukçu[170], Sındırgı[171], Kayışlar[172], Kennez I[173], Kennez II[174], Arpalı II[175], Hacırahmanlı[176], Halitpaşa I[177], Halitpaşa II[178], Eğriköy[179], Alibeyli[180]'de benzer örneklerine rastlanmıştır.

[164] Llyod-Mellaart 1962, 202; Fig. P.47, 16-17; 208; Fig. P.36-37; 212; Fig.P.52, 4-10; 218; Fig. P.55, 26-27,31-32.
[165] Çilingiroğlu ve diğerleri 2004, Fig. 17:5.
[166] Llyod-Mellaart 1962,
[167] Blegen ve diğerleri 1950: Fig.258, Fig. 259-261, Fig. 263; Blegen ve diğerleri 1951: Fig. 176/32, 67, 72-73, 75, 103, 33,135,138.
[168] Kamil 1982, Fig. 23; 24.
[169] Dinç 1991, Abb. 3-4.
[170] French 1969, Fig. 8 no.4,14-15.
[171] French 1969, Fig. 8 no. 16, Fig. 10 no.4
[172] French 1969, Fig. 8 no 17-21, 29, 33, Fig. 9 no.1-10, 31-32, Fig. 10 no. 5, 25.
[173] French 1969, Fig. 9 no. 11,28.
[174] French 1969, Fig. 9 no. 11, 13, 28, 33; Fig.10 no. 1, 26-27.
[175] French 1969, Fig. 8 no. 23-26; Fig. 9 no.16-17;
[176] French 1969, Fig. 8 no. 27; Fig. 9 no.20-23; Fig. 10 no.2, 37-39; Fig. 11 no.1-2,10.
[177] French 1969, Fig. 9 no. 24
[178] French 1969, Fig. 8 no. 9,28; Fig. 9 no. 25-26, Fig. 10 no. 3; Fig. 11 no. 3-5, 9.
[179] French 1969, Fig.8 no. 36-37; Fig. 9 no. 18-19; Fig.10 no. 34-36.
[180] French 1969, Fig.8 no. 14-15,29, Fig.9 no. 28, 33; Fig. 11 no. 7.

5.20. Baykuş Tepe Höyüğü (Resim 62, Çizim 20)

Yoğun buluntu veren merkezlerden birisi de Baykuş Tepe Höyüğü'dür. Çalışma konumuz olan İTÇ'ye tarihlenebilecek toplam 22 buluntunu ele geçmiştir. Bunlar; sekiz ağız kenarı, iki düz kaide, üç halka kaide, bir ayak ve sekiz kulptan oluşmaktadır. Buluntular arasında kulplarla birlikte en geniş yeri kapsayan ağız kenarları kendi içinde farklılık göstermektedir. Hepsi yuvarlatılmış olan ağız kenarlarından 1 no'lu örnek dikey profilli, 2 no'lu örnek ise eğik duruşludur. 3-8 no'lu örnekler ise keskin omurgalı çanak parçalarıdır. Bu çanak parçalarının benzerleri, Beycesultan'ın İTÇ tabakalarında bol miktarda ele geçmiştir[181]. Özellikle Troia form A 12 ile, ayrıca A 16 formuyla benzerdir[182]; Yortan'da A sınıfı mallar arasında[183], Akhisar Erdelli Höyük'te[184], Pamukçu[185], Sındırgı[186], Kayışlar[187], Kennez I[188], Kennez II[189], Arpalı II[190], Hacırahmanlı[191], Halitpaşa I[192], Halitpaşa II[193], Eğriköy[194], Alibeyli[195] de de karşımıza çıkmaktadır. Hakim renk kırmızı – portakal ve gri tonlarıdır. İkisi düz dipli, üçü halka şeklinde toplam beş kaide de bu renkler değişmemektedir. Düz dipli kaidelerin benzerleri Ulucak'da IIb1 tabakasında bulunmuştur[196]. Sekiz kulp parçasından dördünde yine kırmızı – portakal renk gözlemlenirken, dört örnekte ise farklı olarak kahverengi tonları görülmektedir.

Bu merkezden ele geçen 22 parçadan sekizinin çanak formunda kaplara ait olduğu anlaşılmıştır. Elde yapıldığı saptanan bir parça dışında diğer tüm buluntular çark yapımıdır. Kum, mika ve kuvars katkısı bütün buluntularda gözlemlenmektedir.

---

[181] Llyod-Mellaart 1962, 118; Fig. P.14, 10-12,15, 20-25; 120; Fig. P.15, 1-2, 12-17, 22, 33-35, 37-38; 142; Fig. P.22, 10, 13, 15; 144; Fig. P.23, 2-4, 6-11, 13, 15-18; 146; Fig. P.24, 1-3, 5; 152, Fig. P.27, 1-3, 5-6; 154; Fig, P.28, 2, 4-10; 158, Fig. P.30, 1-2, 7-8, 11, 14, 16; 184, Fig. P.43, 1-2-6-9-12;
[182] Blegen ve diğerleri 1950: Fig.258, Fig. 259, 260, 261, Fig. 263; Blegen ve diğerleri 1951: Fig. 176/32.67, 33.135, 32.103,33,118, 32.73,32.72,32.75.
[183] Kamil 1982, Fig. 23-24.
[184] Dinç 1991, Abb.3-4.
[185] French 1969, Fig. 8 no.4,14-15.
[186] French 1969, Fig. 8 no. 16, Fig. 10 no.4
[187] French 1969, Fig. 8 no 17, 21,29-33, Fig. 9 no.1,10, 31-32, Fig. 10 no. 5,25.
[188] French 1969, Fig. 9 no. 11,28.
[189] French 1969, Fig. 9 no. 11-13, 28,33; Fig.10 no. 1,26-27.
[190] French 1969, Fig. 8 no. 23-26; Fig. 9 no.16-17;
[191] French 1969, Fig. 8 no. 27; Fig. 9 no.20-23; Fig. 10 no.2,37-39; Fig. 11 no.1-2,10.
[192] French 1969, Fig. 9 no. 24
[193] French 1969, Fig. 8 no. 9,28; Fig. 9 no. 25-26, Fig. 10 no. 3; Fig. 11 no. 3-5, 9.
[194] French 1969, Fig.8 no. 36-37; Fig. 9 no. 18-19; Fig.10 no. 34-36;Fig. 11 no.
[195] French 1969, Fig.8 no. 14-15,29,Fig.9 no. 28-33; Fig. 11 no. 7.
[196] Çilingiroğlu ve diğerleri 2004, Fig. 19:7.

6. KUM ÇAYI VADİSİ, İLK TUNÇ ÇAĞI YERLEŞİM DOKUSU

Eski çağlarda yaşayan toplulukların yaşam tarzları, besin ekonomileri, yerleşimlerin kurulduğu alanların seçimindeki kıstaslar, birbirlerine olan mesafeleri ve aralarındaki temel ilişkilerin saptanması, yerleşimlerin boyutları ve buna bağlı olarak değerlendirilmesi yazılı kaynakların bilgi vermediği çağların aydınlatılması açısından son derece önemlidir. Bir bölgedeki yerleşim dokusunun dönemler boyunca gösterdiği farklılaşmalar başta çevre koşullarındaki olmak üzere, sosyo-ekonomik ve sosyo-politik değişimlerin yansımasıdır[197].

Üzerinde yer alan seramik parçalarının dağılımı yerleşimlerin tahmini boyutları hakkında bizlere bilgi vermektedir. Genellikle 2 hektardan küçük yerleşim birimleri küçük köy, 3–6 hektar arası yerleşimler köy, 6 hektardan büyük yerleşim birimleri ise kent olarak tanımlanmaktadır[198]. Sınırlı bir bölge içerisinde hiyerarşik bir yapı ve buna bağlı bir örgütlenme için büyük kentlerin gerekliliği savunulmaktadır. Buna gerekçe olarak da hiyerarşik yapıyı oluşturabilmek için ekonomik, askeri, dini ve kamusal bir bütünlüğün kalabalık bir nüfus tarafından idare edilebileceği, bunun da daha büyük yerleşimlere olan gereksinimi doğuracağı belirtilmektedir[199].

Bir yerleşimde yaşayan insanların besinlerini elde edecekleri alanın genişliği, genellikle düz araziler için hesaplanmaya çalışılmış, tarım ile uğraşan toplulukların tarlalarına olan mesafeleri için yaklaşık bir saatlik yürüyüşle ulaşılabilecek, beş km'lik bir mesafe ön görülmektedir[200]. Ancak bu görüşü Kum Çayı Vadisi'ne uyarlayabilmek olanaksızdır. Zira vadide yer alan yerleşimlere dair teknik bilgileri paylaştığımız bir önceki bölümden de anlaşılacağı üzere Kum Çayı Vadisi yerleşimleri birbirlerine oldukça yakın mesafelerde yer almaktadır.

Kum Çayı Vadisi daha önce ele aldığımız bölümlerde dile getirdiğimiz üzere verimli bir coğrafyayı temsil etmektedir. Bu özelliği sayesinde bölge konumuz olan İTÇ öncesinde de iskan görmüştür. Bölgede yer alan İTÇ yerleşimlerinin devamlılığını

[197] Ökse 2005, 64.
[198] Adams ve Nissen 1972, 17-18.
[199] Adams ve Nissen 1972, 18.
[200] Hodder ve Orton 1976, 233.

gösterebilmek adına daha önceki çağlara ait bilgilere değinmek gerekmektedir. Kum Çayı Vadisi, ya da bölge için diğer bir coğrafi tanım olan Akhisar Ovası'nda bilinen en erken yerleşim Moralı I Höyüğü'dür. İlk kez D. French tarafından saptanan bu merkezde E. Akdeniz başkanlığında 2007 ve 2009 yıllarında yürütülen çalışmalarda Neolitik Çağ buluntularının çok yoğun olduğu tespit edilmiştir. Bu merkezde daha sonraki çağlara dair buluntuların oldukça sınırlı olması oldukça dikkat çekicidir. Dolayısıyla en azından Moralı'da Neolitik Çağ'da uzun süreli ve kalabalık bir köy yerleşiminden söz edilebilir. Moralı I Höyüğü dışında Akhisar Höyük ve ekibimiz tarafından ilk olarak 2007 yılı çalışmalarında saptanan Refik Aslan Höyüğü içerdikleri Neolitik Çağ buluntularıyla bölgedeki bilinen en erken kültürel kalıntılara sahiptirler. Çevrelerinde günümüzde kuruyan göllerin varlığını bildiğimiz bu merkezlerde yaşayanlar bölgenin en eski tarımcı-çoban halkları olmalıdır. Yukarıda değindiğimiz üç höyük yerleşiminin dışında yine çalışma alanımız olan Kum Çayı Vadisi içerisinde değerlendirebileceğimiz bir diğer yerleşim Nuriye'dir. Nuriye'yi adı geçen diğer merkezlerden ayıran özelliği bu merkezin bir tepe üstü yerleşimi olmasıdır. Neolitik Çağa tarihlenen gerek höyük, gerekse tepe üstü yerleşimleri erken dönem toplumlarının yerleşimi için son derece uygun, tarımsal potansiyeli yüksek bir arazide yer almaktadır. Bu arazide, tarımın iyice makineleştiği 1960'lı yıllara kadar bazı göllerin varlığı bilinmektedir. Dolayısıyla söz konusu alanlardaki ilk yerleşimlerin daha çok bu tür göllerin kıyısına ya da yakınına kurulduğu söylenebilir.

Yukarıda değindiğimiz Neolitik Çağ merkezleri 15000 – 30000 m2'lik araziye sahiptir. Bunlardan en büyüğü kapladığı 30000 m2'lik alan ile Moralı I Höyüğü'dür. Bu merkezlerdeki seramikler basit perdahlı mallarla daha sınırlı sayıda boyalı parçalardan oluşmaktadır. Ancak bu parçalardan Neolitik Çağ buluntuları net saptanabilen Moralı I Höyüğü dışındakiler daha çok Neolitik-İlk Kalkolitik şeklinde tarihlenebilecek özellikte olup daha dar bir tarihleme yapmaya olanak vermemektedir. Kap formları arasında yuvarlatılmış ağız kenarlı geniş gövdeli çömlekler, yuvarlatılmış ağız kenarlı geniş gövdeli çömlekler, Hafif dışa yuvarlatılmış ağız kenarlı geniş gövdeli çömlekler, içe yuvarlatılmış ağız kenarlı geniş gövdeli çömlekler, yuvarlatılmış ağız kenarlı dikey duruşlu çanaklar, yuvarlatılmış ağız kenarlı dışa eğik duruşlu çanaklar, yuvarlatılmış ağız kenarlı içe eğik duruşlu çanaklar, hafif dışa çekik ağız kenarlı çanaklar, kalınlaştırılmış ağız kenarlı çanaklar, düzleştirilmiş ağız kenarlı dikey duruşlu çanaklar, dışa uzatılmış

ağız kenarlı çanaklar vardır. Parçalar dışta, ya da hem içte hem de dışta genellikle koyu renk astarlıdır. Kil içerisinde kum, mika, kuars ve taşçık katkısı saptanmıştır.

İKÇ buluntusu veren merkez sayısı oldukça sınırlıdır. 2007-2009 yılları arasında E. Akdeniz başkanlığında bölgede yürütülen çalışmalarda Kum Çayı Vadisi'nde ya da vadi dışında kalan fakat yakın bölgelerde bu döneme dair buluntular sadece dört merkezde ele geçmiştir. Akhisar yakınlarındaki ovalık arazide yer alan bu yerleşimler sırasıyla; Refik Aslan Höyüğü, Masantı Höyüğü, Süleymanlı Höyüğü ve Kazımçeşme'dir. Bu dört yerleşimden üçü höyük, Kazımçeşme ise yamaç yerleşimidir. İKÇ buluntusu veren merkezlerde daha önceki dönemler saptanamamış, sonraki dönemler ise SKÇ dışında tespit edilmiştir. Burada üzerinde durulması gereken, Manisa yöresindeki Neolitik merkezlerin genellikle İKÇ buluntusu vermemesi, İKÇ yerleşimlerinin ise SKÇ buluntusu vermeyip olasılıkla bir boşluğun ardından kuvvetli İTÇ buluntuları vermeleridir. Bölgede henüz herhangi bir bilimsel kazının gerçekleşmemiş olmasından dolayı elimizde bunun nedenlerini sorgulayabilecek yeterli veri bulunmamaktadır. Olası sebepler arasında atmosferik veya tektonik hareketlerin devamında iklim, bitki örtüsü ya da ekolojik yapıdaki değişiklikler, devamında önceki dönem yerleşimlerin terk edilmesi ya da daha yüksek kesimlere sığınılması, daha uzak mesafelere göç, ya da yaygın hastalıklar sonucu nüfusun azalması, bazı yerleşimlerin terk edilmesi gibi bazı olaylar sayılabilmektedir. İKÇ buluntusu içeren yerleşimlerinin ölçüleri arasında büyük farklar bulunmaktadır. Örneğin Masantı Höyüğü'nün kapladığı alan 7000 m2 iken Süleymanlı Höyüğü yaklaşık olarak 50000 m2'lik bir alan üzerinde yer almaktadır. Bir yamaç yerleşimi olan Kazımçeşme, buluntuların çok dağınık ve geniş bir alanda ele geçmesi sebebiyle bu değerlendirmenin dışında tutulmalıdır.

Bölgenin İKÇ seramiği koyu renk basit perdahlı, açık kahverengi astar-perdahlı, dışta kırmızımsı-kahverengi, içte kırmızımsı-kahverengi/vişneçürüğü renkte astarlı ve perdahlı mallarla devam etmektedir. Formlar arasında hafif dışa çekik ağız kenarlı çanaklar, hafif içe çekik ağız kenarlı çanaklar, yuvarlatılmış ağız kenarlı dışa eğik duruşlu çanaklar, yuvarlatılmış ağız kenarlı geniş gövdeli çömlekler, hafif dışa çekik dikey duruşlu kaseler yaygındır. Parçalar genellikle orta, orta iyi ve daha düşük oranda ise iyi derecede pişirilmiştir.

SKÇ'a dair veriler oldukça önemlidir. Çalışma konumuz içerisinde değerlendirdiğimiz Kennez I, Tepetarla, Akdeğirmen ve Moralı II Höyükleri, bölgede SKÇ buluntusu veren önemli merkezlerdendir. Akhisar sınırlarında yer alan ancak farklı akarsu ya da ovaların sınırları içerisinde kalan dört yerleşim ve bir atölye daha bulunmaktadır. 2007–2009 yılları arasında bölgede gerçekleştirilen çalışmalarda yerleşimlerin hiçbirinde İKÇ buluntusu saptanamamıştır. Buna karşın adı geçen yerleşimlerin tümünde SKÇ'ın ardından kesintisiz ve yoğun bir İTÇ iskanı görülmektedir. Bu veriler bizlere bölgede İKÇ ve SKÇ arasında yerleşim dağılımı açısından önemli bazı değişiklikler yaşanmış olabileceğini düşündürmektedir.

Bölgenin SKÇ seramiği genellikle gri, siyah ya da kahverengi perdahlı, kırmızı astarlı, kırmızı-portakal astarlı mallardan oluşmaktadır. Bazen kabın hem içinde hem de dışında astara rastlanmaktadır. Kum, mika, kuvars içeren malların yanı sıra saman katkılı mallar da bulunmuştur. Pişme kalitesi genellikle orta-iyi düzeydedir. Bir önceki döneme kıyasla daha düzenli bir pişirmeden söz edilebilir. Formlar arasında düz ağız kenarlı çanaklar, düzleştirilmiş ağız kenarlı çanaklar, dikey duruşlu çanaklar, yuvarlatılmış ağız kenarlı dikey duruşlu çanaklar, içe yuvarlatılmış ağız kenarlı çanaklar, dışa dönük profilli yuvarlatılmış ağız kenarı, yuvarlatılmış ağız kenarlı, dikey profilli çanaklar, sivriltilmiş ağız kenarlı, dışa eğik duruşlu çanaklar, içe döndürülmüş ağız kenarlı çanaklar, dışa eğik duruşlu yuvarlatılmış ağız kenarlı çanaklar, dışa yuvarlatılmış ağız kenarlı çömlekler, yuvarlatılmış ağız kenarlı, içe eğik duruşlu çömlekler, hafif dışa çekik ağız kenarlı kaseler yaygındır.

Konumuz olan İTÇ'nda araştırma bölgesi içerisinde 20 yerleşim değerlendirilmektedir. Bunlardan 18'i höyük, ikisi ise tepe üstü yerleşimidir. İTÇ daha önceki bölümlerde değerlendirdiğimiz üzere nüfusun ve üretimin arttığı, merkezi yapının oturmaya başladığı bir çağdır. Kum Çayı Vadisi gerek verimli toprakları gerekse stratejik bir noktada bulunması sebebiyle bu çağda yoğun iskan görmüştür. Daha önceki çağlara dair buluntular veren pek çok yerleşimle beraber bu çağda ilk defa yerleşilen merkezler bize bölgenin İTÇ içerisinde de coğrafi özellikleri açısından tercih edilebilir olduğunu göstermektedir.

Kum Çayı Vadisi'nin en önemli özelliği kuzey-güney ve Gediz Vadisi aracılığı ile doğu-batı yönlü olası yolların kesiştiği bir noktada yer almasıdır. Vadi bu yönler

doğrultusunda Batı Anadolu İTÇ bölgesel kültürleri arasında bir nevi köprü görevi üstlenmektedir. Troia başta olmak üzere pek çok yerleşime, Marmara Bölgesi'ne ve hatta dolaylı yollardan Balkanlara uzanan doğal bir geçit olarak tanımlayabileceğimiz Kum Çayı Vadisi, Batı Anadolu'nun iç kesimleriyle kıyı bölgelerini birbirine bağlayan Gediz Vadisi'ne paralel uzanmaktadır ve bu özelliğiyle günümüzde İç Batı Anadolu olarak tanımlanan coğrafya ile de bağları bulunmaktadır. Güneybatı'dan Spil ve güneyden Nif dağları ile sınırlanmış gibi görünen Kum Çayı Vadisi doğrultusunda ilerleyen yol, söz konusu dağlar arasından göreceli olarak daha küçük bazı geçitler aracılığıyla güney ve batıya bağlanmaktadır. Buralardan Cumaovası yakınlarında bir eşik ile K. Menderes Vadisi'ne, oradan da bir başka eşik aracılığı ile B. Menderes Vadisi'ne ulaşım mümkündür. Günümüzde vadi boyunca doğu-kuzeydoğu yönlü kestirme dar yollar bulunmaktadır. Bu noktada akla İTÇ içerisinde de bu tür yolların var olabileceği düşüncesi gelmektedir. Söz konusu modern yollar Gördes, Demirci ve Selendi üzerinden Anadolu'nun iç kısımlarına ve daha geniş bağlantılar aracılığıyla Orta Anadolu'ya kadar uzanmaktadır.

İTÇ yerleşimlerinde baskın ekonomik değerler yerleşimlerin bulundukları coğrafya ile doğrudan ilişkilidir. Örneğin deniz ya da akarsu, göl gibi yerleşimlere yakın bölgelerde yer alan merkezlerin ekonomisinin daha çok deniz ticareti ya da deniz mahsullerine dayandığı bilinmektedir. Daha iç kısımlarda yer alan merkezlerde ise ekonomi başta tarım ve hayvancılık olmak üzere çeşitli iş kollarından oluşmaktadır. Bu yerleşimlerin ekonomik faaliyetler sürdürebilmelerini ve iletişim içinde kalmalarını birbirleri arasında yer alan yollar sağlamaktadır. Kum Çayı Vadisi İTÇ yerleşimlerinin dağılımına baktığımızda günümüzde aktif olarak kullanılan iki yolun İTÇ içerisinde de kullanılmış olabileceği düşünülebilir. Bu yollardan ilki günümüz Akhisar-Gölmarmara yolu, diğeri ise İzmir-Ankara anayoluna ulaşımı sağlayan, Saruhanlı-Salihli arasında yer alan yoldur. Çalışma içerisinde değerlendirdiğimiz 20 yerleşimden sekizi Akhisar-Gölmarmara yolu boyunca kuzey-güney yönlü olarak yer almaktadır. Bu yerleşimler kuzeyden güneye; Akhisar Höyük, Kızlaralanı Höyüğü, Kennez I Höyüğü, Moralı II Höyüğü, Refik Aslan Höyüğü, Tepetarla Höyüğü, Akdeğirmen Höyüğü ve Akselendi Höyüğü'dür. Sekiz yerleşimden yalnızca Kızlaralanı Höyüğü yolun doğusunda yer alırken, diğer yedi yerleşim yolun batısında, ova üzerinde yer almaktadır. Saruhanlı-Salihli yolu üzerinde yer alan altı yerleşim ise yine kuzeyden güneye; Arpalı II Höyüğü, Lütfiye Höyüğü, Alibeyli Höyüğü, Bedeller Höyüğü, Halitpaşa I ve Baykuştepe Höyüğü'dür. Örentepe II Höyüğü, Rahmiye

II Höyüğü ve Nuriye yerleşimleri günümüz İzmir-İstanbul anayolu ile Akhisar-Gölmarmara yolu arasında, Dağdeviren Höyüğü, Tekeliler Höyüğü ve Veziroğlu Höyüğü ise İzmir-İstanbul anayolu yakınlarında yer almakta, değindiğimiz bu güzergahlar üzerinde Çaldağ ve Karahöyük Dağı haricinde hiçbir doğal engel bulunmamaktadır.

Araştırma bölgesinde 2007 yılından bu yana gerçekleştirilen çalışmalar İTÇ genelinde kırmızı astar ve perdahlı malların baskın olarak kullanıldığını göstermektedir. Bu mal grubunun ardından en sık karşılaşılan gruplar gri ve devetüyü-gri astarlı mallardır. Kahverengi ve kahverengi-kırmızı renk astar ve perdahlı mallar en sık karşılaşılan gruplar içerisinde üçüncü sırayı almaktadır. Bu grupları sırasıyla siyah, kırmızı-portakal, devetüyü, kahverengi-siyah, sarı, devetüyü-gri, devetüyü-kırmızı, gri-kırmızı ve portakal renkte astar ve perdahlı mallar izlemektedir. Yalın bırakılan yüzeyli malların dışında İTÇ'nda bezemeli mallar da azımsanmayacak miktardadır. Kazıma bezemeli, kazıma bezemeli beyaz macun doldurmalı, beyaz boya bezemeli ve çok az miktarda plastik eklentili mallar da bulunmakta, bezemeler geometrik şekillerden oluşmaktadır. Önceki dönemlerde olduğu gibi seramik hamurunda çeşitli boyutlarda kum, taşçık, mika, kuars taneleri görülebilmekteyken saman katkısına rastlanmaz. Formlar çanak, çömlek, kase ve testilerden oluşmaktadır. Alt gruplar ise şöyledir; çanaklarda; düzleştirilmiş ağız kenarlı çanaklar, yuvarlatılmış ağız kenarlı çanaklar, sivriltilmiş ağız kenarlı çanaklar, dışa çekik ağız kenarlı çanaklar, dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı çanaklar, dışa uzatılmış ağız kenarlı çanaklar, içe yuvarlatılmış ağız kenarlı çanaklar ve omurgalı çanaklar. Çömleklerde; dışa yuvarlatılmış ağız kenarlı çömlekler, dışa uzatılmış ağız kenarlı çömlekler, dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı çömlekler, dışa çekik ağız kenarlı çömlekler, içe kalınlaştırılmış ağız kenarlı çömlekler ve omurgalı çanaklar. Kaselerde; yuvarlatılmış ağız kenarlı dikey profilli kaseler, dışa çekik ağız kenarlı kaseler, içe çekik ağız kenarlı kaseler ve omurgalı kaseler. Bu formlar dışında basit testiler de görülmektedir.

Toplam 135 seramik parçasından tarihlemesi yapılabilen 86 tanesini evrelere göre ayırdığımızda seramik gruplarına dair tercihlerin değişmekte olduğu görülmektedir. İTÇ I'de baskın bir mal grubundan bahsetmek mümkün değildir. Zira bu döneme tarihlenebilen toplam yedi parça seramiğin her biri farklı gruplara aittir. Bunlar; gri-siyah, kırmızı, devetüyü, kahverengi, kahverengi-kırmızı, gri-kırmızı ve portakal renk astarlı

mallardır[201]. İTÇ II'de ise bazı mal gruplarının ön plana çıktığı görülmektedir. 41 adet seramik parçasının değerlendirmeye alındığı bu dönem içerisinde siyah renk astarlı malların baskın olarak kullanıldığı belirlenmiş olsa da yoğunluk vadinin güneydoğusunda yer alan yerleşimlerden elde edilmektedir. Vadi'nin bu kesiminde yer alan Refik Aslan, Tepetarla ve Akselendi höyüklerinden ele geçen ve İTÇ II'ye tarihlenen toplam dokuz parça siyah astarlı seramik bulunmaktadır. Gri-siyah renkte astarlı mallar sayıca en sık karşılaşılan ikinci mal grubunu oluşturmaktadır. Bu gruba dair buluntuların ele geçtiği merkezler yine vadinin güneydoğusunda yer alan Refik Aslan, Tepetarla ve Akselendi höyükleridir. Bu yerleşimlerin dışında gri-siyah astarlı mal grubuna yalnızca Alibeyli Höyüğü'nde rastlanılmıştır. Sayıca daha az olmasına karşın kahverengi-kırmızı, kırmızımsı kahverengi ve kırmızı renk astarlı mallara İTÇ II'ye dair buluntu veren 11 merkezden yedisinde, Dağdeviren, Kızlaralanı, Refik Aslan, Halitpaşa I, Moralı II, Tepetarla ve Lütfiye'de rastlanılmıştır. Bu mal gruplarını gri, kahverengi, devetüyü, devetüyü-gri, kırmızı-siyah, açık kahverengi, devetüyü – kahverengi ve sarı renk astarlı mal grupları izlemektedir[202]. Arazinin İTÇ II seramik grupları incelendiğinde ilginç bazı sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Bunlardan en önemlisi koyu renk astar ve perdahlı mal gruplarına bölgenin güneydoğusunda yer alan yerleşimlerde sık, geri kalan bölgelerde ise hemen hemen hiç rastlanılmamasıdır. Bölgenin bu kısmında yer alan ve yukarıda değindiğimiz üç yerleşim, Refik Aslan, Tepetarla ve Akselendi höyüklerinin birbirlerine olan mesafeleri de göz önüne alındığında bu üç yerleşimin birbirleriyle son derece benzer buluntular vermesi akla bu yerleşimlerde yaşayan insanların ortak köklere sahip olabilecekleri düşüncesini getirmektedir. Nitekim Tepetarla Höyüğü'nde gerçekleştirilen çalışmalarda herhangi bir İTÇ III buluntusunun saptanamaması, buna karşın Refik Aslan ve Akselendi höyüklerinde bu evreye ait parçaların ele geçmiş olması, bizlere Tepetarla Höyüğü'nün İTÇ II sonlarında terk edildiğini ve yakınlarda yer alan bu yerleşimlere doğru bir nüfus kaymasının gerçekleşmiş olabileceğini düşündürmektedir. Ayrıca arazinin bu kısmında yer alan yerleşimlerin yapım tekniği açısından el yapımı malları tercih etmiş olmaları dikkat çekicidir. İTÇ II'ye tarihlenen ve teknik bakımdan değerlendirebildiğimiz toplam 29 parça seramik buluntusundan 23'ü el yapımıdır. Arazinin tümünde toplanan el yapımı malların %51'i bu merkezlerden ele geçmiştir.

[201] Katalog No; 4,28-29,54,90,104,114.
[202] Katalog No; 1,2,4,14,15,16,30,32,33,41-47,49,50-53,55-64,76-77,82,86-87,91-95,110.

İTÇ I ve sonrasında İTÇ II'de kesintisiz buluntu veren merkezlerin sayısı oldukça sınırlıdır. Çalışma içerisinde değerlendirdiğimiz toplam 20 yerleşimden yalnızca üç tanesinde İTÇ I ve İTÇ II buluntuları bir arada ele geçmiştir. Bu yerleşimler kuzeyden güneye Kennez I Höyüğü, Refik Aslan Höyüğü ve Lütfiye Höyüğü'dür.

İTÇ III'de mal gruplarında İTÇ II'ye göre temel bazı değişiklikler gözlenmektedir. Bunlardan en önemlisi İTÇ II içerisinde sayıca önemli bir yere sahip olan koyu renk mal gruplarının daha az tercih edilmesi, buna karşın İTÇ II'de de sıkça karşımıza çıkan kırmızı ve tonlarında renkli mal gruplarının baskın olarak karşımıza çıkmasıdır. Toplam 38 seramik parçasının değerlendirmeye alındığı İTÇ III içerisinde en sık karşılaşılan mal grupları sırasıyla, Kırmızı-portakal, gri, kırmızı, kiremit kırmızısı, gri-siyah, sarı, devetüyü-gri, siyah, kırmızı-devetüyü, kahverengi-siyah ve kahverengi'dir[203]. Nicelik açısından en çok karşılaşılan iki mal grubu kırmızı-portakal ve gri renk mallar olsa da, kırmızı mallar toplam beş merkezde, kırmızı-portakal ve gri renk mallar ise dörder merkezde ele geçmiştir. Buna dayanarak kırmızı malların İTÇ III içerisinde daha yoğun kullanıldığı düşünülebilir.

İTÇ III'e dair en yoğun buluntu veren merkez Baykuş Tepe Höyüğü'dür. Bu yerleşimden toplam dokuz parça seramik toplanmıştır. Baskın mal grubu kırmızı-portakal ve gri mallardır. Baykuş Tepe Höyüğü'nden ele geçen seramik buluntularının, yakınlarında yer alan ve İTÇ III'e dair buluntu veren Veziroğlu Höyüğü ve Halitpaşa I ile karşılaştırıldığında bu merkezlerle benzerlik gösterdiği görülmektedir.

İTÇ III merkezlerinden altısı İTÇ II'de de iskan edilmiştir. Bu yerleşimler kuzeyden güneye; Kızlaralanı Höyüğü, Kennez I Höyüğü, Refik Aslan Höyüğü, Akselendi Höyüğü, Alibeyli Höyüğü ve Halitpaşa I'dir. Ancak burada dikkat çekici olan konu İTÇ III'de yerleşilen bazı merkezlerin İTÇ II buluntusu vermemesine karşın, arazide gerçekleştirilen çalışmalarda İTÇ III seramiğinin yanı sıra İTÇ I'e tarihlenebilecek seramik buluntularının da ele geçmiş olmasıdır. Buna göre bazı İTÇ I yerleşimlerinin bu evrenin sonunda terk edildiği, İTÇ III başlarından itibaren buralara yeniden yerleşildiği düşünülebilmektedir. Bu tarz buluntular veren merkezler vadinin güney kısımlarında yer alan Bedeller ve Baykuş Tepe höyükleridir.

[203] Katalog No; 5-7,17,19,31,36-40,48,74,76-77,84-85,91-95,107-113,115-121,130-131.

Kum Çayı Vadisi İTÇ yerleşimlerinde gerçekleştirilen çalışmalarda araziden toplanan seramik buluntularına dayanan değerlendirmelerimiz bizlere vadide yer alan yerleşimlerden ikisi hariç hiçbirinin İTÇ'nin tüm evrelerinde iskan edilmediğini göstermektedir. Yalnızca vadinin kuzeyinde, Akhisar yakınlarında yer alan Kennez I Höyüğü ve daha güneyde yer alan Refik Aslan Höyüğü'nde İTÇ'nin tüm evrelerine dair buluntular ele geçmiştir. Bu verileri vadinin coğrafi bölümlerine göre değerlendirdiğimizde oldukça ilginç bazı sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Örneğin vadinin Akhisar'a yakın kısmında yer alan yerleşimlerde dönemsel farklılıklar dikkat çekicidir. Yukarı Kum Çayı Vadisi olarak adlandırabileceğimiz arazinin bu bölümünde daha önce de değindiğimiz üzere yalnızca Kennez I Höyüğü'nde İTÇ'nin tüm evrelerine dair buluntular ele geçmişken, Dağdeviren Höyüğü'nde İTÇ II, Akhisar Höyük'de İTÇ III, Kızlaralanı Höyüğü'nde İTÇ II ve III, Moralı II Höyüğü'nde İTÇ II ve Rahmiye II Höyüğü'nde İTÇ III' e tarihlenebilen buluntulara ulaşılabilmiştir. Bu merkezlerden İTÇ II buluntusu veren Dağdeviren Höyüğü'nün oldukça yakınında yer alan Akhisar Höyüğü'nde İTÇ III buluntularının ele geçmiş olması ilgi çekicidir. Burada bir başka dikkat çekici konu, her üç evreye dair buluntunun ele geçirildiği Kennez I Höyüğü'nün kapladığı alan ile ilgilidir. Kennez I Höyüğü, vadinin Akhisar'a yakın bölümünde yer alan yedi yerleşim arasında en küçük boyutlu yerleşimlerden biri olmasına karşın (O,8 ha) en fazla buluntunun ele geçirildiği merkezlerden biri olması itibariyle oldukça önemlidir. Buna karşın yine bahsi geçen bölgede yer alan ve kapladığı 3 hektarlık alan ile en büyük boyutlu yerleşim olan Rahmiye II Höyüğü'nden ele geçen buluntular oldukça sınırlıdır ve bu buluntular yalnızca İTÇ III'e tarihlenebilmektedir. Bu sonuç akla merkezi bir yapılanmanın ve buna bağlı bir gelişimin İTÇ içerisinde Kum Çayı Vadisi'nin kuzeyinde kalan bu bölüm için geçerli olmadığını getirmektedir. Zira genel olarak kabul gören düşünce aynı dönem içerisinde iskan edildiği belirlenen ve aynı coğrafya içerisinde yer alan yerleşimlerden büyük boyutlarda olanlarının merkezi yerleşimler olduğu ve etrafında yer alan diğer küçük boyutlu yerleşimlerin bu merkezlere bağlı küçük birimler olduğu şeklindedir[204].

Vadi'nin Saruhanlı - Gölmarmara ilçeleri arasında kalan ve bu çalışma içerisinde Orta Kum Çayı Vadisi olarak değerlendireceğimiz kısmında yer alan yerleşimler için de yukarıda değindiğimiz saptamalar geçerlidir. Arazinin bu bölümünde yer alan

[204] Christaller 1933, 119. ve Bernbeck 1997, 153-155'den aktaran; Ökse 2005, 64.

yerleşimlerden İTÇ'nin her üç evresine dair buluntuların ele geçirildiği Refik Aslan Höyüğü hariç Orta Kum Çayı Vadisi'nde yer alan hiçbir merkezde süreklilik görülmemektedir. Bu merkezlerden Tepetarla Höyüğü'nde İTÇ II, Akselendi Höyüğü'nde İTÇ II ve III, Nuriye'de İTÇ II, Arpalı II Höyüğü'nde İTÇ III, Lütfiye Höyüğü'nde İTÇ I ve II, Alibeyli Höyüğü'nde İTÇ II ve III ve Bedeller Höyüğü'nde İTÇ I ve III buluntularına ulaşılmıştır[205]. Orta Kum Çayı Vadisi içerisinde değerlendirebildiğimiz yerleşimler içerisinde kapladığı 7 hektarlık alan ile en büyük yerleşim Akselendi Höyüğü'dür. Ancak bu yerleşimde de tıpkı Rahmiye II Höyüğü gibi yerleşimin kapladığı alan ile buluntu yoğunluğu arasında paralellik görülmemektedir. Bölgenin bu açıdan en verimli yerleşimi her üç evreye ait buluntunun saptandığı Refik Aslan Höyüğü'dür (0,5 hektar). Bölge içerisinde dikkat çeken bir başka ayrıntı daha kuzeyde kalan ve Yukarı Kum Çayı Vadisi olarak ele aldığımız bölgenin aksine İTÇ I'e tarihlenebilen buluntuların ele geçtiği merkezlerin sayısındaki artıştır. Kuzeyde kalan bölümde yalnızca Kennez I Höyüğü'nde İTÇ I'e tarihlenebilen buluntular saptanabilmişken, Orta Kum Çayı Vadisi'nde Refik Aslan Höyüğü, Lütfiye Höyüğü ve Bedeller Höyüğü'nde İTÇ I buluntuları ile karşılaşılmıştır. Arpalı II Höyüğü ve Bedeller Höyüğü dışında değerlendirilen bütün yerleşimlerde İTÇ II'ye dair buluntular ele geçmiştir. Bedeller Höyüğü, İTÇ I ve İTÇ III buluntuları barındırmasına karşın arazide gerçekleştirilen çalışmalarda İTÇ II'ye tarihlenebilecek herhangi bir buluntuya ulaşamamış olmamız bizlere bu yerleşimin bir sebepten İTÇ II içerisinde terk edildiğini düşündürmektedir. Bölgede yer alan tek tepe üstü yerleşimi olan Nuriye'de gerçekleştirilen çalışmalarda yalnızca İTÇ II seramik buluntuları ele geçirilmiştir. Bu noktada düşünülmesi gerekilen oldukça verimli bir coğrafya ve ovalık arazi söz konusuyken, Nuriye'de yaşayan topluluğun niçin burayı tercih ettiği sorusudur. Yukarıda değindiğimiz veriler ele alındığında görülmektedir ki Kum Çayı Vadisi İTÇ içerisinde oldukça uygun coğrafi şartlara sahiptir. Her üç evrede de yoğun iskan gören vadide tepe üstü yerleşimlerin varlığı akarsularda taşma, belli başlı salgın hastalıklardan korunma ya da farklı iş kollarına mensup kişilerin veya ailelerin buralarda yaşamış olabileceği gibi düşüncelerle açıklanmaya çalışılsa da elimizdeki verilerin yalnızca yüzeyde gerçekleştirilen çalışmalara ait olması sebebiyle bu konudaki görüşlerimiz tahminden öteye geçemeyecektir.

[205] Bedeller Höyüğü nispeten vadinin güneyinde yer alsa da, vadinin merkezinde yer alan yerleşimlere daha yakın olması itibariyle bu bölge içerisinde değerlendirilmiştir.

Aşağı Kum Çayı Vadisi olarak değerlendirdiğimiz ve Akhisar Ovası'nın güney-güneybatısında yer alan bölgede dört İTÇ yerleşimi tespit edilmiştir. Bu yerleşimler kuzeyden güneye sırasıyla Tekeliler Höyüğü, Halitpaşa I, Veziroğlu Höyüğü ve Baykuş Tepe Höyüğü'dür. D. French tarafından höyük olarak adlandırılmasına karşın E. Akdeniz başkanlığında yürütülen çalışmalar sırasında tepe üstü yerleşimi olduğu saptanan Halitpaşa I, bölgenin en büyük yerleşimidir. Yaklaşık 1,6 hektarlık ölçüye sahip Halitpaşa I yine bu bölgede yer alan yerleşimler içerisinde İTÇ II içinde iskan edilen tek merkez olması itibariyle dikkat çekicidir. Bölgede yer alan diğer yerleşimlerden Veziroğlu Höyüğü'nde İTÇ III, Baykuş Tepe Höyüğü'nde ise İTÇ I ve İTÇ III buluntuları saptanmıştır. Baykuş Tepe Höyüğü'nün de tıpkı Bedeller Höyüğü gibi İTÇ I'in ardından bir kesinti sonrası İTÇ III içersinde tekrar iskan görmesi, bölgede birbirlerine yakın iki tepe üstü yerleşim Nuriye ve Halitpaşa I'in ise İTÇ II buluntuları vermesi kesinti yaşanan yerleşimlerde yaşayan toplulukların buralara göç etmiş olabileceğini akıllara getirmekteyse de, yüzeyden elde edilen verilere dayanarak değinilen dört yerleşimde de farklı mal gruplarının ele geçmesi, bu düşünceyi uzak bir ihtimal olarak kılmaktadır. Yine bu noktada bölgede yer alan tepe üstü yerleşimlerinin mevsimsel merkezler ya da belli bir zümreye ait topluluklar tarafından iskan edilen birimler olduğu düşünülebilmektedir.

Kum Çayı Vadisi maden yatakları açısından oldukça fakirdir. Bölgede dikkat çekici herhangi bir maden yatağı bulunmamaktadır. Buna karşın Mermer yatakları Manisa'nın tümünde olduğu gibi bu bölgede de yoğun bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Vadinin özellikle batı ve doğusunda, dördü Saruhanlı kuzeyinde, üçü Akhisar-Gölmarmara yolunun doğusunda, ikisi Alibeyli Ovası'nda ve biri de Gölmarmara'nın güneydoğusunda olmak üzere toplam on adet mermer yatağı bulunmaktadır. Akhisar'ın güneydoğusunda yer alan ve günümüzde halen işletilmekte olan Harmandalı Mermer Ocağı'nın Kalkolitik Çağ'da Kulaksızlar Mermer Atölyesi'nin ihtiyacını karşıladığı bilinmektedir[206]. Ancak Kum Çayı Vadisi İTÇ yerleşimleri ile bölgede yer alan mermer yatakları arasında bir bağ kurabilmek şu aşamada mümkün görünmemektedir.

Vadi'de yer alan bir diğer maden yatağı Akhisar'ın güneyinde, Pınarcık Köyü yakınlarında bulunan Dolomit'dir. Kapalı havuzlardaki anaerobik bakterilerin yardımı ve denizlerde uygun fiziksel şartlar altında oluşan Dolomit, günümüzde cam ve seramik

[206] Takaoğlu 2005, 10.

endüstrisi açısından çok değerli bir maden olmasına ve sır üretiminde kullanılmasına karşın[207] prehistorik çağlarda işlem görüp görmediği konusunda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak dolomitin ele geçtiği arazide varlığı çok eskiden beri bilinen ancak bugün kurumuş olan Kumkuycak Gölü'nün yer alması ve bu gölün etrafında kümelenmiş olan Örentepe II, Kennez I, Moralı II ve Rahmiye II höyüklerinin bulunması dikkat çekicidir.

[207] Çetin 2005, 3.

7. SONUÇ

Kum Çayı Vadisi ve yakın çevresinde toplam 25 Prehistorik yerleşim bulunmaktadır. Özellikle D. French ve E. Akdeniz'in bu bölgede yürüttükleri geniş çaplı araştırmalar sonucunda 25 yerleşimden 20'sinde İTÇ buluntularına ulaşılmıştır. Bahsi geçen merkezlerde İTÇ buluntularının diğer dönem buluntularına oranla daha baskın bir şekilde karşımıza çıkması Kum Çayı Vadisi'nin bu dönem içerisinde oldukça önemli bir yerleşim alanı olarak seçildiğini ortaya koymaktadır. Zira arazide yakın zamana kadar varlığı bilinen ancak günümüzde kurumaya yüz tutmuş ya da kurumuş göllerin varlığı ve vadinin geniş bir bölümünü kaplayan Akhisar Ovası'nın bugün dahi bereketli, tarıma uygun arazi yapısını teşkil ediyor olması İTÇ toplulukları açısından besin ekonomisi göz önüne alındığında tercih sebebi olmuş olmalıdır. Bunun yanı sıra doğusunda Gördes Platoları'nın batı uzantılarına komşu olan vadide yaşamış olan toplulukların hayvancılıkla uğraşmış olabilecekleri akla gelmektedir. Yine aynı şekilde ovada yaşayan bu topluluklar için yüksek kesimler av sahası olarak kullanılmış olmalıdır.

Yatak eğilimi fazla olmayan ve denge profiline ulaşamayan Kum Çayı, Türkiye'de yer alan pek çok akarsu gibi taşımacılık için uygun yapıda değildir. Bu açıdan Kum Çayı Vadisi yerleşimleri arasında bu yönde bir faaliyet yürütülmüş olduğu düşünülmemeli fakat bu yerleşimlerin İTÇ açısından önem arz eden ve kimi yayınlarda "Batı Anadolu İTÇ Ticaret Ağı" olarak tanımlanan ticaret yollarının dışında bırakılması tartışılmalıdır. Zira vadi, kuzey-güney yönlü kara ulaşımına oldukça uygun bir arazi yapısına sahiptir. Güneyden Gediz Vadisi aracılığı ile Kum Çayı Vadisi'ne ulaşarak buradan İç Batı Anadolu, Kuzey Ege ve Marmara'ya ulaşım oldukça kolay olduğu gibi, vadinin kuzeydoğusunda ara yollar ile İç Anadolu'ya uzanan dar, ancak kestirme bazı yollar bulunmaktadır. Bu özellikleri itibariyle Kum Çayı Vadisi'nde yerleşen toplulukların bu istikametler doğrultusunda Batı Anadolu İTÇ kültür bölgeleri arasında ilişkiler geliştirmiş olabilecekleri düşünülmelidir.

Kum Çayı Vadisi'nde yer alan toplam 20 İTÇ yerleşiminden ikisi hariç hiçbirinde sürekli iskan olmaması oldukça dikkat çekicidir. Arazide gerçekleştirilen çalışmalarda yalnızca Kennez I ve Refik Aslan höyüklerinde İTÇ'nin her üç evresine dair buluntu ele geçmiştir. Bunun yanı sıra yedi yerleşim yalnızca tek evreye dair buluntu vermektedir.

Atmosferik ya da tektonik hareketler bölgedeki bu değişimin sebebi olabilir mi? Bu sorunun yanıtını elimizdeki verilerin yalnızca yüzey araştırmalarına dayanması ve bölgede bugüne değin herhangi bir kazının gerçekleşmemiş olması sebebiyle kesin olarak cevaplayabilmek mümkün gözükmemektedir. Ancak birbirine yakın mesafelerde yer alan merkezlerin aynı topluluklar tarafından farklı evrelerde iskan edildiğini düşünmek olasıdır. Nüfus hareketlerinin ovadan tepe üstü yerleşimlere doğru kaydığına dair elimizde net bir bilgi bulunmamasına karşın Nuriye ve Halitpaşa I yerleşimlerinin İTÇ I'den sonra iskan edilmiş olması akla İTÇ I sonunda bölgede bazı doğa olaylarının yaşanmış olabileceği düşüncesini getirmektedir.

Yerleşimlerin birbirlerine olan mesafeleri 800 m. ile 38 km. arasında değişmekteyse de vadinin çeşitli bölgelerinde İTÇ yerleşimlerinin kümelendiği gözlemlenmektedir. Yukarı, Orta ve Aşağı Kum Çayı Vadisi ayrımını yapmamıza sebep olan bu yerleşim şeması, aynı soya ait bazı toplulukların birbirlerine yakın alanlarda farklı yerleşim birimleri kurmuş olabileceklerini düşündürmektedir. Farklı iş kollarına mensup aile veya kişilerin asıl yerleşim yeri dışında kalan yakın mesafedeki diğer merkezlerde yaşamış olabilecekleri, buraların mevsimsel yerleşim alanları olduğu, çeşitli sebeplerle sürgün edilen ailelerin topraklarından fazla uzaklaşmadan yeni yerleşim birimleri kurmuş olabilecekleri gibi düşünceler ilk akla gelen sebepler arasında sayılabilmektedir.

Yerleşim dokusu çalışmalarında kabul edilen genel görüş aynı coğrafya içerisinde yer alan merkezlerden büyük boyutlu olanlarının merkezi yerleşimler olduğu, bunların etrafında kümelenen daha küçük boyuttaki yerleşimlerin ise merkeze bağlı, mevsimlik birimler olduğu yönündedir. Çiftçi toplumlarda tarlaların yerleşime olan mesafeleri için bir günlük çalışma süresi düşünülerek ortalama 1 saatlik yürüyüşle ulaşılabilecek, yaklaşık 5 km.lik bir mesafe ön görülmekte, aynı tarım alanını paylaşan yerleşimlerin birbirlerine olan mesafelerinin 10 km den fazla olması gerekeceği savunulmaktadır. Ancak bu yönde bir görüş Kum Çayı Vadisi yerleşimleri açısından doğru olarak kabul edilemeyebilir. Vadide yer alan pek çok yerleşim bugün dahi çevresel olarak tarıma uygun arazilerde yer almaktayken, bu toplulukların zirai faaliyetler için daha uzak alanlar kullanmış olmaları düşünülmemelidir. Ayrıca, vadinin yukarı, orta ve aşağı olarak tanımladığımız çeşitli bölgelerinde İTÇ yerleşimlerinin birbirlerine son derece yakın, ortalama 1 ila 3 km uzaklıklarda yer aldığı görülmektedir. Bu doğrultuda Kum Çayı Vadisi İTÇ yerleşimlerinde ortak tarım arazisi kullanımı var ise de bu genel olarak kabul edilen

görüşe oranla daha dar mesafede ve daha kısa sürede ulaşılabilecek topraklarda gerçekleşmiş olmalıdır.

Kum Çayı Vadisi İTÇ yerleşimlerinden toplanan seramik parçalarının tarihlendirmesi yapılabilenleri göz önüne alındığında İTÇ'nin ilk evresi hariç baskın mal gruplarının var olduğunu belirtebiliriz. Zira İTÇ I evresinde arazide yer alan merkezlerden toplanan seramik buluntuları mal grupları açısından çeşitlilik göstermektedir. İTÇ II'de ise siyah renk astarlı malların baskın olarak kullanıldığı belirlenmiş fakat yoğunluğun vadinin güneydoğusunda yer alan yerleşimlerden elde edildiği saptanmıştır. Vadi'nin bu kesiminde yer alan Refik Aslan, Tepetarla ve Akselendi höyüklerinin buluntuları incelendiğinde bu merkezlerin farklı dönemlerde iskan edildiği görülmektedir. Sürekli olarak her üç evrede de benzer mal gruplarına rastladığımız bu yerleşimlerde yaşayan toplulukların ortak köklere sahip topluluklar olabileceği düşünülebilir. Sayıca daha az olmasına karşın kahverengi-kırmızı renk astarlı mallara İTÇ II'ye dair buluntu veren 11 merkezden altısında, Dağdeviren, Kennez, Moralı II, Tepetarla, Lütfiye ve Alibeyli'de rastlanılmıştır. Kırmızı perdahlı malların genellikle çark üretimi olmaları bizlere bu mal grubunun bölgede çarkın kullanıma başlanmasından sonra tercih edildiğini göstermektedir. İTÇ III'de mal gruplarında İTÇ II'ye göre temel bazı değişiklikler gözlenmektedir. Bunlardan en önemlisi İTÇ II içerisinde sayıca önemli bir yere sahip olan koyu renk mal gruplarının daha az tercih edilmesi, buna karşın İTÇ II'de de sıkça görülen kırmızı ve tonlarında renkli mal gruplarının baskın olarak karşımıza çıkmasıdır.

2007–2009 yılları arasında E. Akdeniz başkanlığında bölgede yürütülen çalışmalarda Kum Çayı Vadisi içerisinde yer alan yerleşimlerden hiçbirisinde mezarlık sahası tespit edilememiştir. Bu noktada akla İTÇ içerisinde ortak mezarlık alanlarının olabileceği düşüncesi gelmektedir. Kum Çayı Vadisi'nin kuzeyinde yer alan ve bizlere Batı Anadolu İTÇ ölü gömme gelenekleri açısından son derece önemli bilgiler sunan Yortan benzeri mezar sahaları, yakın yerleşim birimleri arasında kullanılan ortak defin alanları mıydı? Bu ve benzeri düşünceleri kanıtlayabilecek herhangi bilimsel bir veri olmamasına karşın, arazide birbirine yakın konumda yer alan ve buluntular açısından benzerlik gösteren yerleşim birimlerinin ortak tarım alanı kullanımı gibi ortak mezarlık alanlarına sahip olabilecekleri düşünülebilmektedir.

Kum Çayı Vadisi İTÇ yerleşimlerinin boyutları 0,4 hektar ile 7 hektar arasında değişmektedir. Ancak vadide yer alan 15 yerleşim 1 hektardan daha küçük alan kaplamaktadır. 1–2 hektar arasında ise üç adet yerleşim bulunmaktadır. Bunlar kuzeyden güneye doğru; Akhisar Höyüğü, Bedeller Höyüğü ve Halitpaşa I'dir. Vadi'nin en büyük boyutlu iki yerleşimi kapladığı 3 hektarlık alan ile Rahmiye II Höyüğü ve 7 hektarlık boyut ile Akselendi Höyüğü'dür. Ancak bu veriler pek çok soru işaretini de beraberinde getirmektedir. Zira gerek Rahmiye II gerekse Akselendi, buluntu yoğunluğu açısından diğer pek çok yerleşimin gerisindedir. Aynı zamanda vadide yer alan daha küçük boyutlu yerleşimlerden toplanan seramik buluntuları ile karşılaştırıldığında bu merkezlerden toplanan buluntuların nispeten daha kalitesiz oldukları görülmektedir. Yukarıda değindiğimiz üzere yerleşim dokusu çalışmalarında yaygın olarak kabul edilen düşünce birden fazla yerleşim biriminin bulunduğu bölgelerde daha büyük boyutlu olan yerleşimlerin merkezi birimler olduğu şeklindedir. Bu düşünceye göre bir köy ya da kent ne kadar büyükse idari ve toplumsal yapı o denli güçlüdür ve bu tip merkezlerde nüfus yoğunluğu daha fazladır. Yine aynı görüşe göre merkezi yerleşimlerin etrafında yer alan daha küçük birimler mevsimlik, geçici süreyle kullanılan alanlardır. Bu yönde bir görüşün mevcut bilgiler ışığında Kum Çayı Vadisi İTÇ yerleşimlerine uyarlanabilirliği, buluntuların nicelik ve nitelikleri açısından bu aşamada mümkün görünmemektedir.

Kum Çayı Vadisi İTÇ yerleşimlerinden toplanan buluntular incelendiğinde bu yerleşimlerin Batı Anadolu'nun önemli İTÇ merkezleri ile etkileşim içinde oldukları görülmektedir. Özellikle Troia, Beycesultan, Sındırgı, Ulucak gibi önemli İTÇ merkezleri ile benzer nitelikte buluntuların Kum Çayı Vadisi yerleşimlerinden ele geçmiş olması kültürel olduğu kadar ekonomik ilişkilerin de bu dönem içerisinde ne denli etkin olduğunu göstermesi açısından oldukça önemlidir. Her ne kadar bölgede bugüne değin herhangi bir kazı gerçekleşmemişse de çevre kültür bölgeleriyle bu denli benzer buluntuların var olmasını yalnızca kültürel etkileşim ile açıklamak mümkün görünmemektedir. Eğer savunulduğu gibi Batı Anadolu'da İTÇ içerisinde M.Ö. II. Binyıl benzeri yoğun ticari faaliyetler yürütülmüş ve bu faaliyetler belirli noktalardan geçen yollar üzerinde gerçekleşmiş ise Kum Çayı Vadisi yerleşimleri, kültürel etkileşimin de yansıttığı üzere bu ticari ağa dahil olmuş olmalıdırlar.

İTÇ başta olmak üzere Neolitik Çağ'dan günümüze kadar kesintisiz iskan gören Kum Çayı Vadisi ve yakın çevresinde çok sayıda önemli yerleşim yeri bulunmaktadır.

Bunların hiçbirinde bugüne değin kazı çalışması gerçekleşmemiş olması önemli bir geçiş bölgesi olarak tanımlayabileceğimiz vadide yer alan yerleşimlerin tabakalaşmasının tam olarak öğrenilmesini olanaksız kılmaktadır. Oysaki bu bölge Batı Anadolu prehistoryası açısından son derece önemlidir. Bu çalışma içerisinde değerlendirmeye çalıştığımız bölgedeki yerleşimlerin kendi içlerindeki etkileşimleri ve benzer nitelikteki buluntuların bölgesel olarak daha geniş çapta incelenerek irdelenmesi oldukça büyük önem taşımaktadır. Zira Kum Çayı Vadisi'nin kuzeydoğusunda kalan ve çok yakın zamana kadar yerleşime uygun olmayan arazi olarak nitelenen yüksek rakımlı Gördes Platoları üzerinde E. Akdeniz başkanlığında yürütülen çalışmalarda önemli İTÇ merkezleri saptanmıştır. Bu merkezlerin Kum Çayı Vadisi, dolayısıyla İç Batı Anadolu'nun kıyı kültürlerine yakın bölgeleriyle olan etkileşiminin ve Batı Anadolu İTÇ kültürel ve hatta siyasi yayılımının saptanması arkeoloji bilimi açısından son derece büyük önem taşımaktadır. Bu yönde gerçekleştirilecek çalışmalar Batı Anadolu prehistoryası açısından son derece önemli soru işaretlerini cevaplayacak ve bilime ışık tutacaktır.

8. KATALOG

Katalog Bölümünde Doç Dr. Engin AKDENİZ başkanlığında yürütülen 107K030 numaralı, "Prehistorik-Protohistorik Çağlarda Manisa ve Çevresi" adlı TÜBİTAK Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Destek Grubu (SOBAG) Projesi kapsamında Kum Çayı Vadisi İTÇ merkezlerinden toplanan 135 seramik parçası değerlendirilmiştir. Bu parçalardan 7'si İTÇ I, 41'i İTÇ II, 38'i ise İTÇ III'e tarihlenmektedir.

8.1. Dağdeviren Höyüğü (Akırbey Çiftlik)

Katalog No: 1 (Çizim 1, No: 1)
Buluntu Yeri: Dağdeviren Höyüğü
Tanım: Düzleştirilmiş ağız kenarlı çanak parçası
Hamurun İçeriği: Kum, mika.
Hamur Rengi: Gri
Astar Rengi: Yalnız içte kırmızı renkte astarlıdır.
Perdah: Yok
Yapım Tekniği: Çark yapımıdır.
Pişme: Orta derecede pişmiştir.
Dönemi: İTÇ II
Benzerleri: Beycesultan'ın XIV. tabakasında İTÇ II dönemine tarihlenen buluntular arasında benzer örnekleri bulunmaktadır[208].

Katalog No: 2 (Çizim 1, No: 2)
Buluntu Yeri: Dağdeviren Höyüğü
Tanım: Hafif dışa yuvarlatılmış ağız kenarlı çömlek parçası
Hamurun İçeriği: Kum, mika katkılıdır.
Hamur Rengi: Kahverengi.
Astar Rengi: İçte koyu kahverengi, dışta ise açık kahverengi renkte astarlıdır.
Perdah: Var
Yapım Tekniği: Çark yapımıdır.
Pişme: İyi derede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ II.
Benzerleri: Beycesultan'ın XVI ve XV. tabakasında İTÇ II dönemine tarihlenen buluntular arasında benzer örnekleri bulunmaktadır[209]. Ulucak'da II. tabakada benzeri bulunmuştur[210].

[208] Llyod-Mellaart 1962, 172; Fig. P.37, 14,16,19.
[209] Llyod-Mellaart 1962, 150; Fig. P.26: 15; 164, Fig. P.33, 3.
[210] Çilingiroğlu ve diğerleri 2004, Fig. 17 no. 11.

Katalog No: 3 (Çizim 1, No: 3)
Buluntu Yeri: Dağdeviren Höyüğü
Tanım: Ayak
Hamurun içeriği: Kum, mika.
Hamur rengi: Kahverengi
Astar rengi: Yüzeyi kahverengimsi-gri renkte astarlıdır.
Perdah: Yok
Yapım Tekniği: -
Pişme: İyi derecede pişmiştir.
Dönemi: İTÇ
Benzerleri: -

Katalog No: 4 (Çizim 1, No: 4)
Buluntu Yeri: Dağdeviren Höyüğü
Tanım: Tutamaklı Gövde parçası
Hamurun İçeriği: Kum, mika ve kuvars.
Hamur Rengi: Kahverengi.
Astar Rengi: Yüzeyi kahverengimsi-kırmızı renktedir.
Perdah: Yok
Yapım Tekniği: El yapımıdır.
Pişme Derecesi: Orta derecede pişmiştir.
Dönemi: İTÇ I-II.
Benzerleri: -

8.2. Akhisar Höyük

Katalog No: 5 (Çizim 2, No: 1)
Buluntu Yeri: Akhisar Höyük
Tanım: Dışa uzatılmış ağız kenarlı, genişletilmiş gövdeli çanak parçası.
Hamurun İçeriği: kum, mika, kuvars, taşçık.
Hamur Rengi: Kırmızı.
Astar Rengi: Kırmızı.
Perdah: Yok
Yapım Tekniği: Çark yapımıdır.
Pişme Derecesi: Orta derece pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ III.

Katalog No: 6 (Çizim 2, No: 2)
Buluntu Yeri: Akhisar Höyük.
Tanım: Dışa uzatılmış ağız kenarlı çanak parçası

Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars.
Hamur Rengi: Kırmızı.
Astar Rengi: Kırmızı-Portakal.
Perdah: Yok
Yapım Tekniği: Çark yapımıdır.
Pişme Derecesi: Orta derecede pişirilmiştir.
Dönem: İTÇ III.
Benzerleri: -

Katalog No: 7 (Çizim 2, No: 3)
Buluntu Yeri: Akhisar Höyük.
Tanım: Kulp.
Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars.
Hamur Rengi: Devetüyü-gri.
Astar Rengi: Gri.
Perdah: Yok
Yapım Tekniği: Çark Yapımıdır.
Pişme Derecesi: Orta derecede pişirilmiştir.
Dönem: İTÇ III.
Benzerleri: -

Katalog No: 8 (Çizim 2, No: 4)
Buluntu Yeri: Akhisar Höyük.
Tanım: Kulp.
Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars.
Hamur Rengi: Gri.
Astar Rengi: Gri.
Perdah: Yok
Yapım Tekniği: Çark Yapımıdır.
Pişme Derecesi: Orta derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ.
Benzerleri: -

Katalog No: 9 (Çizim 2, No: 5)
Buluntu Yeri: Akhisar Höyük
Tanım: Düzleştirilmiş dip
Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars.
Hamur Rengi: Kırmızı
Astar Rengi: Kırmızı.
Perdah: Yok

Yapım Tekniği: Çark yapımıdır.
Pişme Derecesi: Orta derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ.
Benzerleri:

Katalog No: 10 (Çizim 2, No: 6)
Buluntu Yeri: Akhisar Höyük
Tanım: Gövde parçası.
Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars.
Hamur Rengi: Gri.
Astar Rengi: Gri.
Perdah: Yok
Yapım Tekniği: Çark yapımıdır.
Pişme Derecesi: Orta derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ
Benzerleri:

Katalog No: 11 (Çizim 2, No: 8)
Buluntu Yeri: Akhisar Höyük
Tanım: Gövde parçası.
Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars.
Hamur Rengi: Kırmızı.
Astar Rengi: Kırmızı.
Perdah: Yok
Yapım Tekniği: Çark yapımıdır.
Pişme Derecesi: Orta derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ
Benzerleri:

Katalog No: 13 (Çizim 2, No: 9)
Buluntu Yeri: Akhisar Höyük
Tanım: Gövde parçası
Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars.
Hamur Rengi: Kırmızı.
Astar Rengi: Kırmızı.
Perdah: Yok
Yapım Tekniği: Çark Yapımıdır.
Pişme Derecesi: Orta derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ.
Benzerleri:

8.3 Kızlaralanı Höyüğü (Kennez II)

Katalog No: 14 (Çizim 3, No: 1)
Buluntu Yeri: Kızlaralanı Höyüğü (Kennez II)
Tanım: Yuvarlatılmış ağız kenarlı, yuvarlatılmış gövdeli çömlek parçası
Hamurun İçeriği: Kum, mika kuvars ve taşçık.
Hamur Rengi: Gri.
Astar Rengi: Devetüyü.
Perdah: Yok
Yapım Tekniği: El yapımıdır.
Pişme Derecesi: Orta-iyi derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ II.
Benzerleri: Troia II[211].

Katalog No: 15 (Çizim 3, No: 2)
Buluntu Yeri: Kızlaralanı Höyüğü (Kennez II)
Tanım: Yuvarlatılmış ağız kenarlı dışa dikey duruşlu çömlek parçası
Hamurun İçeriği: Kum, mika, taşçık.
Hamur Rengi: Kiremit kırmızı.
Astar Rengi: Devetüyü.
Perdah: Yok
Yapım Tekniği: El yapımıdır.
Pişme Derecesi: Orta-iyi derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ II
Benzerleri: Troia II[212].

Katalog No: 16 (Çizim 3, No: 3)
Buluntu Yeri: Kızlaralanı Höyüğü (Kennez II)
Tanım: Kulp.
Hamurun İçeriği: Kum, mika
Hamur Rengi: Kımızı
Astar Rengi: Kırmızı.
Perdah: Yok.
Yapım Tekniği: -
Pişme Derecesi: İyi derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ II.

[211] Blegen ve diğerleri 1950, Fig. 412 no. 8,20; Fig. 413 no. 3,15; Fig. 414 no. 18, 28.
[212] Blegen ve diğerleri 1950, Fig. 412 no. 11,16; Fig.413 no. 25,28; Fig. 414 no. 3, 6.

Katalog No: 17 (Çizim 3, No: 4)
Buluntu Yeri: Kızlaralanı Höyüğü (Kennez II)
Tanım: Kulp.
Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars.
Hamur Rengi: Gri.
Astar Rengi: Sarı.
Perdah: Yok
Yapım Tekniği: -
Pişme Derecesi: Orta-iyi derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ III.
Benzerleri: -

Katalog No: 18 (Çizim 3, No: 5)
Buluntu Yeri: Kızlaralanı Höyüğü (Kennez II)
Tanım: Kulp.
Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars.
Hamur Rengi: Gri.
Astar Rengi: Devetüyü.
Perdah: Yok.
Yapım Tekniği:-
Pişme Derecesi: İyi derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ.
Benzerleri: -

Katalog No: 19 (Çizim 3, No: 6)
Buluntu Yeri: Kızlaralanı Höyüğü (Kennez II)
Tanım: Düzleştirilmiş dip.
Hamurun İçeriği: Bol taşçık, kum, mika, kuvars.
Hamur Rengi: Kahverengi.
Astar Rengi: Gri-Siyah
Perdah: Yok.
Yapım Tekniği: El yapımıdır.
Pişme Derecesi: Orta derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ III.
Benzerleri:

Katalog No: 20 (Çizim 3, No: 7)
Buluntu Yeri: Kızlaralanı Höyüğü (Kennez II)
Tanım: Gövde parçası.
Hamurun İçeriği: Kum, mika ve kuvars.

Hamur Rengi: Kahverengi.
Astar Rengi: Kahverengi-kırmızı.
Perdah: Yok
Yapım Tekniği: El yapımıdır.
Pişme Derecesi: İyi derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ.
Benzerleri: -

Katalog No: 21 (Çizim 3, No: 8)
Buluntu Yeri: Kızlaralanı Höyüğü (Kennez II)
Tanım: Gövde parçası.
Hamurun İçeriği: Kuvars.
Hamur Rengi: Kahverengi.
Astar Rengi: Gri.
Perdah: Yok.
Yapım Tekniği: El yapımıdır.
Pişme Derecesi: İyi derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ.
Benzerleri: -

Katalog No: 22 (Çizim 3, No: 9)
Buluntu Yeri: Kızlaralanı Höyüğü (Kennez II)
Tanım: Gövde parçası.
Hamurun İçeriği: Kum, mika
Hamur Rengi: Gri.
Astar Rengi: Kırmızı astarlıdır.
Perdah: Yok
Yapım Tekniği: El Yapımıdır.
Bezeme: Parça üzerinde siyahımsı-gri yivler bulunmaktadır.
Dönemi: İTÇ.
Benzerleri: -

Katalog No: 23 (Çizim 3, No: 10)
Buluntu Yeri: Kızlaralanı Höyüğü (Kennez II)
Tanım: Gövde parçası
Hamurun İçeriği: Kum, mika.
Hamur Rengi: Kırmızı.
Astar Rengi: Kırmızı.
Perdah: Yok.
Yapım Tekniği: El yapımıdır.

Pişme Derecesi: İyi derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ.
Benzerleri:

8.4. Örentepe II Höyüğü

Katalog No: 24 (Çizim 4, No: 1)
Buluntu Yeri: Örentepe II Höyüğü.
Tanım: Gövde parçası
Hamurun İçeriği: kum, mika, kuvars.
Hamurun Rengi: Grimsi-devetüyü.
Astar Rengi: Grimsi-siyah.
Perdah: Yok.
Yapım Tekniği: -
Pişme Derecesi: Kötü derecede pişirilmiştir.
Dönemi:İTÇ
Benzerleri: -

Katalog No: 25 (Çizim 4, No: 2)
Buluntu Yeri: Örentepe II Höyüğü
Tanım: Gövde parçası.
Hamurun İçeriği: Kum, mika ve kuvars.
Hamurun Rengi: Grimsi-devetüyü.
Astar Rengi: Grimsi-devetüyü.
Perdah: Yok.
Yapım Tekniği: -
Pişme Derecesi: Kötü derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ
Benzerleri: -

Katalog No: 26 (Çizim 4, No: 3)
Buluntu Yeri: Örentepe II Höyüğü.
Tanım: Kulp.
Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars.
Hamurun Rengi: Grimsi-turuncu.
Astar Rengi: Grimsi-turuncu.
Perdah: Yok.
Yapım Tekniği: -
Pişme Derecesi: Orta derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ

Benzerleri: -

Katalog No: 27 (Çizim 4, No: 4)
Buluntu Yeri: Örentepe II Höyüğü.
Tanım: Üç ayak parçası
Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars.
Hamurun Rengi: Grimsi-kahverengi.
Astar Rengi: Grimsi-kahverengi.
Perdah: Yok.
Yapım Tekniği: -
Pişme Derecesi: Orta-iyi derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ
Benzerleri:

8.5. Kennez I Höyüğü

Katalog No: 28 (Çizim 5, No: 1)
Buluntu Yeri: Kennez I Höyüğü
Tanım: Yuvarlatılmış ağız kenarlı, dikey duruşlu çanak parçası
Hamurun İçeriği: Kum, mika, taşçık
Hamur Rengi: Gri-siyah.
Astar Rengi: Gri-siyah.
Perdah: Yok
Yapım Tekniği: El yapımıdır.
Pişme Derecesi: Orta-iyi derecede pişirilmiştir.
Dönemi: SKÇ-İTÇ I.
Benzerleri: Beycesultan[213], Ulucak IIa.[214].

Katalog No: 29 (Çizim 5, No: 2)
Buluntu Yeri: Kennez I Höyüğü
Tanım: Düzleştirilmiş ağız kenarlı, sığ çanak parçası.
Hamurun İçeriği: Kum, mika kuvars.
Hamur Rengi: Gri.
Astar Rengi: İçte ve dışta kırmızı renkte astarlı.
Perdah: Var.
Bezeme: Omuzun alt kısmı yatay oluk bezemelidir.
Yapım Tekniği: El yapımıdır.
Pişme Derecesi: İyi derecede pişirilmiştir.

[213] Llyod-Mellaart 1962, 118; Fig. P.14, 17-18.
[214] Çilingiroğlu ve diğerleri 2004, Fig. 17:9,11-12.

Dönemi: İTÇ I.

Benzerleri: Beycesultan XVIII. tabakasında[215]. Ulucak IIa.[216].

Katalog No: 30 (Çizim 5, No: 3)

Buluntu Yeri: Kennez I Höyüğü

Tanım: Dışa kalınlaştırılmış ağız kenarlı çömlek parçası.

Hamurun İçeriği: Kum, mika.

Hamur Rengi: Gri.

Astar Rengi: Kahverengi.

Perdah: Var.

Yapım Tekniği: Çark yapımıdır.

Pişme Derecesi: Orta-iyi pişirilmiştir.

Dönemi: İTÇ II.

Benzerleri: Beycesultan XV. tabakasında[217], Ulucak IIa.[218], Troia V[219].

Katalog No: 31 (Çizim 5, No: 4)

Buluntu Yeri: Kennez I Höyüğü

Tanım: Dışa uzatılmış ağız kenarlı çanak parçası.

Hamurun İçeriği: Kum ve mika.

Hamur Rengi: Kiremit kırmızısı.

Astar Rengi: Kırmızımsı devetüyü.

Perdah: Var.

Yapım Tekniği: Çark yapımıdır.

Pişme Derecesi: İyi derecede pişirilmiştir.

Dönemi: İTÇ III.

Benzerleri: Beycesultan'ın IX. tabakasında İTÇ III dönemine tarihlendirilen buluntular arasında benzer bir örnek ele geçmiştir[220].

8.6. Moralı II Höyüğü

Katalog No: 32 (Çizim 6, No: 1)

Buluntu Yeri: Moralı II Höyüğü

Tanım: İçe çekik ağız kenarı parçası.

Hamurun İçeriği: Kum ve mika

Hamur Rengi: Kahverengi.

---

[215] Llyod-Mellaart 1962, 120; Fig. P.15, 1-2.
[216] Çilingiroğlu ve diğerleri 2004, Fig. 17:2-3, 6.
[217] Llyod-Mellaart 1962, 164; Fig. P.33, 10.
[218] Çilingiroğlu ve diğerleri 2004, Fig.17:10.
[219] Blegen ve diğerleri 1951, Fig. 256, Fig. 256 no. 2,16.
[220] Llyod-Mellaart 1962, 212; Fig. P.52, 15.

Astar Rengi: Kahverengimsi-kırmızı.
Perdah: Var.
Yapım Tekniği: Çark yapımıdır.
Pişme Derecesi: Orta derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ II.
Benzerleri: Hacırahmanlı[221]

Katalog No: 33 (Çizim 6, No: 2)
Buluntu Yeri: Moralı II Höyüğü
Tanım: İçe çekik ağız kenarı parçası.
Hamurun İçeriği: Kum ve mika.
Hamur Rengi: Kahverengi.
Astar Rengi: Kahverengimsi-kırmızı.
Perdah: Var
Yapım Tekniği: Çark yapımıdır.
Pişme Derecesi: Orta derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ II.
Benzerleri: Kennez I[222]

8.7. Rahmiye II Höyüğü (Tosun Çukuru)

Katalog No: 34 (Çizim 7, No: 1)
Buluntu Yeri: Rahmiye II Höyüğü
Tanım: Kulp.
Hamurun İçeriği: Kum ve mika.
Hamur Rengi: Kırmızı.
Astar Rengi: İçte ve dışta kırmızı.
Perdah: Var.
Yapım Tekniği: Çark yapımıdır.
Pişme Derecesi: Orta derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ.
Benzerleri:

Katalog No: 35 (Çizim 7, No: 2)
Buluntu Yeri: Rahmiye II Höyüğü
Tanım: Oluklu oval kulp parçası.
Hamurun İçeriği: Kum ve mika.

[221] French 1969, 78; Fig. 9 no: 21.
[222] French 1969, 78; Fig. 9 no: 11.

Hamur Rengi: Kırmızı.
Astar Rengi: İçte ve dışta kırmızı.
Perdah: Var.
Yapım Tekniği: El yapımıdır.
Pişme Derecesi: Orta derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ.
Benzerleri: -

Katalog no: 36 (Çizim 7, No: 3)
Buluntu Yeri: Rahmiye II Höyüğü.
Tanım: Gövde parçası.
Hamurun İçeriği: Kum ve mika.
Hamur Rengi: Kırmızı.
Astar Rengi: Kırmızı-portakal.
Perdah: Var.
Yapım Tekniği: El yapımıdır.
Pişme Derecesi: Orta derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ III
Benzerleri: -

8.8. Refik Aslan Höyüğü

Katalog No: 37 (Çizim 8, No: 1)
Buluntu Yeri: Refik Aslan Höyüğü
Tanım: Yuvarlatılmış ağız kenarlı omurgalı çanak ağız kenarı parçası
Hamurun İçeriği: Kum, mika.
Hamur Rengi: Gri.
Astar Rengi: Kahverengimsi siyah.
Perdah: Yok
Yapım Tekniği: El yapımıdır.
Pişme Derecesi: İyi derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ III.
Benzerleri: -

Katalog No: 38 (Çizim 8, No: 2)
Buluntu Yeri: Refik Aslan Höyüğü
Tanım: Yuvarlatılmış ağız kenarlı omurgalı çanak ağız kenarı parçası.
Hamurun İçeriği: kum, mika.
Hamur Rengi: Kırmızı.
Astar Rengi: İçte ve dışta kırmızıdır.

Perdah: Var.

Yapım Tekniği: El yapımıdır.

Pişme Derecesi: İyi derecede pişirilmiştir.

Dönemi: İTÇ II-III.

Benzerleri: -

Katalog No: 39 (Çizim 8, No: 3)

Buluntu Yeri: Refik Aslan Höyüğü.

Tanım: Yuvarlatılmış ağız kenarlı omurgalı çanak ağız kenarı parçası.

Hamurun İçeriği: Kum, mika

Hamurun Rengi: Siyahımsı-gri.

Astar Rengi: Siyah.

Perdah: Var.

Yapım Tekniği: El yapımıdır.

Pişme Derecesi: İyi derecede pişirilmiştir.

Dönemi: İTÇ III.

Benzerleri: Beycesultan'ın İTÇ tabakalarında bol miktarda ele geçmiştir[223]. Özellikle Troia form A 12 ile, ayrıca A16 formuyla benzerdir[224]; Yortan'da A sınıfı mallar arasında[225], Pamukçu[226], Sındırgı[227], Kayışlar[228], Kennez I[229], Kennez II[230], Arpalı II[231], Hacırahmanlı[232], Halitpaşa I[233], Halitpaşa II[234], Eğriköy[235], Alibeyli[236]

Katalog No: 40 (Çizim 8, No: 4)

Buluntu Yeri: Refik Aslan Höyüğü.

Tanım: Yuvarlatılmış ağız kenarlı omurgalı çanak ağız kenarı parçası.

Hamurun İçeriği: Kum, mika.

Hamurun rengi: Gri.

Astar Rengi: Gri.

Perdah: Yok.

Yapım Tekniği: El yapımıdır.

Pişme Derecesi: İyi derecede pişirilmiştir.

---

[223] Llyod-Mellaart 1962, 118; Fig. P.14, 10-12,15, 19-25; 120; Fig. P.15, 1-2, 12-17, 22, 33-35, 37-38; 142; Fig. P.22, 10, 13, 15; 144; Fig. P.23, 2-4, 6-11, 13, 15-18; 146; Fig. P.24, 1-3, 5; 152, Fig. P.27, 1-3, 5-6; 154; Fig, P.28, 2, 4, 10; 158, Fig. P.30, 1-2, 7-8, 11, 14,16; 184, Fig. P.43, 1-2, 6, 9, 12;
[224] Blegen ve diğerleri 1950: Fig.258-261, Blegen ve diğerleri 1951: Fig. 176/32, 67, 176/33, 135.
[225] Kamil 1982: Fig. 23; 24.
[226] French 1969, Fig. 8 no.4,14-15.
[227] French 1969, Fig. 8 no. 16, Fig. 10 no.4
[228] French 1969, Fig. 8 no17-21,29,33, Fig. 9 no.1,10, 31-32, Fig. 10 no. 5,25.
[229] French 1969, Fig. 9 no. 11,28.
[230] French 1969, Fig. 9 no. 11-13, 28,33; Fig.10 no. 1, 26-27.
[231] French 1969, Fig. 8 no. 23-26; Fig. 9 no.16-17;
[232] French 1969, Fig. 8 no. 27; Fig. 9 no.20-23; Fig. 10 no.2,37-39; Fig. 11 no.1-2,10.
[233] French 1969, Fig. 9 no. 24
[234] French 1969, Fig. 8 no. 9,28; Fig. 9 no. 25-26, Fig. 10 no. 3; Fig. 11 no. 3-5, 9.
[235] French 1969, Fig.8 no. 36-37; Fig. 9 no. 18-19; Fig.10 no. 34-36.
[236] French 1969, Fig.8 no. 14-15,29, Fig.9 no. 28-33; Fig. 11 no. 7.

Dönemi: İTÇ III
Benzerleri: -

Katalog No: 41 (Çizim 8, No: 5)
Buluntu Yeri: Refik Aslan Höyüğü.
Tanım: Yuvarlatılmış ağız kenarlı omurgalı çömlek ağız kenarı parçası.
Hamurun İçeriği: Kum, mika.
Hamurun Rengi: Siyahımsı-gri.
Astar Rengi: Gri-Siyah.
Perdah: Yok.
Yapım Tekniği: El yapımıdır.
Pişme Derecesi: İyi derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ II
Benzerleri: -

Katalog No: 42 (Çizim 8, No: 6)
Buluntu Yeri: Refik Aslan Höyüğü.
Tanım: Yuvarlatılmış ağız kenarlı omurgalı çömlek ağız kenarı parçası.
Hamurun İçeriği: Kum, mika.
Hamurun Rengi: Kırmızı.
Astar Rengi: Kırmızı.
Perdah: Var.
Yapım Tekniği: El yapımıdır.
Pişme Derecesi: Orta derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ.
Benzerleri: -

Katalog No: 43 (Çizim 8, No: 7)
Buluntu Yeri: Refik Aslan Höyüğü.
Tanım: Kulplu gövde parçası.
Hamurun İçeriği: Kum, mika.
Hamurun Rengi: Kahverengi.
Astar Rengi: Pişme farklılıklarından dolayı gri-siyah.alacalı yüzeye sahiptir.
Perdah: Yok.
Yapım Tekniği: El yapımıdır.
Pişme Derecesi: Orta derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ II.
Benzerleri: Gavurtepe[237].

[237] Meriç 1989, Resim 5 no. 4.

Katalog No: 44 (Çizim 8, No: 8)
Buluntu Yeri: Refik Aslan Höyüğü.
Tanım: Gövde parçası.
Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars, taşçık.
Hamurun Rengi: Gri.
Astar Rengi: İçte ve dışta kırmızı renktedir.
Perdah: Yok.
Bezeme: Kazıma bezemelidir.
Yapım Tekniği: El yapımıdır.
Pişme Derecesi: Orta derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ II.
Benzerleri: -

Katalog No: 45 (Çizim 8, No: 9)
Buluntu Yeri: Refik Aslan Höyüğü
Tanım: Gövde parçası.
Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars, taşçık.
Hamurun Rengi: Kırmızı.
Astar Rengi: Siyah.
Perdah: Var.
Yapım Tekniği: El yapımıdır.
Pişme Derecesi: İyi derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ II.
Benzerleri: -

Katalog No: 46 (Çizim 8, No: 10)
Buluntu Yeri: Refik Aslan Höyüğü.
Tanım: Gövde parçası.
Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars, taşçık.
Hamurun Rengi: Kahverengi.
Astar Rengi: Siyah.
Perdah: Var.
Yapım Tekniği: El yapımıdır.
Pişme Derecesi: İyi derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ II.
Benzerleri: -

Katalog No: 47 (Çizim 8, No: 11)
Buluntu Yeri: Refik Aslan Höyüğü.
Tanım: Gövde parçası.

Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars, taşçık.
Hamurun Rengi: Gri.
Astar Rengi: Kırmızı.
Perdah: Var.
Yapım Tekniği: El yapımıdır.
Pişme Derecesi: İyi derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ II.
Benzerleri: -

Katalog No: 48 (Çizim 8, No: 12)
Buluntu Yeri: Refik Aslan Höyüğü.
Tanım: Kaide.
Hamurun İçeriği: Kum, mika.
Hamurun Rengi: Gri.
Astar Rengi: Gri.
Perdah: Yok.
Yapım Tekniği: El yapımıdır.
Pişme Derecesi: İyi derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ III-OTÇ (?).
Benzerleri: -

Katalog No: 49 (Çizim 8, No: 13)
Buluntu Yeri: Refik Aslan Höyüğü.
Tanım: Ayak.
Hamurun İçeriği: Kum, mika.
Hamurun Rengi: Gri.
Astar Rengi: Kahverengi.
Perdah: Var.
Yapım Tekniği: -
Pişme Derecesi: Orta derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ II.
Benzerleri: -

Katalog No: 50 (Çizim 8, No: 14)
Buluntu Yeri: Refik Aslan Höyüğü.
Tanım: Ayak.
Hamurun İçeriği: Kum, mika.
Hamurun Rengi: Kırmızı.
Astar Rengi: İçte Kırmızımsı-vişne.
Perdah: Yok

Yapım Tekniği: -
Pişme Derecesi: Orta derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ II.
Benzerleri: -

Katalog No: 51 (Çizim 8, No: 15)
Buluntu Yeri: Refik Aslan Höyüğü.
Tanım: Ayak.
Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars ve taşçık.
Hamurun Rengi: Gri-Siyah.
Astar Rengi: Gri.
Perdah: Yok
Yapım Tekniği: -
Pişme Derecesi: Orta derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ II.
Benzerleri: -

Katalog No : 52 (Çizim 8, No: 16)
Buluntu Yeri: Refik Aslan Höyüğü.
Tanım: Ayak.
Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars ve bol taşçık.
Hamurun Rengi: Kırmızı-siyah.
Astar Rengi: Kırmızı-Siyah.
Perdah: Yok
Yapım Tekniği: -
Pişme Derecesi: Orta derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ II
Benzerleri: -

Katalog No: 53 (Çizim 8, No: 17)
Buluntu Yeri: Refik Aslan Höyüğü.
Tanım: Ayak.
Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars ve taşçık.
Hamurun Rengi: Gri.
Astar Rengi: Kırmızı-Siyah.
Perdah: Yok.
Yapım Tekniği: -
Pişme Derecesi: Orta derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ II.
Benzerleri: -

Katalog No: 54 (Çizim 8, No: 18)
Buluntu Yeri: Refik Aslan Höyüğü.
Tanım: Ağırşak.
Hamurun Rengi: Devetüyü.
Astar Rengi: Devetüyü.
Pişme Derecesi: Orta iyi-pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ I.
Benzerleri: Beycesultan'ın İTÇ tabakalarında Refik Aslan Tepe örneğine benzer çok sayıda ağırşak ele geçmiştir[238]. Refik Aslan Tepe'de ele geçen ağırşak üzerinde herhangi bir bezeme bulunmamaktadır. Bu özelliği ile Beycesultan örneklerinden daha çok XVII. Tabakanın İTÇ I dönemine tarihlenen buluntuları arasındaki bir parçaya benzemektedir[239].

8.9. Tepetarla Höyüğü

Katalog No: 55 (Çizim 9, No: 1)
Buluntu Yeri: Tepetarla Höyüğü
Tanım: Omurgalı çanak ağız kenarı.
Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars ve taşçık.
Hamurun Rengi: Grimsi-siyah.
Astar Rengi: Siyah.
Perdah: Var.
Yapım Tekniği: El yapımı.
Pişme Derecesi: Orta-iyi derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ II.
Benzerleri:

Katalog No: 56 (Çizim 9, No: 2)
Buluntu Yeri: Tepetarla Höyüğü.
Tanım: Omurgalı çanak ağız kenarı.
Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars ve taşçık
Hamurun Rengi: Grimsi-siyah.
Astar Rengi: Siyah.
Perdah: Var.
Yapım Tekniği: El yapımı.
Pişme Derecesi: Orta-iyi derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ II.
Benzerleri.

[238] Llyod-Mellaart, 1962, 274; Fig. F.5. Level XVII, 3.
[239] Llyod-Mellaart, 1962, 274; Fig. F.5, Level XVII, 3.

Katalog No: 57 (Çizim 9, No: 3)
Buluntu Yeri: Tepetarla Höyüğü.
Tanım: Omurgalı çanak ağız kenarı.
Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars ve taşçık.
Hamurun Rengi: Grimsi-siyah.
Astar Rengi: Siyah.
Perdah: Var
Yapım Tekniği: El yapımı.
Pişme Derecesi: İyi derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ II.
Benzerleri:

Katalog No: 58 (Çizim 9, No: 4)
Buluntu Yeri: Tepetarla Höyüğü.
Tanım: Hafif omurgalı çanak ağız kenarı.
Hamurun İçeriği: Kum, mika.
Hamurun Rengi: Grimsi-siyah.
Astar Rengi: Siyah.
Perdah: Var.
Yapım Tekniği: El yapımı.
Pişme Derecesi: İyi derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ II.
Benzerleri: Pandır Bahçe[240].

Katalog No: 59 (Çizim 9, No: 5)
Buluntu Yeri: Tepetarla Höyüğü.
Tanım: Yuvarlatılmış omurgalı çanak ağız kenarı.
Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars ve taşçık
Hamurun Rengi: Gri
Astar Rengi: Grimsi-kahverengi.
Astar Rengi: Siyah.
Perdah: Var.
Bezeme: Ağız kenarı üzerinde kabartma şeklinde yatay bezeme bulunmaktadır.
Yapım Tekniği: El yapımı.
Pişme Derecesi: Orta-iyi derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ II.
Benzerleri: -

[240] Başaran 1999, Lev. 2, no.1.

Katalog No: 60 (Çizim 9, No: 6)
Buluntu Yeri: Tepetarla Höyüğü.
Tanım: Omurgalı kase ağız kenarı.
Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars.
Hamurun Rengi: Grimsi-devetüyü.
Astar Rengi: Siyah.
Perdah: Var.
Yapım Tekniği: El yapımı.
Pişme Derecesi: İyi derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ II.
Benzerleri: -

Katalog No: 61 (Çizim 9, No: 7)
Buluntu Yeri: Tepetarla Höyüğü
Tanım: Omurgalı çanak ağız kenarı:.
Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars, taşçık.
Hamurun Rengi: Devetüyü-kahverengi.
Astar Rengi: Kırmızımsı-kahverengi.
Perdah: Var.
Bezeme: Ağız kenarı üzerinde kazıma bezeme yer almaktadır.
Yapım Tekniği: El yapımı.
Pişme Derecesi: Orta-iyi derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ II.
Benzerleri: -

Katalog No: 62 (Çizim 9, No: 8)
Buluntu Yeri: Tepetarla Höyüğü.
Tanım: Hafif omurgalı çanak ağız kenarı.
Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars.
Hamurun Rengi: Grimsi-siyah.
Astar Rengi: Gri-Siyah..
Perdah: Var.
Yapım Tekniği: El yapımı.
Pişme Derecesi: Orta-iyi derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ II.
Benzerleri: -
Katalog No: 63 (Çizim 9, No: 9)
Buluntu Yeri: Tepetarla Höyüğü
Tanım: Omurgalı kase ağız kenarı.
Hamurun İçeriği: kum, mika, kuvars

Hamur Rengi: Grimsi-siyah

Astar Rengi: Siyah

Perdah: Var.

Yapım Tekniği: El yapımı.

Pişme Derecesi: Orta-iyi derecede pişirilmiştir.

Dönemi: İTÇ II.

Benzerleri: -

Katalog No: 64 (Çizim 9, No: 10)

Buluntu Yeri: Tepetarla Höyüğü

Tanım: Dışa sarkıtılmış çömlek ağız kenarı.

Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars.

Hamurun Rengi: Grimsi-devetüyü.

Astar Rengi: Devetüyü-kahverengi.

Perdah: Yok.

Yapım Tekniği: Çark yapımı.

Pişme Derecesi: Orta-iyi derecede pişirilmiştir.

Dönemi: İTÇ II

Benzerleri: Troia V[241], Beycesultan VIa[242],VIb[243], X[244].

Katalog No: 65 (Çizim 9, No: 11)

Buluntu Yeri: Tepetarla Höyüğü.

Tanım: Gövde parçası.

Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars, taşçık.

Hamurun Rengi: Kırmızımsı-kahverengi.

Astar Rengi: Kırmızımsı-kahverengi.

Perdah: Yok.

Bezeme: Kazıma bezeme.

Yapım Tekniği: Çark yapımı.

Pişme Derecesi: Orta-iyi derecede pişirilmiştir.

Dönemi: İTÇ.

Benzerleri: -

Katalog No: 66 (Çizim 9, No: 12)

Buluntu Yeri: Tepetarla Höyüğü.

Tanım: Gövde parçası.

Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars.

---

[241] Blegen vd. 1951, Fig. 255 no. 4-6.; Fig. 253 no. 1-2.
[242] Lloyd-Mellaart 1962, Fig.P.65 no.4-7.
[243] Lloyd-Mellaart 1962, Fig.P.63 no.6-12,15-19.
[244] Lloyd-Mellaart 1962, Fig.P.50 no. 6, 26

Hamurun Rengi: Grimsi-siyah.
Astar Rengi: Kırmızımsı-kahverengi.
Perdah: Yok
Bezeme: Üzerinde kazıma çizgilerle yapılmış bezeme yer almaktadır.
Yapım Tekniği: Çark yapımı.
Pişme Derecesi: Orta-iyi derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ.
Benzerleri: -

Katalog No: 67 (Çizim 9, No: 13)
Buluntu Yeri: Tepetarla Höyüğü.
Tanım: Düz yayvan parça.
Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars.
Hamurun Rengi: Devetüyü-kahverengi.
Astar Rengi: Devetüyü-kahverengi.
Perdah: Yok.
Yapım Tekniği: -
Pişme Derecesi: Orta-iyi derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ.
Benzerleri: -

Katalog No: 68 (Çizim 9, No: 14)
Buluntu Yeri: Tepetarla Höyüğü.
Tanım: Gövde parçası.
Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars, taşçık.
Hamurun Rengi: Kırmızımsı-kahverengi.
Astar Rengi: Kırmızımsı-kahverengi.
Perdah: Yok.
Bezeme: Üzerinde kazıma çizgilerle yapılmış bezeme yer almaktadır.
Yapım Tekniği: El yapımı.
Pişme Derecesi: Orta-iyi derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ.
Benzerleri: -

Katalog No: 69 (Çizim 9, No: 15)
Buluntu Yeri: Tepetarla Höyüğü.
Tanım: Kulplu-gövde parçası.
Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars.
Hamurun Rengi: Kırmızımsı-kahverengi.
Astar Rengi: Kırmızımsı-kahverengi.

Perdah: Yok.
Bezeme: Üzerinde kazıma çizgilerle yapılmış bezeme yer almaktadır.
Yapım Tekniği: -
Pişme Derecesi: Orta derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ.
Benzerleri: -

8.10. Akdeğirmen Höyüğü

Katalog No: 70 (Çizim 10, No: 1)
Buluntu Yeri: Akdeğirmen Höyüğü.
Tanım: Dip-gövde parçası.
Hamurun İçeriği: Kum, mika.
Hamurun Rengi: Kırmızı..
Astar Rengi: Kırmızı.
Perdah: Yok.
Yapım Tekniği: El yapımıdır.
Pişme Derecesi: Kötü derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ
Benzerleri: -

8.11. Akselendi Höyüğü

Katalog No: 71 (Çizim 11, No: 1)
Buluntu Yeri: Akselendi Höyüğü.
Tanım: Kulp.
Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars, taşçık.
Hamur Rengi: Gri-siyah.
Astar Rengi: Gri-siyah.
Perdah: Yok.
Yapım Tekniği: -
Pişme Derecesi: Orta derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ
Benzerleri: -

Katalog No: 72 (Çizim 11, No: 2)
Buluntu Yeri: Akselendi Höyüğü.
Tanım: Kulp.
Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars, taşçık.

Hamur Rengi: Gri
Astar Rengi: Devetüyü.
Perdah: Yok
Yapım Tekniği: -
Pişme Derecesi: Orta derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ
Benzerleri: -

Katalog No: 73 (Çizim 11, No: 3)
Buluntu Yeri: Akselendi Höyüğü.
Tanım: Kulp.
Hamurun İçeriği: Kum ve mika.
Hamur Rengi: Sarımsı-gri.
Astar Rengi: Devetüyü.
Perdah: Yok.
Yapım Tekniği: -
Pişme Derecesi: Orta derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ.
Benzerleri: -

Katalog No: 74 (Çizim 11, No: 4)
Buluntu Yeri: Akselendi Höyüğü
Tanım: Burma kulp.
Hamurun İçeriği: Kum, mika ve kuvars
Hamur Rengi: Gri.
Astar Rengi: Sarı.
Perdah: Yok.
Yapım Tekniği: -
Pişme Derecesi: Orta derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ III.
Benzerleri: -

Katalog No: 75 (Çizim 11, No: 5)
Buluntu Yeri: Akselendi Höyüğü.
Tanım: Kulp.
Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars, taşçık.
Hamur Rengi: Siyah.
Astar Rengi: Kırmızı.
Perdah: Yok.
Yapım Tekniği: -

Pişme Derecesi: Orta derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ.
Benzerleri: -

Katalog No: 76 (Çizim 11, No: 6)
Buluntu Yeri: Akselendi Höyüğü
Tanım: Sepet kulp parçası.
Hamurun İçeriği: Kum ve mika.
Hamur Rengi: Kahverengi.
Astar Rengi: Siyah.
Perdah: Yok.
Yapım Tekniği: -
Pişme Derecesi: Orta-Kötü derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ II-III.
Benzerleri: -

Katalog No: 77 (Çizim 11, No: 7)
Buluntu Yeri: Akselendi Höyüğü.
Tanım: Kulp.
Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars, taşçık.
Hamur Rengi: Gri.
Astar Rengi: Gri-siyah.
Perdah: Yok.
Yapım Tekniği: -
Pişme Derecesi: Orta derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ II-III.
Benzerleri: -

Katalog No: 78 (Çizim 11, No: 8)
Buluntu Yeri: Akselendi Höyüğü
Tanım: Kulp.
Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars, taşçık.
Hamur Rengi: Gri.
Astar Rengi: Gri-siyah.
Perdah: Yok.
Yapım Tekniği: -
Pişme Derecesi: Orta derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ.
Katalog No: 79 (Çizim 11, No: 9)
Buluntu Yeri: Akselendi Höyüğü.

Tanım: Kulp.
Hamurun İçeriği: Kum ve mika.
Hamur Rengi: Gri.
Astar Rengi: Grimsi-siyah.
Perdah: Yok.
Yapım Tekniği: -
Pişme Derecesi: Orta derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ.
Benzerleri: -

Katalog No: 80 (Çizim 11, No: 10)
Buluntu Yeri: Akselendi Höyüğü.
Tanım: Gövde parçası.
Hamurun İçeriği: Kum ve mika katkılı.
Hamur Rengi: Kahverengi.
Astar Rengi: Kahverengi.
Perdah: Yok.
Yapım Tekniği: -
Pişme Derecesi: Orta derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ.
Benzerleri: -

Katalog No: 81 (Çizim 11, No: 11)
Buluntu Yeri: Akselendi Höyüğü.
Tanım: Gövde parçası.
Hamurun İçeriği: Kum ve mika.
Hamur Rengi: Kahverengi.
Astar Rengi: Kahverengi.
Perdah: Yok.
Yapım Tekniği: -
Pişme Derecesi: Orta derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ.
Benzerleri:

8.12. Nuriye

Katalog No: 82 (Çizim 12, No: 1)
Buluntu Yeri: Nuriye
Tanım: Yuvarlatılmış ağız kenarlı dışa eğik duruşlu çanak parçası.
Hamurun İçeriği: Kum ve mika.

Hamur Rengi: Sarı.
Astar Rengi: Sarı.
Perdah: Yok.
Yapım Tekniği: Çark yapımıdır.
Pişme Derecesi: Orta derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ II.
Benzerleri: -

Katalog No: 83 (Çizim 12, No: 2)
Buluntu Yeri: Nuriye
Tanım: Gövde Parçası.
Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars.
Hamur Rengi: Gri.
Astar Rengi: Devetüyü kırmızımsı.
Perdah: Yok.
Yapım Tekniği: Çark yapımıdır.
Pişme Derecesi: İyi derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ
Benzerleri: -

8.13. Arpalı II Höyüğü

Katalog No: 84 (Çizim 13, No: 1)
Buluntu Yeri: Arpalı II Höyüğü.
Tanım: Dışa yuvarlatılmış ağız kenarlı çömlek.
Hamurun İçeriği: Kum ve mika.
Hamur Rengi: Kiremit kırmızı.
Astar Rengi: Kiremit kırmızı.
Perdah: Yok.
Yapım Tekniği: Çark yapımıdır.
Pişme Derecesi: İyi derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ III.
Benzerleri: Beycesultan[245], Hasköy Höyüğü[246].

Katalog No: 85 (Çizim 13, No: 2)
Buluntu Yeri: Arpalı II Höyüğü.
Tanım: Yuvarlak ağız kenarlı kase.

[245] Lloyd-Mellaart 1962, Fig.P.50 no.12, 14.
[246] Başaran 1999, Lev. 3 no. 2.

Hamurun İçeriği: Kum ve mika.

Hamur Rengi: Kiremit kırmızısı.

Astar Rengi: Kiremit kırmızısı.

Perdah: Yok.

Yapım Tekniği: El yapımıdır.

Pişme Derecesi: Orta derecede pişirilmiştir.

Dönemi: İTÇ III

Benzerleri: Beycesultan[247]

8.14. Lütfiye Höyüğü (Burhaniye) (Arpalı I)

Katalog No: 86 (Çizim 14, No: 1)

Buluntu Yeri: Lütfiye Höyüğü.

Tanım: Omurgalı çanak parçası.

Hamurun İçeriği: Kum, mika, taşçık.

Hamur Rengi: Kahverengi-kırmızı.

Astar Rengi: Kahverengi-kırmızı.

Perdah: Yok.

Yapım Tekniği: El yapımıdır.

Pişme Derecesi: Orta derecede pişirilmiştir.

Dönemi: İTÇ II.

Benzerleri: Beycesultan'ın İTÇ tabakalarında benzer örnekler bol miktarda ele geçmiştir[248]. Özellikle Troia form A 12 ile, ayrıca A16 formuyla benzerdir[249]; Yortan'da A sınıfı mallar arasında[250], Akhisar Erdelli Höyük'te[251], Pamukçu[252], Sındırgı[253], Kayışlar[254], Kennez I[255], Kennez II[256], Arpalı II[257], Hacırahmanlı[258], Halitpaşa I[259], Halitpaşa II[260], Eğriköy[261], Alibeyli[262], Ulucak'da IIa tabakasında benzeri bulunmuştur[263]

---

[247] Lloyd-Mellaart 1962, Fig.P.63 no.35.
[248] Llyod-Mellaart 1962, 118; Fig. P.14, 10-12,15, 19-25; 120; Fig. P.15, 1-2, 12-17, 22, 33-35, 37-38; 142; Fig. P.22, 10, 13, 15; 144; Fig. P.23, 2-4, 6-11, 13, 15-18; 146; Fig. P.24, 1-3, 5; 152, Fig. P.27, 1-3, 5-6; 154; Fig, P.28, 2, 4-10; 158, Fig. P.30, 1-2, 7-8, 11, 14,16; 184, Fig. P.43, 1-2, 6, 9, 12.
[249] Blegen ve diğerleri 1950: Fig.258-261, Fig. 263; Blegen ve diğerleri 1951: Fig. 176/32.67, 33.135, 32.103,33,118.
[250] Kamil 1982: Fig. 23-24.
[251] Dinç 1991: Abb.3-4.
[252] French 1969, Fig. 8 no.4,14-15.
[253] French 1969, Fig. 8 no. 16, Fig. 10 no.4
[254] French 1969, Fig. 8 no17-21,29-33, Fig. 9 no.1,10, 31-32, Fig. 10 no. 5-25.
[255] French 1969, Fig. 9 no. 11,28.
[256] French 1969, Fig. 9 no. 11-13, 28,33; Fig.10 no. 1,26-27.
[257] French 1969, Fig. 8 no. 23-26; Fig. 9 no.16-17;
[258] French 1969, Fig. 8 no. 27; Fig. 9 no.20-23; Fig. 10 no.2,37-39; Fig. 11 no.1-2,10.
[259] French 1969, Fig. 9 no. 24
[260] French 1969, Fig. 8 no. 9,28; Fig. 9 no. 25-26, Fig. 10 no. 3; Fig. 11 no. 3-5, 9.
[261] French 1969, Fig.8 no. 36-37; Fig. 9 no. 18-19; Fig.10 no. 34-36; Fig. 11 no.
[262] French 1969, Fig.8 no. 14-15,29,Fig.9 no. 28-33; Fig. 11 no. 7.
[263] Çilingiroğlu ve diğerleri 2004, Fig. 17:5.

Katalog No: 87 (Çizim 14, No: 2)
Buluntu Yeri: Lütfiye Höyüğü.
Tanım: Kulp.
Hamurun İçeriği: Kum, mika ve bol taşçık.
Hamur Rengi: Kahverengi.
Astar Rengi: Kahverengi.
Perdah: Yok.
Yapım Tekniği: -
Pişme Derecesi: Orta derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ II.
Benzerleri: -

Katalog No: 88 (Çizim 14, No: 3)
Buluntu Yeri: Lütfiye Höyüğü.
Tanım: Kulp.
Hamurun İçeriği: Kum, mika ve bol taşçık.
Hamur Rengi: Kahverengi.
Astar Rengi: Kahverengi.
Perdah: Yok.
Yapım Tekniği: -
Pişme Derecesi: Orta derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ.
Benzerleri: -

Katalog No: 89 (Çizim 14, No: 4)
Buluntu Yeri: Lütfiye Höyüğü.
Tanım: Kaide.
Hamurun İçeriği: Kum ve mika.
Hamur Rengi: Gri.
Astar Rengi: Gri.
Perdah: Yok.
Yapım Tekniği: Çark yapımıdır.
Pişme Derecesi: İyi-orta derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ.
Benzerleri: -

Katalog No: 90 (Çizim 14, No: 5)
Buluntu Yeri: Lütfiye Höyüğü
Tanım: İçe yuvarlatılmış-kalınlaştırılmış ağız kenarlı çanak parçası.
Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars.

Hamur Rengi: Kahverengi.

Astar Rengi: Kahverengi.

Perdah: Yok.

Yapım Tekniği: El yapımıdır.

Pişme Derecesi: Orta derecede pişirilmiştir.

Dönemi: İTÇ I

Benzerleri: Beycesultan'ın XIX. tabakasında İTÇ I dönemine tarihlenen buluntular arasında benzer örnekler bulunmaktadır[264]. Troia IVa'da da benzerleri bulunmaktadır[265].

8.15. Alibeyli Höyüğü

Katalog No: 91 (Çizim 15, No: 1)

Buluntu Yeri: Alibeyli Höyüğü.

Tanım: Yuvarlatılmış ağız kenarlı, omurgalı çömlek parçası.

Hamurun İçeriği: Yoğun kumlu, mikalı.

Hamur Rengi: Devetüyü-gri.

Astar Rengi: Devetüyü-gri.

Perdah: Yok.

Yapım Tekniği: El yapımıdır.

Pişme Derecesi: Orta-kötü derecede pişirilmiştir.

Dönemi: İTÇ II-III.

Benzerleri: -

Katalog No: 92 (Çizim 15, No: 2)

Buluntu Yeri: Alibeyli Höyüğü.

Tanım: Yuvarlatılmış ağız kenarlı, omurgalı çömlek parçası.

Hamurun İçeriği: Kum ve mika.

Hamur Rengi: Devetüyü-gri.

Astar Rengi: Devetüyü-gri.

Perdah: Yok.

Yapım Tekniği: Çark yapımıdır.

Pişme Derecesi: Orta derecede pişirilmiştir.

Dönemi: İTÇ II-III.

Katalog No: 93 (Çizim 15, No: 3)

Buluntu Yeri: Alibeyli Höyüğü.

Tanım: Yuvarlatılmış ağız kenarlı, omurgalı çömlek parçası.

Hamurun İçeriği: Kum ve mika.

---

[264] Llyod-Mellaart 1962, 118; Fig. P.14-15, 17-19.
[265] Blegen ve diğerleri 1951, Fig. 177 no. 7.

Hamur Rengi: Gri.
Astar Rengi: Gri-siyah.
Perdah: Yok.
Yapım Tekniği: El yapımıdır.
Pişme Derecesi: Orta derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ II-III.
Benzerleri: -

Katalog No: 94 (Çizim 15, No: 4)
Buluntu Yeri: Alibeyli Höyüğü.
Tanım: Çömlek gövde parçası.
Hamurun İçeriği: Kum ve mika.
Hamur Rengi: Gri.
Astar Rengi: Gri.
Perdah: Var.
Yapım Tekniği: Çark yapımıdır.
Pişme Derecesi: Orta-iyi derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ II-III.
Benzerleri: -

Katalog No: 95 (Çizim 15, No: 5)
Buluntu Yeri: Alibeyli Höyüğü
Tanım: Çömlek gövde parçası.
Hamurun İçeriği: Kum ve mika.
Hamur Rengi: Gri.
Astar Rengi: Gri.
Perdah: Var.
Yapım Tekniği: Çark yapımıdır.
Pişme Derecesi: Orta-iyi derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ II-III.
Benzerleri: -

Katalog No: 96 (Çizim 15, No: 6)
Buluntu Yeri: Alibeyli Höyüğü
Tanım: Gövde parçası.
Hamurun İçeriği: Kum ve mika.
Hamur Rengi: Kiremit kırmızısı.
Astar Rengi: Gri.
Perdah: Yok.
Yapım Tekniği: Çark yapımıdır.

Pişme Derecesi: İyi derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ.
Benzerleri: -

Katalog No: 97 (Çizim 15, No: 7)
Buluntu Yeri: Alibeyli Höyüğü.
Tanım: Gövde parçası.
Hamurun İçeriği: Kum ve mika.
Hamur Rengi: Kiremit kırmızısı.
Astar Rengi: Gri.
Perdah: Yok
Yapım Tekniği:Çark yapımıdır.
Pişme Derecesi: İyi derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ.
Benzerleri: -

Katalog No: 98 (Çizim 15, No: 8)
Buluntu Yeri: Alibeyli Höyüğü.
Tanım: Kaide.
Hamurun İçeriği: Kum ve mika.
Hamur Rengi: Kiremit kırmızısı.
Astar Rengi: Gri.
Perdah: Yok
Yapım Tekniği: Çark yapımıdır.
Pişme Derecesi: İyi derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ.
Benzerleri: -

Katalog No: 99 (Çizim 15, No: 9)
Buluntu Yeri: Alibeyli Höyüğü
Tanım: Ayak.
Hamurun İçeriği: Kum ve mika.
Hamur Rengi: Kiremit kırmızısı.
Astar Rengi: Devetüyü.
Perdah: Yok
Yapım Tekniği: -
Pişme Derecesi: İyi derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ
Benzerleri: -

Katalog No: 100 (Çizim 15, No: 10)
Buluntu Yeri: Alibeyli Höyüğü
Tanım: Gövde parçası.
Hamurun İçeriği: Kum ve mika.
Hamur Rengi: Kiremit kırmızısı.
Astar Rengi: Devetüyü.
Perdah: Yok.
Yapım Tekniği: Çark yapımıdır.
Pişme Derecesi: İyi derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ.
Benzerleri: -

Katalog No: 101 (Çizim 15, No: 11)
Buluntu Yeri: Alibeyli Höyüğü.
Tanım: Kesik gaga ağızlı testicik, h:10 cm., gövde çapı 7 cm. Kırık olmasına karşın başlangıç ve bitiş kısımlarından ağızdan omuza uzanan tek kulplu olduğu anlaşılmaktadır. Kulp dışında, ağzın küçük bir kısmı ve dibinde kırıklar mevcuttur.
Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars ve çok küçük taşçık katkılıdır.
Hamur Rengi: Sarı.
Astar Rengi: Kahverengimsi kırmızı astarlıdır.
Perdah: Var.
Bezeme: Boyun kısmında birbirine paralel, boyunu baştan başa çeviren üç kuşak oluk bezeme, omuzun altıyla karın arasında kazıma yöntemiyle yapılmış çift sıralı zik zak bezeme mevcuttur.
Yapım Tekniği: Çark yapımıdır.
Pişme Derecesi: İyi derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ
Benzerleri: -

Katalog No: 102 (Çizim 15, No: 12)
Buluntu Yeri: Alibeyli Höyüğü.
Tanım: Kaide. dibe doğru genişleyen profilli.
Hamurun İçeriği: Kum ve mika.
Hamur Rengi: Gri.
Astar Rengi: Gri-siyah.
Perdah: Var.
Bezeme: Üzerinde kaideyi baştan başa çeviren üç sıralı zigzak kazıma bezeme uygulanmıştır.
Yapım Tekniği: Çark yapımıdır.
Pişme Derecesi: İyi derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ
Benzerleri: -

8.16. Tekeliler Höyüğü

Katalog No: 103 (Çizim 16, No: 1)
Buluntu Yeri: Tekeliler Höyüğü.
Tanım: Gövde parçası.
Hamurun İçeriği: Kum ve mika.
Hamur Rengi: Gri.
Astar Rengi: Gri.
Perdah: Yok.
Yapım Tekniği: -
Pişme Derecesi: Orta Derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ.
Benzerleri: -

8.17. Bedeller Höyüğü (Örentepe)

Katalog No: 104 (Çizim 17, No: 1)
Buluntu Yeri: Bedeller Höyüğü.
Tanım: Yuvarlatılmış ağız kenarlı kase parçası.
Hamurun İçeriği: Kum, mika, taşçık.
Hamur Rengi: Gri.
Astar Rengi: Gri-kırmızı.
Perdah: Yok.
Yapım Tekniği: El yapımıdır.
Pişme Derecesi: Kötü derecede pişirilmiştir. Yüzeyde pişmeden kaynaklanan alacalıklar bulunmaktadır.
Dönemi: İTÇ I.
Benzerleri: -

Katalog No: 105 (Çizim 17, No: 2)
Buluntu Yeri: Bedeller Höyüğü.
Tanım: Gövde parçası.
Hamurun İçeriği: Kum ve mika.
Hamur Rengi: Kiremit kırmızısı.
Astar Rengi: Kırmızı-portakal.
Perdah: Yok.
Yapım Tekniği: Çark yapımıdır.
Pişme Derecesi: İyi derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ III.
Benzerleri: -

Katalog No: 106 (Çizim 17, No: 3)
Buluntu Yeri: Bedeller Höyüğü.
Tanım: Gövde parçası.
Hamurun İçeriği: Kum ve mika.
Hamur Rengi: Gri.
Astar Rengi: Devetüyü kahverengi.
Perdah: Yok.
Yapım Tekniği: Çark yapımıdır.
Pişme Derecesi: İyi derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ.
Benzerleri: -

Katalog No: 107 (Çizim 17, No: 4)
Buluntu Yeri: Bedeller Höyüğü.
Tanım: Gövde parçası.
Hamurun İçeriği: Kum ve mika.
Hamur Rengi: Kiremit kırmızısı.
Astar Rengi: Kırmızı.
Perdah: Yok.
Yapım Tekniği: Çark yapımıdır.
Pişme Derecesi: İyi derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ III.
Benzerleri: -

Katalog No: 108 (Çizim 17, No: 5)
Buluntu Yeri: Bedeller Höyüğü.
Tanım: Düzleştirilmiş dip.
Hamurun İçeriği: Kum, mika ve kuvars.
Hamur Rengi: Kırmızı.
Astar Rengi: Kırmızı.
Perdah: Yok.
Yapım Tekniği: Çark yapımıdır.
Pişme Derecesi: İyi derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ III.

8.18. Halitpaşa I

Katalog No: 109 (Çizim 18, No: 1)
Buluntu Yeri: Halitpaşa I

Tanım: Dışa uzatılmış ağız kenarlı çömlek parçası.
Hamurun İçeriği: Kum ve mika.
Hamur Rengi: Gri.
Astar Rengi: Kahverengi.
Perdah: Yok
Yapım Tekniği: El yapımıdır.
Pişme Derecesi: Orta derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ III.
Benzerleri: -

Katalog No: 110 (Çizim 18, No: 2)
Buluntu Yeri: Halitpaşa I
Tanım: Düzleştirilmiş dip.
Hamurun İçeriği: Kum ve mika.
Hamur Rengi: Kırmızı.
Astar Rengi: Kırmızı.
Perdah: Yok.
Yapım Tekniği: El yapımıdır.
Pişme Derecesi: Orta derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ II-III.
Benzerleri: -

8.19. Veziroğlu Höyüğü

Katalog No: 111 (Çizim 19, No: 1)
Buluntu Yeri: Veziroğlu Höyüğü
Tanım: Yuvarlatılmış ağız kenarlı çanak parçası.
Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars.
Hamur Rengi: Kiremit kırmızısı.
Astar Rengi: Kiremit kırmızısı.
Perdah: Yok.
Yapım Tekniği: Çark yapımıdır.
Pişme Derecesi: İyi derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ III.
Benzerleri:-

Katalog No: 112 (Çizim 19, No: 2)
Buluntu Yeri: Veziroğlu Höyüğü
Tanım: Yuvarlatılmış ağız kenarlı, omurgalı çanak parçası.

Hamurun İçeriği: Kum ve mika.
Hamur Rengi: Kiremit kırmızısı.
Astar Rengi: Kiremit kırmızısı.
Perdah: Yok.
Yapım Tekniği: Çark yapımıdır.
Pişme Derecesi: Orta derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ III.
Benzerleri: -

Katalog No: 113 (Çizim 19, No: 3)
Buluntu Yeri: Veziroğlu Höyüğü.
Tanım: Düzleştirilmiş dip.
Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars.
Hamur Rengi: Kiremit kırmızısı.
Astar Rengi: Kiremit kırmızısı.
Perdah: Yok.
Yapım Tekniği: Çark yapımıdır.
Pişme Derecesi: İyi derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ III.
Benzerleri: -

8.20. Baykuş Tepe Höyüğü

Katalog No: 114 (Çizim 20, No: 1)
Buluntu Yeri: Baykuş Tepe Höyüğü
Tanım: Yuvarlatılmış ağız kenarlı, dikey profilli çanak ağız kenarı.
Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars.
Hamur Rengi: Kırmızı.
Astar Rengi: Portakal.
Perdah: Yok.
Yapım Tekniği: El yapımıdır.
Pişme Derecesi: Orta derecede pişirilmiştir.
Dönemi: SKÇ ya da İTÇ I.
Benzerleri: -

Katalog No: 115 (Çizim 20, No: 2)
Buluntu Yeri: Baykuş Tepe Höyüğü
Tanım: Yuvarlatılmış ağız kenarlı dışa eğik duruşlu çanak ağız kenarı.
Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars.

Hamur Rengi: Kırmızı.
Astar Rengi: Kırmızı
Perdah: Yok.
Yapım Tekniği: Çark yapımıdır.
Pişme Derecesi: İyi derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ III.
Benzerleri: -

Katalog No: 116 (Çizim 20, No: 3)
Buluntu Yeri: Baykuş Tepe Höyüğü
Tanım: Yuvarlatılmış ağız kenarlı keskin omurgalı çanak parçası.
Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars
Hamur Rengi: Gri.
Astar Rengi: Gri.
Perdah: Yok
Yapım Tekniği: Çark yapımıdır.
Pişme Derecesi: Orta-iyi derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ III.
Benzerleri: -

Katalog No: 117 (Çizim 20, No: 4)
Buluntu Yeri: Baykuş Tepe Höyüğü
Tanım: Yuvarlatılmış ağız kenarlı keskin omurgalı çanak ağız kenarı.
Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars.
Hamur Rengi: Gri.
Astar Rengi: Gri.
Perdah: Yok
Pişme Derecesi: Orta-iyi derecede pişirilmiştir.
Yapım Tekniği: Çark yapımıdır.
Dönemi: İTÇ III.
Benzerleri: -

Katalog No: 118 (Çizim 20, No: 5)
Buluntu Yeri: Baykuş Tepe Höyüğü
Tanım: Yuvarlatılmış ağız kenarlı keskin omurgalı çanak ağız kenarı.
Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars.
Hamur Rengi: Gri.
Astar Rengi: Gri.
Perdah: Yok.
Pişme Derecesi: Orta-iyi derecede pişirilmiştir.

Yapım Tekniği: Çark yapımıdır.
Dönemi: İTÇ III.
Benzerleri: -

Katalog No: 119 (Çizim 20, No: 6)
Buluntu Yeri: Baykuş Tepe Höyüğü
Tanım: Yuvarlatılmış ağız kenarlı, kalınlaştırılmış dudaklı, keskin omurgalı çanak ağız kenarı.
Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars.
Hamur Rengi: Kiremit kırmızısı.
Astar Rengi: Kırmızı-portakal.
Perdah: Yok.
Yapım Tekniği: Çark yapımıdır.
Pişme Derecesi: Orta-iyi derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ III.
Benzerleri: -

Katalog No: 120 (Çizim 20, No: 7)
Buluntu Yeri: Baykuş Tepe Höyüğü
Tanım: Yuvarlatılmış ağız kenarlı, kalınlaştırılmış dudaklı, keskin omurgalı çanak ağız kenarı.
Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars.
Hamur Rengi: Kiremit kırmızısı.
Astar Rengi: Kırmızı-portakal.
Perdah: Yok.
Yapım Tekniği: Çark yapımıdır.
Pişme Derecesi: Orta-iyi derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ III.
Benzerleri: -

Katalog No: 121 (Çizim 20, No: 8)
Buluntu Yeri: Baykuş Tepe Höyüğü
Tanım: Yuvarlatılmış ağız kenarlı, içe daralan yumuşak profilli çanak ağız kenarı parçası.
Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars.
Hamur Rengi: Gri.
Astar Rengi: Kırmızı-portakal.
Perdah: Yok
Yapım Tekniği: Çark yapımıdır.
Pişme Derecesi: Orta-iyi derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ III.
Benzerleri: -

Katalog No: 122 (Çizim 20, No: 9)
Buluntu Yeri: Baykuş Tepe Höyüğü
Tanım: Düzleştirilmiş dip.
Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars.
Hamur Rengi: Portakal.
Astar Rengi: Kırmızı portakal.
Perdah: Yok.
Yapım Tekniği: Çark yapımıdır.
Pişme Derecesi: Orta derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ.
Benzerleri: -

Katalog No: 123 (Çizim 20, No: 10)
Buluntu Yeri: Baykuş Tepe Höyüğü
Tanım: Düzleştirilmiş dip.
Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars.
Hamur Rengi: Gri.
Astar Rengi: Gri-siyah.
Perdah: Yok.
Yapım Tekniği: Çark yapımıdır.
Pişme Derecesi: Orta derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ
Benzerleri: -

Katalog No: 124 (Çizim 20, No: 11)
Buluntu Yeri: Baykuş Tepe Höyüğü
Tanım: Halka dip.
Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars.
Hamur Rengi: Portakal.
Astar Rengi: Kırmızı portakal.
Perdah: Yok
Yapım Tekniği: Çark yapımıdır.
Pişme Derecesi: Orta derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ.
Benzerleri: -

Katalog No: 125 (Çizim 20, No: 12)
Buluntu Yeri: Baykuş Tepe Höyüğü
Tanım: Halka dip.
Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars.

Hamur Rengi: Gri.
Astar Rengi: Gri-siyah.
Perdah: Yok.
Yapım Tekniği: Çark yapımıdır.
Pişme Derecesi: Orta derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ
Benzerleri: -

Katalog No: 126 (Çizim 20, No: 13)
Buluntu Yeri: Baykuş Tepe Höyüğü
Tanım: Halka dip.
Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars.
Hamur Rengi: Gri.
Astar Rengi: Kırmızı portakal.
Perdah: Yok.
Pişme Derecesi: Orta derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ.
Benzerleri: -

Katalog No: 127 (Çizim 20, No: 14)
Buluntu Yeri: Baykuş Tepe Höyüğü
Tanım: Ayak.
Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars.
Hamur Rengi: Portakal kahverengi renktedir.
Astar Rengi: Gri.
Perdah: Yok.
Yapım Tekniği: Çark yapımıdır.
Pişme Derecesi: Orta-iyi derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ.
Benzerleri: -

Katalog No: 128 (Çizim 20, No: 15)
Buluntu Yeri: Baykuş Tepe Höyüğü
Tanım: Kulp.
Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars.
Hamur Rengi: Portakal.
Astar Rengi: Kırmızı portakal astarlıdır.
Perdah: Yok.
Yapım Tekniği: Çark yapımıdır.
Pişme Derecesi: Orta derecede pişirilmiştir.

Dönemi: İTÇ
Benzerleri: -

Katalog No: 129 (Çizim 20, No: 16)
Buluntu Yeri: Baykuş Tepe Höyüğü
Tanım: Kulp.
Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars.
Hamur Rengi: Portakal.
Astar Rengi: Kırmızı portakal astarlıdır.
Perdah: Yok
Yapım Tekniği: Çark yapımıdır.
Pişme Derecesi: Orta derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ
Benzerleri: -

Katalog No: 130 (Çizim 20, No: 17)
Buluntu Yeri: Baykuş Tepe Höyüğü
Tanım: Gövde parçası.
Hamurun İçeriği: Kum ve mika.
Hamur Rengi: Kiremit kırmızısı.
Astar Rengi: Kırmızı-portakal.
Perdah: Yok.
Yapım Tekniği: Çark yapımıdır.
Pişme Derecesi: Orta-iyi derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ III.
Benzerleri: -

Katalog No: 131 (Çizim 20, No: 18)
Buluntu Yeri: Baykuş Tepe Höyüğü
Tanım: Gövde parçası.
Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars.
Hamur Rengi: Kiremit kırmızısı.
Astar Rengi: Kırmızı-portakal.
Perdah: Yok.
Yapım Tekniği: Çark yapımıdır.
Pişme Derecesi: Orta-iyi derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ III.
Benzerleri: -

Katalog No: 132 (Çizim 20, No: 19)
Buluntu Yeri: Baykuş Tepe Höyüğü
Tanım: Gövde parçası.
Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars.
Hamur Rengi: Kahverengi.
Astar Rengi: Kahverengi.
Perdah: Yok
Yapım Tekniği: Çark yapımıdır.
Pişme Derecesi: Orta-iyi derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ.
Benzerleri: -

Katalog No: 133 (Çizim 20, No: 20)
Buluntu Yeri: Baykuş Tepe Höyüğü
Tanım: Gövde parçası.
Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars.
Hamur Rengi: Koyu kırmızı.
Astar Rengi: Kahverengi.
Perdah: Yok.
Yapım Tekniği: Çark yapımıdır.
Pişme Derecesi: Orta-iyi derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ.
Benzerleri: -

Katalog No: 134 (Çizim 20, No: 21)
Buluntu Yeri: Baykuş Tepe Höyüğü
Tanım: Gövde parçası.
Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars.
Hamur Rengi: Kiremit kırmızısı.
Astar Rengi: Kahverengi.
Perdah: Yok.
Yapım Tekniği: Çark yapımıdır.
Pişme Derecesi: Orta-iyi derecede pişirilmiştir.
Dönemi: İTÇ.
Benzerleri: -

Katalog No: 135 (Çizim 20, No: 22)
Buluntu Yeri: Baykuş Tepe Höyüğü
Tanım: Gövde parçası.
Hamurun İçeriği: Kum, mika, kuvars.

Hamur Rengi: Kiremit kırmızısı.

Astar Rengi: Kahverengi.

Perdah: Yok.

Yapım Tekniği: Çark yapımıdır.

Pişme Derecesi: Orta-iyi derecede pişirilmiştir.

Dönemi: İTÇ

ÖZET

Antik çağlarda Hyllos ya da Phrygios olarak anılan Kum Çayı, ve bu akarsuyun oluşturduğu vadide, tarih boyunca pek çok önemli yerleşim birimi kurulmuştur. Neolitik Çağ'dan günümüze değin kesintisiz iskanın göründüğü bu coğrafyada çalışmamızın konusu içerisinde ele aldığımız 20 İTÇ merkezi yer almaktadır. İlkin 1960'lı yıllarda D. French ve ardından 2007-2009 yılları arasında E. Akdeniz başkanlığında bir ekip tarafından geniş çaplı yüzey araştırmalarının gerçekleştirildiği bu bölgede yer alan İTÇ merkezlerinden toplanan yüzey buluntuları bizlere Kum Çayı Vadisi'nin İTÇ yerleşim dokusu hakkında önemli bilgiler vermektedir.

Kum Çayı Vadisi yerleşimleri, kuzey-güney yönlü olarak günümüzde kullanılan iki önemli yolun arasında, stratejik bir noktada yer almaktadır. Vadinin çeşitli bölümlerinde, çalışma içerisinde Yukarı, Orta ve Aşağı Kum Çayı Vadisi ayrımını yapmamıza sebep olan kümeleşmiş yerleşim birimleri dikkati çekmektedir. Seramik buluntularında gerek form, gerekse mal grupları açısından benzerlik gösteren bu birimlerin birbirleri arasında olası kültürel ve etnik bağların olabileceği düşünülmektedir. Aynı zamanda bu yerleşimlerden elde edilen buluntuların diğer önemli Batı Anadolu İTÇ merkezleriyle benzerlikler göstermesi bizlere bölgenin gelişmiş bir kültürel ve ticari ağın içinde yer aldığını göstermektedir.

SUMMARY

Many historically important settlements were established in Kum Çayı Valley, which is called Hyllos or Phyrgios in ancient times. The Valley, continuously inhabited from the Neolithic Age till today including 20 Early Bronze Age settlements that takes place in our study. After D. French's surveys in early 1960's, between 2007 and 2009 E. Akdeniz led and conducted large-scale surveys in this area. The Early Bronze Age finds, which are collected from the surface of these settlements, provides us important information about the settlement pattern of this region.

Kum Çayı Valley settlements are located at a strategic point, which lays on between two major road, north-south direction as used today. We have seperated the valley to varius parts as Upper, Middle and Lower Kum Çayı Valley because of the settlement clusters. Required in the form of ceramic artifacts, similar in terms of both goods in each of these units, is thought to be of potential cultural and ethnic ties. Also there are remarkable resemblance between obtained finds from these settlements and other major Western Anatolian Early Bronze Age sites. These similarities shows us that the region takes place in advanced cultural and trading network.

TEŞEKKÜR

Lisans eğitimimden bu yana benden hiçbir desteği esirgemeyen, çalışma konumu belirlemede ve tezin her aşamasında yardımcı olan değerli hocam Doç. Dr. Engin AKDENİZ'e sonsuz teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca Arkeoloji biliminde yetişmemde büyük katkıları olan Bölüm Başkanımız Prof. Dr. Serap YAYLALI başta olmak üzere bölüm hocalarıma teşekkürlerimi sunarım.

Bu tez çalışması, proje ekip üyesi olarak görev aldığım, Doç Dr. Engin AKDENİZ başkanlığında yürütülen Prehistorik-Protohistorik Çağlarda Manisa ve Çevresi adlı TÜBİTAK Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma Destek Grubu (SOBAG) Projesi kapsamında Yüksek Lisans bursiyeri olarak desteklenmiştir. Söz konusu kurum yetkililerine şükranlarımı sunarım.

Çalışma boyunca yararlandığım Adnan Menderes ve Ege Üniversitesi Merkez Kütüphaneleri'nin, İzmir İl Halk Kütüphanesi'nin ve Akhisar İlçe Kütüphanesi'nin değerli yetkililerine teşekkür ederim.

Her zaman yanımda olan değerli dostlarıma ve büyük emeklerle beni bugünlerime getiren, annem başta olmak üzere tüm aileme desteklerini hiç bir zaman esirgemedikleri için sonsuz teşekkür ederim.

Emre Erdan,
Aydın, Haziran 2010

KAYNAKÇA

Abay ve Dedeoğlu 2005 — E. Abay ve F. Dedeoğlu, "2003 Yılı Denizli/Çivril Ovası Yüzey Araştırması", *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, XXII, Ankara, 2005, 41-51.

Akarca 1978 — A. Akarca, "Troas'ta Aşağı Kara Menderes Ovası Çevresindeki Şehirler", *Belleten* XLII/165, 1–52, Ankara.

Adams ve Nissen 1972 — R. Mc Adams, H.-J. Nissen *The Uruk Countryside: The Natural Setting of Urban Societies*. Chicago, London: University of Chicago, 1972.

Akdeniz 2008 — E. Akdeniz, "2007 Yılında Manisa İli ve İlçelerinde Yürütülen Prehistorik-Protohistorik Yüzey Araştırmaları", *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, XXVI., Ankara, 2008, 256-264.

Akdeniz 2009a — E. Akdeniz, "Hyrkanis Ovası'nda Bir Höyük Yerleşimi: Alibeyli", *Altan Çilingiroğlu'na Armağan Kitabı*, (Ed.H. Sağlamtimur ve diğerleri), İstanbul, 2009,87-102.

Akdeniz 2009b — E. Akdeniz, "Yortan Mezarlığı Hakkında Yeni Gözlemler", TÜBA-AR 12 (2009), 49-64.

Akdeniz ve Ercan 1998 — N. Akdeniz, T. Ercan, "Akhisar (Manisa) bölgesi Liyas volkanitleri ve Erken Mesozoyik volkanizmasının Ege Denizi çevresindeki yayılımı", *Türkiye Jeoloji Bülteni*, Cilt 31 (1998), 33-46.

Akşit 1983 — O.Akşit, *Manisa Tarihi (Magnesia Ad Sipylum), Başlangıcından MS: 395 Yılına Kadar*, İstanbul. 1983.

Akurgal 1950 — E. Akurgal, "Bayraklı Kazısı Ön Rapor/Bayraklı, Erster vorläufiger Bericht über die Ausgrabungen in Alt-Smyrna", *DTCF Dergisi* 8/1 (1950), 1-97.

Başaran 1999, — S. Başaran, "Enez ve Çevresinde Yapılan Arkeolojik Çalışmalar.", *Zafer Taşlıklıoğlu Armağanı*, Anadolu ve Trakya Çalışmaları, (Ed. N. Başgelen ve diğerleri.), İstanbul. 169-197.

Bittel-Stewart 1939 — K.Bittel, R.J. Stewart, "Ein Graberfeld der Yortankultur bei Babaköy" AfO, Sayı 13 (1939), 1-13.

Blegen ve diğerleri 1950 — C. Blegen, J.L. Caskey, M. Rawson, J. Sperling, *Troy, General İntroduction The First and Second Settelements*, Vol 1, Part 2: Plates, 1950.

Büyükkolancı 1998 — "Ayasuluk Tepesi (Eski Efes) 1996 Yılı Kazıları", *8. Müze Kurtarma Kazıları Semineri – 1997*, T.C. Kültür Bakanlığı, Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü, 1998, 69-76.

Charloux 2001 — G. Charloux, "Paul Gaudin et les premirés campagnes de fouilles a Yortan et a Aphrodisias", Orient Express 1 (2001) 24-26.

Christaller 1933 — R. Christaller, *Die zentralen Orte in Süddeutschland*, Jena 1933.

Çilingiroğlu ve diğerleri 2004 — A. Çilingiroğlu, Z. Derin, E. Abay ve H.Saglamtimur *Excavations at Ulucak Höyük:1995-2002, Ancient Near Eastern Studies,* Louvain, 2004.

Çetin 2005 — S. Çetin, *Bazalt Tüfü Kullanılarak Yapılan Firitlerin Endüstriyel ve Sanatsal Sırlarda Kullanımı, Fiziksel ve Kimyasal Özelliklerinin Araştırılması*, (Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi), Adana, 2005.

Derin-Batmaz 2004 — Z.Derin, A. Batmaz, "Bornova-Kemalpaşa (İzmir) Arkeolojik Envanteri 2003", *TÜBA Kültür Envanteri Dergisi* 2/2004, 75-100.

Dinç 1997 — R. Dinç, "Kulaksızlar Mermer İdol Atölyesi ve Çevre Araştırmaları", *Araştırma Sonuçları Toplantısı* XIV (1997), 255-282.

Doumas 1988 — C. G. Doumas, *Early Bronze Age in the Cyclades: Continuity or Discontinuity?* (Fransızca'ya çeviren, E.B. ve K.A. Wardle). *Archaeology at Athens*, Manchester, 1988.

Duru 1996 — R. Duru, *Kuruçay Höyük-II, 1978-1988 Kazılarının Sonuçları. Geç Kalkolitik ve İTÇ Yerleşmeleri*, Ankara, 1996.

Efe 2003 — T. Efe, "Batı Anadolu Tunç Çağı Uygarlığının Doğuşu," *Tunç Bakışlar ArkeoAtlas* 2 (2003) 92-129.

Ergül 2007	T. Ergül, *Merkezi Otoriteden Bağımsız, Sivil Temelli Halk Hareketleri Örneği olarak Kurtuluş Savaşı'nda Manisa,* Ankara, 2007.
Erkanal-Erkanal 1983	A.Erkanal-H.Erkanal, "Vorbericht über die Grabungen 1979 im Prahistorischen Klazomenai/Limantepe", *Hacettepe Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Dergisi* 1/1, (1983), 163-183.
Erkanal-Çınardalı	A. Erkanal-Öktü-N.Çınardalı Karaaslan, "Panaztepe 2003 Yılı Kazıları", *KST, XXVI/II-2004,* Ankara, 25-36, 2005.
French 1965	D. French, "Early Pottery Sites from Western Anatolia", *Bulletin of the İnstitute Archaeology at London* 5 (1965) 15-23.
French 1969	D. French, "Prehistoric Sites in Northwestern Anatolia II, The Balıkesir and Manisa Areas" *Anatolian Studies* 19 (1969), 41-98.
Gümüşçü 2006	O. Gümüşçü, *Tarihi Coğrafya*, İstanbul, 2006.
Harmankaya 2002	S. Harmankaya, "Türkiye İTÇ Araştırmaları Üzerine Bir Değerlendirme", Türkiye Arkeolojik Yerleşimleri 4a ,İTÇ, 2002, İstanbul, 2002.
Hodder ve Orton 1976	I. Hodder, C. Orton, *Spatial Analysis in Archaeology*, Cambridge: Cambridge University, 1976.
Hoşgören 1983	M.Y. Hoşgören, *Akhisar Havzası*, İstanbul, 1983.

Joukowsky 1986 — M. Joukowsky, *Prehistoric Aphrodisias I, An Account of the Excavations Artifact Studie,* Louvian-La Neuve, 1986.

Kadish 1971 — B.Kadish, "Excavation of Prehistoric Remains at Aphrodisias, 1968-1969", *AJA* (75), 1971.

Kamil 1982 — T. Kamil, *Yortan Cemetery in the Early Bronze Age of Western Anatolia*, BAR İnternational Series, 145(i), Oxford, 1982.

Korfmann 1989 — M.Korfman, "1997 Yılı Besik-Sivritepe, Besik-Koyu ve Troia Çalısmaları", *X. Kazı Sonuçları Toplantısı*, cilt:1, Ankara, 1989.

Kouka 2002 — P. Kouka, "*Siedlungsorganisation in der Nord- und Ostägäis während der Frühbronzezeit"*, Rahden/Westf . 2002.

Kökten 1949 — K. Kökten, "1949 Yılı Tarih Öncesi Araştırmalar Hakkında Kısa Rapor", Belleten XIII (1949), 811-831.

Mellaart 1955 — J. Mellaart, "Some Prehistoric Sites in Northwestern Anatolia", *Istanbuler Mitteilungen* 6 (1955), 53-88.

Levi ve Laviosa 1970 — D. Levi ve C. Laviosa, "La Campagne de Fouille en 1969 á İasos", *Türk Arkeoloji Dergisi*, XIX-I, 1970, Ankara, 143-156.

Llyod Mellaart 1962 — S. Lloyd, J. Mellaart, *Beycesultan, Vol. III, Part II: The Chalcolithic and the Early Bronze Age Levels,* Londra, 1962.

Mellink 1964 — M. Mellink, "Archaeology in Asia Minor", *AJA* 68 (1964),149-166.

Meriç 1989 — "1987 İzmir-Manisa-Aydın İlleri Yüzey Araştırması", *VI. Araştırma Sonuçları Toplantısı*, Ankara, 1999, 385-392.

Morton 2000 — P. A. Morton, *Hybrid Modernities: Architecture and Representation at the 1931 Colonial Exposition*, Cambridge, 2000.

Ozansoy 1960 — F. Ozansoy, "Ege Bölgesi Karasal Senozoik Stratigrafisi (Balıkesir Güneyi, Soma - Bergama, Akhisar - Manisa ve Kısmen Tîre)", *M.T.A. Dergisi* no. 55 (1960), 1-27.

Ökse 2005 — T. Ökse, "Sivas'da Hitit Çağı Öncesi Yerleşim Sistemlerinde Devamlılık ve Değişim", *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, Cilt: 22 Sayı: 1 (2005), 63-72.

Öner ve Mutluer 1993 — E. Öner, M. Mutluer, "Akselendi Ovasında Kumul Oluumu ve Buna Bağlı Çevre Sorunları", *Ege Coğrafya Dergisi*, Sayı:7 (1993), Sayfa:133-160.

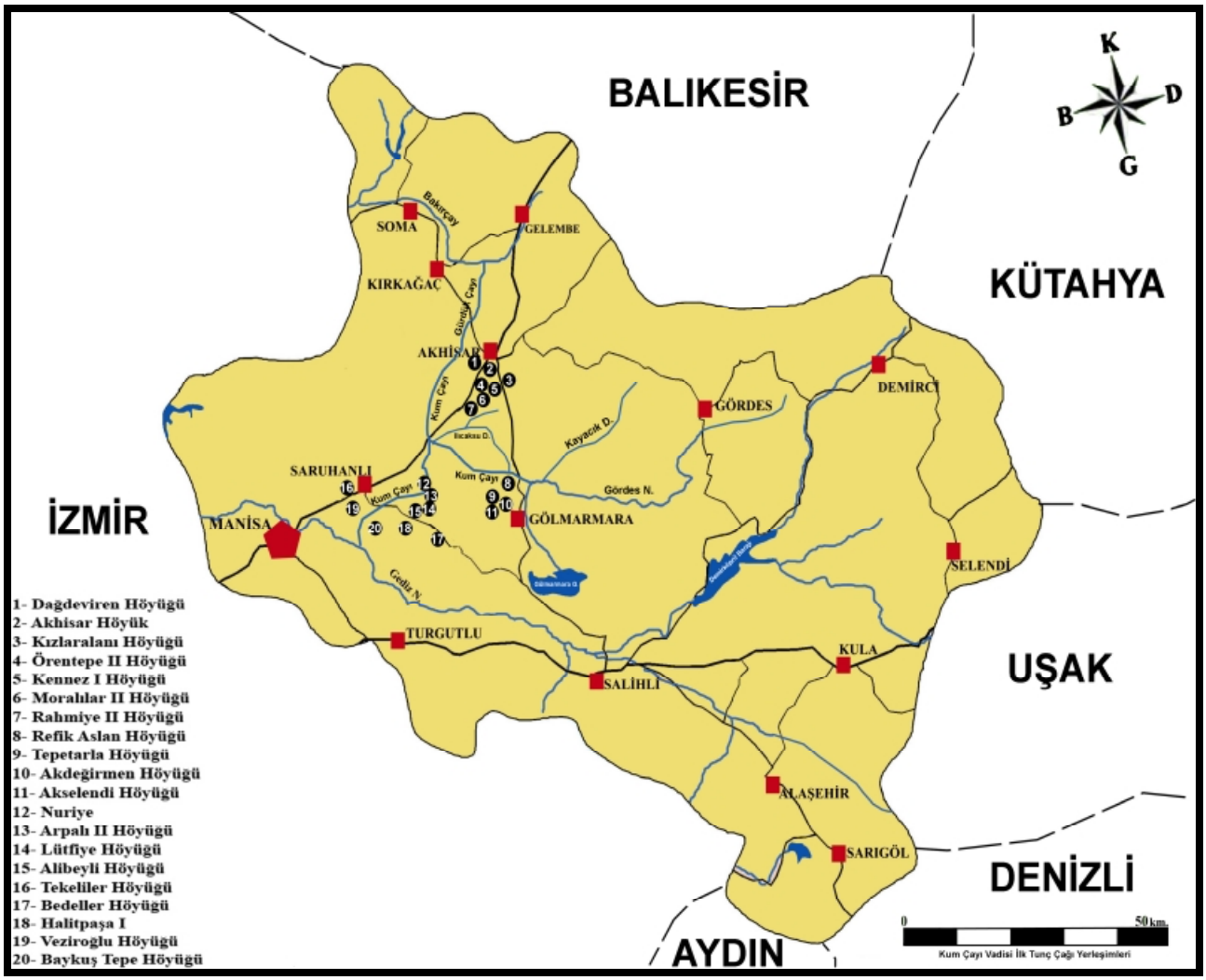
Pernicka 2007 — E. Pernicka, "Vorberıcht Zu Den Arbeıten In Troia 2006 – Prelımınary Report On Work At Troia 2006", *Studia Troica*, 15, 2007.

Ramsay 1960	W.M. Ramsay, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*, (Çev. M. Pektaş), İstanbul, 1960.
Sevin 2001	V. Sevin, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası* I, Ankara, 2001.
Sevin 2003	V. Sevin, *Eski Anadolu ve Trakya: Başlangıcından Pers Egemenliğine Kadar*, İstanbul, 2003.
Sperling 1976	J. Sperling, "Kumtepe in the Troad. Trial Excavations", *Hesperia* 45 (1976), 305-364.
Şahoğlu 2005	V. Şahoğlu**, "**The *Anatolian Trade Network* and the Izmir Region during the Early Bronze Age**",** *Oxford Journal of Archaeology* 24/4 (2005), 339-360.
Takaoğlu 2005	T. Takaoğlu, *A Chalcolithic Marble Workshop at Kulaksizlar in Western Anatolia* An analysis of production and craft specialization, BAR International Series, Oxford, 2005.
Tartaron 2007	T. F. Tartaron, "Aegean Prehistory as World Archaeology: Recent Trends in the Archaeology of Bronze Age Greece", *Journal of Archaeological Research* (2008) 2007, 83-161.
Umar 2001	B. Umar, *Lydia, Bir Tarihsel Coğrafya Araştırması ve Gezi Rehberi*, İstanbul, 2001.
Vermeule 1964	E. Vermeule, "The Early Bronze Age in Karia", *Archaeology*, 1964, 244-249.

Yakar 2007 — J. Yakar, *Anadolu'nun Etnoarkeolojisi*, İstanbul, 2007.

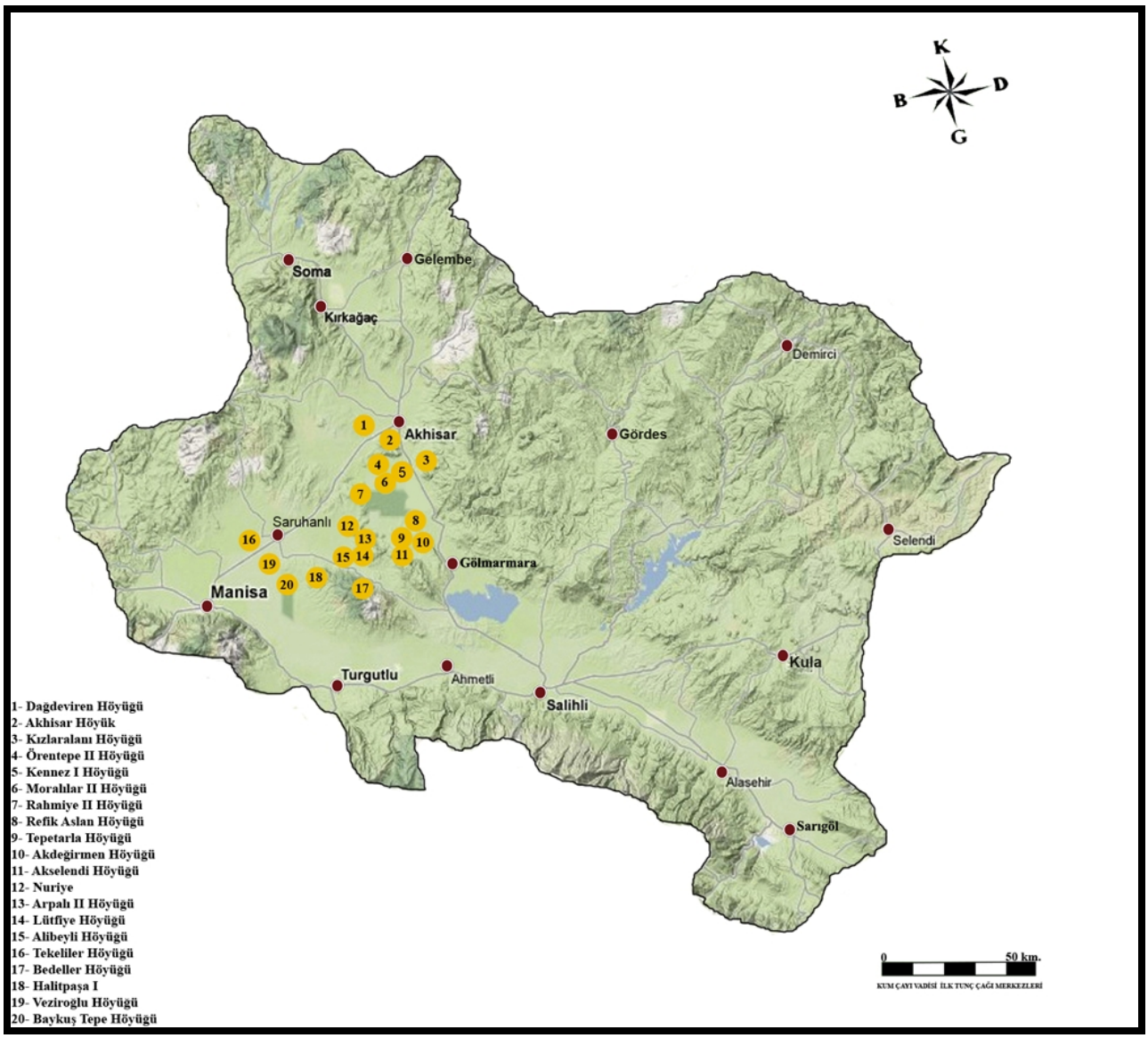
Yörük ve diğerleri 2005 — İ. Yörük, B. Gülgün, B. Türkyılmaz, "Akhisar İlçesi Kentsel Alan Kullanım Değişiminin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma", *Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi* 42/3 (2005) 171-182.

HARİTA I

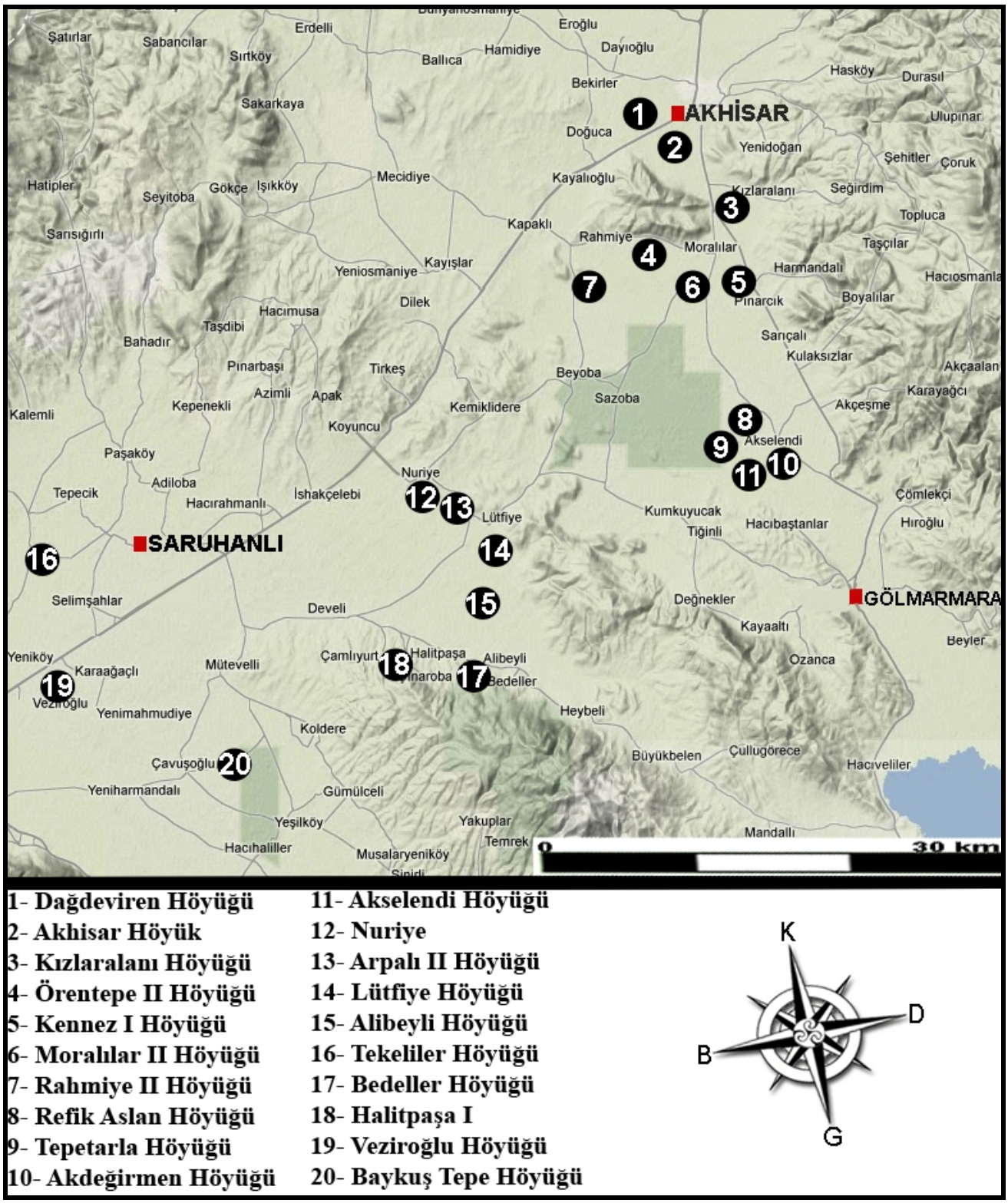

Harita I: Kum Çayı Vadisi ve yakın çevresinde yer alan İTÇ yerleşimlerinin Manisa ili içerisindeki konumunu gösterir harita.

HARİTA II

Harita II: Kum Çayı Vadisi ve yakın çevresinde yer alan İTÇ yerleşimleri.

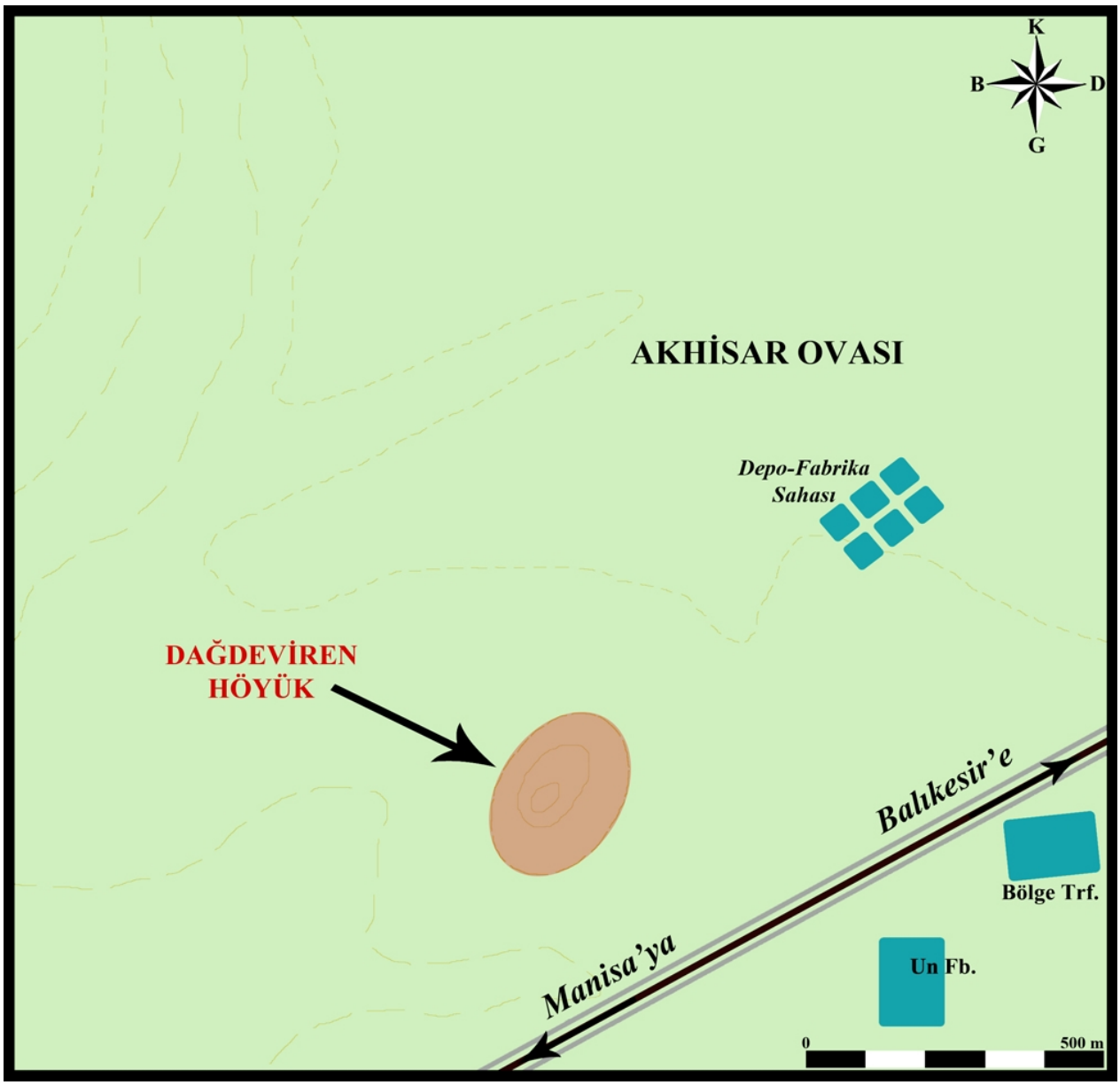
HARİTA III

1- Dağdeviren Höyüğü	11- Akselendi Höyüğü
2- Akhisar Höyük	12- Nuriye
3- Kızlaralanı Höyüğü	13- Arpalı II Höyüğü
4- Örentepe II Höyüğü	14- Lütfiye Höyüğü
5- Kennez I Höyüğü	15- Alibeyli Höyüğü
6- Moralılar II Höyüğü	16- Tekeliler Höyüğü
7- Rahmiye II Höyüğü	17- Bedeller Höyüğü
8- Refik Aslan Höyüğü	18- Halitpaşa I
9- Tepetarla Höyüğü	19- Veziroğlu Höyüğü
10- Akdeğirmen Höyüğü	20- Baykuş Tepe Höyüğü

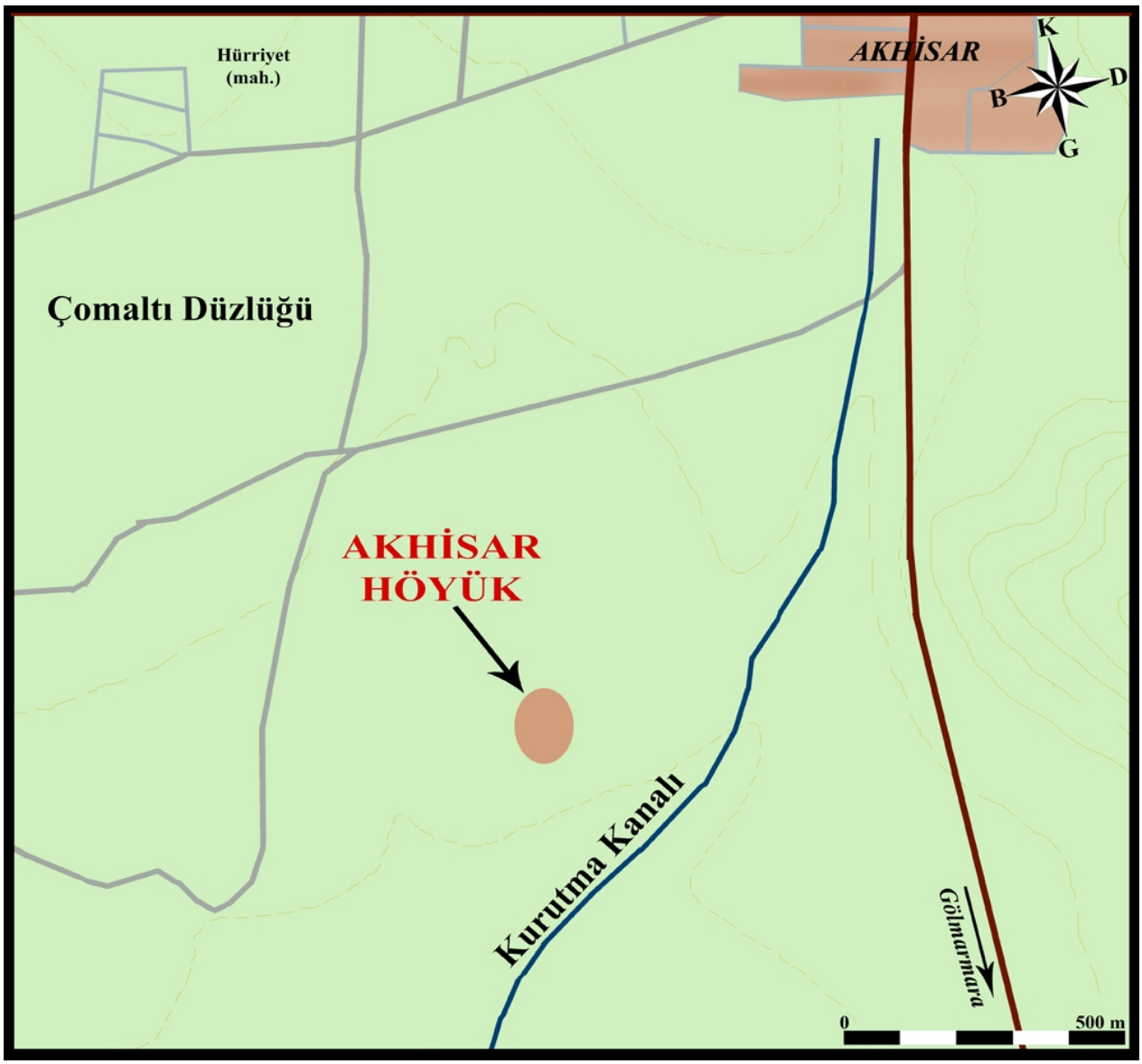
Harita III: Kum Çayı Vadisi ve yakın çevresinde yer alan İTÇ yerleşimleri.

HARİTA IV

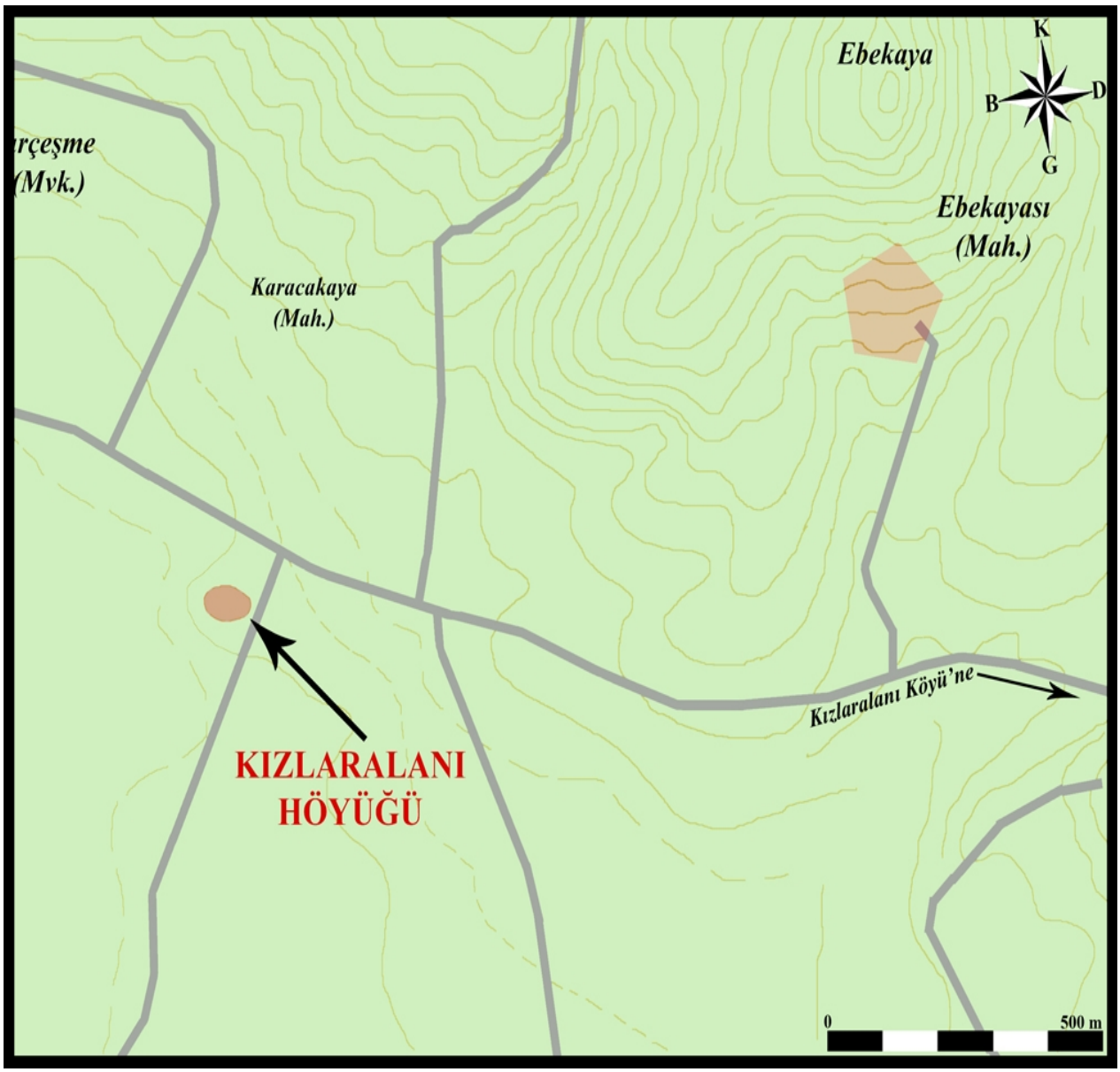

Harita IV: Dağdeviren Höyüğü (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

HARİTA V

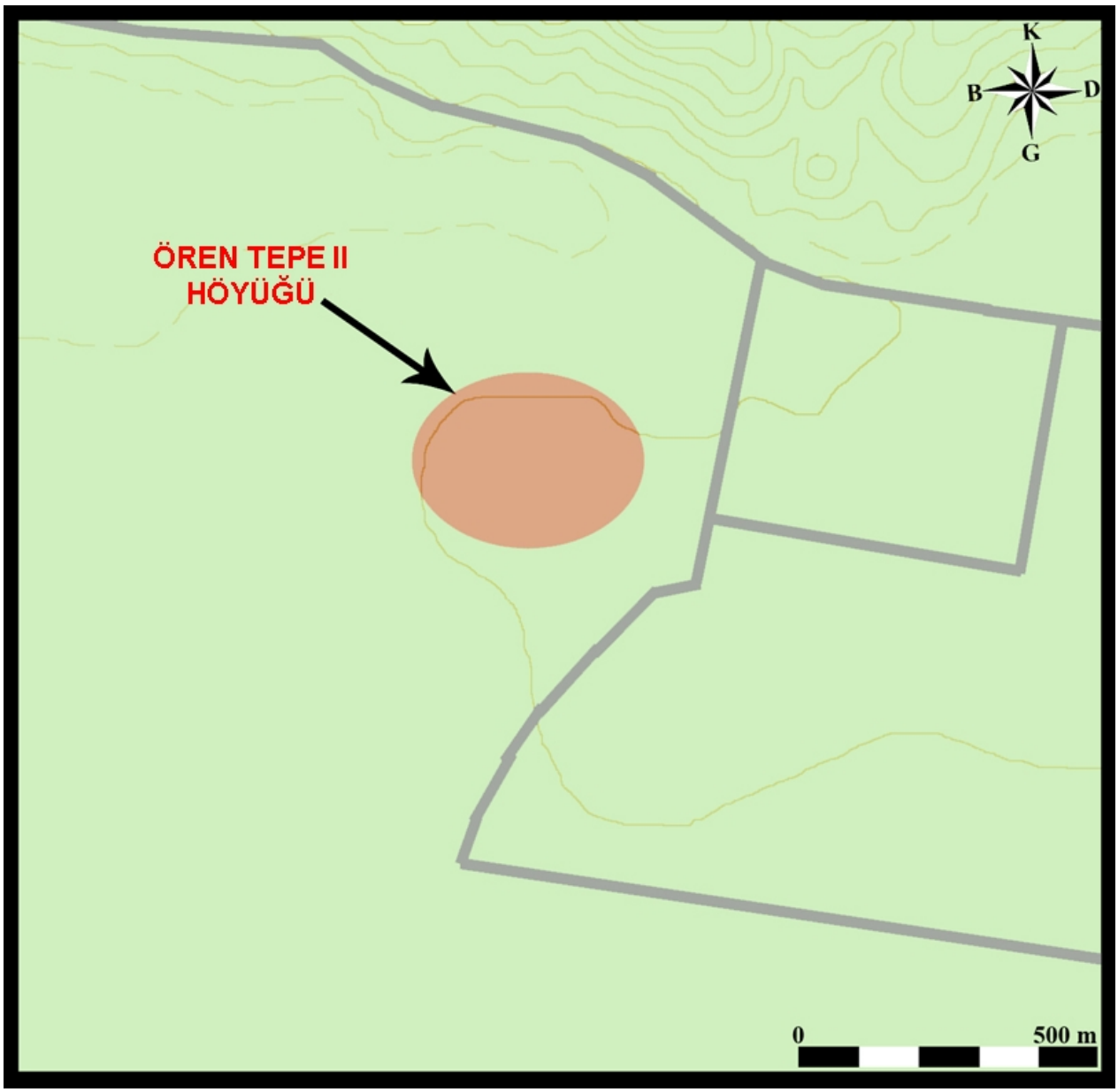

Harita V: Akhisar Höyük (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

HARİTA VI

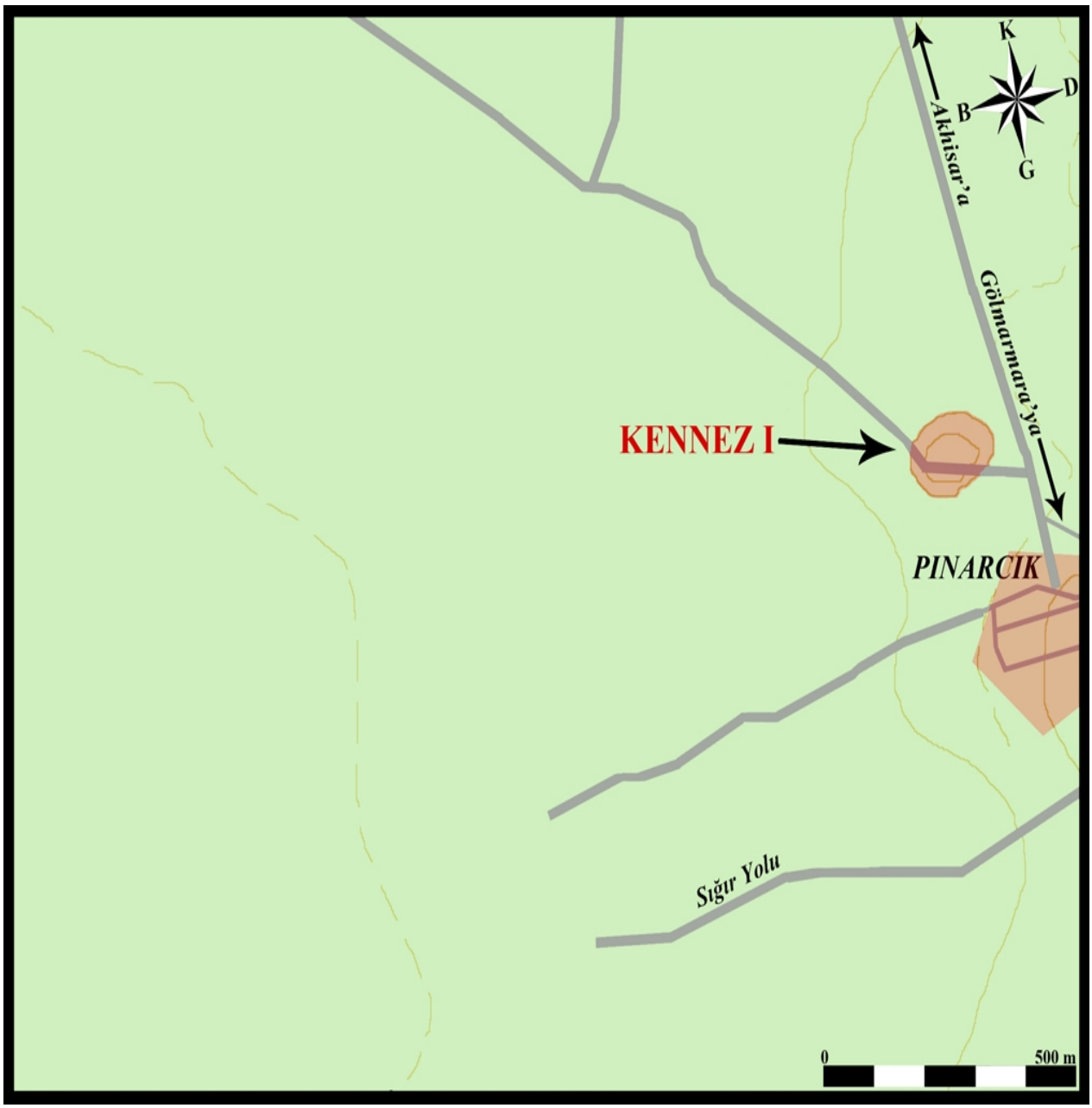

Harita VI: Kızlaralanı Höyüğü (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

HARİTA VII

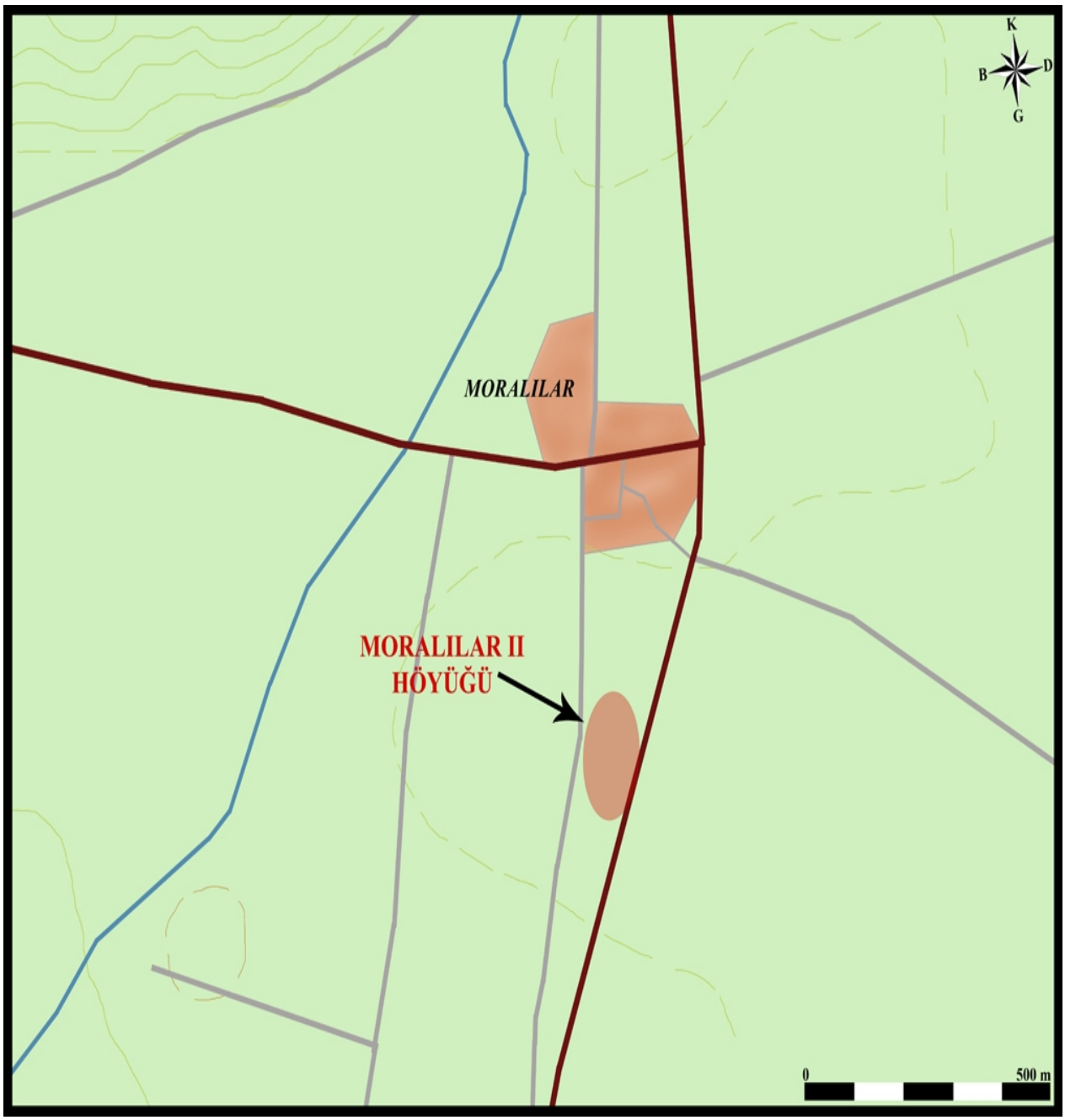

Harita VII: Örentepe II Höyüğü. (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

HARİTA VIII

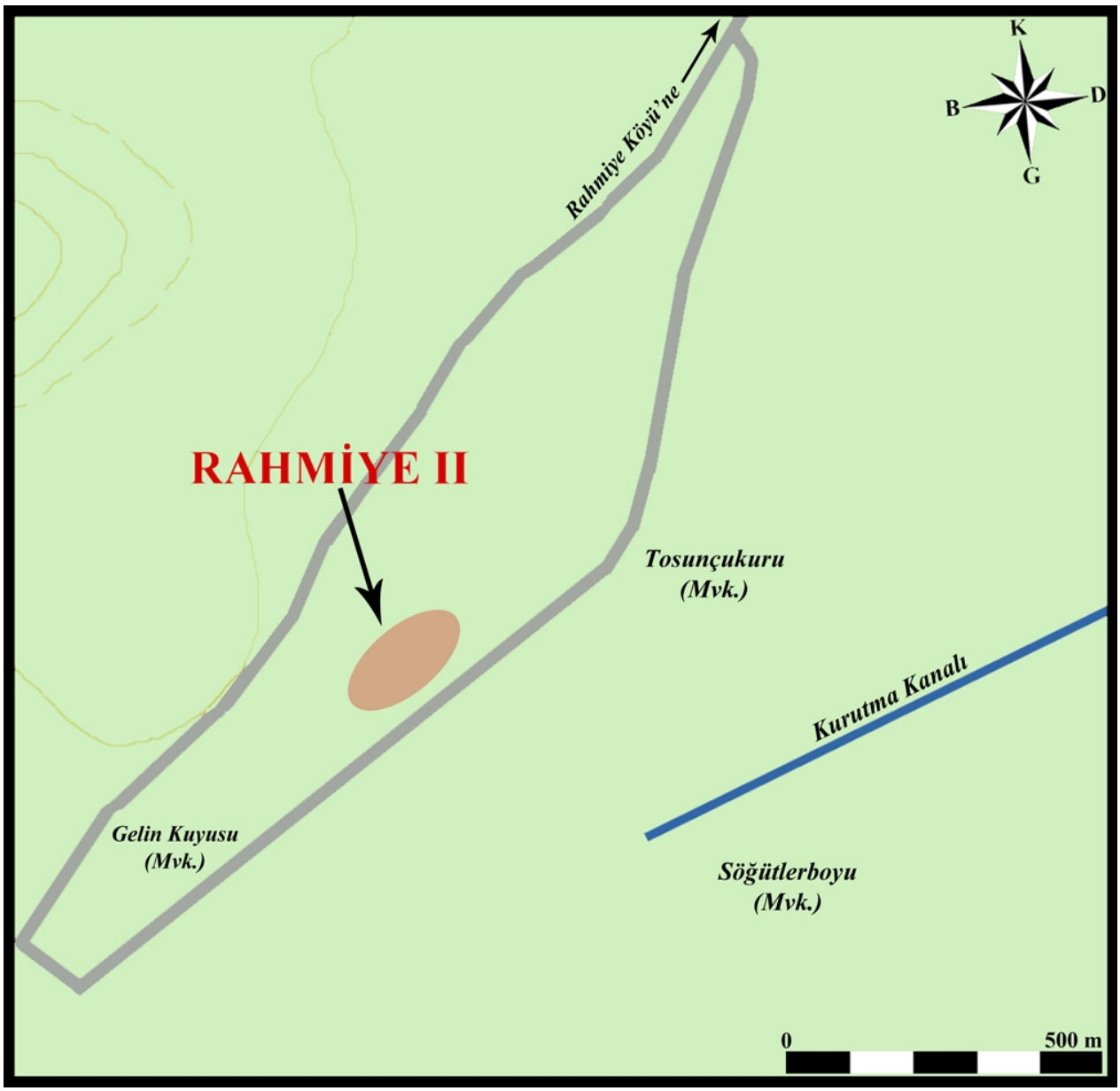

Harita VIII: Kennez I Höyüğü. (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

HARİTA IX

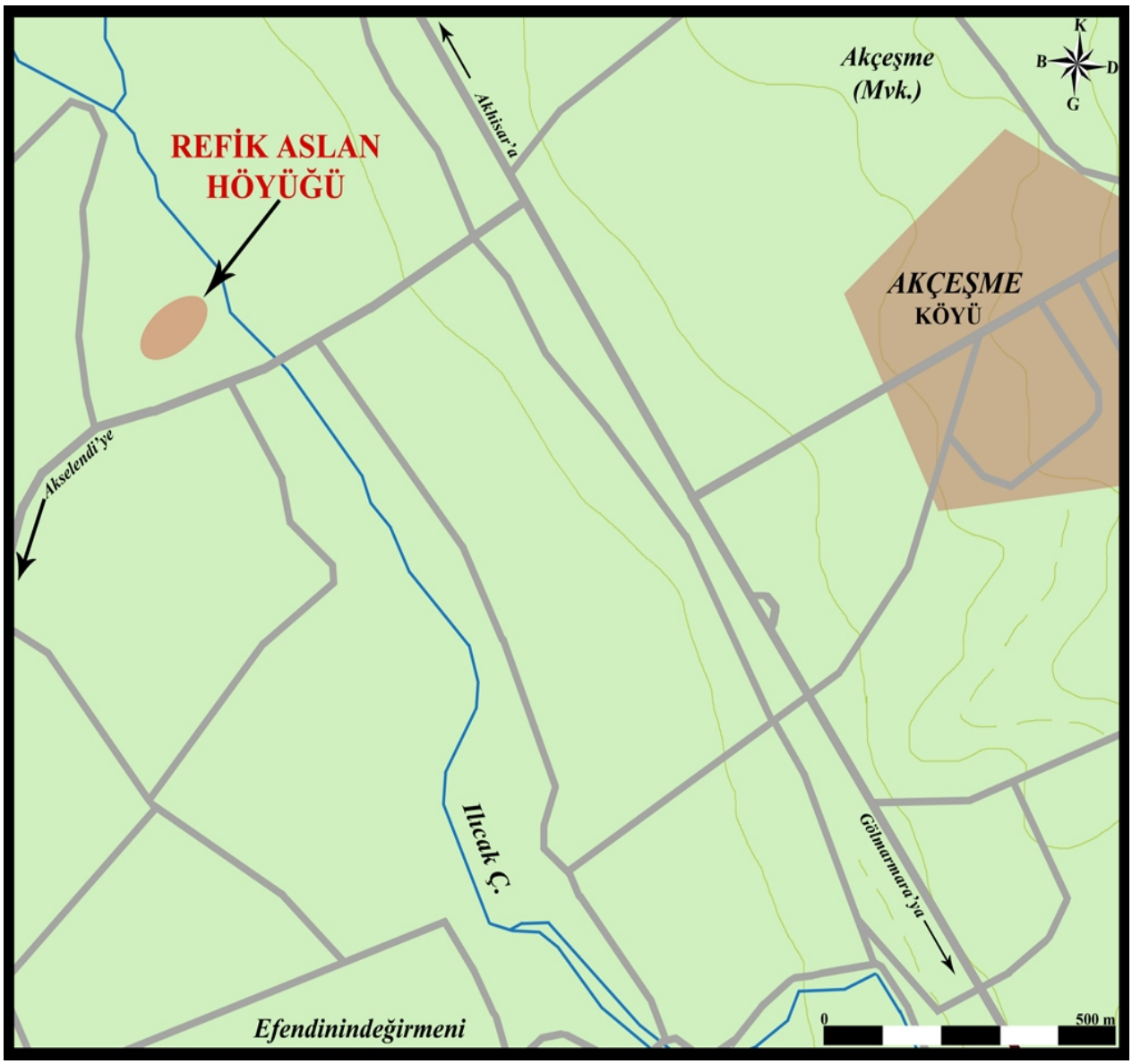

Harita IX: Moralılar II Höyüğü. (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

HARİTA X

Harita X: Rahmiye II Höyüğü. (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

HARİTA XI

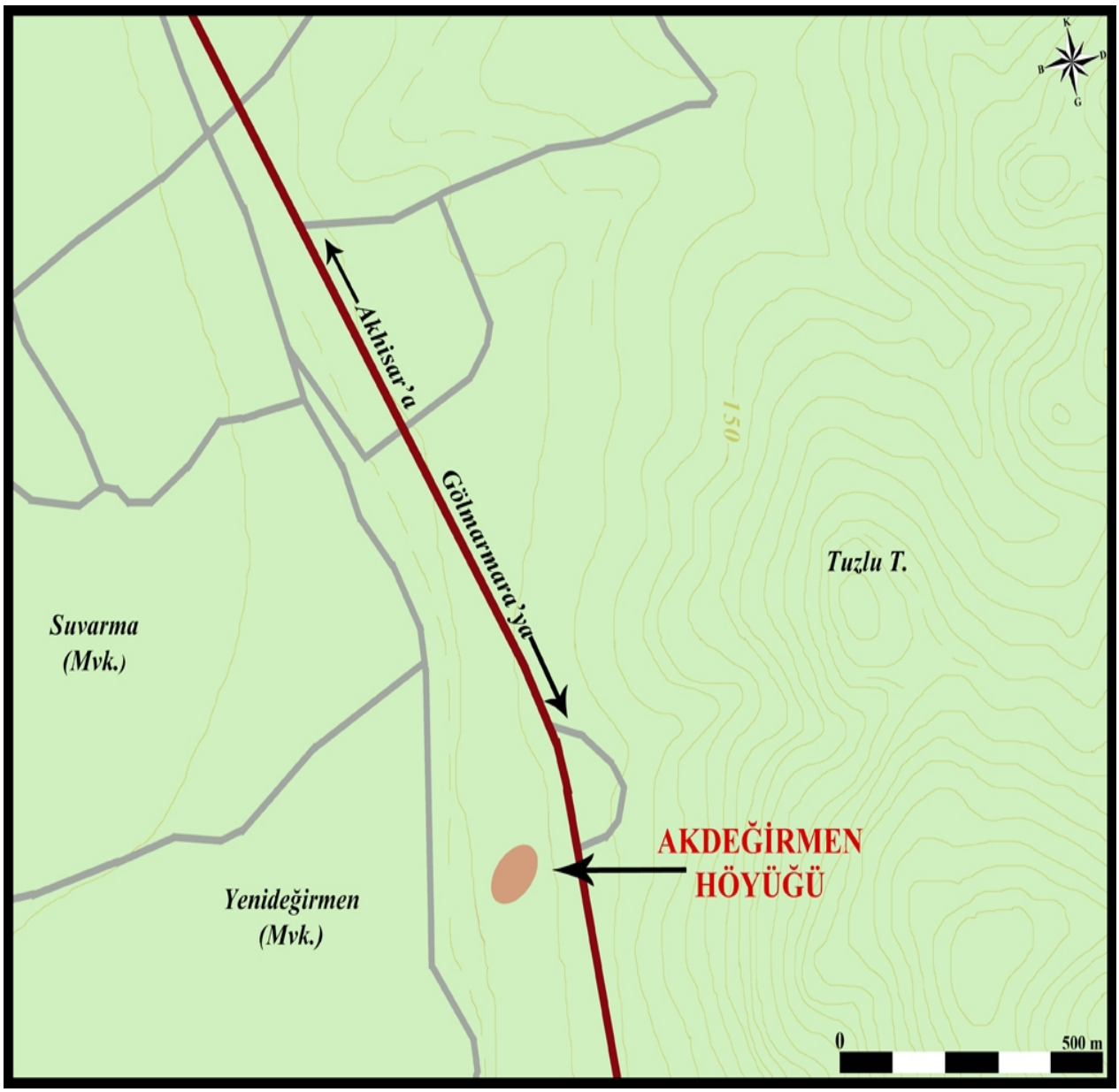

Harita XI: Refik Aslan Höyüğü. (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

HARİTA XII

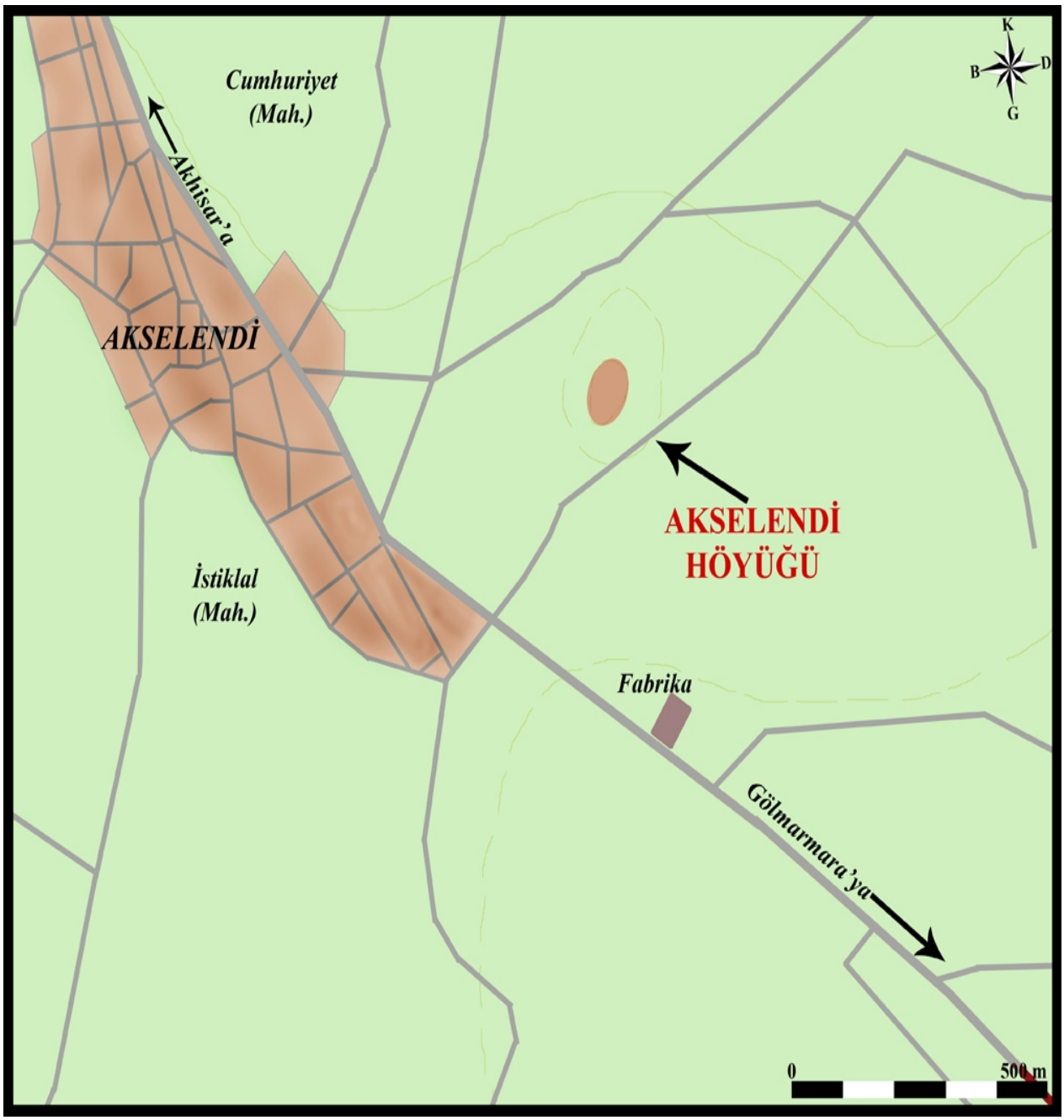

Harita XII: Tepetarla Höyüğü. (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

HARİTA XIII

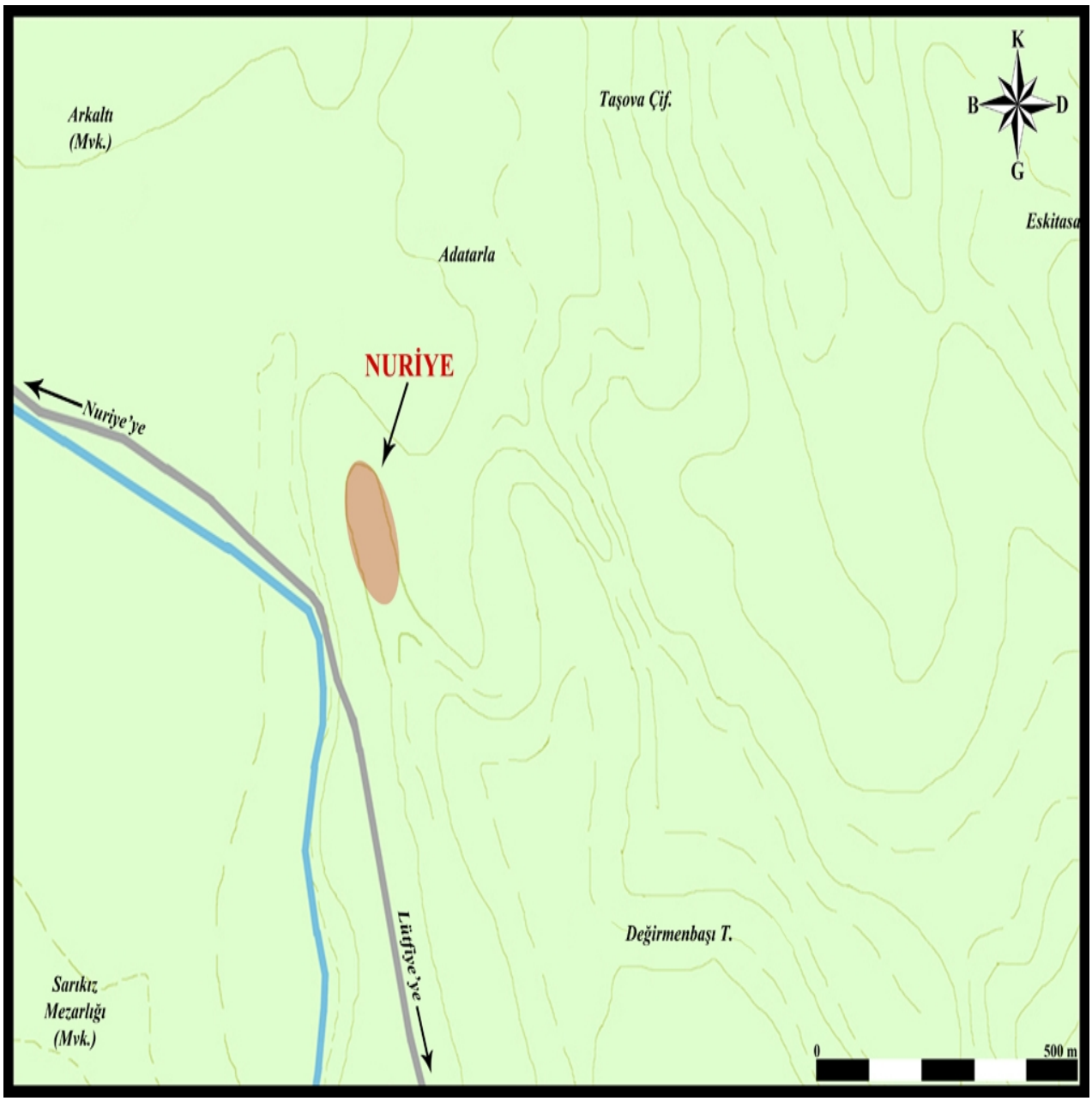

Harita XIII: Akdeğirmen Höyüğü. (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

HARİTA XIV

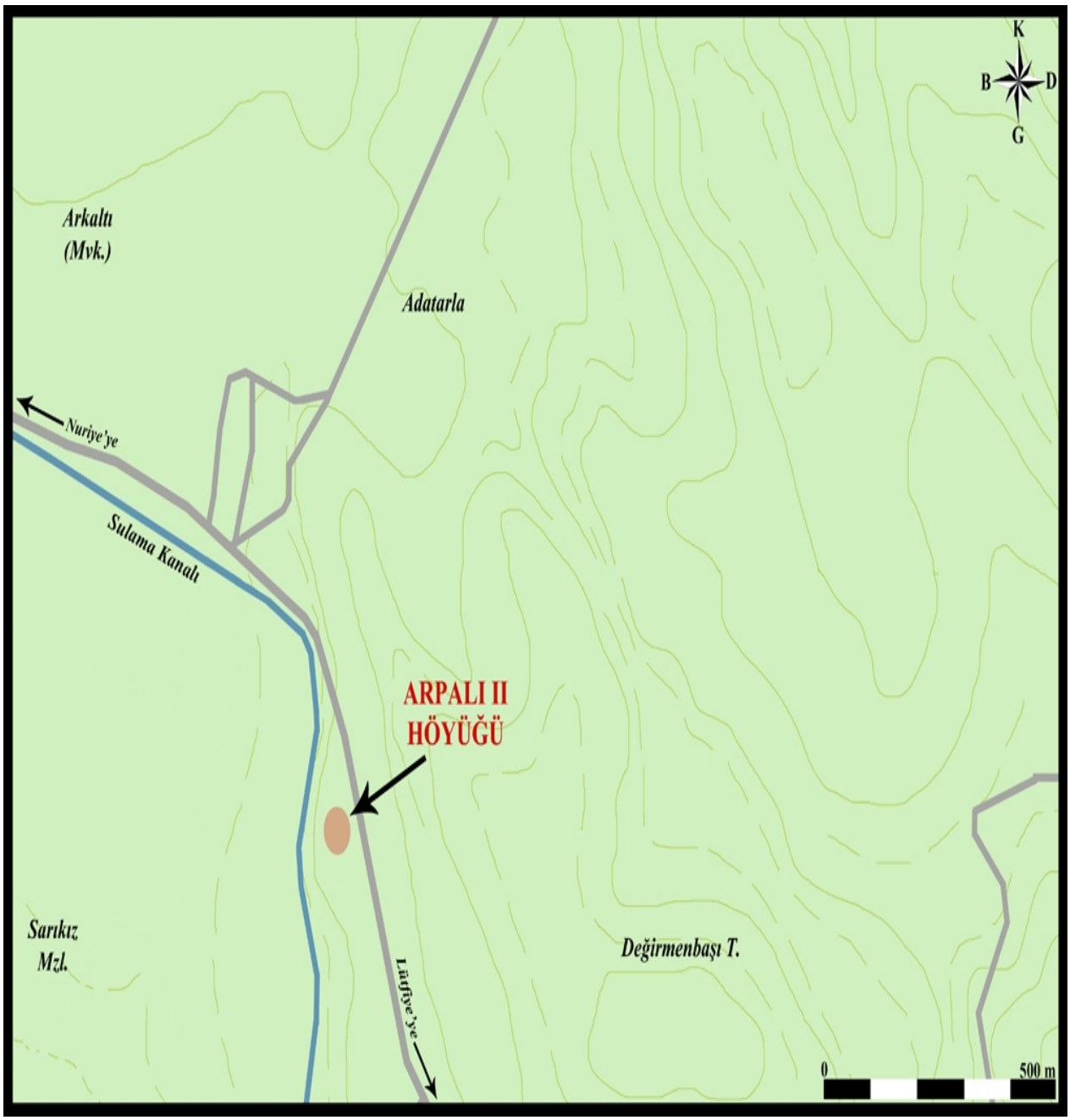

Harita XIV: Akselendi Höyüğü. (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

HARİTA XV

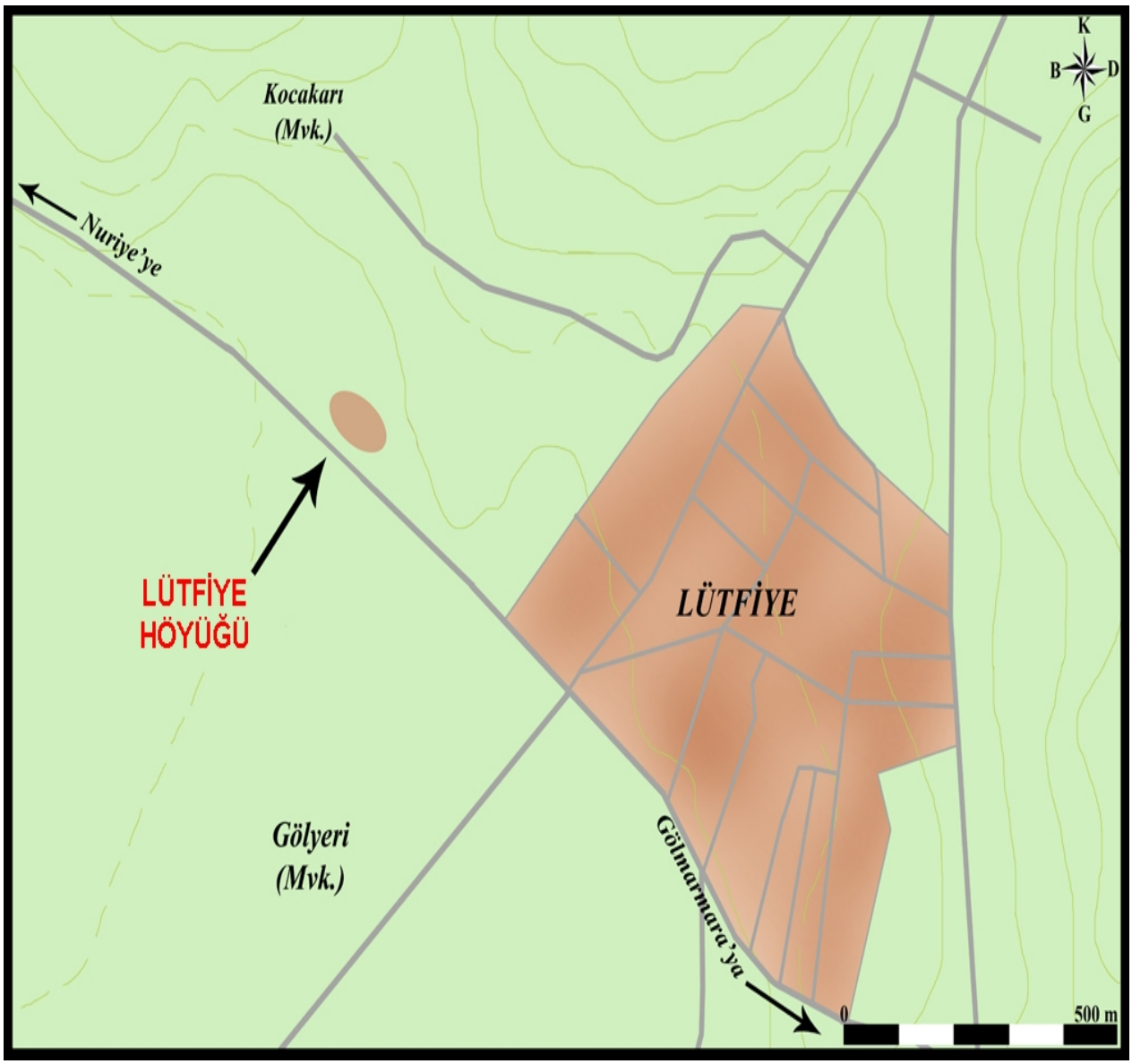

Harita XV: Nuriye. (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

HARİTA XVI

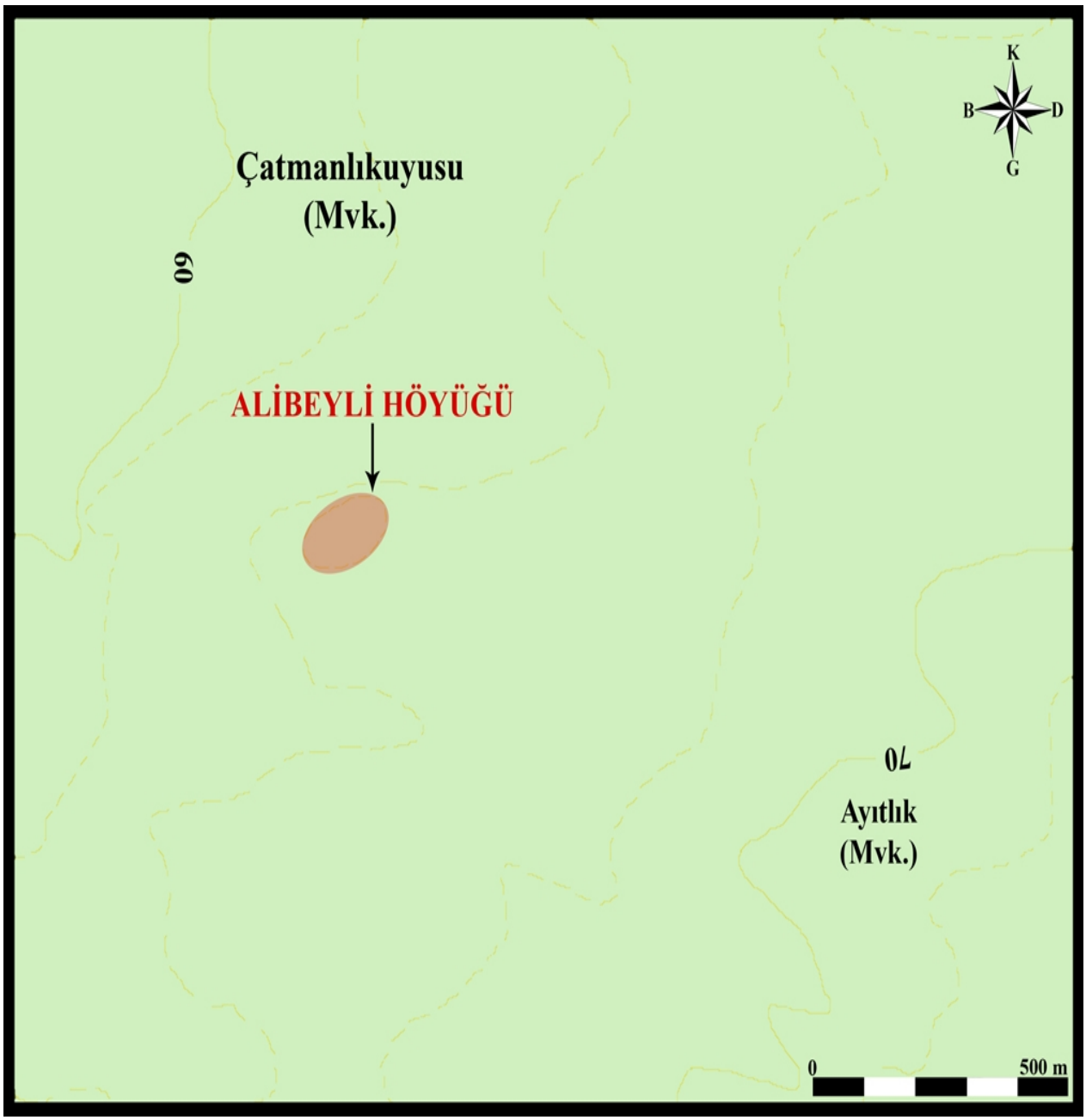

Harita XVI: Arpalı II Höyüğü. (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

HARİTA XVII

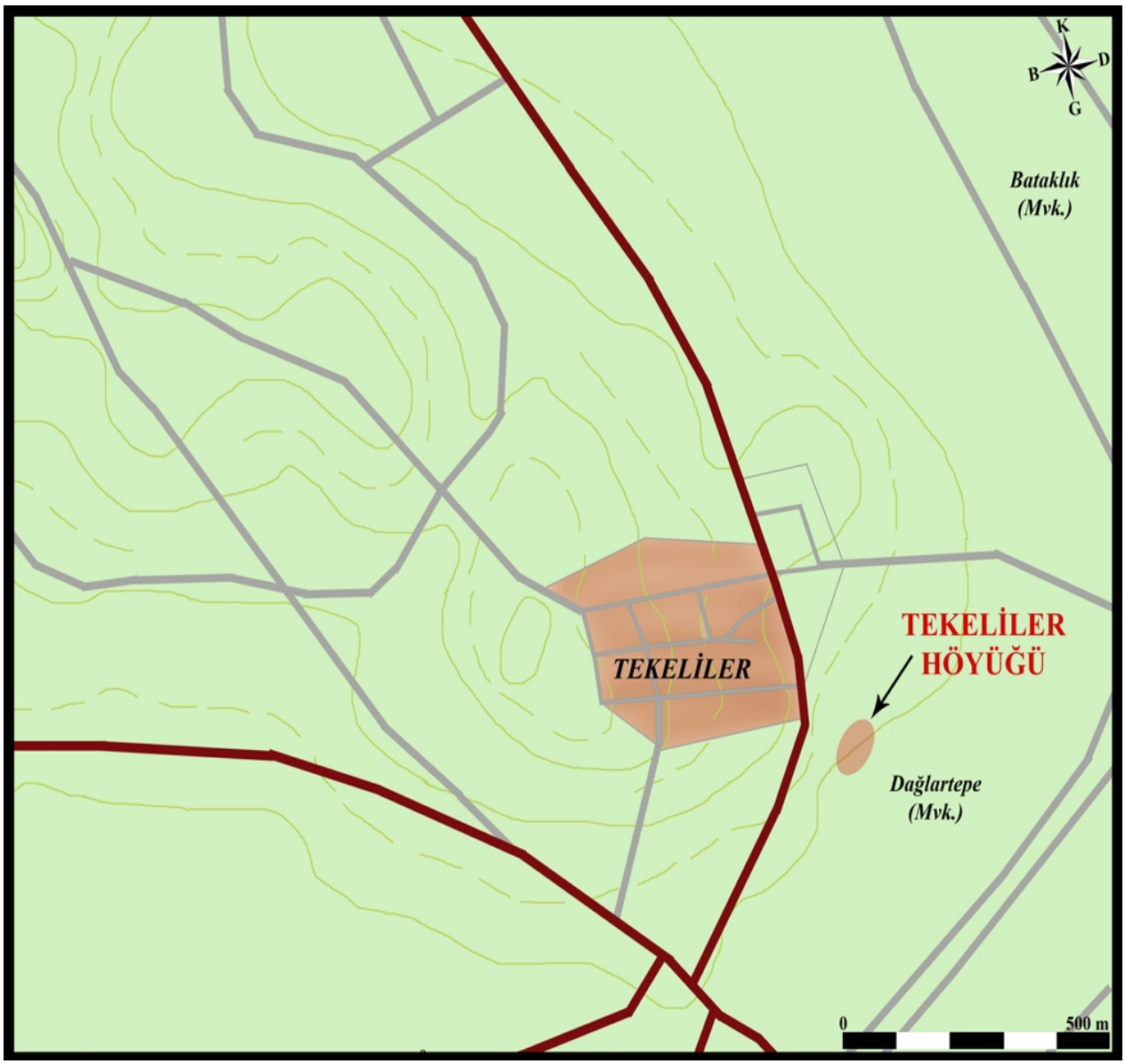

Harita XVII: Lütfiye Höyüğü. (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

HARİTA XVIII

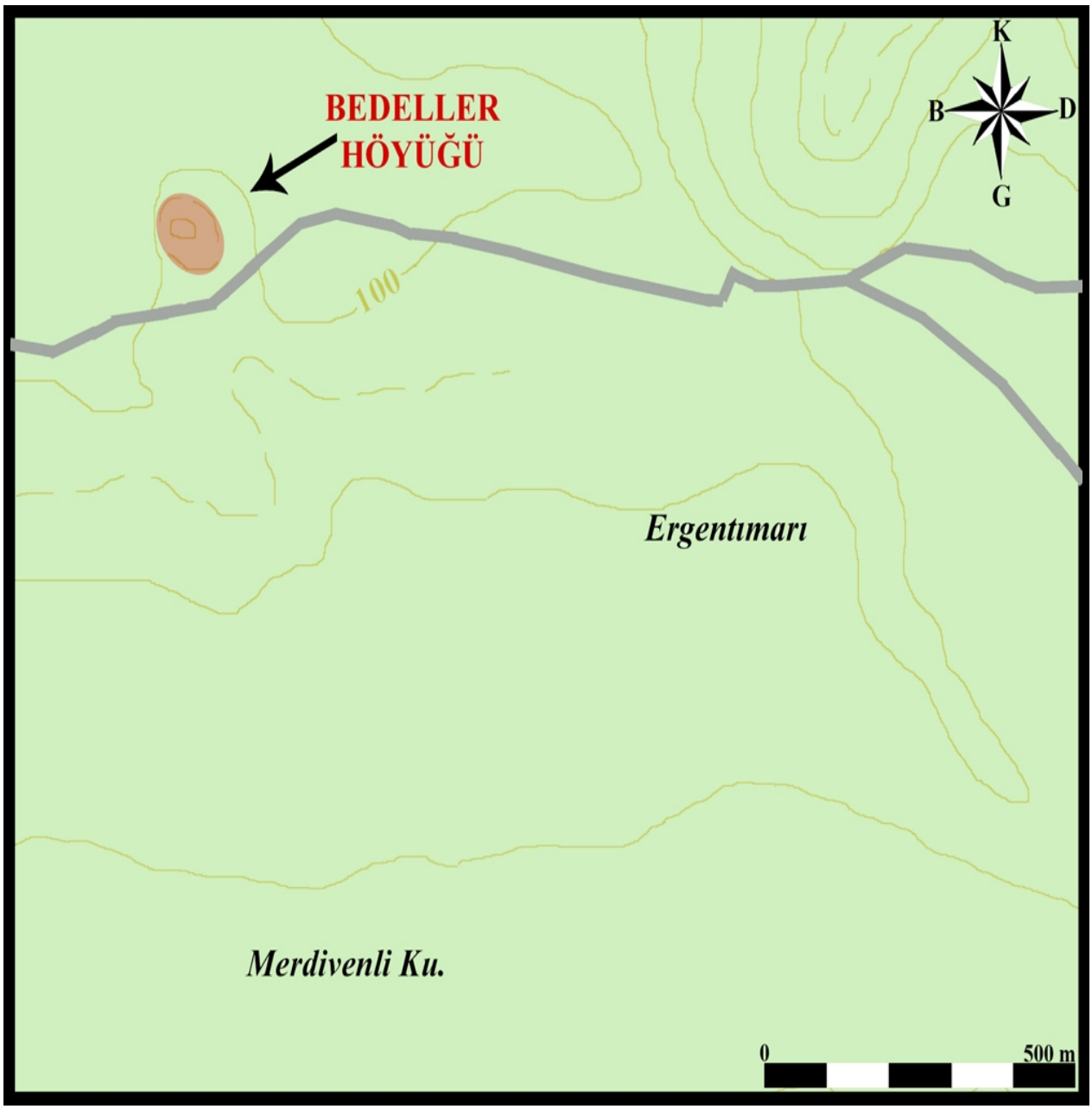

Harita XVIII: Alibeyli Höyüğü. (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

HARİTA XIX

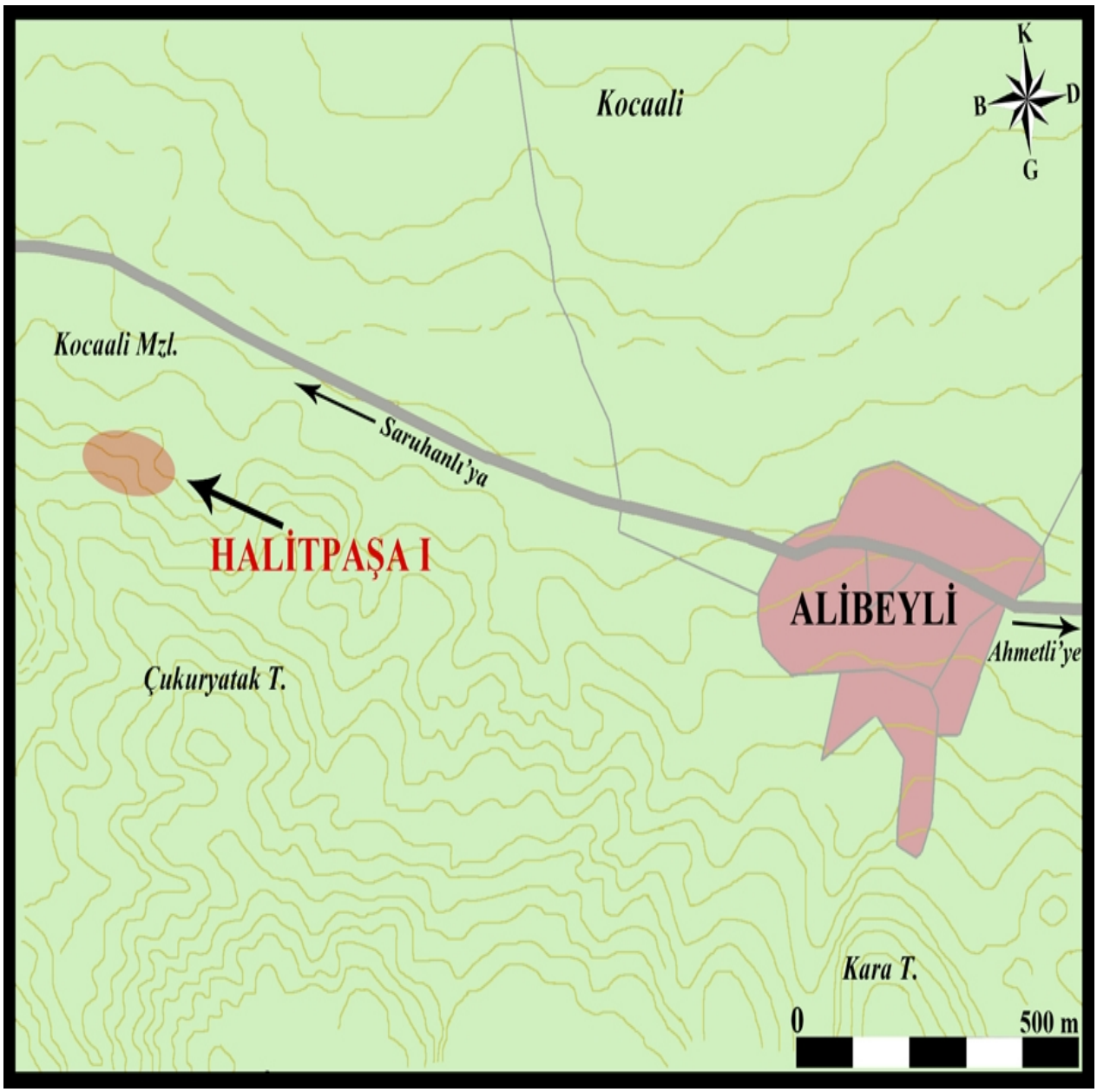

Harita XIX: Tekeliler Höyüğü. (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

HARİTA XX

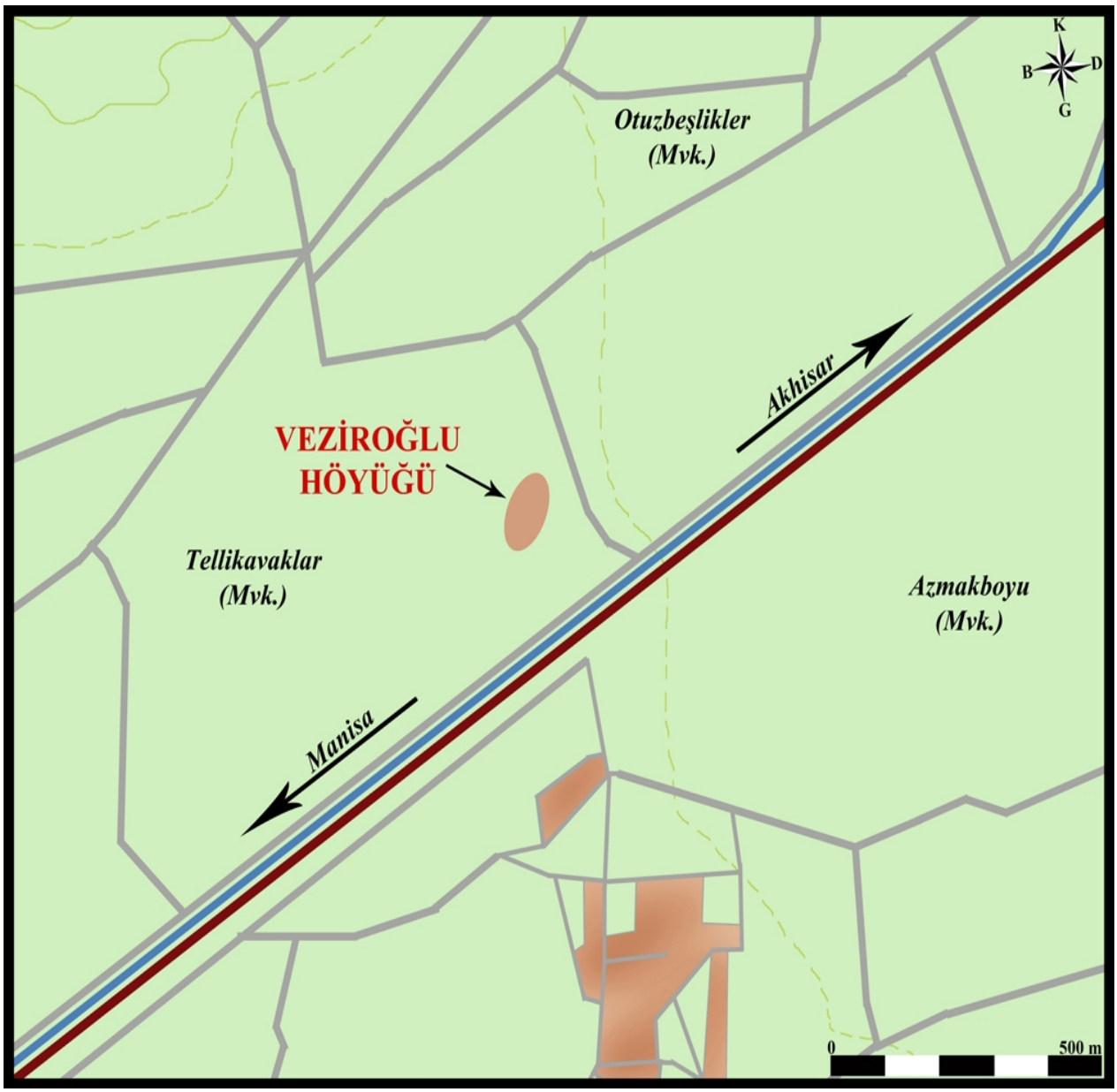

Harita XX: Bedeller Höyüğü. (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

HARİTA XXI

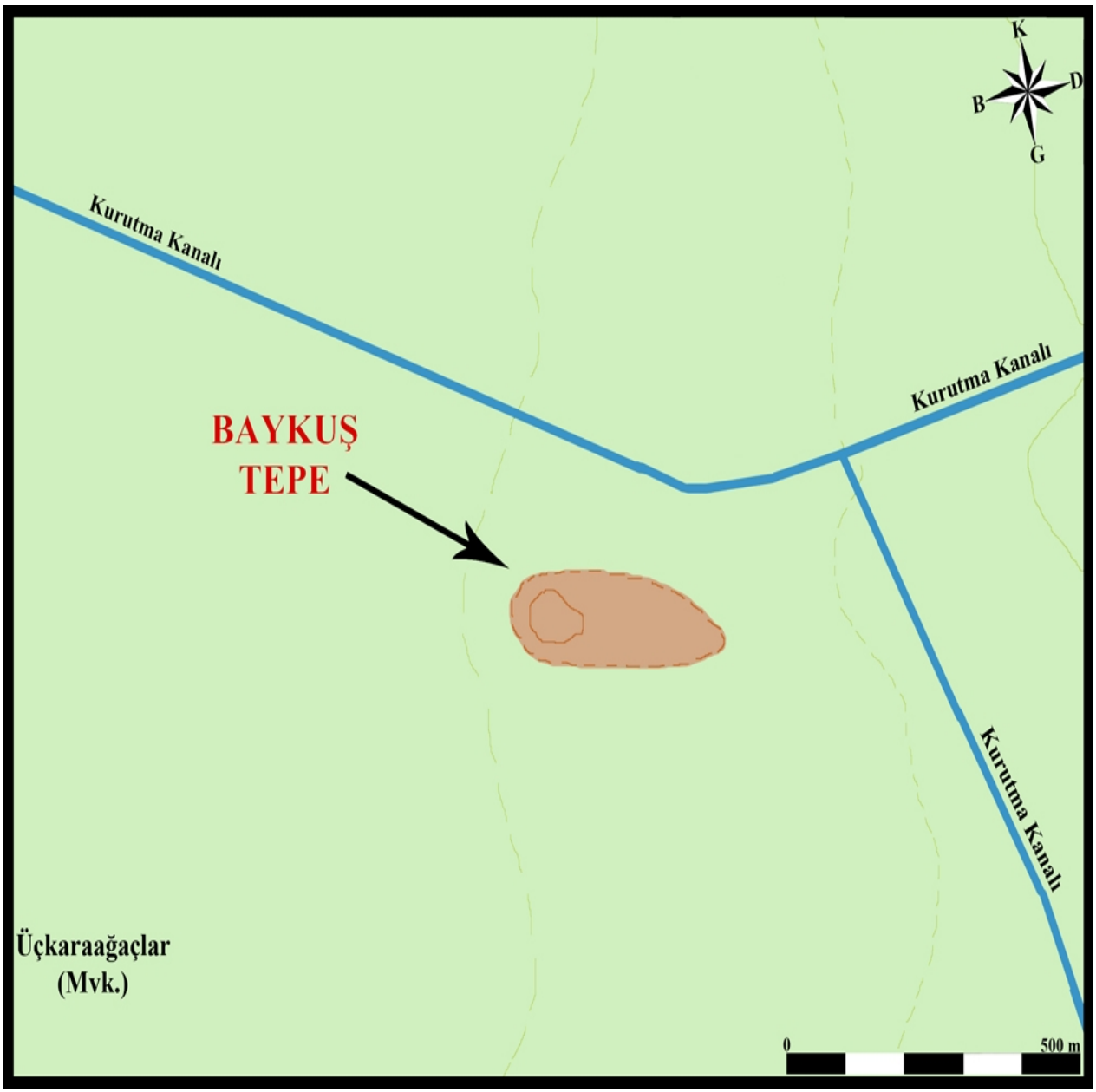

Harita XXI: Halitpaşa I. (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

HARİTA XXII

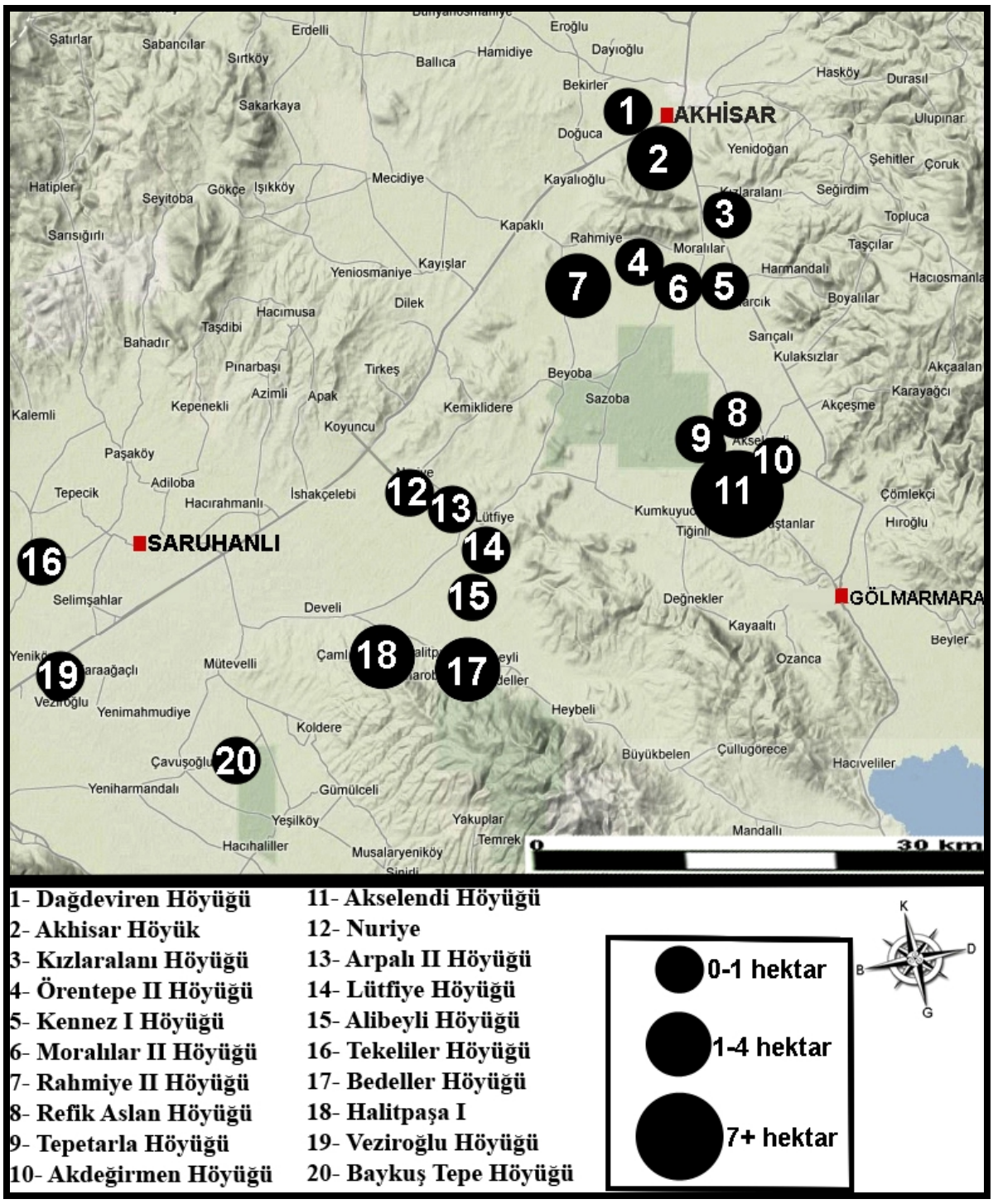

Harita XXII: Veziroğlu Höyüğü. (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

HARİTA XXIII

Harita XXIII. Baykuş Tepe Höyüğü. (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

HARİTA XXIV

1- Dağdeviren Höyüğü
2- Akhisar Höyük
3- Kızlaralanı Höyüğü
4- Örentepe II Höyüğü
5- Kennez I Höyüğü
6- Moralılar II Höyüğü
7- Rahmiye II Höyüğü
8- Refik Aslan Höyüğü
9- Tepetarla Höyüğü
10- Akdeğirmen Höyüğü
11- Akselendi Höyüğü
12- Nuriye
13- Arpalı II Höyüğü
14- Lütfiye Höyüğü
15- Alibeyli Höyüğü
16- Tekeliler Höyüğü
17- Bedeller Höyüğü
18- Halitpaşa I
19- Veziroğlu Höyüğü
20- Baykuş Tepe Höyüğü

Harita XXIV: Kum Çayı Vadisi yerleşimlerinin boyutlarına göre dağılımı.

LEVHA 1

Resim 1: Dağdeviren Höyüğü (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

Resim 2: Dağdeviren Höyüğü (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır)

LEVHA 2

Resim 3: Akhisar Höyük (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

Resim 4: Akhisar Höyük (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır)

LEVHA 3

Resim 5: Kızlaralanı Höyüğü (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

Resim 6: Kızlaralanı Höyüğü (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

LEVHA 4

Resim 7: Örentepe II Höyüğü (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

Resim 8: Örentepe II Höyüğü (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır)

LEVHA 5

Resim 9: Kennez I Höyüğü (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

Resim 10: Kennez I Höyüğü (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

LEVHA 6

Resim 11: Moralılar II Höyüğü (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

Resim 12: Moralılar II Höyüğü (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

LEVHA 7

Resim 13: Rahmiye II Höyüğü (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

Resim 14: Rahmiye II Höyüğü (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

LEVHA 8

Resim 15: Refik Aslan Höyüğü (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

Resim 16: Refik Aslan Höyüğü (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

LEVHA 9

Resim 17: Tepetarla Höyüğü (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

Resim 18: Tepetarla Höyüğü (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

LEVHA 10

Resim 19: Akdeğirmen Höyüğü (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

Resim 20: Akdeğirmen Höyüğü (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

LEVHA 11

Resim 21: Akselendi Höyüğü (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

Resim 22: Akselendi Höyüğü (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

LEVHA 12

Resim 23: Nuriye (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

Resim 24: Nuriye (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

LEVHA 13

Resim 25: Arpalı II Höyüğü (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

Resim 26: Arpalı II Höyüğü (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

LEVHA 14

Resim 27: Lütfiye Höyüğü (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

Resim 28: Lütfiye Höyüğü (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

LEVHA 15

Resim 29: Alibeyli Höyüğü (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

Resim 30: Alibeyli Höyüğü (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

LEVHA 16

Resim 31: Tekeliler Höyüğü (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

Resim 32: Tekeliler Höyüğü (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

LEVHA 17

Resim 33: Bedeller Höyüğü (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

Resim 34: Bedeller Höyüğü (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

LEVHA 18

Resim 35: Halitpaşa I (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

Resim 36: Halitpaşa I (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

LEVHA 19

Resim 37: Veziroğlu Höyüğü (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

Resim 38: Veziroğlu Höyüğü (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

LEVHA 20

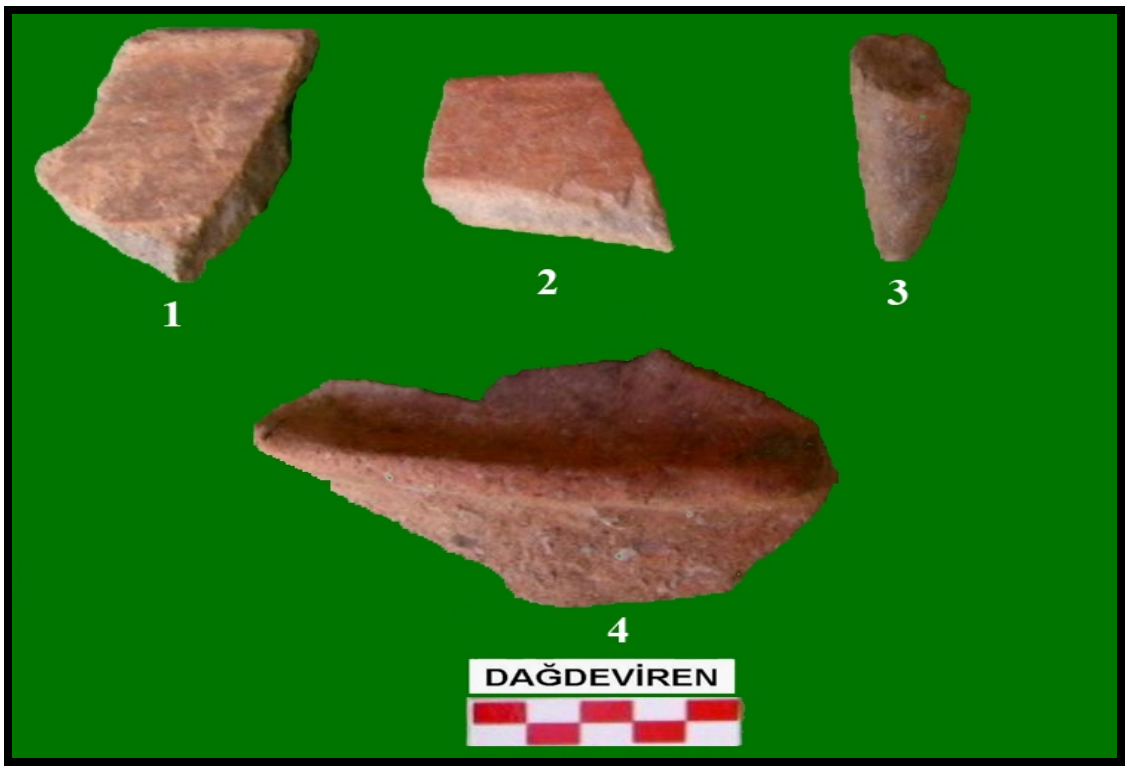

Resim 39: Baykuştepe Höyüğü (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

Resim 40: Baykuştepe Höyüğü (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

LEVHA 21

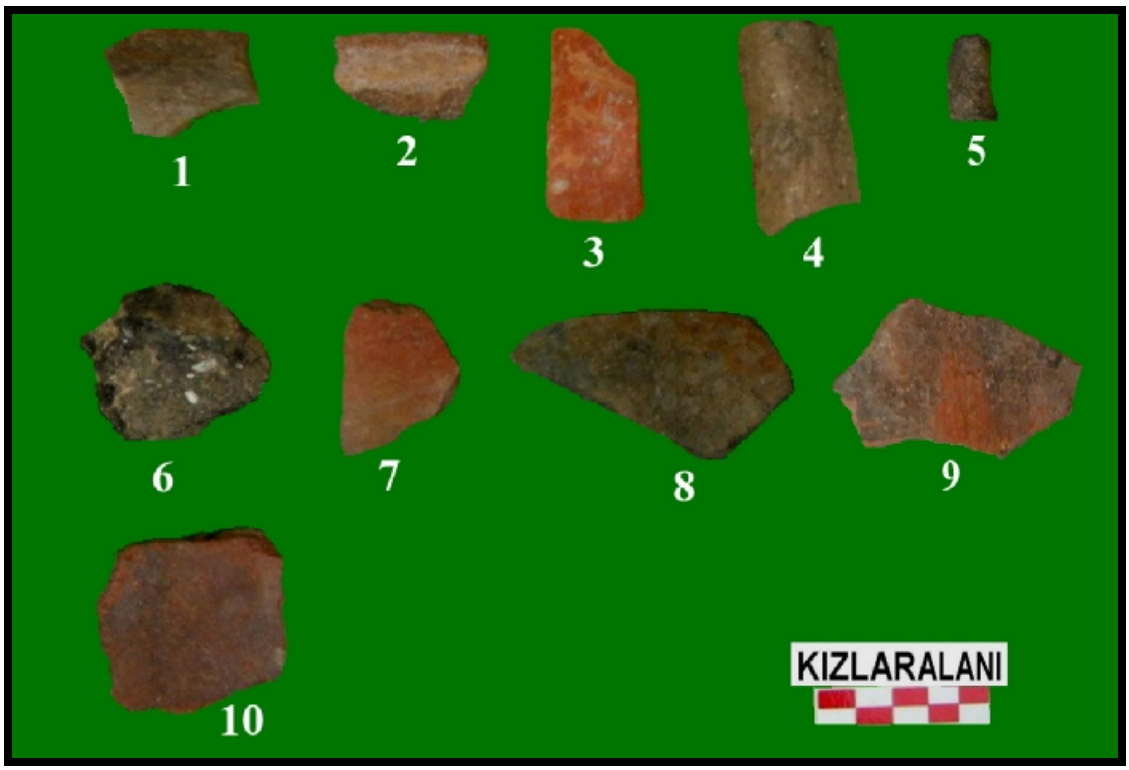

Resim 41: Dağdeviren Höyük Buluntuları (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

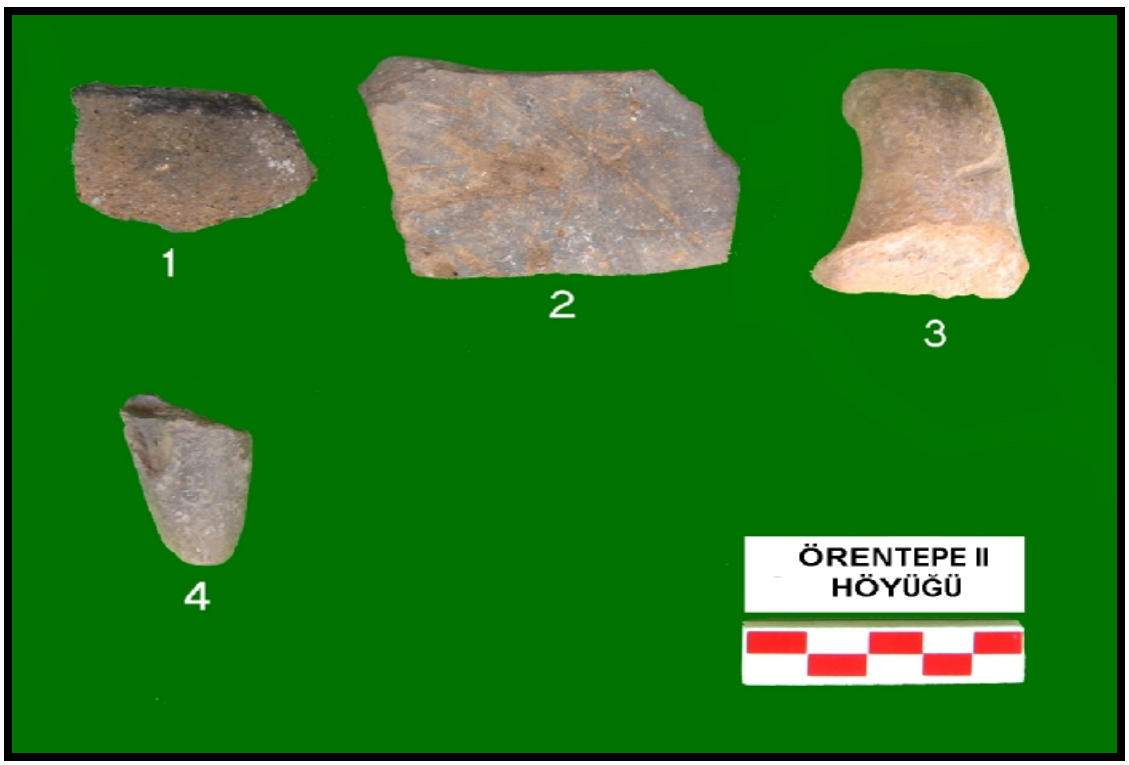

Resim 42: Akhisar Höyük Buluntuları. (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

LEVHA 22

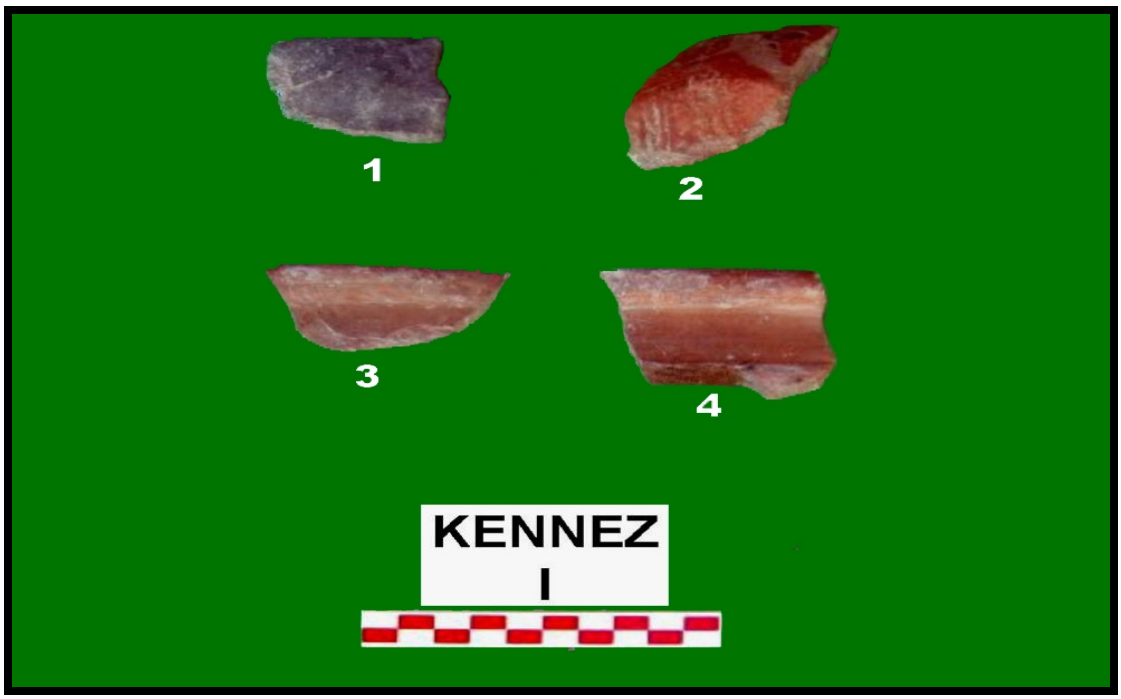

Resim 43: Kızlaralanı Höyüğü Buluntuları. (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

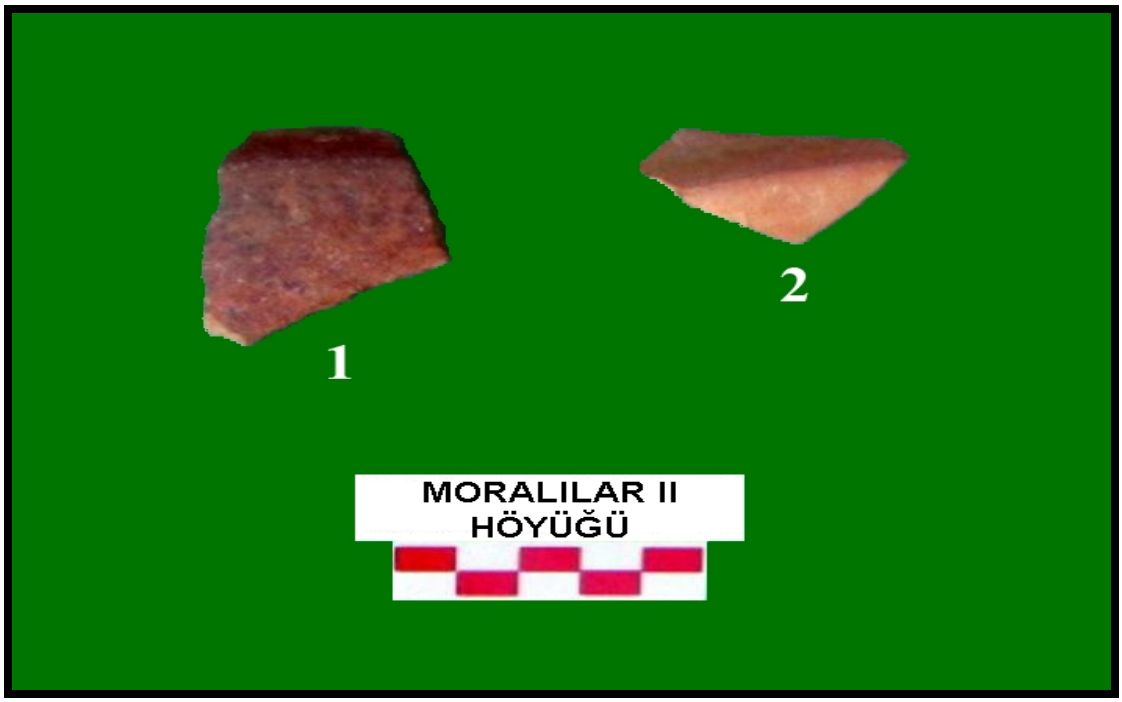

Resim 44: Örentepe II Höyüğü Buluntuları. (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

LEVHA 23

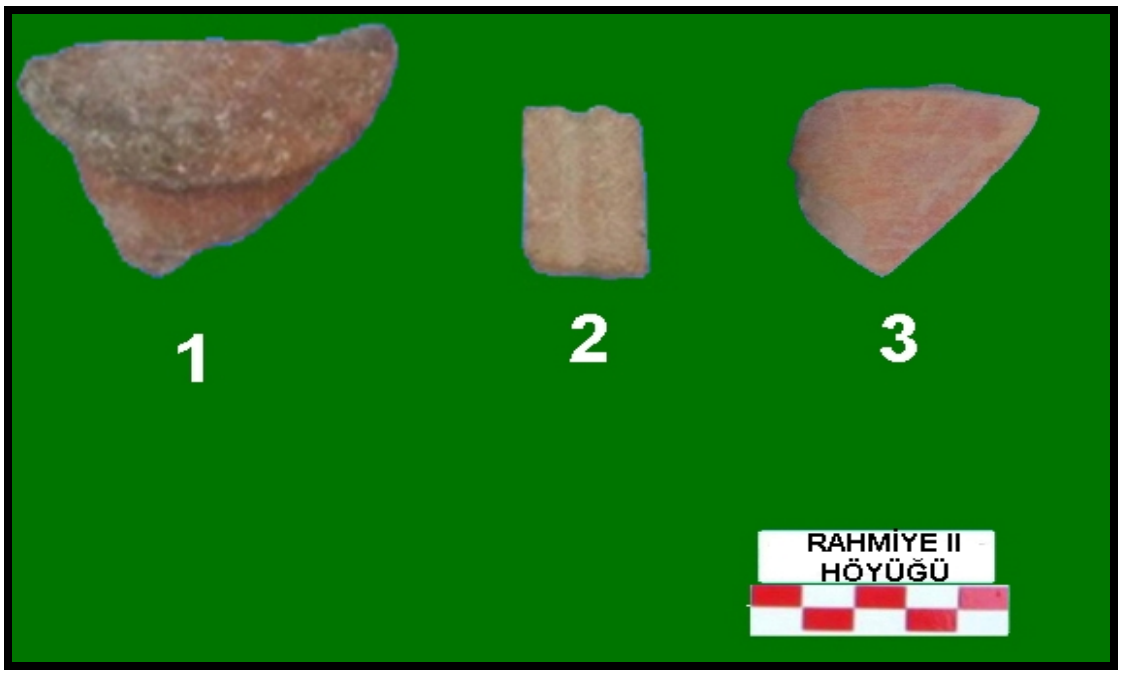

Resim 45: Kennez I Höyüğü Buluntuları. (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

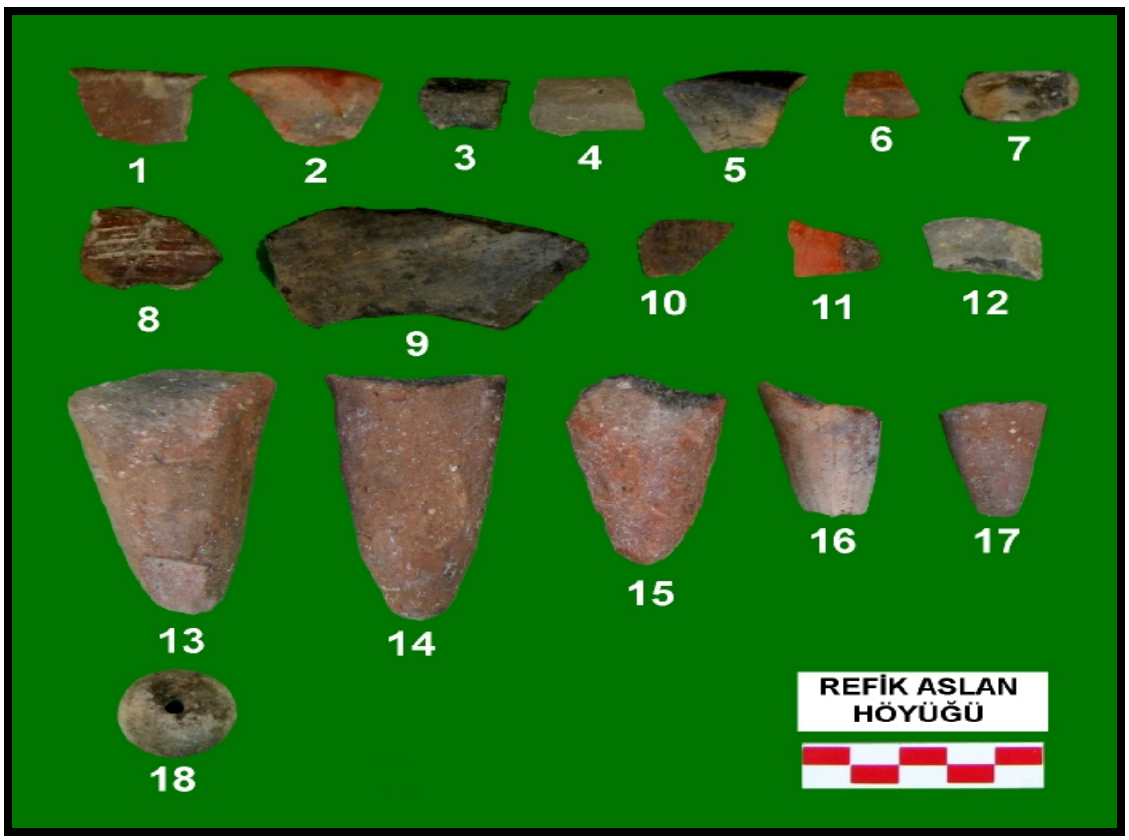

Resim 46: Moralılar II Höyüğü buluntuları. (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

LEVHA 24

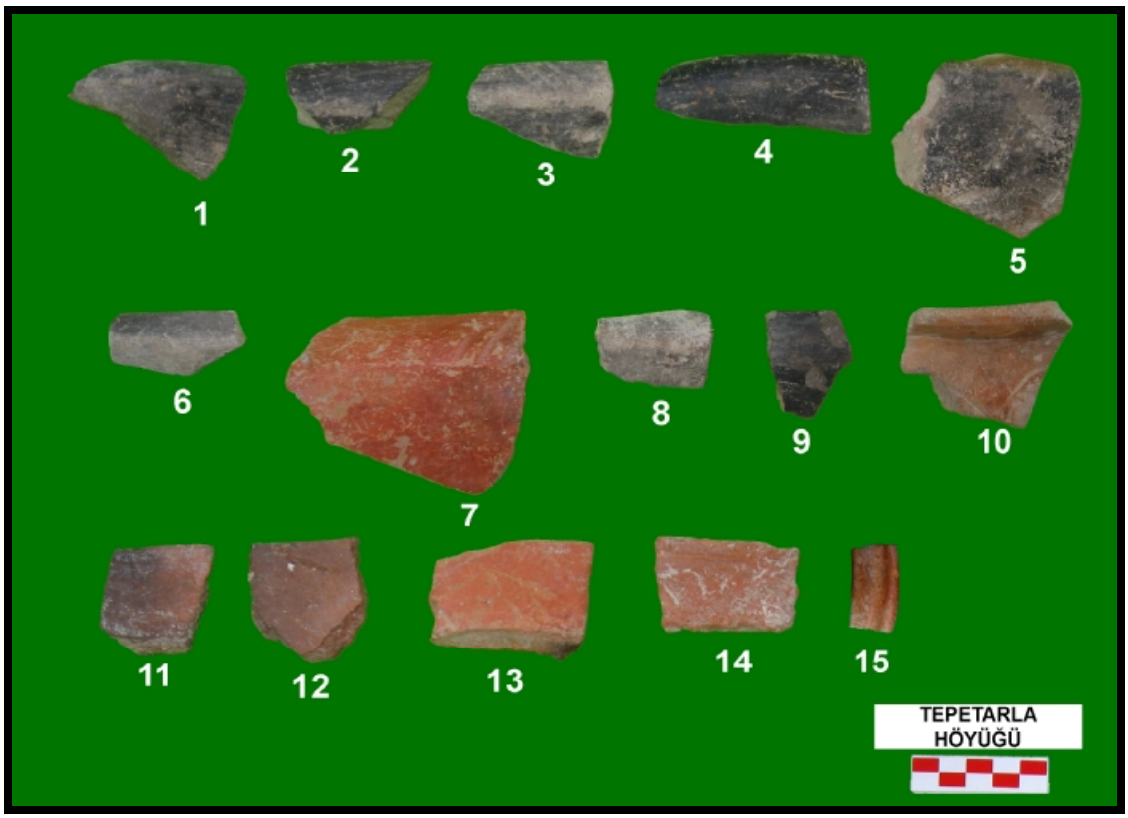

Resim 47: Rahmiye II Höyüğü Buluntuları. (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

Resim 48: Refik Aslan Höyüğü Buluntuları. (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

LEVHA 25

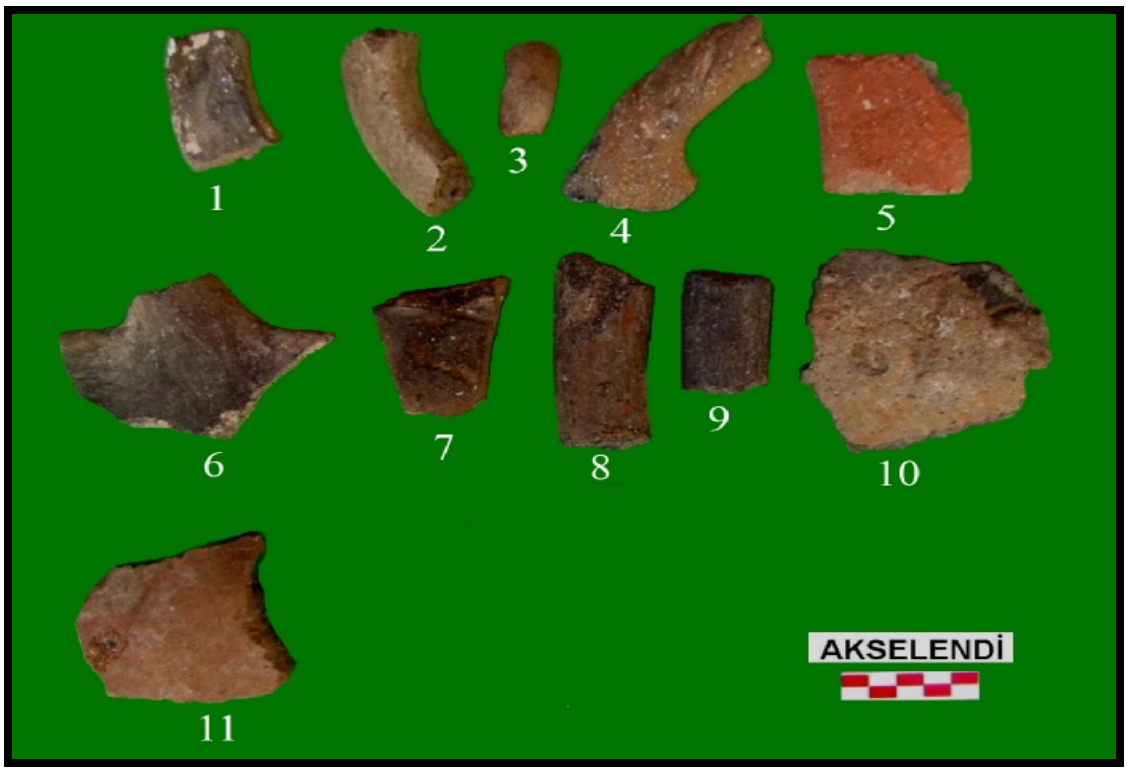

Resim 49: Tepetarla Höyüğü Buluntuları. (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

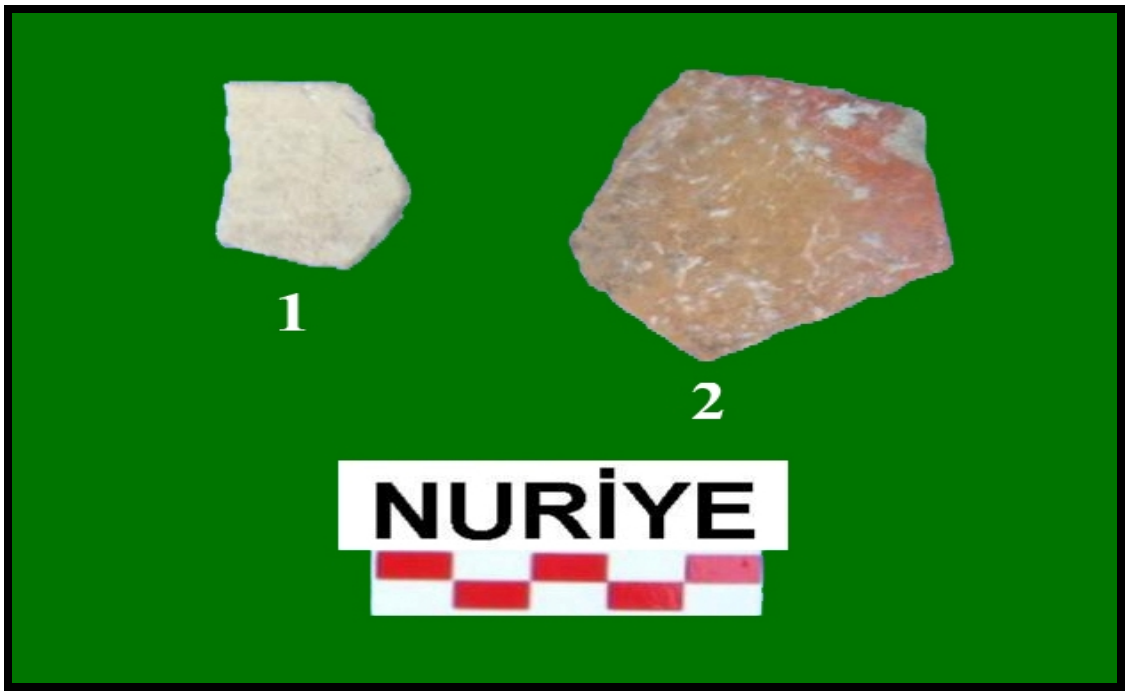

Resim 50: Akdeğirmen Höyüğü Buluntu. (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

LEVHA 26

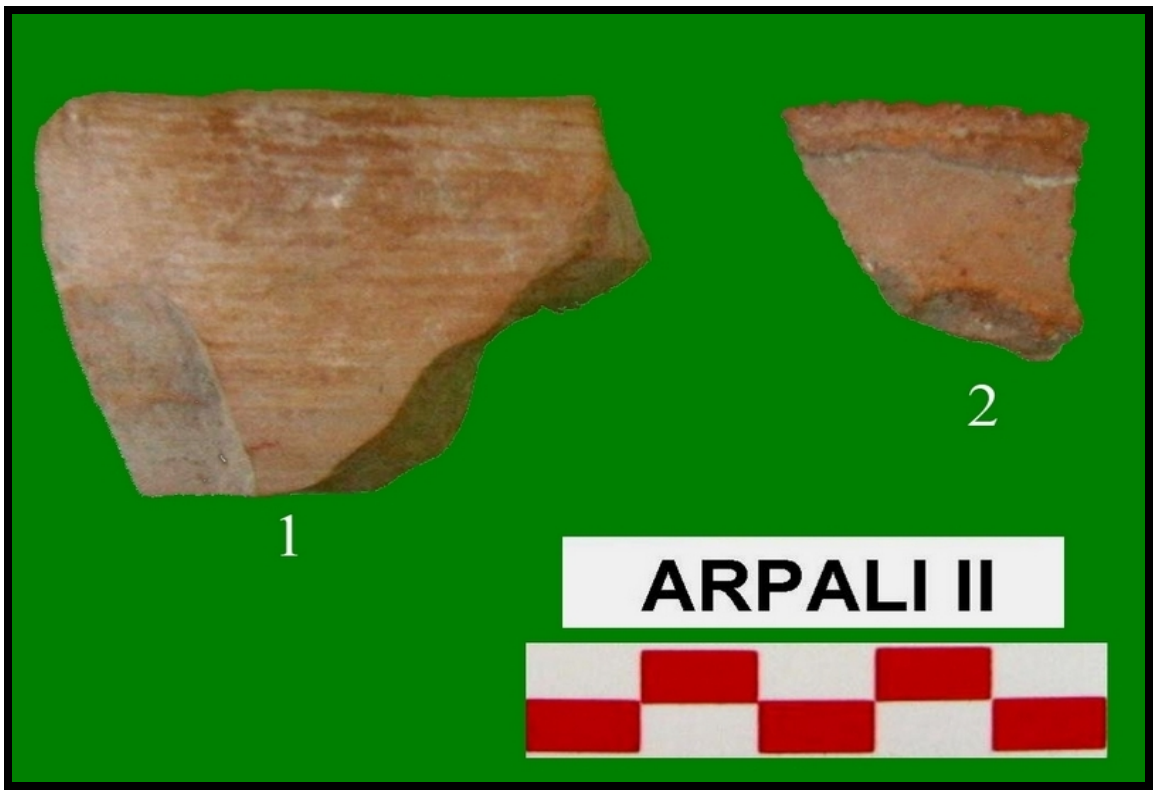

Resim 51: Akselendi Höyüğü Buluntuları. (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

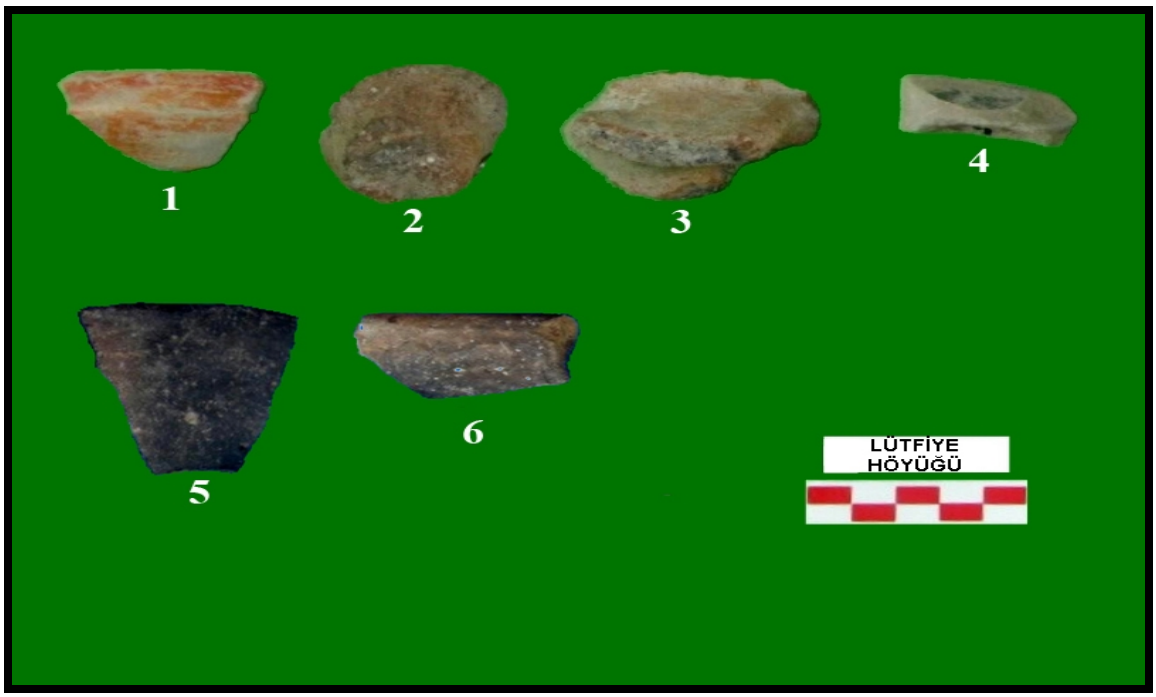

Resim 52: Nuriye Buluntuları. (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

LEVHA 27

Resim 53: Arpalı II Buluntuları. (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

Resim 54: Lütfiye Höyüğü Buluntuları. (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

LEVHA 28

Resim 55: Alibeyli Höyüğü Buluntuları. 1-10 numaralar. (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

Resim 56: Alibeyli Höyüğü Buluntuları. Vatandaşlar tarafından teslim edilen gaga ağızlı testi. (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

LEVHA 29

Resim 57: Alibeyli Höyüğü Buluntuları. Vatandaşlar tarafından teslim edilen kaide. (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

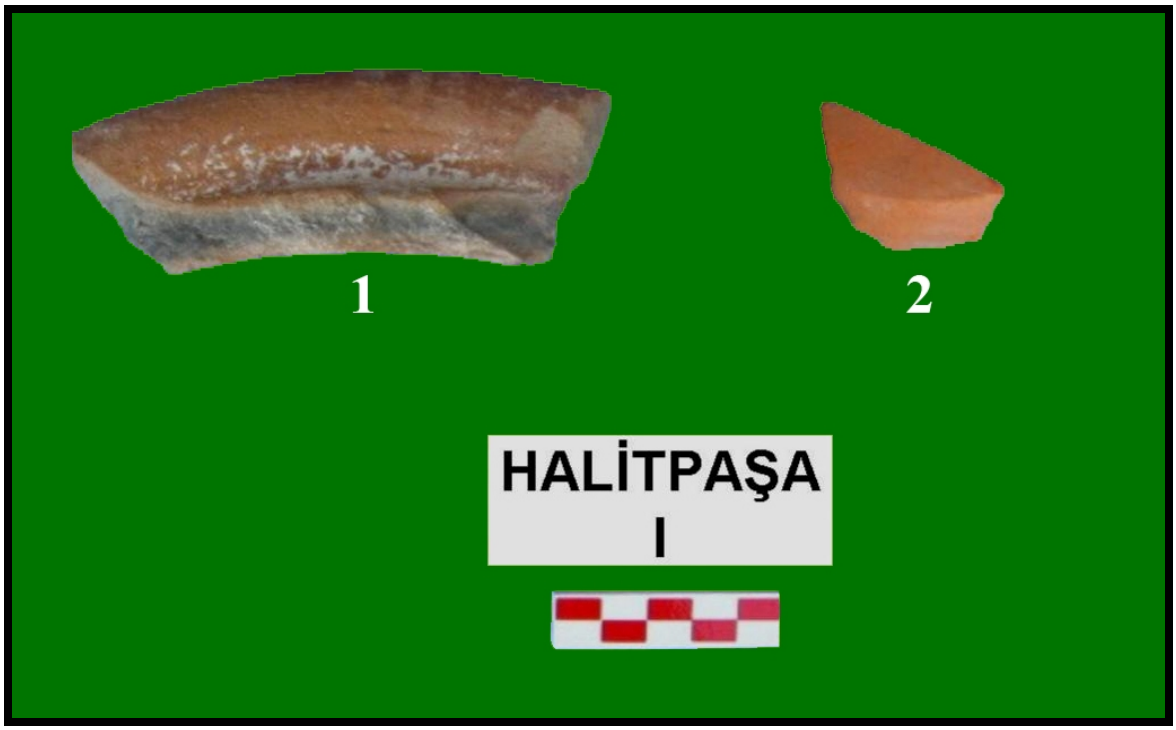

Resim 58: Tekeliler Höyüğü Buluntuları. (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

LEVHA 30

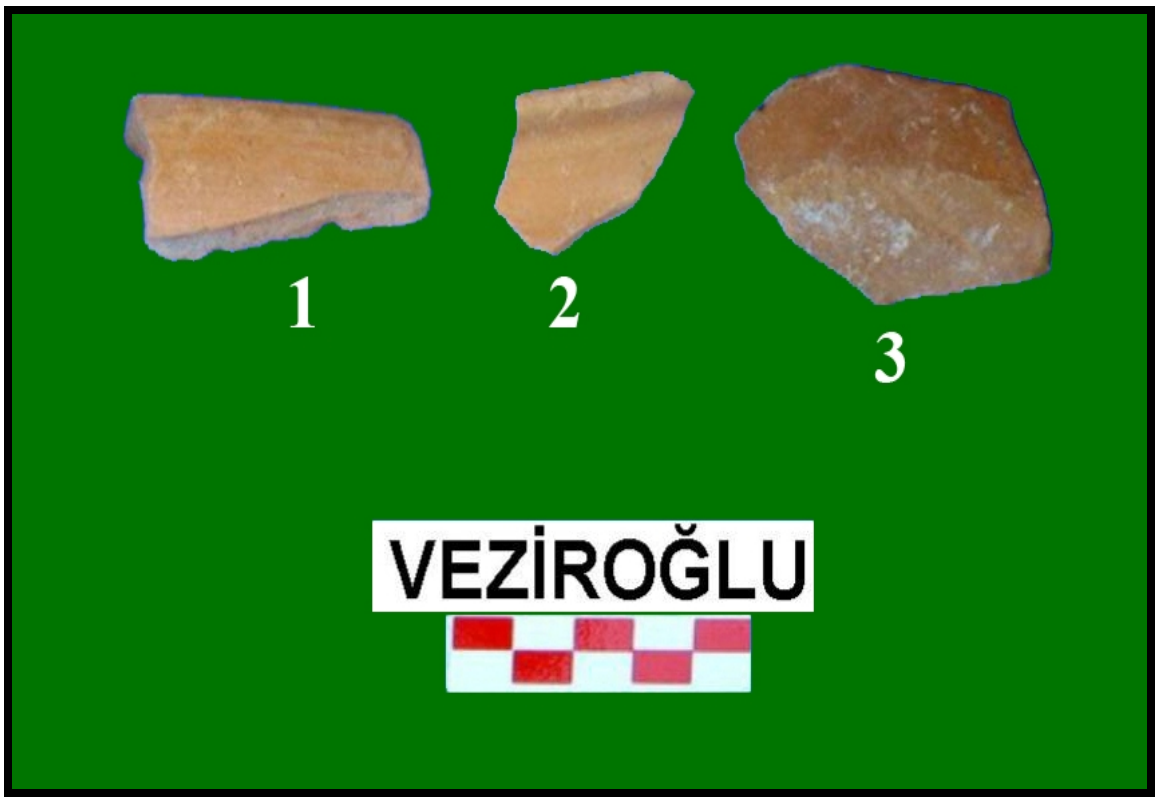

Resim 59: Bedeller Höyüğü Buluntuları. (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

Resim 60: Halitpaşa I Buluntuları. (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

LEVHA 31

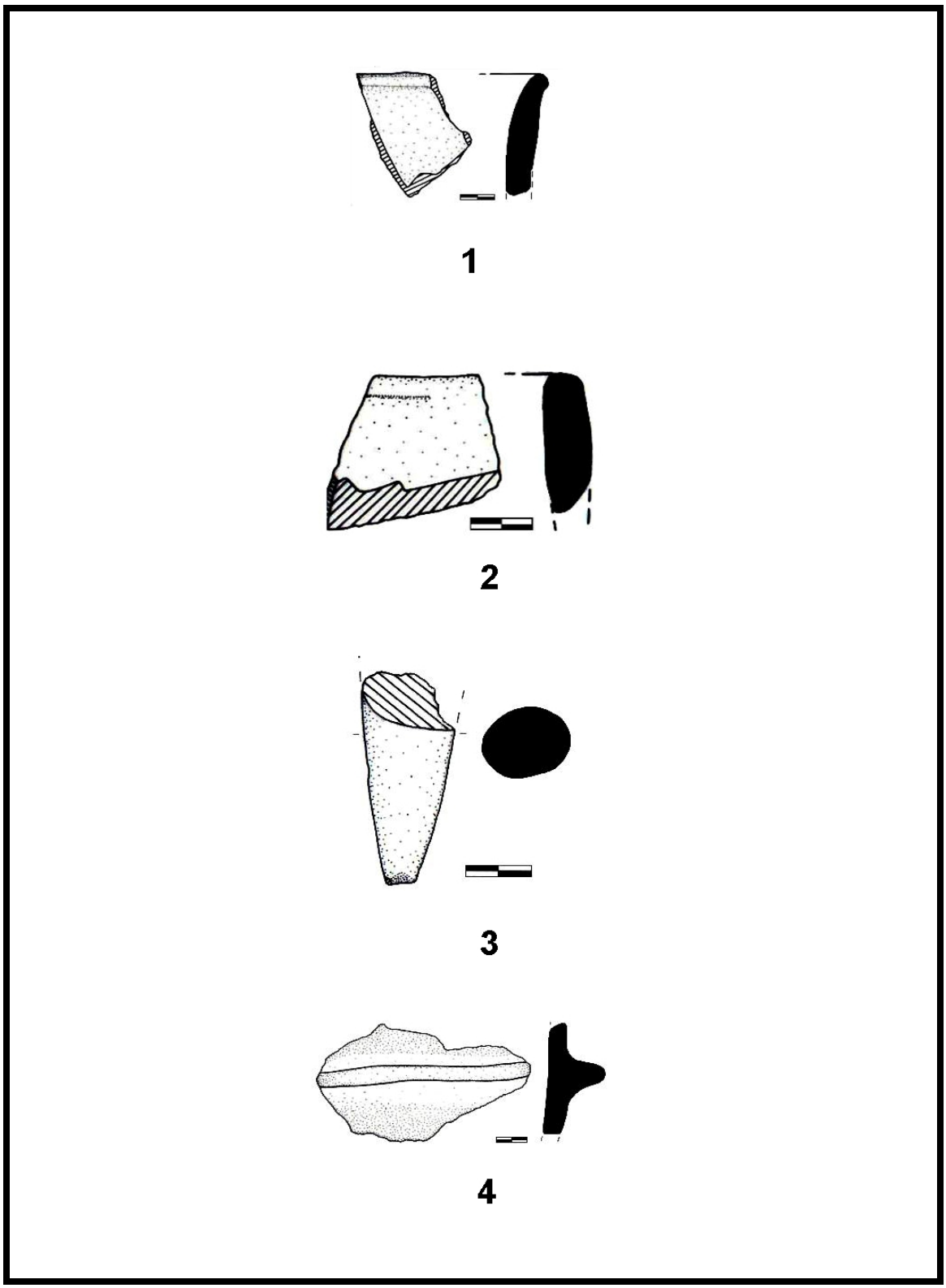

Resim 61: Veziroğlu Höyüğü Buluntuları. (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

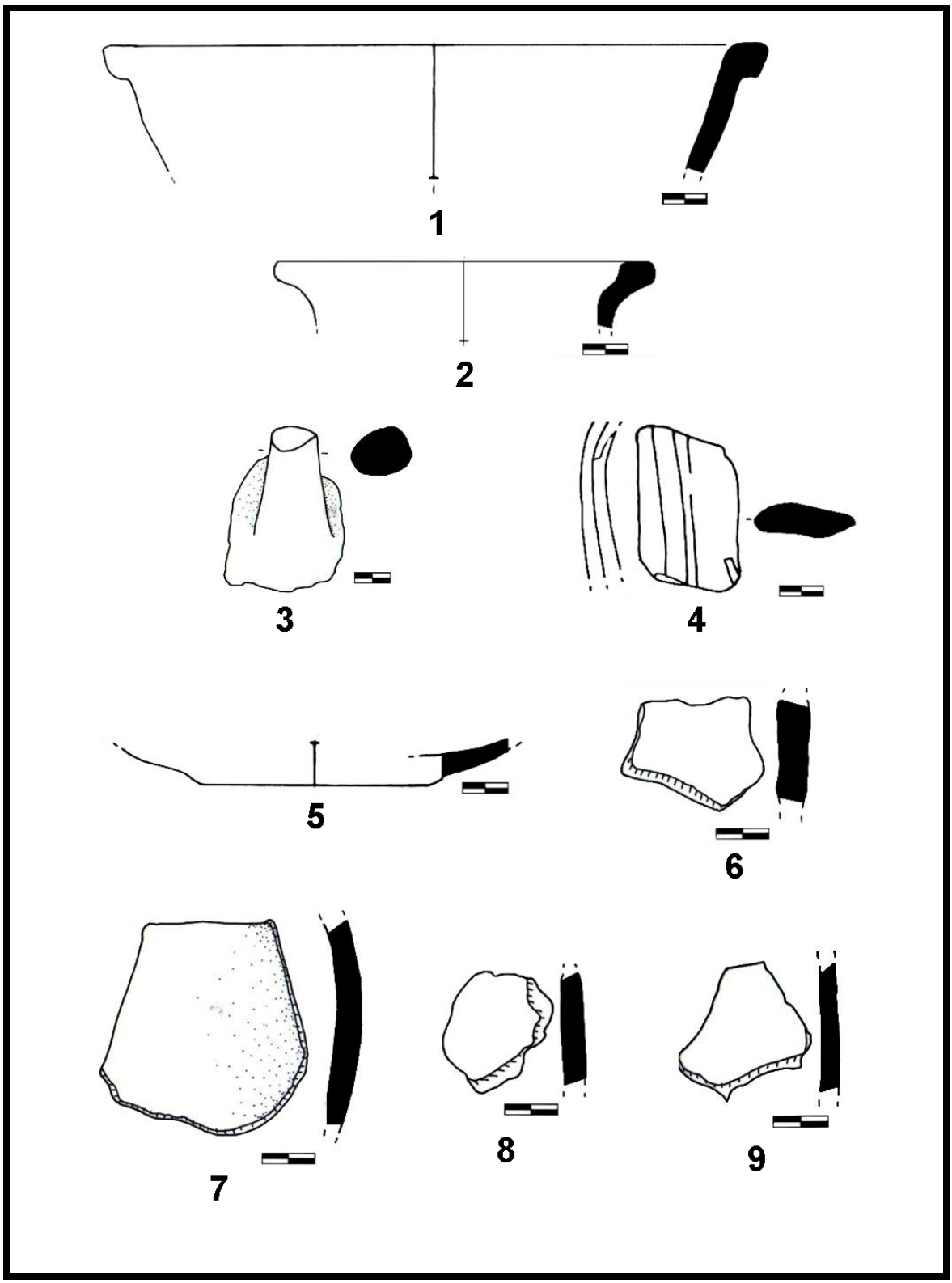

Resim 62: Baykuş Tepe Höyüğü Buluntuları. (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

LEVHA 32

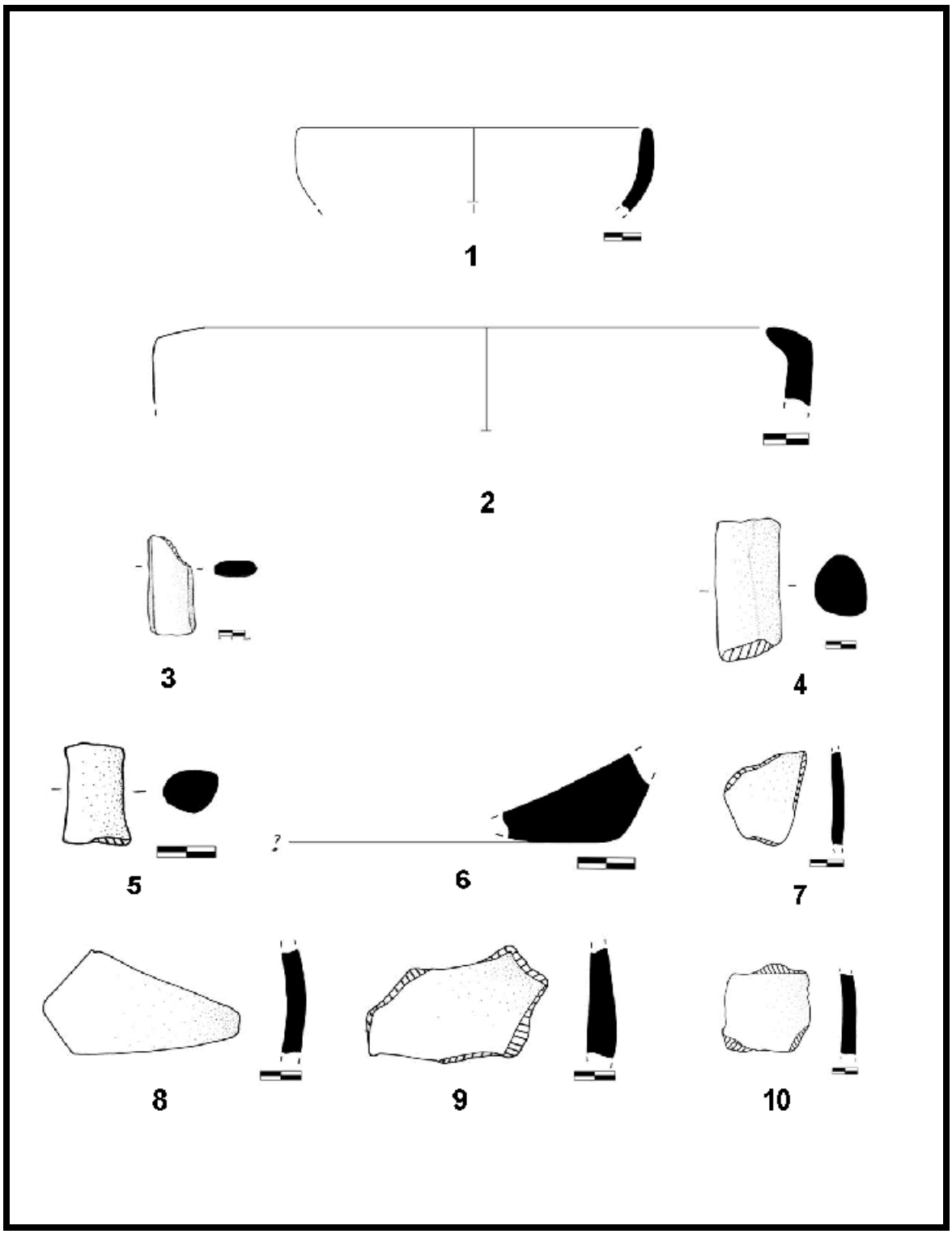

Çizim 1: Dağdeviren Höyük.Buluntu Çizimleri (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

LEVHA 33

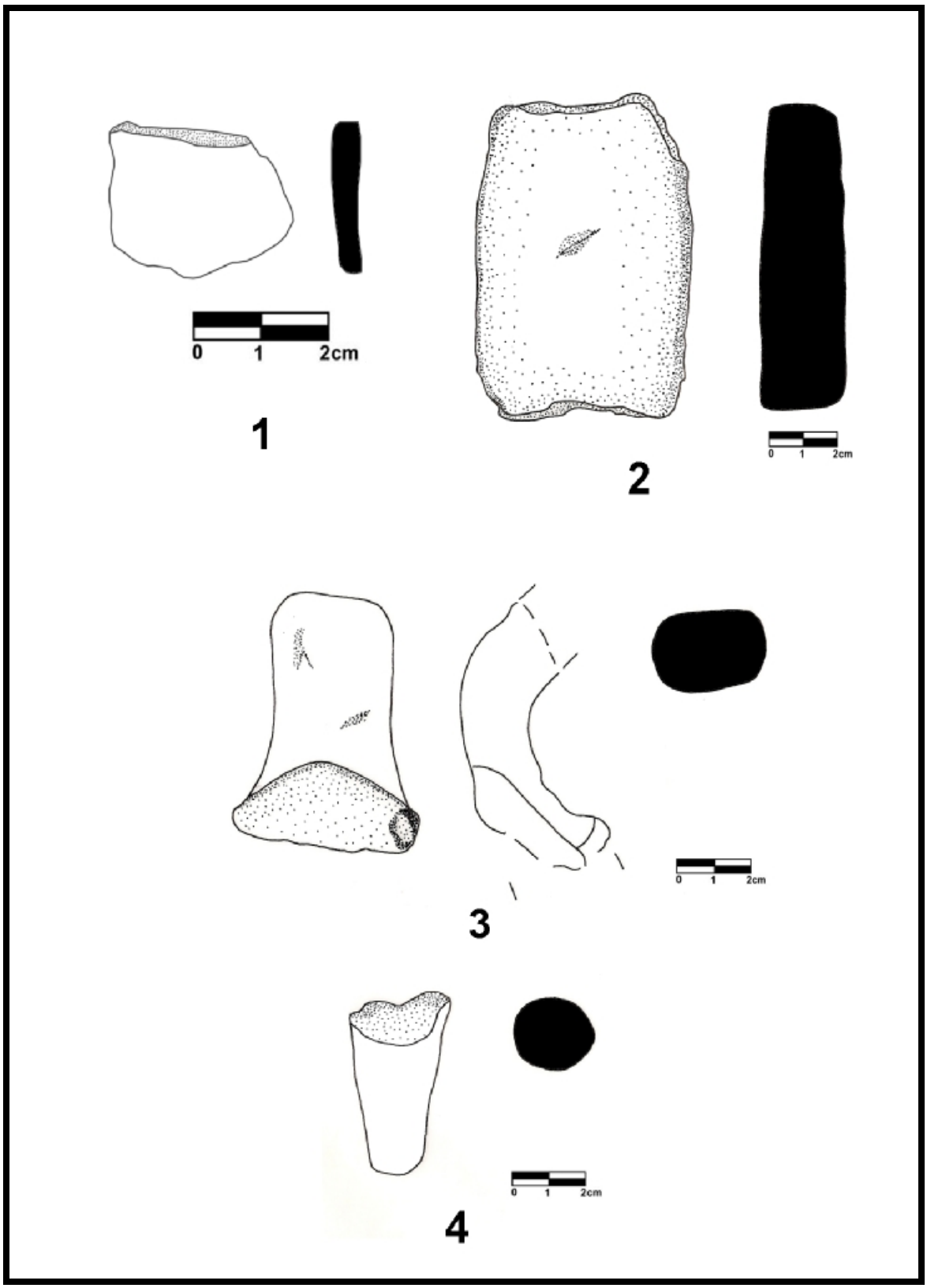

Çizim 2: Akhisar Höyük. Buluntu Çizimleri (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

LEVHA 34

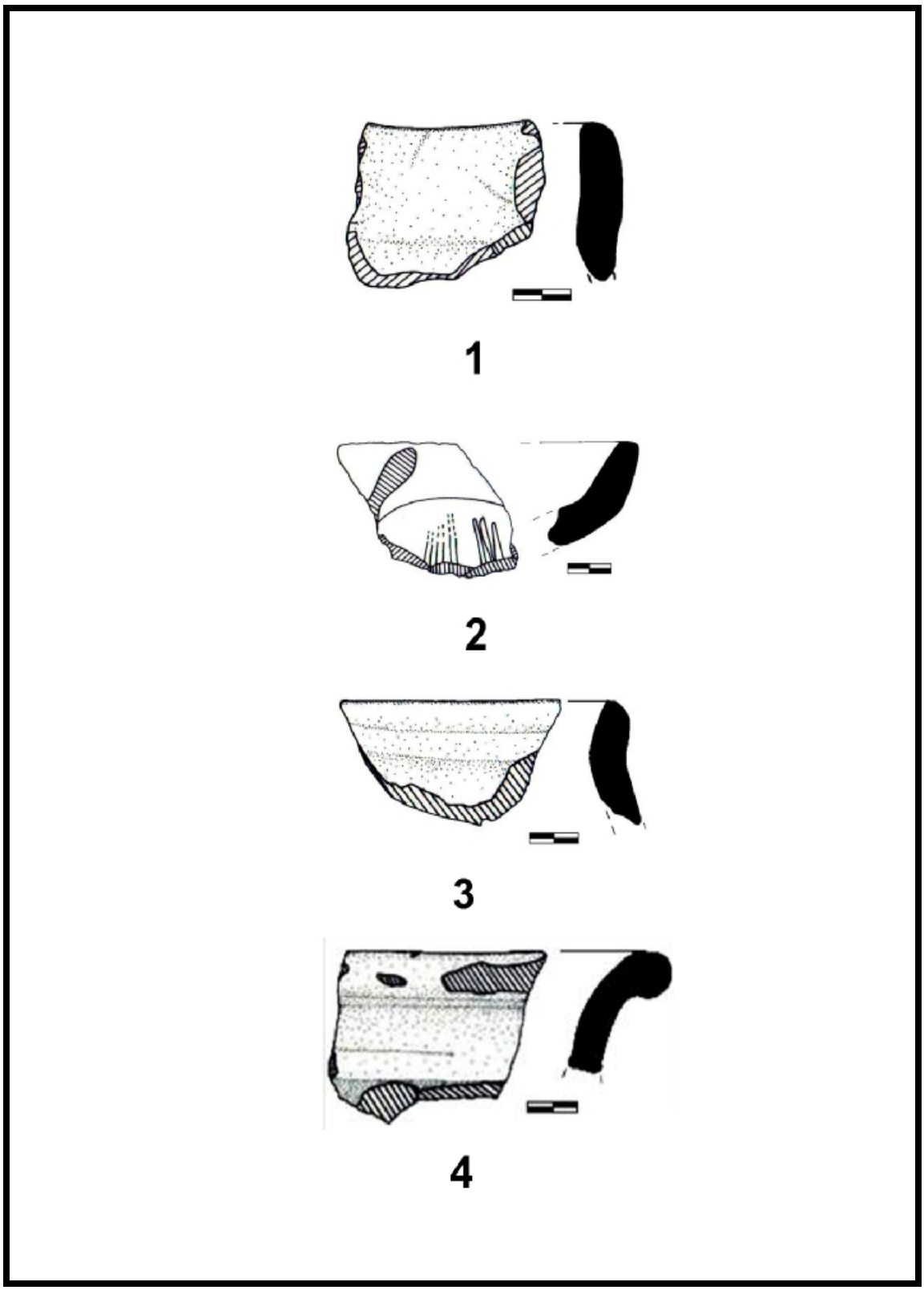

Çizim 3: Kızlaralanı Höyüğü Buluntu Çizimleri (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

LEVHA 35

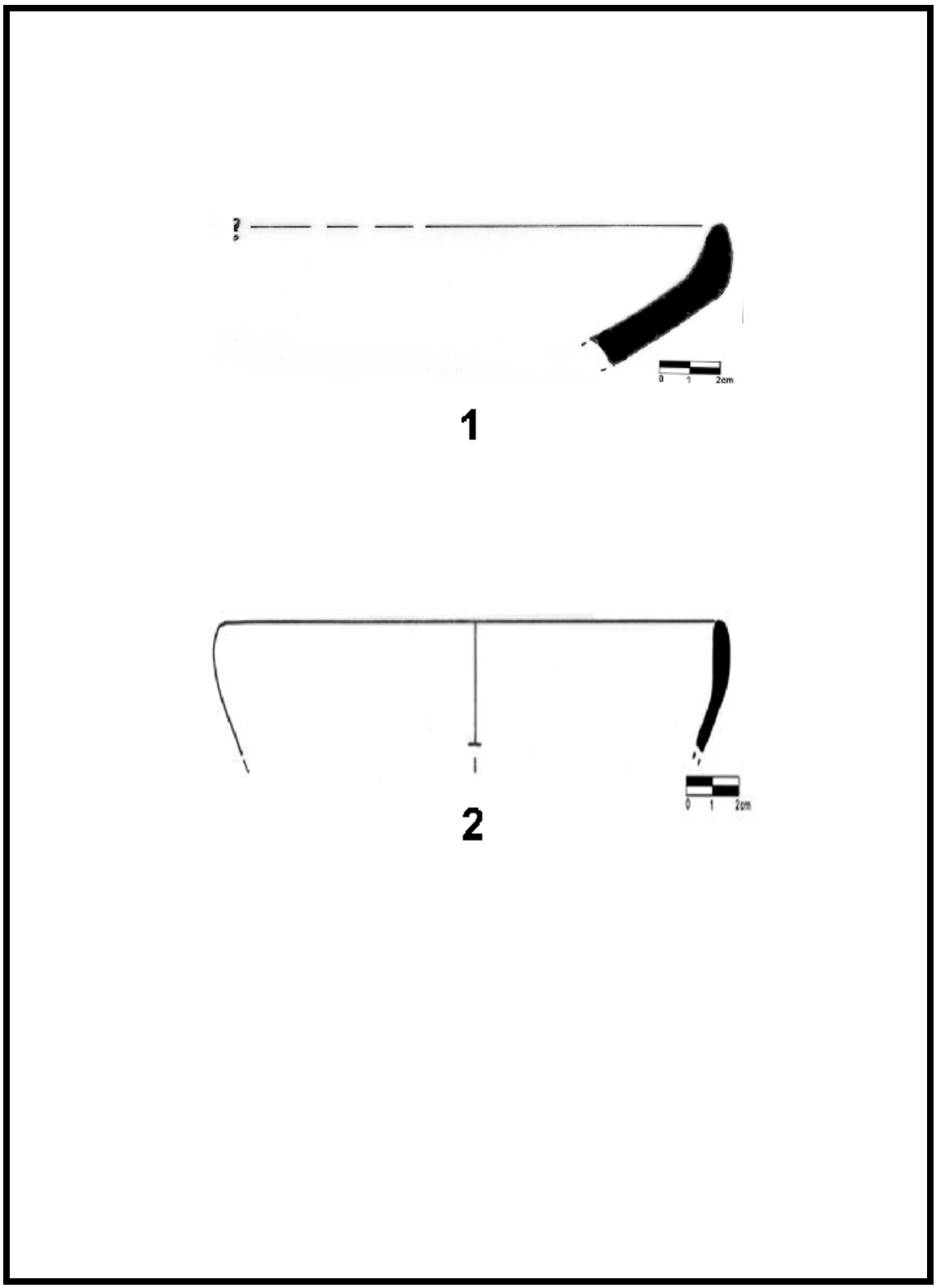

Çizim 4: Örentepe II Höyüğü Buluntu Çizimleri (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

LEVHA 36

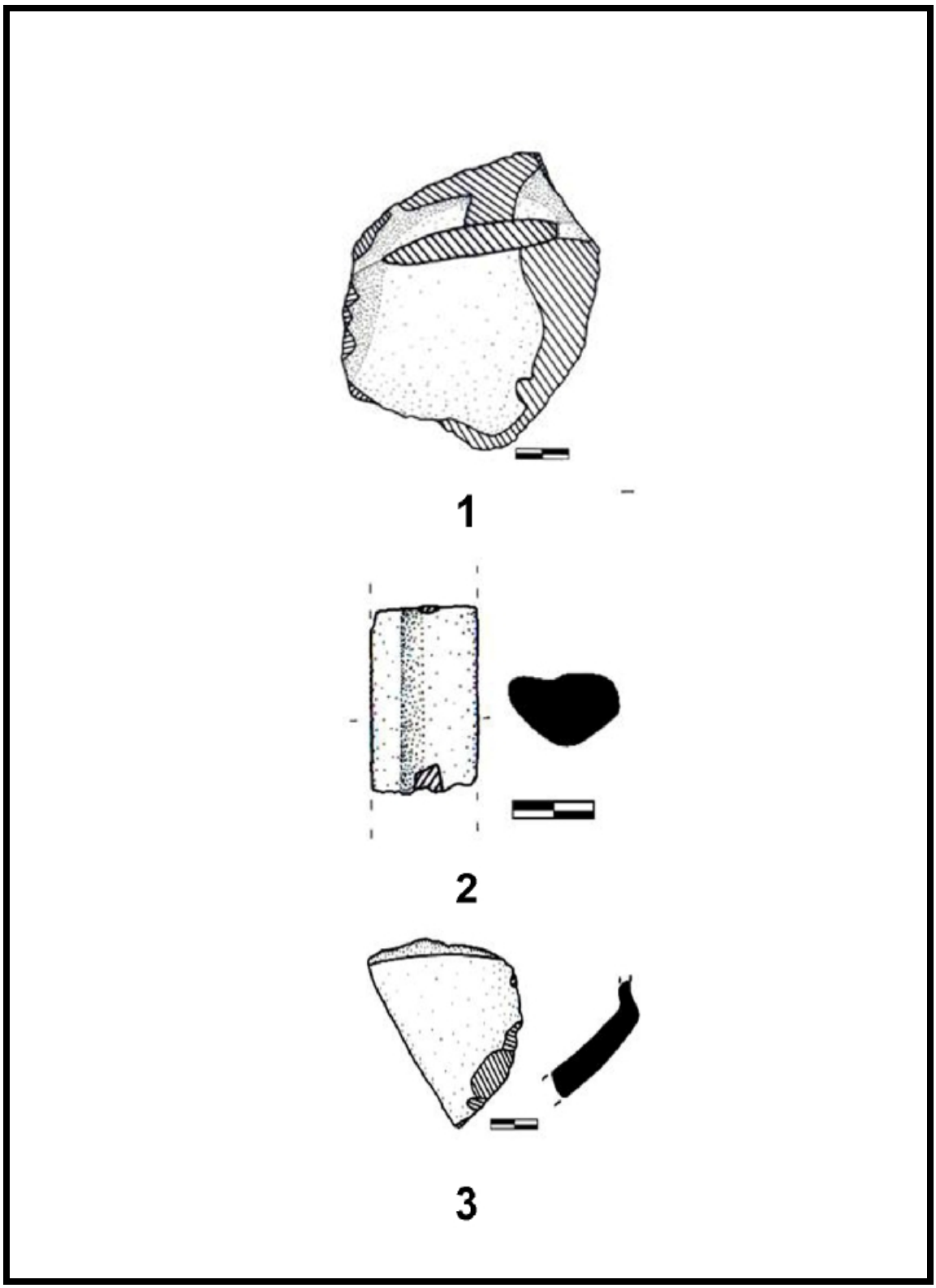

Çizim 5: Kennez I Höyüğü Buluntu Çizimleri (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

LEVHA 37

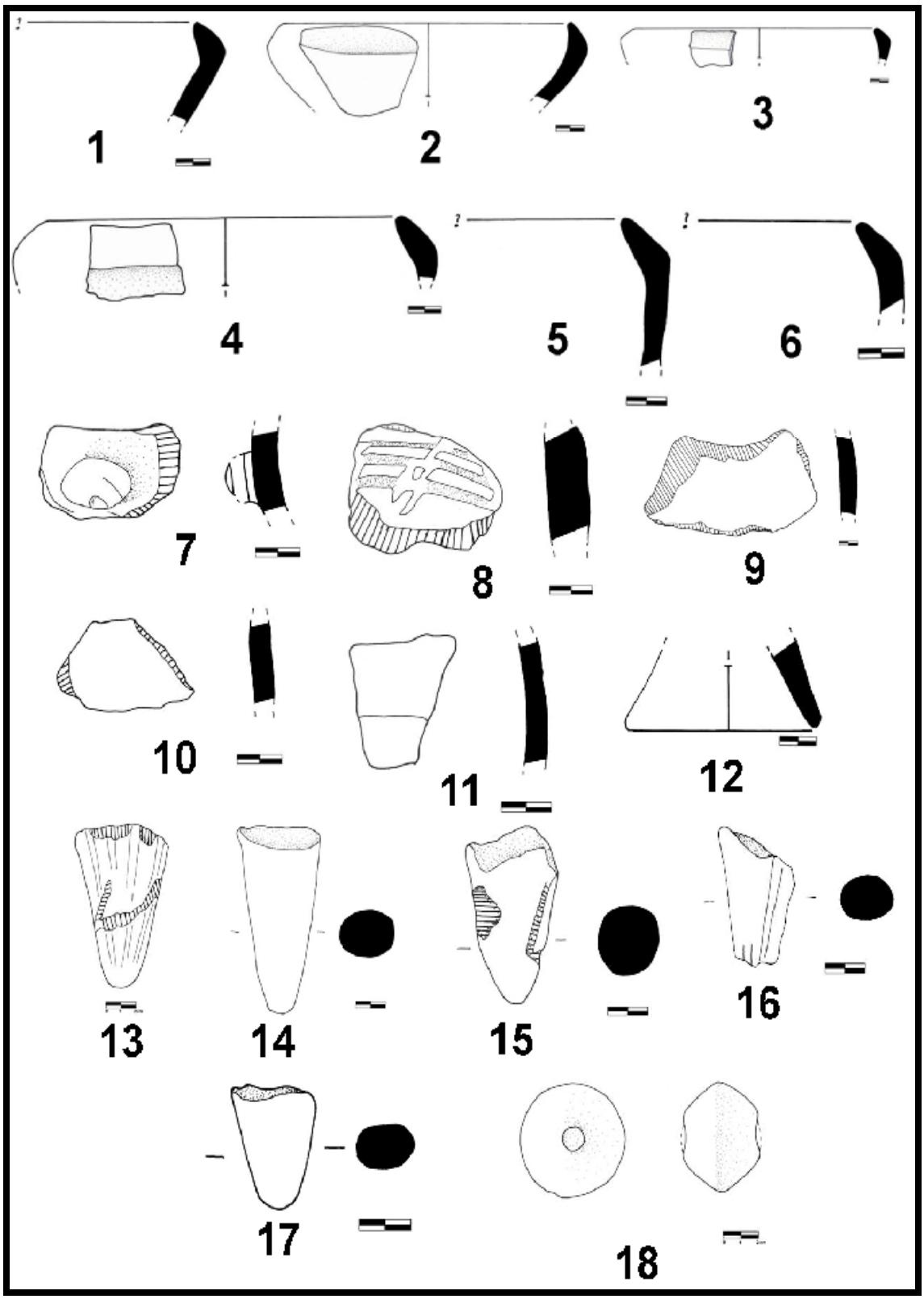

Çizim 6: Moralılar II Höyüğü Buluntu Çizimleri (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

LEVHA 38

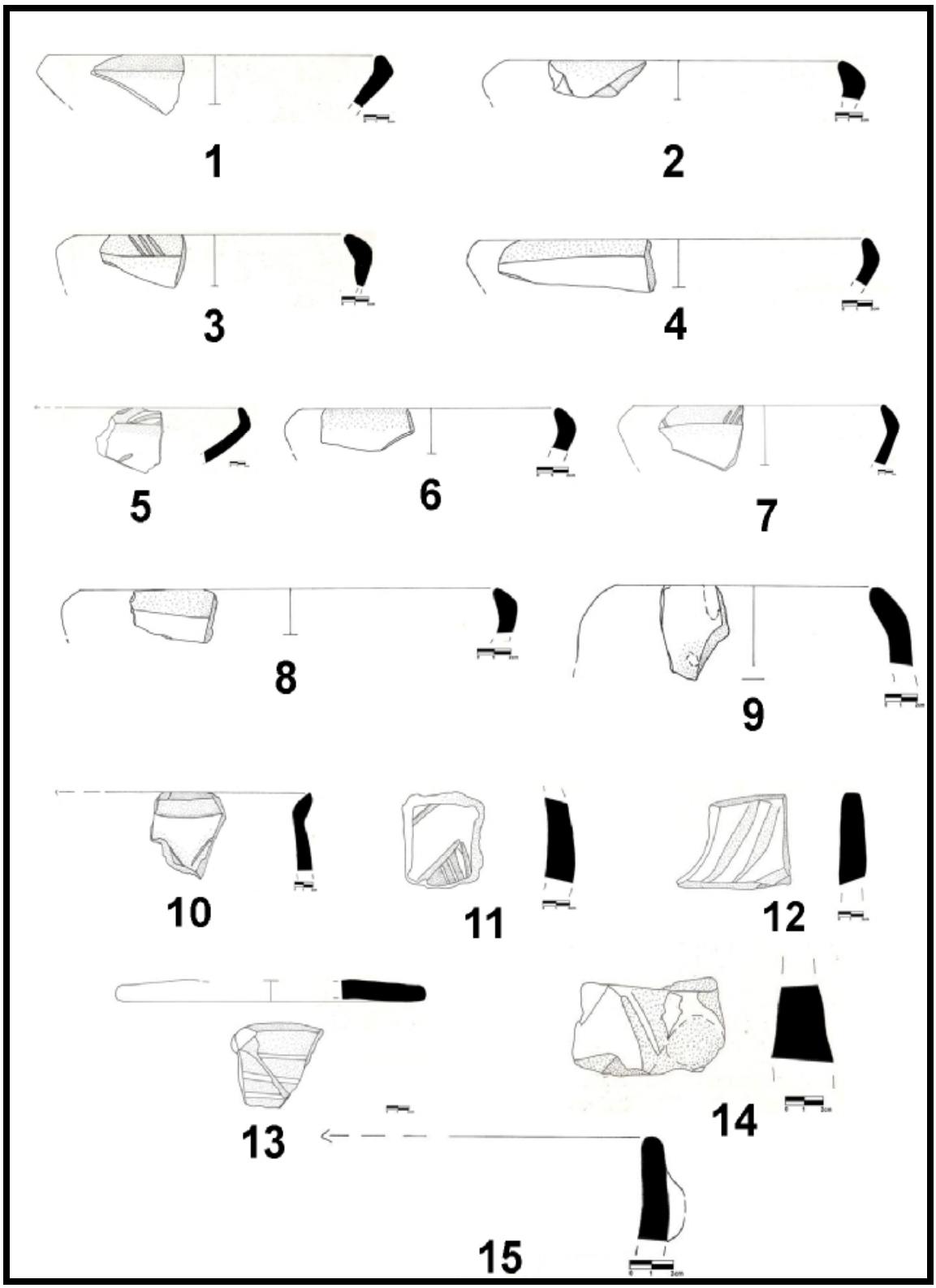

Çizim 7: Rahmiye II Höyüğü Buluntu Çizimleri (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

LEVHA 39

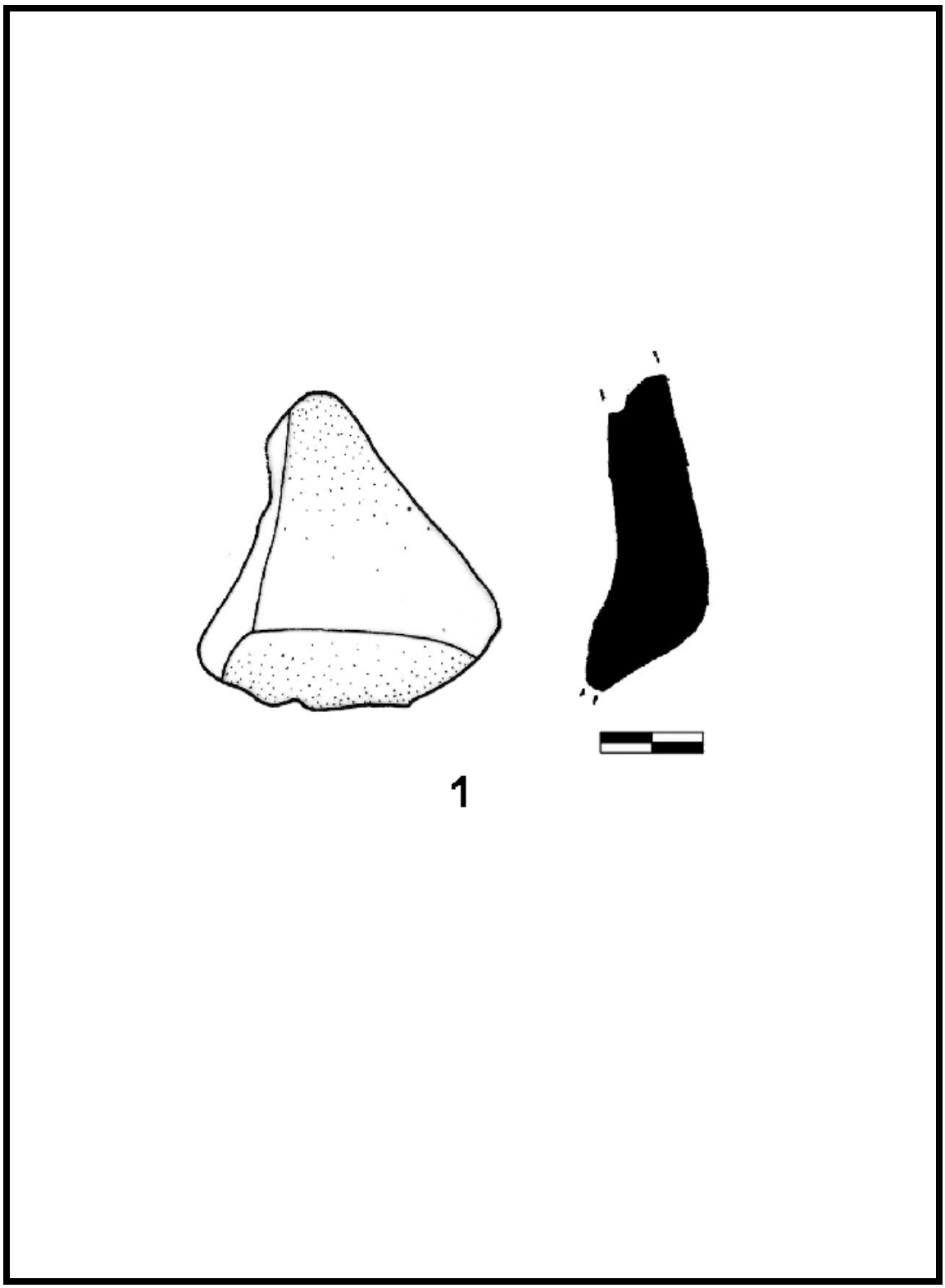

Çizim 8: Refik Aslan Höyüğü Buluntu Çizimleri (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

LEVHA 40

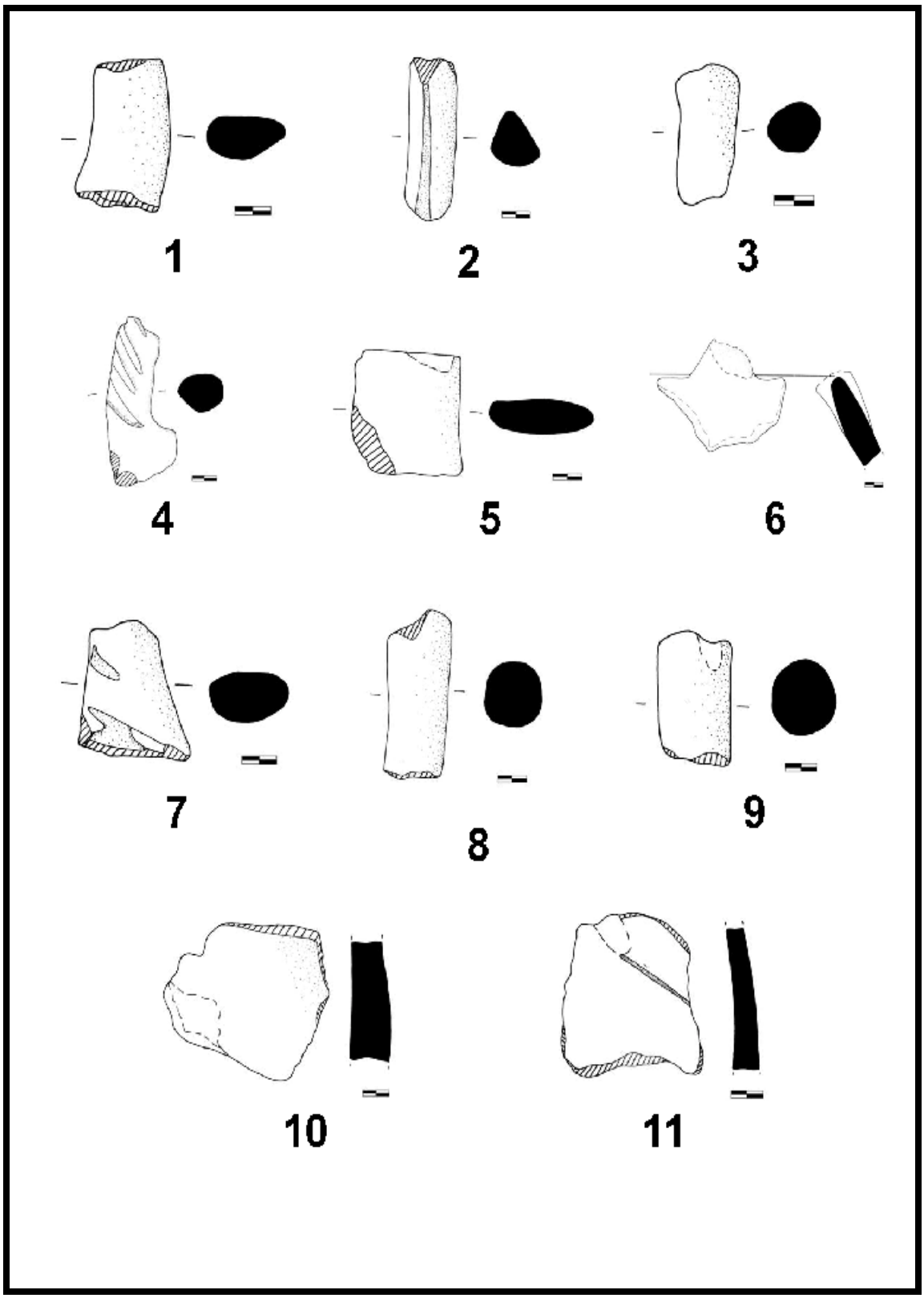

Çizim 9: Tepetarla Höyüğü Buluntu Çizimleri (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

LEVHA 41

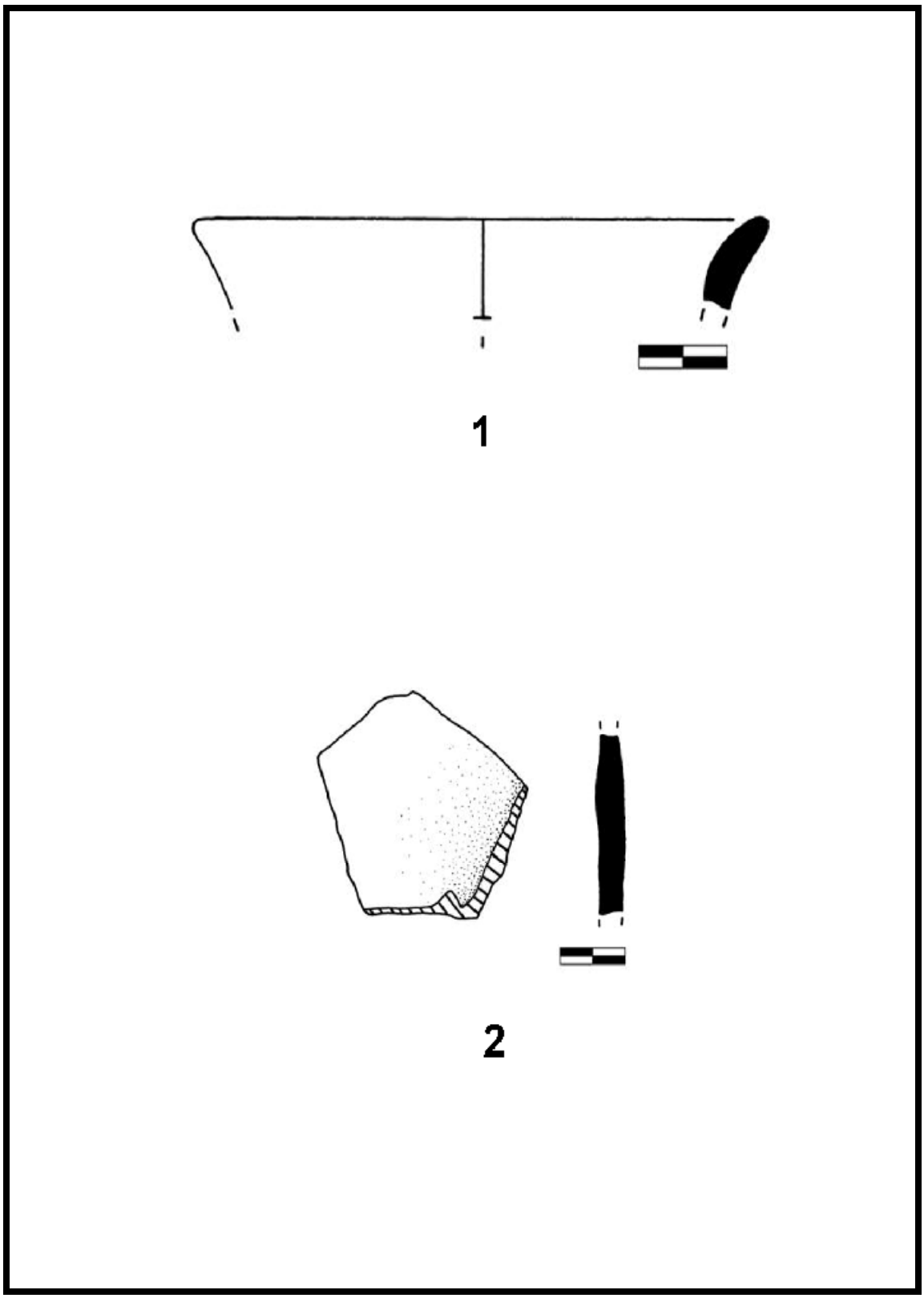

Çizim 10: Akdeğirmen Höyüğü Buluntu Çizimleri (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

LEVHA 42

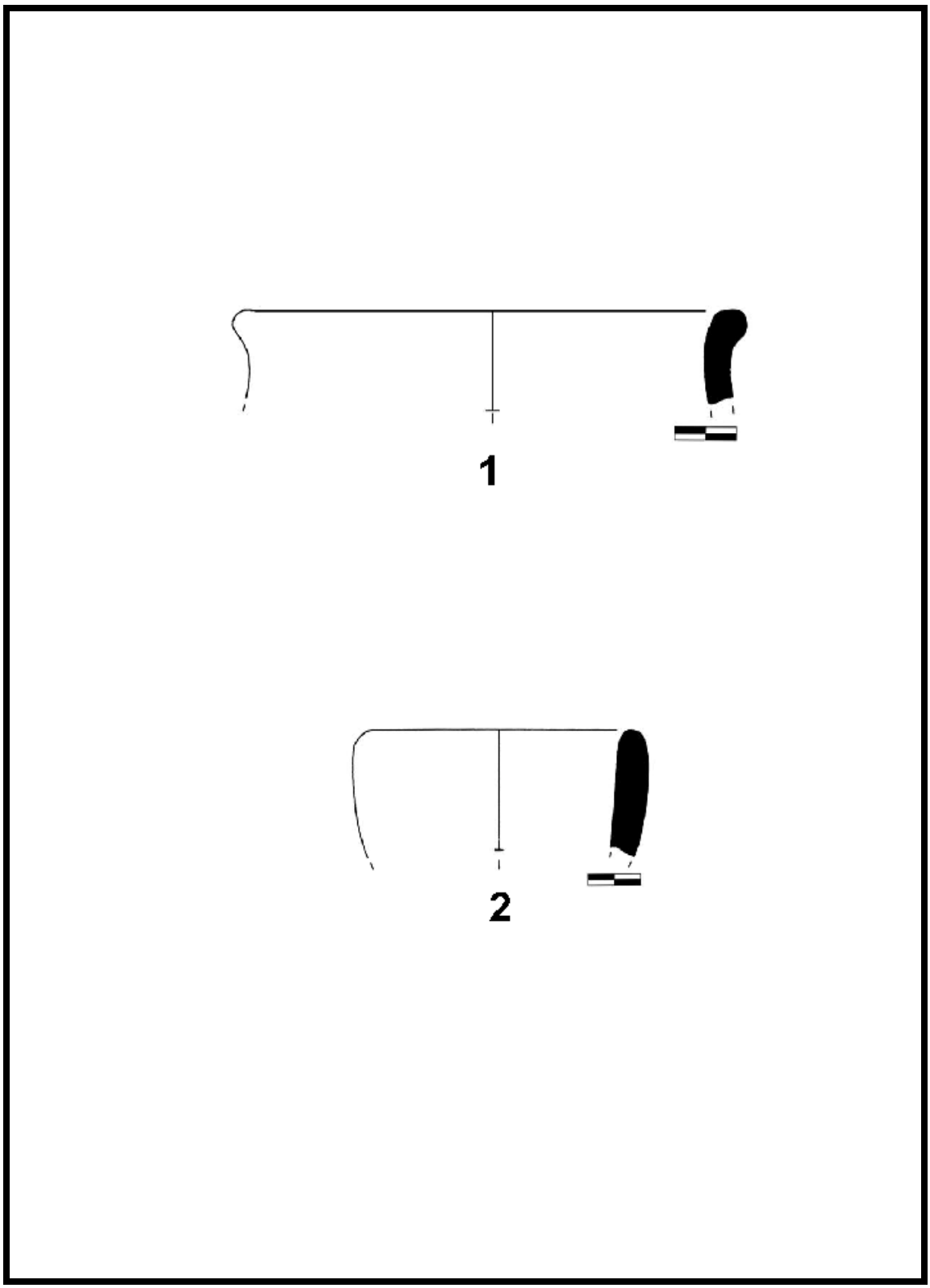

Çizim 11: Akselendi Höyüğü Buluntu Çizimleri (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

LEVHA 43

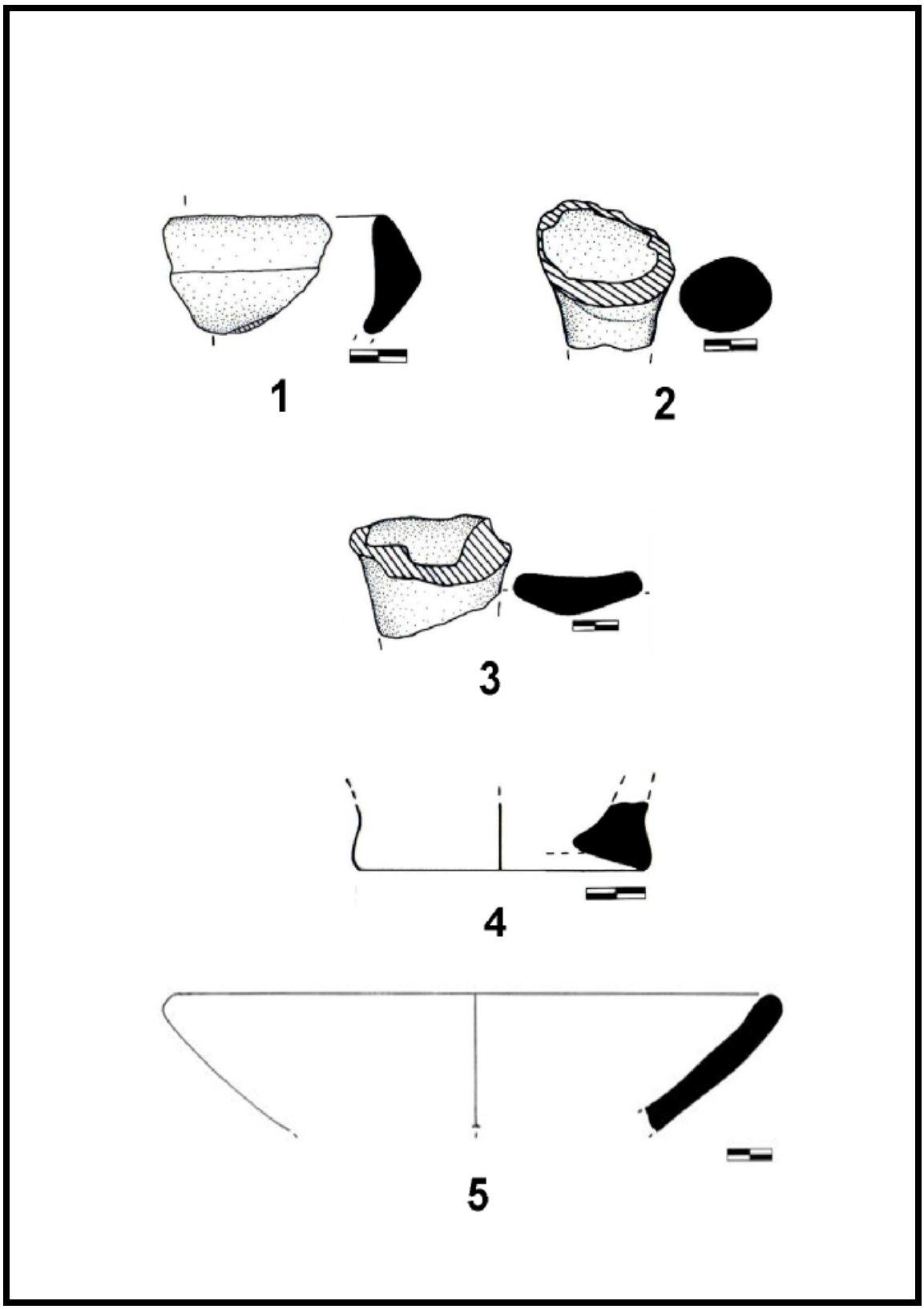

Çizim 12: Nuriye Buluntu Çizimleri (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

LEVHA 44

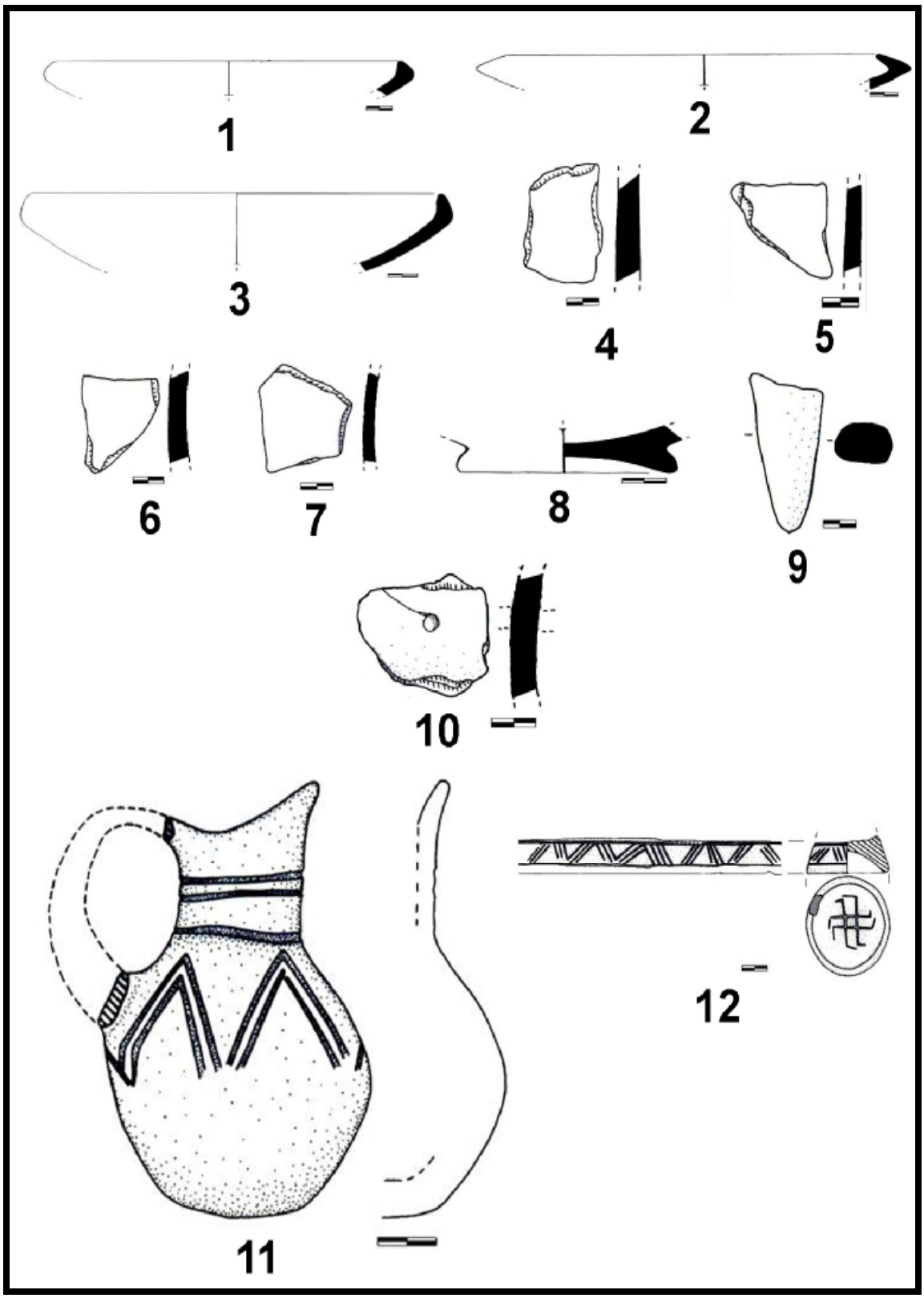

Çizim 13: Arpalı II Höyüğü Buluntu Çizimleri (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

LEVHA 45

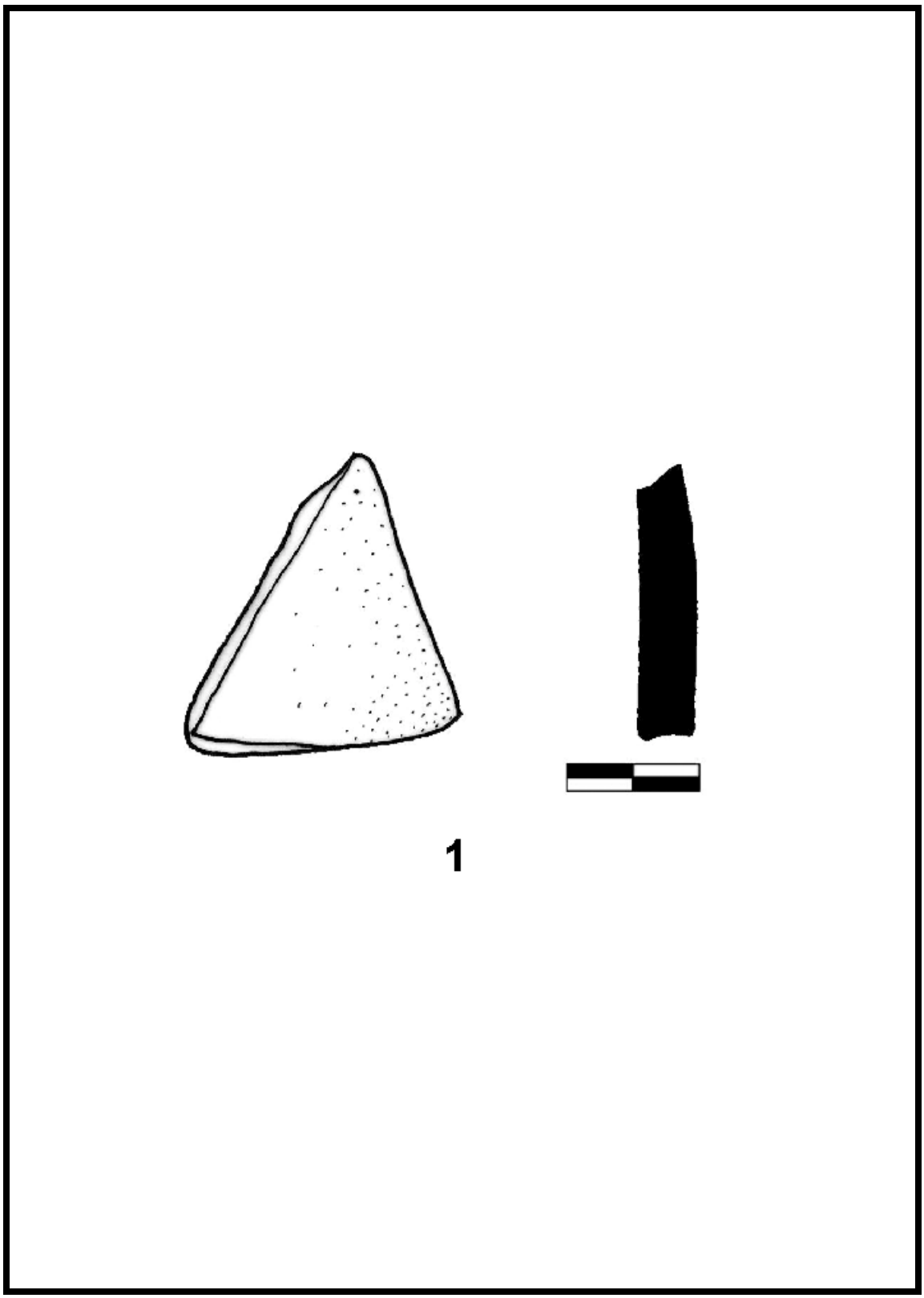

Çizim 14: Lütfiye Höyüğü Buluntu Çizimleri (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

LEVHA 46

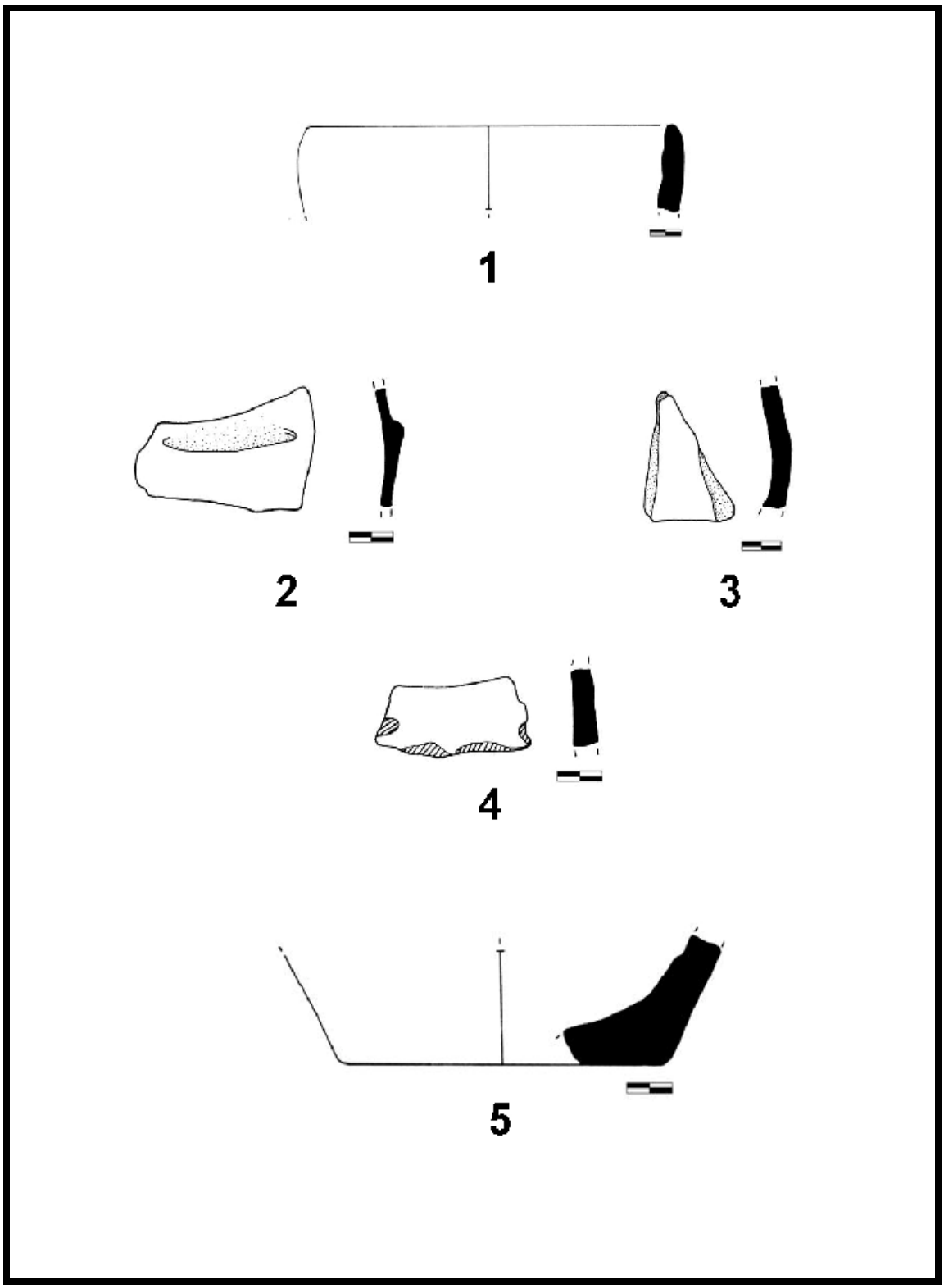

Çizim 15: Alibeyli Höyüğü Buluntu Çizimleri (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

LEVHA 47

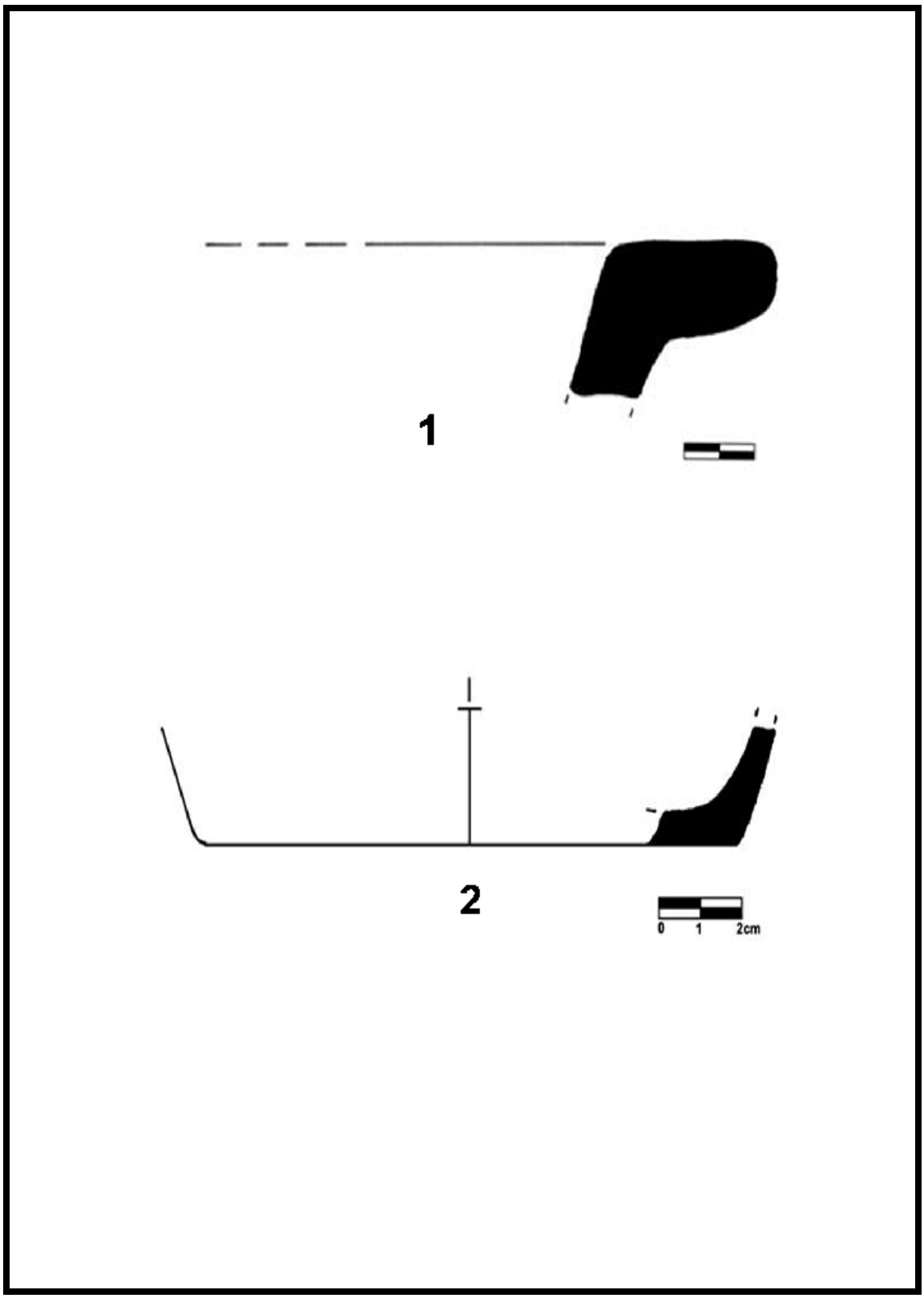

Çizim 16: Tekeliler Höyüğü Buluntu Çizimleri (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

LEVHA 48

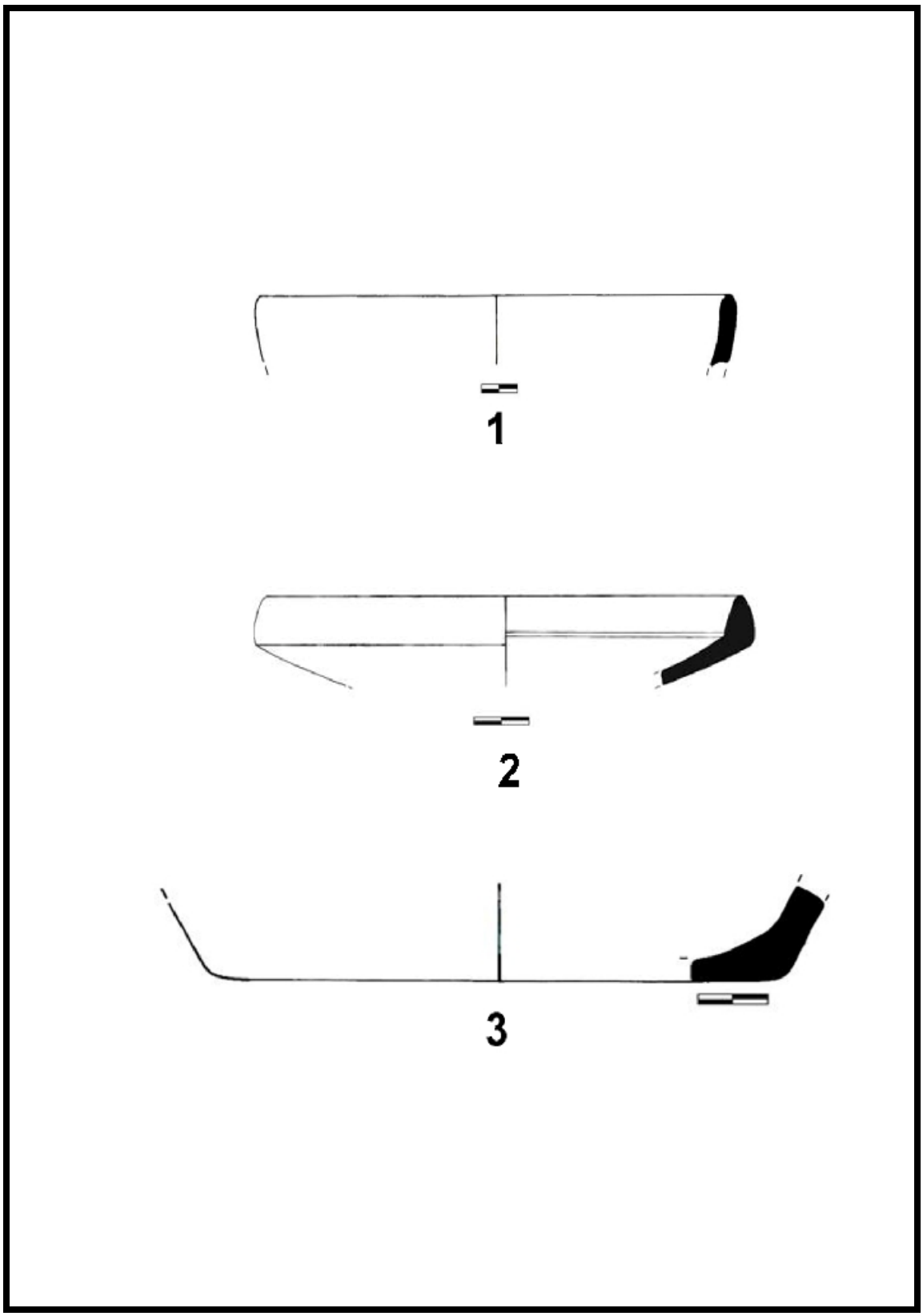

Çizim 17: Bedeller Höyüğü Buluntu Çizimleri (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

LEVHA 49

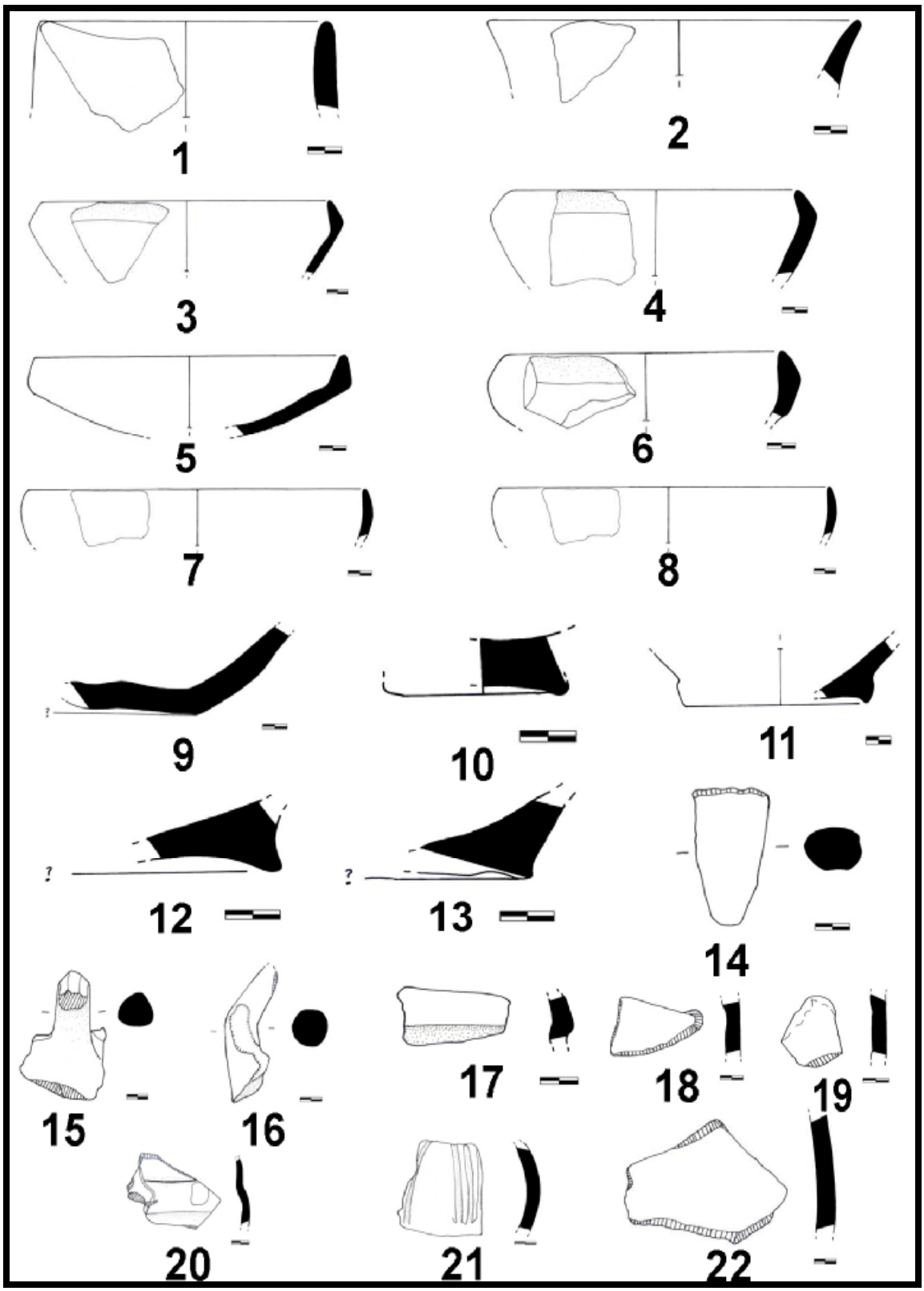

Çizim 18: Halitpaşa I Buluntu Çizimleri (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

LEVHA 50

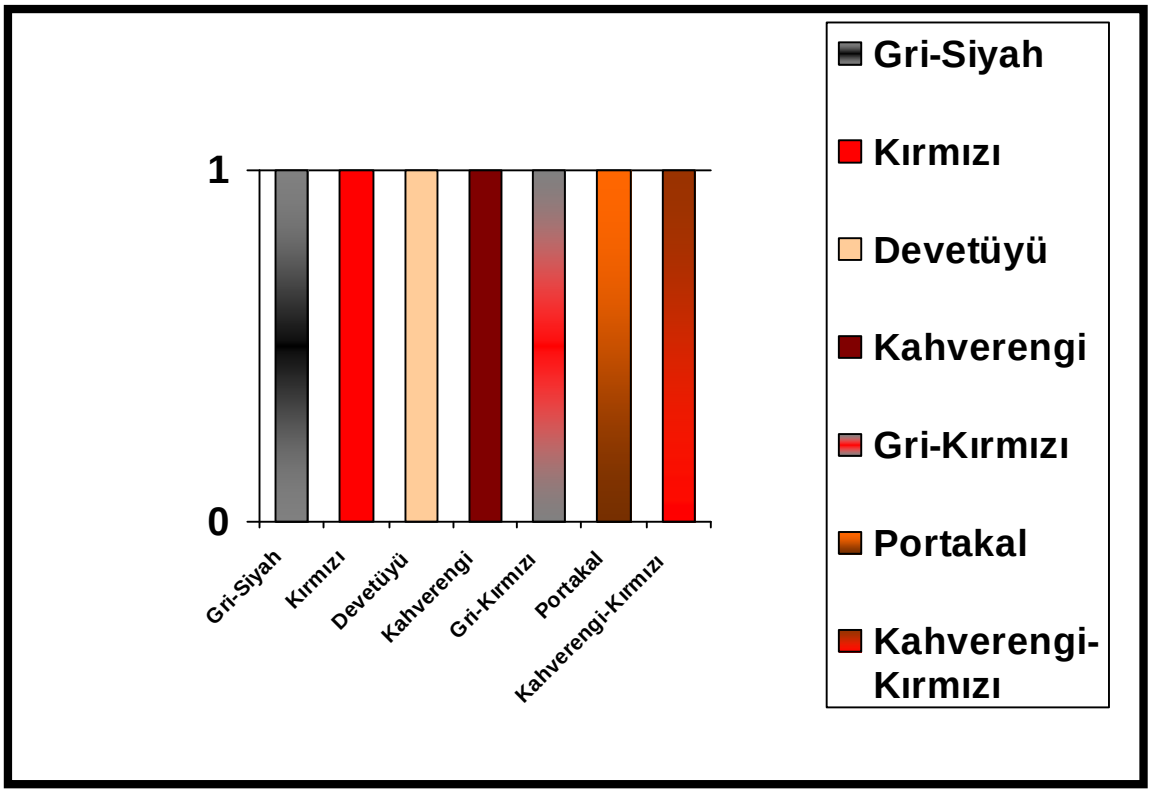

Çizim 19: Veziroğlu Höyüğü Buluntu Çizimleri (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

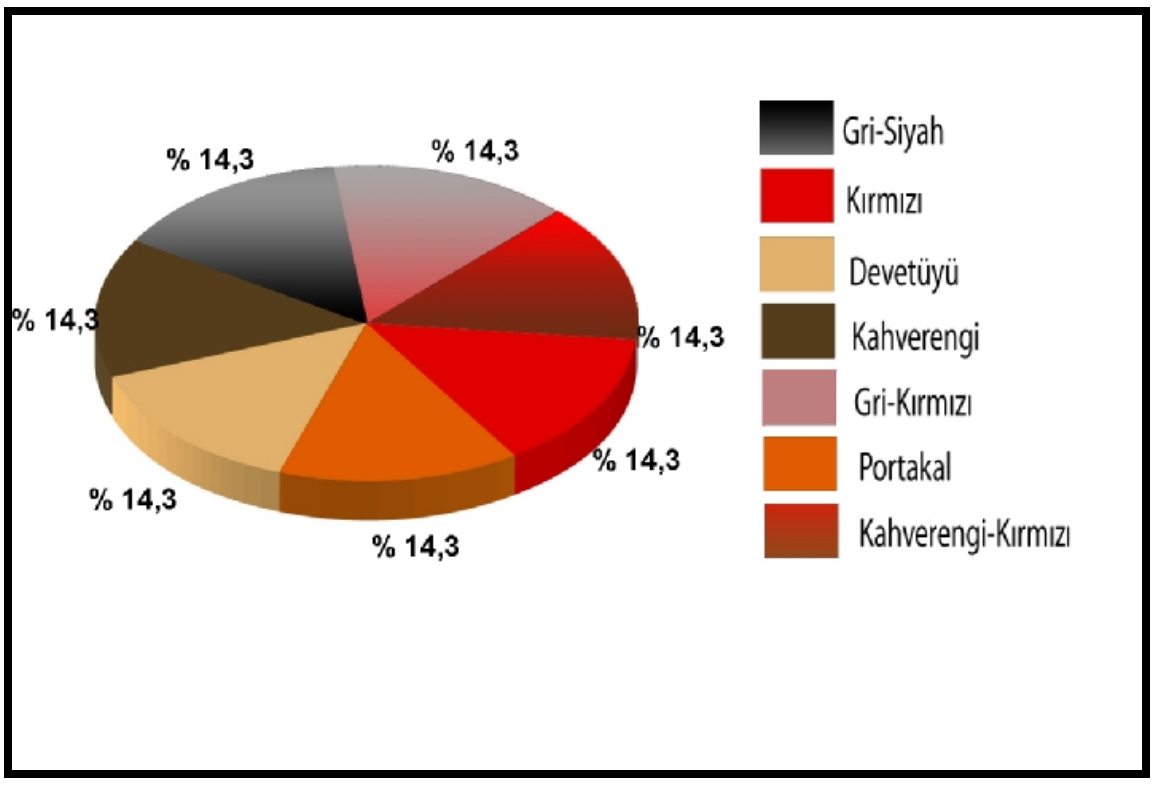
LEVHA 51

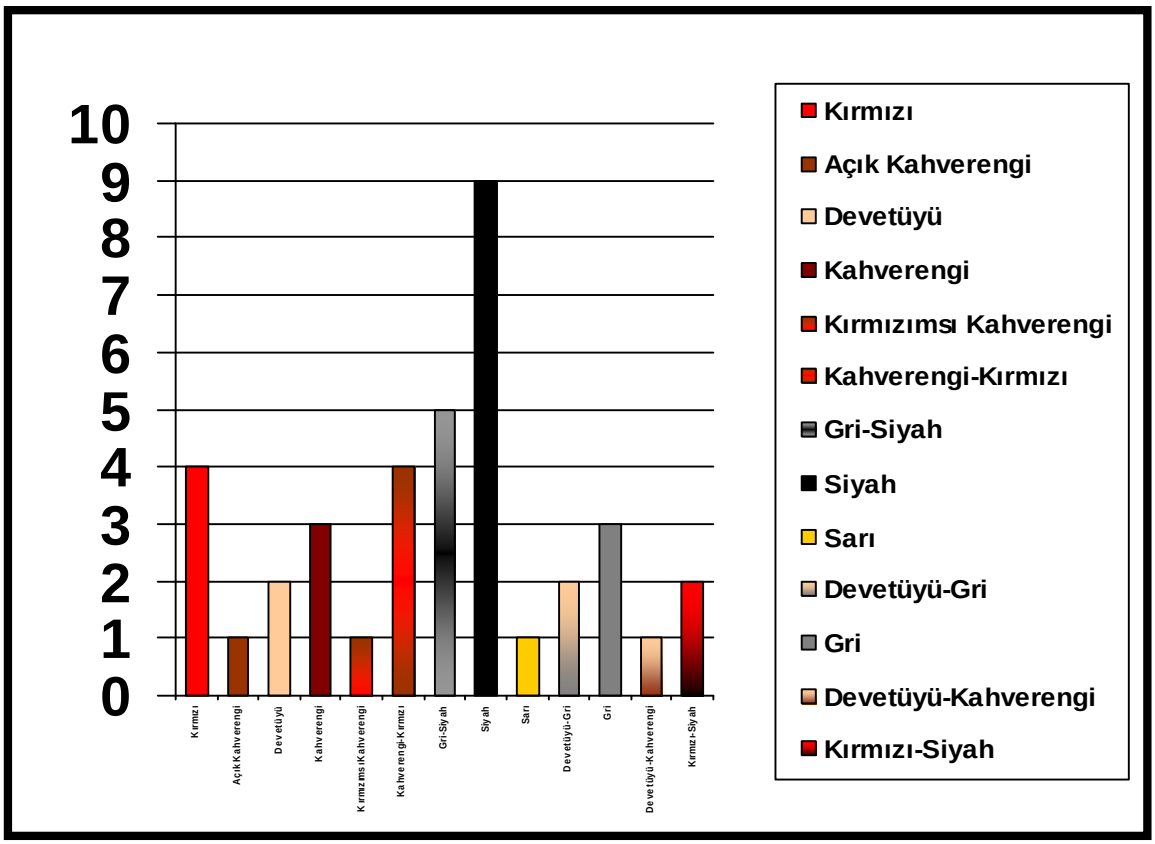

Çizim 20: Baykuş Tepe Höyüğü Buluntu Çizimleri (107K030 numaralı TÜBİTAK-SOBAG Araştırma Projesi Arşivinden Alınmıştır).

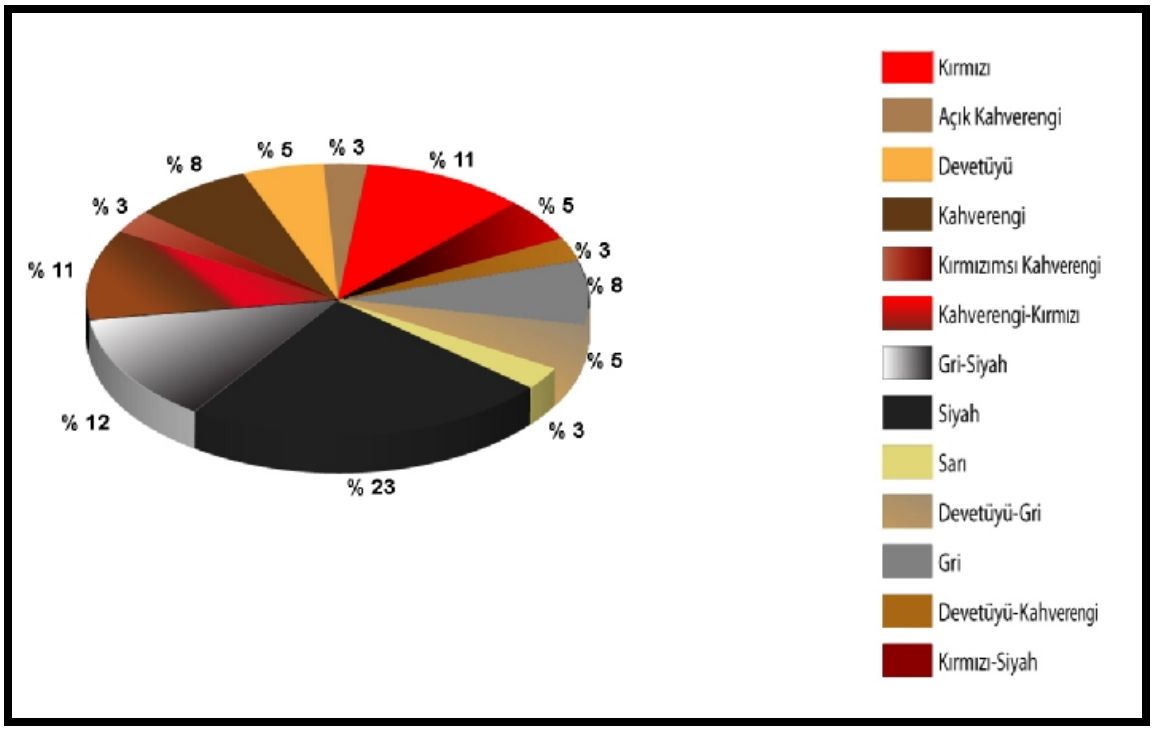

Şekil 1: İTÇ I'de görülen mal gruplarının sayısal dağılımı.

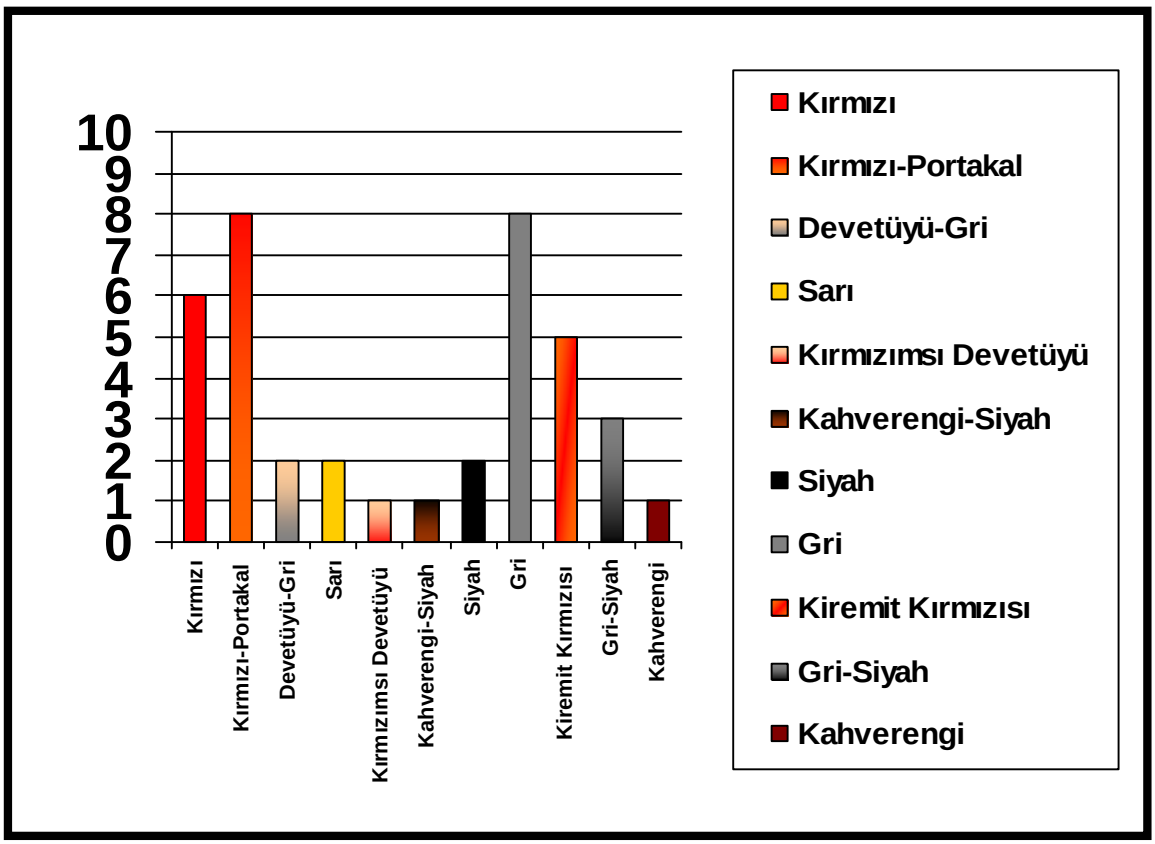

Şekil 2: İTÇ I'de görülen mal gruplarının yüzdelik dağılımı.

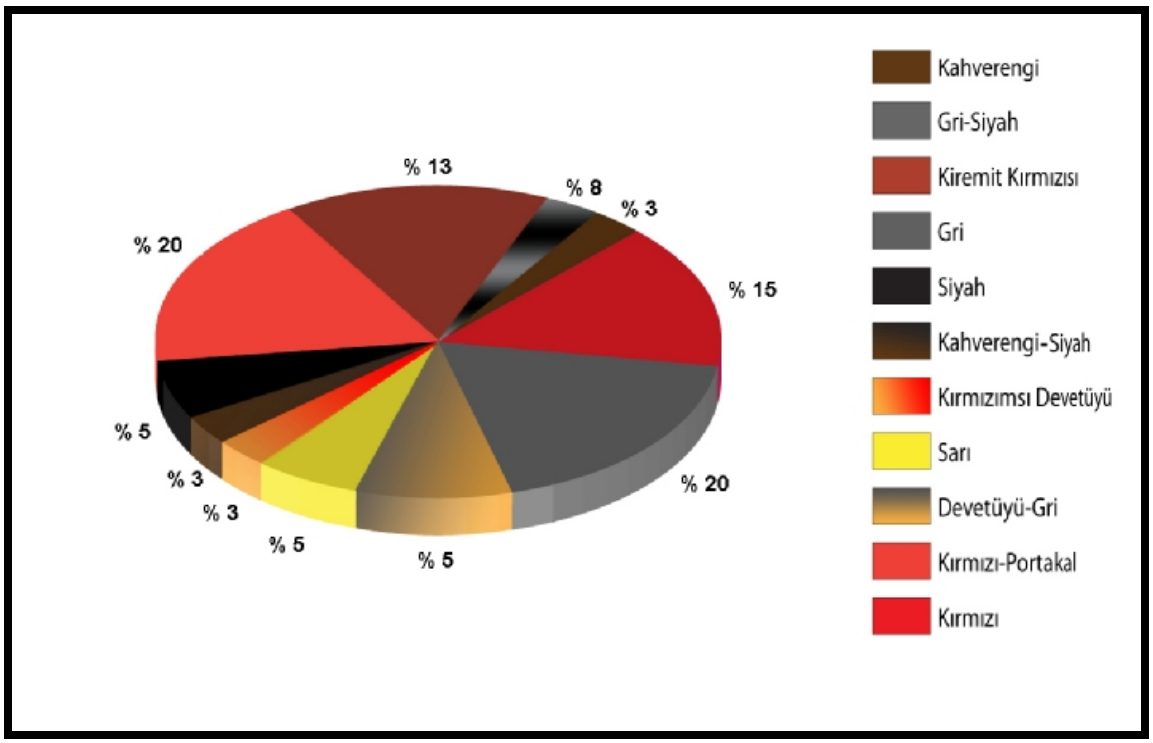

Şekil 3: İTÇ II'de görülen mal gruplarının sayısal dağılımı.

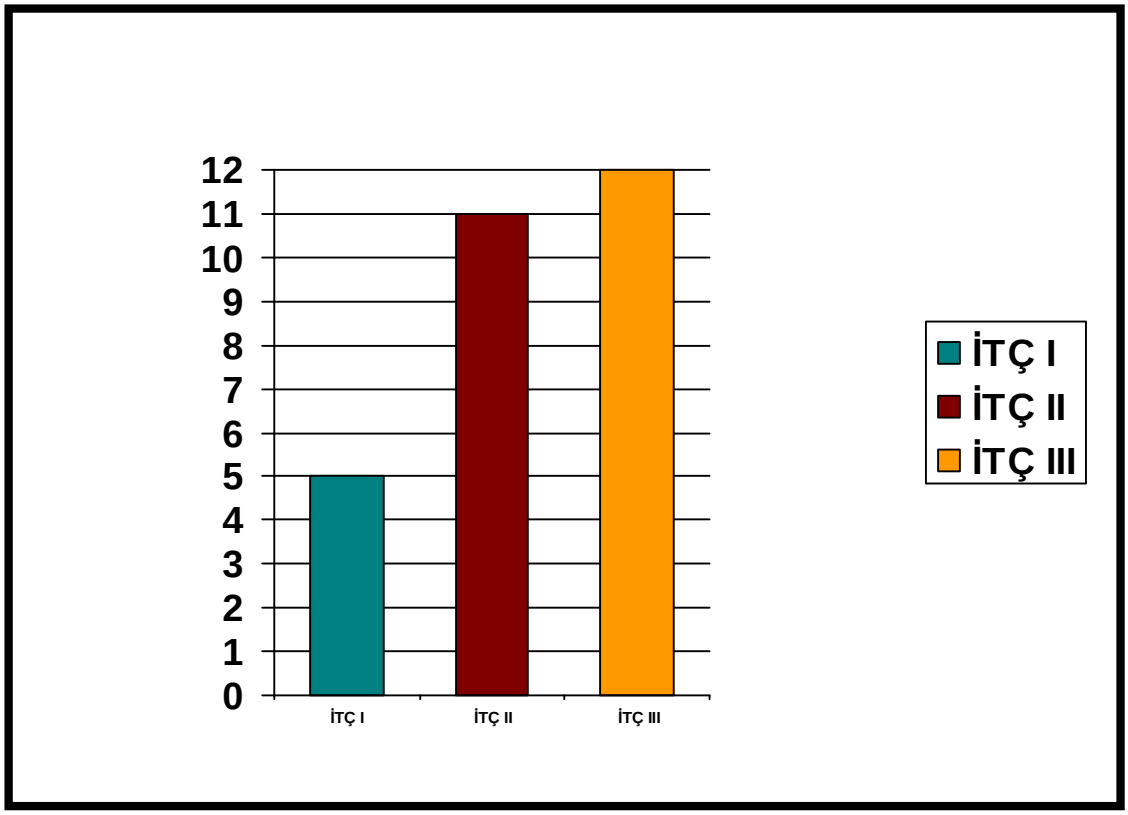

Şekil 4: İTÇ II'de görülen mal gruplarının yüzdelik dağılımı.

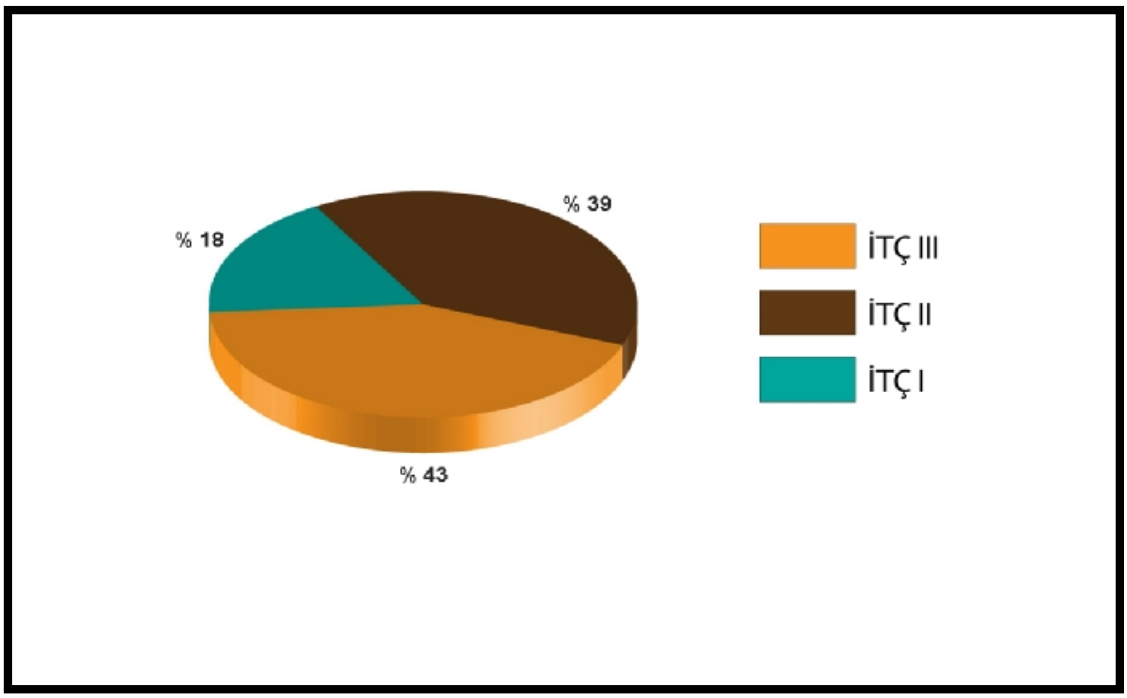

Şekil 5: İTÇ III'de görülen mal gruplarının sayısal dağılımı.

Şekil 6: İTÇ III'de görülen mal gruplarının yüzdelik dağılımı.

Şekil 7: Kum Çayı Vadisi'nde yer alan yerleşimlerin İTÇ evrelerine göre sayısal dağılımı.

Şekil 8: Kum Çayı Vadisi'nde yer alan yerleşimlerin İTÇ evrelerine göre yüzdelik dağılımı.

LEVHA 56

	Gri-Siyah	Kırmızı	Kahverengi-Kırmızı	Devetüyü	Kahverengi	Gri-Kırmızı	Portakal
Dağdeviren Höyüğü			*				
Kennez I Höyüğü	*	*					
Refik Aslan Höyüğü				*			
Lütfiye Höyüğü					*		
Bedeller Höyüğü						*	
Baykuş Tepe Höyüğü							*
TOPLAM	1	1	1	1	1	1	1

Şekil 9: İTÇ I mal gruplarına dair tablo.

	Çanak	Çömlek	Kase
Kennez I Höyüğü	**		
Refik Aslan Höyüğü			
Lütfiye Höyüğü	*		
Bedeller Höyüğü			*
Baykuş Tepe Höyüğü	*		
TOPLAM	4		1

Şekil 10: İTÇ I'de görülen formlar.

LEVHA 57

	Kırmızı	Açık Kahverengi	Devetüyü-Kahverengi	Devetüyü	Kırmızımsı-Kahverengi	Kahverengi	Kırmızı-Siyah	Kahverengi-Kırmızı	Gri-Siyah	Siyah	Sarı	Devetüyü Gri	Gri
Dağdeviren Höyüğü		*						*					
Kızlaralanı Höyüğü	*			**									
Kennez I Höyüğü						*							
Moralılar II Höyüğü								**					
Refik Aslan Höyüğü	**					*	**		**	**			*
Tepetarla Höyüğü			*		*				*	** ** **			
Akselendi Höyüğü									*	*			
Nuriye											*		
Lütfiye Höyüğü						*		*					
Alibeyli Höyüğü									*			**	**
Halitpaşa I	*												
TOPLAM	4	1	1	2	1	3	2	4	5	9	1	2	3

Şekil 11: İTÇ II mal gruplarına dair tablo.

LEVHA 58

	Çanak	Çömlek	Testi	Kase
Dağdeviren Höyüğü	*	**		
Kızlaralanı Höyüğü		**		
Kennez I Höyüğü		*		
Moralılar II Höyüğü	**			
Refik Aslan Höyüğü	*	*		
Tepetarla Höyüğü	****			*
Akselendi Höyüğü	*			
Nuriye	*			
Lütfiye Höyüğü	*			
Alibeyli Höyüğü		****	*	
Halitpaşa I				
TOPLAM	11	10	1	1

Şekil 12: İTÇ II'de görülen formlar.

LEVHA 59

	Kırmızı	Kırmızı-Portakal	Devetüyü Gri	Sarı	Kırmızımsı Devetüyü	Kahverengimsi siyah	Siyah	Gri	Kiremit Kırmızısı	Gri-Siyah	Kahverengi
Akhisar Höyük	*	*						*			
Kızlaralanı Höyüğü				*						*	
Kennez I Höyüğü					*						
Rahmiye II Höyüğü		*									
RefikAslan Höyüğü	*					*	*	**			
Akselendi Höyüğü				*			*			*	
Arpalı II Höyüğü									**		
Alibeyli Höyüğü			**					**		*	
Bedeller Höyüğü	**	*									
Halitpaşa I	*										*
Veziroğlu Höyüğü									***		
Baykuş Tepe Höyüğü	*	*****						***			
TOPLAM	**6**	**8**	**2**	**2**	**1**	**1**	**2**	**8**	**5**	**3**	**1**

Şekil 13: İTÇ III mal gruplarına dair tablo.

LEVHA 60

	Çanak	Çömlek	Kase
Akhisar Höyük	**		
Kızlaralanı Höyüğü			
Kennez I Höyüğü	*		
Rahmiye II Höyüğü			
Refik Aslan Höyüğü	***		
Akselendi Höyüğü			
Arpalı II Höyüğü		*	*
Alibeyli Höyüğü		*****	
Bedeller Höyüğü			
Halitpaşa I		*	
Veziroğlu Höyüğü	**		
Baykuş Tepe Höyüğü	*******		
TOPLAM	15	7	1

Şekil 14: İTÇ III'de görülen formlar.